

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI**

**İLK DÖNEM TARİH ESERLERİNDE TEFSİR RİVAYETLERİ
(es-SİRETUN-NEBEVİYYE'YE GÖRE)**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet UZUN

ANKARA – 2011

**T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI**

**İLK DÖNEM TARİH ESERLERİNDE TEFSİR RİVAYETLERİ
(es-SİRETUN-NEBEVİYYE'YE GÖRE)**

Yüksek Lisans Tezi

Mehmet UZUN

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU

ANKARA - 2011

T.C.
ANKARA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ (TEFSİR)
ANABİLİM DALI

İLK DÖNEM TARİH ESERLERİNDE TEFSİR RİVAYETLERİ
(es-SİRETUN-NEBEVİYYE'YE GÖRE)

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU

Tez Jürisi Üyeleri

Adı Soyadı

İmza

Prof. Dr. Ahmer Nedim SERİNSU

.....

Prof. Dr. Halis ALBAYRAK

.....

Prof. Dr. Nahide Bozkurt

.....

Tez Sınavı Tarihi:.....

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	VII
KISALTMALAR.....	VIII
GİRİŞ.....	1
Araştırmanın Konusu ve Önemi.....	1
Araştırmanın Amacı ve Yöntemi.....	1
İbn-i Hişam'ın Hayatı, İlmi Kişiliği ve Eserleri.....	3

BİRİNCİ BÖLÜM

es-Siretu'n-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetlerine Genel Bakış

1) es-Siretun-Nebeviyye'de Surelerin tertip ve nüzule göre sırası ve Rivayetlerin konularına göre dağılımı.....	11
2) es-Siretün-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetlerinin, (Sure adı - ayet sayısı ve ayetlerin Geçtiği Rakamların) Ciltlere göre dağılımı.....	32
3) es-Siretun-Nebeviyye'de Gramerler / Dil Açıklamaları.....	39
4) es-Siretün-Nebeviyye'de İbn-i Hişam Tarafından yapılan Kısmi veya Tam ayetlerin yorumları.....	46
5) es-Siretun-Nebeviyye'de Beytler / Şiirler.....	51
6) es-Siretun-Nebeviyye'de Rivayet / Siga Kalıpları.....	57

İKİNCİ BÖLÜM

es-Siretu'n-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetleri

A: KUR'AN'IN NÜZULÜNE KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Amr b. Âmir'in Yemen'den Çıkışı Ve Ma'rib Seddinin Kıssası.....	69
2) Zü Nüvas'ın Saltanatı Ve Zulümleri.....	70
3) Ebrehe Ve Kabe'yi Yıkma Hadisesi.....	71
4) Arapların Putlara Tapmaları.....	74
5) Arapların Hayvanları Putlaştırmaları	76
6) Peygamber (s.a.v)'e Süt Anne Arama.....	78
7) Arapların Hac Konusunda Humus Yapmaları.....	78
8) Kahinlerinin ve ehl-i Kitab'ın Hz. Muhammed'in Geleceği ile İlgili Bilgi Vermeleri.....	79
9) Peygamber (s.a.v)'in Bi'seti.....	82

B: KUR'AN NÜZULÜNÜN BAŞLANGICINDAN HZ. PEYGAMBER'İN TEBLİĞE KAVMİNDEN BAŞLAMASINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Kur'an nüzulünün başlangıcı.....	85
2) Vahyin Fetreti.....	86
3) Evlatlık Müessesesinin Kaldırılması.....	87

C: HZ. PEYGAMBER'İN TEBLİĞE, KAVMİNDEN BAŞLAMASINDAN MEDİNE'YE HİCRET HAZIRLIĞINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Peygamber (s.a.v)'in tebliğe, kavminden başlaması	88
2) Kureyş'in Hz. Peygambere Karşı Plan Yapmaları.....	89
3) Resûlullah (s.a.v) ve Ashabının Kureyş'ten Gördüğü Eziyetler:.....	91
a) Utbe ile Resûlullah (s.a.v)'in arasında cereyan eden olay:.....	91
b) Nadr b. el-Hâris'in Resûlullah (s.a.v)'e eziyeti.....	93

4) Kureyş'in, Resûlullah (s.a.v)'e birtakım sorular sorması.....	94
a) Evvel Zamanda Kalmış Olanlar Hakkında.....	94
b) Kureyş'in Çok Dolaşan Adamın Haberi Hakkında	99
c) Kureyş'in Ruhun Durumu Hakkında.....	99
5) Kureyş'in Hz. Peygamberden Yersiz İstekleri.....	100
a) Kureyş'in dağları yürütme talebeleri hakkında.....	100
b) Kureyş'in Resûlullah (s.a.v)'e "sen kendin için yap" Hakkında.....	101
c) İbn-i Ebi Ümeyye'nin Yersiz İstekleri Hakkında.....	102
d) Ebû Cehil ve yapmak istediği şey hakkında.....	103
e) Kureyş'in Peygamber (s.a.v)'e mallarını arz etmeleri Hakkında.....	103
6) Ebû Cehl'in Resûlullah (s.a.v)'e tahakkümü.....	104
7) "Sesini aşikâr etme" Hakkında.....	105
8) Kureyş'in, Resûlullah (s.av)'i dinlememekte inatlaşmaları.....	106
9) Kureyş'in Ahireti İnkâr Etmeleri.....	107
10) Ebû Kuhâfe'nin, Oğlu Ebû Bekr'e Söylediği Söz Hakkında.....	108
11) Resûlullah (s.a.v)'in Kavminden Gördüğü Eziyetler.....	109
a) Ebû Leheb'in Yapmış Olduğu Eziyetler.....	109
b) Ümeyye b. Halefin Yapmış Olduğu Eziyetler.....	109
c) Âs'ın Yapmış Olduğu Eziyetler.....	110
d) Ebu Cehl'in Yapmış Olduğu Eziyetler.....	111
e) Nadr'in Yapmış Olduğu Eziyetler.....	111
f) Velid b. el-Muğire'nin Yapmış Olduğu Eziyetler.....	112
g) İbn-i Zibara'nın Yapmış Olduğu Eziyetler.....	113
h) El-Ahnes b. Şerik'in Yapmış Olduğu Eziyetler.....	115
i) Velid b. el-Muğire Yapmış Olduğu Eziyetler.....	115
j) Übeyy b. Halef'in Yapmış Olduğu Eziyetler.....	116
k) Übeyy b. Halef'in Yapmış Olduğu Eziyetler.....	116
l) Velid b. el-Muğire, Ümeyye b. Halef ve As b. Vail'in Yapmış Olduğu Eziyetler.....	117
m) Ebu Cehl'in Yapmış Olduğu Eziyetler.....	118
12) İbn-i Ümm-ü Mektum ve Abese Suresi Hakkında.....	118
13) Müslüman Olan Nasranîlerden Gönderilen Temsilcilerinin Vatanları Hakkında.....	119
14) Müşriklerin, Haddi Aşmaları Hakkında.....	121
a) Müşriklerin, Allah'ın kendilerine ihsanda bulunduklarına istihzaları	121
b) Müşriklerin, Cebr Peygamber (s.a.v) 'e öğretiyor diye iddia etmeleri Hakkında.....	122
c) Âs'ın Resûlullah (s.a.v) hakkındaki sözü.....	122
d) Zem'a ve arkadaşlarının sözü hakkında.....	123
e) Velîd ve Arkadaşlarının Sözleri Hakkında.....	123
15) İsrâ ve Mi'râc Bahsi.....	124
16) Resulullah (s.a.v) ile istihza edenlerin hakkında.....	130
17) Faiz ile İlgili Ayet.....	131
18) Ebû Tâlib'in yanında Resûlullah (s.a.v) 'e karşı ahid talebinde bulunmaları.....	132
19) Resulullah (s.a.v)'i dinleyen ve ona îman eden cinlerin durumu Hakkında.....	132
20) Resûlullah (s.a.v)'e savaş için emrin nazil olması Hakkında.....	134
21) Hz. Ömer'in Hişâm b. As'a mektubu Hakkında.....	135

D: MEDİNE'YE HİCRET HAZIRLIĞINDAN BEDİR SAVAŞINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Hz. Peygamber'in hicrete çıkışı Hakkında.....	137
2) Müşriklerin, Peygamberi beklemleri hakkında.....	138
3) Ensarın münafıklarından, Yahudilerin yanında toplananlar Hakkında.....	139
a) Beni Hubeyb'den olan Cülas b. Süveyd Hakkında.....	139
b) Haris b. Süveyd Hakkında.....	140
c) Beni Levzan'dan olan Nebtel b. Haris Hakkında.....	140
d) Beni Dubey'e'den: Ebû Habibe b. el-Ez'ar Hakkında.....	141
e) Beni Ümeyye'den Vedio b. Sabit Hakkında.....	142
f) Beni Nebit'den Mirbe' b. Kayzi Hakkında.....	143
g) Beni Zafer'den Hâtıb b. Ümeyye b Râfi Hakkında.....	143
h) Beni Abdil-Eşhel Dahhâk b. Sabit Hakkında.....	144
i) Beni Cüşem b. Hazrec'den Ced b. Kays Hakkında.....	144
j) Beni Avf'dan Abdullah b. Übeyy b. Selûl Hakkında.....	145
4) Mü'minler, Kafirler, Munafıklar ve Yahudiler Hakkında Nazil Olan Ayetler.....	146
5) Resûlullah (s.a.v)'in Hayber'in Yahudilerine mektubu Hakkında.....	161
6) Yahudiler hakkında nazil olan ayetler.....	162
7) Yahudiler ve Hristiyanların Resûlullah (s.a.v)'in katında münazaa etmeleri.....	167
8) İbn-i Hüreymile'nin Allah'ın kendisiyle konuşmasını istediği hakkında.....	167
9) İbn-i Suriyâ'nın Peygamber (s.a.v)'a Yahudileşmesini istemesi hakkında.....	168
10) Kiblenin, Kabe'ye değiştirilmesi esnasında Yahudilerin sözleri Hakkında.....	169
11) Yahudilerin Tevrat'taki hak olan şeyleri gizlemeleri Hakkında.....	171
12) Yahudileri İslam'a davet ettiği zaman Peygamber (a.s.)'a verdikleri cevaplar.....	171
13) Yahudilerin Beni Kaynuka Çarşısında Toplanmaları Hakkında.....	172
14) Resûlullah (s.a.v)'in Midrâs'ın evine girmesi Hakkında.....	173
15) Yahudilerin ve Nasranîlerin İbrahim (a.s) hakkında ihtilâf etmeleri.....	173
16) Bazılarının sabahleyin Peygambere iman etmesi ve akşamleyin inkar etmeleri....	174
17) Ebû Râfi'in Hz. Peygambere Sunduğu Teklif.....	175
18) Yahudilerden ahit alınması hakkında.....	176
19) Yahudilerin Ensârı birbirine düşürmeleri Hakkında.....	176
20) Müslümanların Yahudilerle dostluk kurmalarından nehy eden ayetler Hakkında.....	179
21) Ebû Bekr ile Finhas'ın arasında geçen hadise	180
22) Yahudilerin Mü'minlere cimrilik etmeyi emretmeleri Hakkında.....	182
23) Yahudilerin hakkı inkâr etmeleri Hakkında	183
24) Hizibleri meydana getirenler Hakkında	184
25) Yahudilerin Kuran-ı inkâr etmeleri Hakkında.....	185
26) Büyük kaya parçasını Resûlullah (s.a.v)'in üzerine atmak için toplanmaları.....	186
27) Yahudilerin, kendilerini Allah'ın dostları olduklarını iddia etmeleri Hakkında.....	186
28) Yahudilerin, Musa (a.s) 'dan sonra bir kitabın inmesini inkâr etmeleri	187
29) Recm'in hükmü hakkında Peygamber (s.a.v)'e müracaat etmeleri	188
30) Yahudilerin diyet hakkında zulüm etmeleri	191
31) Resûlullah (s.a.v)'i dininden döndürmeye kasd etmeleri	191
32) Yahudilerin İsâ (a.s)'ın Nübüvvetini inkâr etmeleri Hakkında	192

33) "Allah Teâlâ'nın, müminleri Yahudilerle dostluk kurmaktan nehy etmesi.....	194
34) Kıyametin kopmasını sormaları Hakkında	195
35) Yahudilerin gökten kitap talep etmeleri Hakkında	196
36) Allah'ın zâtına karşı tehaccümleri Hakkında	197
37) Al-i İmran suresinden Yahudiler hakkında nazil olan Ayetler	198
a) Heyttekilerin Resulullah (s.a.v)'e Soru Sormaları	198
b) Yahudilerin ve Nasranilerin ihdas ettikleri şeyler hakkında	202
c) Müminlere va'z etmek İçin Kur'an'dan inen Ayetler	204
d) İsa (a.s)'in yaratılması hakkında Kur'an'da nazil olan Ayetler	205
e) Zekeriya ve Meryem'in Haberleri Hakkında	206
f) İsa (a.s)'in mucizelerinin beyânı hakkında	208
g) İsa (a.s)'in göğe kaldırılması Hakkında.....	210
38) Haram Aylarla İlgili Peygamber (s.a.v)'e Soru Sormaları Hakkında.....	212
39) Ebû Bekr, Ömer, Mikdâd Ve Onların Cihâd Hakkındaki Sözleri Hakkında.....	215
40) Öz nefislerinin zalimleri olarak canlarını alacağı kimselere melekler derler ki.....	215
41) Umeyr b. Vehb'in Müslüman olması Hakkında	216

E: BEDİR SAVAŞINDAN UHUD SAVAŞINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Ganimetlerin Taksimi Hakkında	219
2) Sahabilerin, Resulullah (s.a.v) ile birlikte, Kureş ile karşılaşmak için çıkması	219
3) Müslümanların desteklenmesiyle ve yardım görecekleyle müjdelenmeleri	221
4) Resûlullah (s.a.v)'in müşriklere çakılları atması hakkında.....	222
5) İstiftâh hakkında nazil olan ayet	222
6) Müslümanları Resulullah (s.a.v)'e itaat etmeye teşvik Hakkında	223
7) Allah'ın, Resulü üzerine olan nimetinin zikri hakkında	224
8) Kureyş'in aldanması ve istiftahları hakkında	225
9) Vahyin başlangıçları ile Bedir savaşı arasında geçen müddet Hakkında	226
10) Ebû Süfyân'a yardım edenler hakkında.....	226
11) Kâfirlerle savaş emrinin gelmesi hakkında	227
12) Ganimetin taksimi hakkında.....	228
13) Müslümanlara öğüt, nasihat ve onlara harp yollarını öğretme hakkında	229
14) Esirler ve ganimetler hakkında	232
15) Müslümanların, Müslümanlar arasında ilişkisi Hakkında	234
16) Beni Kaynukanın Durumu	235

F: UHUD SAVAŞINDAN HENDEK SAVAŞINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Kureyş'in, Bedir'de Yenilgiye Uğrayanları Resûlullah'a Karşı Savaşmaları İçin Teşvik Etmeleri.....	238
2) Kureyş'in harp için toplanması Hakkında.....	239
3) Uhud gününde Resûlullah'ın başına gelenler Hakkında.....	240
4) Resûlullah'ın haber verdiği gibi Kuzman'ın münafık olarak katl olunması.....	241
5) Muhayrik'in katl olunması Hakkında	242
6) Haris b. Süveyd'in durumu Hakkında	242

7) Resûlullah'ın Hamza'ya mahzun olması Hakkında.....	243
8) Uzuvarını kesmek suretiyle aç almaktan nehiy hakkında	243
9) Resûlullah'ın, Hamza ve diğer şehitlerin üzerine namaz kılması	244
10) Allah'ın Uhud Hakkında İndirdiği Ayetlerin Bahsi Hakkında	244
11) Faizin Yasak Edilmesi Hakkında	246
12) Allah'ın ibâdete teşvik etmesi Hakkında	247
13) Müslümanların başlarına gelen musibetler Hakkında	248
14) Mücâhitlerin cennete çağrılışı Hakkında	249
15) Ölümün Allah'ın izniyle ile ilgili olması Hakkında	250
16) Eski mücâhidlerin, peygamberlerle beraber şecaatlerinin bahsi	251
17) Allah'ın Müslümanları kâfirlere itaat etmekten men etmesi	251
18) Allah'ın, Peygamberinden kaçmalarından dolayı müminleri levv etmesi	253
19) Gül hakkında nazil olan âyetler.....	256
20) Cihada terğib ve teşvik Hakkında	259
21) Uhud şehitlerinin varış yeri Hakkında.....	260
22) Hamrâ-i Esed'de Resûlullah'a karşı çıkanların bahsi.....	260
23) Reci' seriyyesi hakkında Kur'an'dan nazil olan âyetler Hakkında.....	262
24) Beni Nadir'den Müslüman olanlar Hakkında.....	263
25) Zatur-Rika gazvesi Hakkında.....	265

G) HENDEK SAVAŞINDAN MEKKE'NİN FETHİNE KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Hendek Savaşının Tarihi	266
2) Yahudiler'in Kureyş'i tahrik ve teşvik etmesi hakkında nazil olan âyetle	266
3) Hendek'in kazılması ve münafıkların, müminlerin şevkini kırmaya çalışmaları	267
4) Hendek'te mü'min olsun, münafık olsun çalışanlar hakkında nazil olan âyetler	268
5) Ebû Lübâbe ve tövbesi Hakkında	269
a) Ebû Lübâbe'nin hiyâneti hakkında	269
b) Resûlullah'ın Ebû Lübâbe'ye karşı tutumu	270
c) Ebû Lübâbe'nin tevbesinin kabul edilmesi hakkında inen âyet	270
6) Hendek ve Beni Kurayza hakkında nazil olan âyetler	271
7) Velid b. Ukbe ve bu hususta nazil olan âyetler	275
8) Beni mustalik gazvesinde ifk hâdisesi hakkında.....	276
a) Ebû Eyyûb ve onun, Âişe'nin paklığını hanımına zikretmesi.....	277
b) Ebû Bekr'in, Mistah'a nafaka vermemeye niyet etmesi ve sonra bundan vazgeçmesi.....	279
9) Fetih suresinin nazil olması.....	279
a) Beyat'ın zikri.....	279
b) Savaştan Geri Duranların Hakkında.....	280
c) Resûlullah'ın savaşmaktan men edilmesinin Hakkında.....	281
10) Muhâcirât Ayetinin (Mümteherine suresi 11. ayet) Sorulması Hakkında	283
11) Bilâl'in bekçilik için kalmayı kabul etmesi ve uykunun ona galip gelmesi	285
12) Kaza Umresi.....	287

H: MEKKE'NİN FETHİNDEN RESULULLAH (S.A.V)'NİN VEFATI VE HZ. EBU BEKİR'İN HALİFE SEÇİLMESİNE KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Mekke'ye Yürümeyi İcap Eden Sebebler ve Mekke'nin Fethi.....	288
a) Mekke'nin Fethi için Resulullah'ın teşhizatlanması	288
b) Hatibin Kureyş'e mektubu	288
c) Resulullah'ın Beyti tavaf etmesi ve oradaki sözü.	290
d) Resulullah (s.a.v)'in Beyt'te bulunan suretleri imha etmesi	291
e) Resulullah'tan bir işaret ile Kabe'nin putlarının düşmesi hakkında	292
2) Zat-ı Envât'ın durumu.....	292
3) Resulullah'ın sahabelerini zaif kişilerin katl edilmesinden nehy etmesi	293
4) Bicâd ve Şeymâ'nın durumu Hakkında	293
5) Huneyn günü hakkında	294
6) Tebük Gazvesi Hakkında	294
a) Resulullah'ın, Tebük'e hazırlanmaları için millete emretmesi	294
b) Bekleyip harpten geri duranların hakkında	295
c) Münafıkların Müslümanları yardımsız bırakmaları	296
d) Münafıkların, Resûlullah (s.a.v)'i Yaptıkları mescide namaz kılmaya çağırmaları.....	297
e) Tebük gazvesinde geri kalan üç kişinin ve özürülerinin durumu	298
f) Allah'ın o üç kişinin tövbesini kabul etmesi	298
7) Berâet (Tevbe) Süresinin Nazil Olması	301
a) Resûlullah (s.a.v) ile müşriklerin arasındaki antlaşmanın bozulması	301
b) Müşriklerle cihad etmekle emir için nazil olan âyetler	304
c) Kureyşlilerin Beyt'i tamir etme iddiaları ve onları red için nazil olan âyetler	305
d) Müşriklerle savaşmak için nâzil olan Ayetler	306
e) İki Ehli Kitabın kötülüklerini ve uydurdıkları yalanlarını anlatan Ayetler	307
f) Nesi hakkında nazil olan ayetler.....	307
g) Tebük savaşı hakkında	308
h) Ehl-i nifak hakkında nazil olan ayetler	308
i) Sadaka erbabını anlatmak için Nazil Olan Ayetler	310
j) Peygamber'in İbn-i Übeyy üzerine cenaze namazı kılması	314
k) İzin isteyenlerin hakkında	315
l) Bedevilerden münafıklık yapanlar hakkında.....	316
m) Muhacir ve Ensâr'ın öncüleri hakkında	317
8) Nasr (Fetih) sûresinin nazil olması Hakkında	318
9) Amir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays'ın Kıssası	319
10) Resulullah (s.a.v)'in Hanımları	326
a) Zeyneb bint-i Cahş ile evlenmesi	326
b) Meymûne ile evlenmesi	326
11) Peygamber Efendimizin Vefatı.....	327
a) Resulullah (s.a.v) Vefatından Sonra Ebu Bekrin Tutumu	327
b) Ebu Bekir ve Ömer, Sakifeye (gölgelik) giderlerken yolda onlarla karşılaşan iki Adamın Tanıtılması	327
12) Umumi Beyat Sırasında Hz. Ebû Bekir'in hutbesi	327
SONUÇ	329
ÖZET	331
ABSTRACT	332
KAYNAKÇA	333
İBN-i İSHAK	335

ÖNSÖZ

Kur'an'ı Kerim Müslümanların hayatı açısından en önemli rehberdir. Peygamberimiz Hz. Muhammed ise bu rehberin açıklayıcısıdır. Buradan hareketle Kur'an'ın açıklanmasına yönelik tarihten gelen her rivayet, Hz. Peygamber dönemini daha iyi anlamamızı sağlayacaktır. Bu rivayetleri bilmek ve anlamak müslümanların Kur'an'ı anlamaları açısından çok önemlidir.

Biz de bu çalışmamızda Hz. Peygamber'in hayatını anlatan en temel kaynaklardan biri olan Hicri II. asırda yaşamış İbn-i Hişam'ın "**es-Siretun-Nebeviyye**"sinde yer alan tefsir rivayetlerini ele alıp inceledik. Böylelikle tarih eserlerindeki tefsir rivayetleri konusunu aydınlatmak ve bu konu üzerinde çalışma yapmak isteyenlere örnek olması açısından bu çalışmayı hazırladık.

Giriş bölümünde; araştırmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi ve İbn-i Hişam ve "**es-Siretun-Nebeviyye**"si ile ilgili açıklama yaptık, bilgi verdik.

Birinci bölümde "**es-Siretun-Nebeviyye**"de bulunan tefsir rivayetleri hakkında genel mülâhazalarla birlikte eserde yer alan tefsir rivayetlerini tablolarla verdik.

İkinci bölümde ise "**es-Siretun-Nebeviyye**"de bulunan tefsir rivayetlerinin ciltlere göre geniş şekilde değerlendirilmesini yaptık.

Burada İbn-i Hişam'ın asıl kaynağı olan İbn-i İshak ile karşılaştırmalı değerlendirmeyi tablo halinde verdik.

Bu çalışmamız süresince bizlere yol gösteren, bizlerden desteğini esirgemeyen, danışman hocam Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU'ya teşekkürü bir borç bilirim.

İbn-i Hişam "**es-Siretun-Nebeviyye**"si bulunan garip kelimelerin izahı ile konuyu araştırırken, bu konuda çalışma yapan; "İbn-i Hişam'ın bu eseri nüzul sebepleri (Tefsir Rivayetleri) yönünden bir tez konusu yapılacak kadar önemlidir" önerisiyle bizleri yönlendiren hocam Prof. Dr. İsmail CERRAHOĞLU'na müteşekkirim.

Ayrıca, İnebolu İlçe Müftülüğü'nde görevli daire personeline ve din görevlisi meslektaşlarıma yardımları için teşekkür ederim.

Mehmet UZUN

ANKARA - 2011

Kısaltmalar

a.g.e.	: Adı Geçen Eser
a.g.m .	: Adı Geçen Makale
bkz.	: Bakınız
c.	: Cilt
c.c.	: Celle Celaluhu
H.z.	: Hazreti
r.a.	: Radıyallahu Anh
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallâhu Aleyhi ve sellem
(t)	: Tekrar
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Thk.	: Tahkik
Thk.	: Tahkik eden
Trc.	: Tercüme
Yay.	: Yayını
1, 10.	: Bir ve Onuncu ayet
1-10.	: Birinci ayet ile Onuncu ayet arası
X	: Geçmiyor, Yoktur
3/11	: 3. cilt 11. Sahife
2/Bakara	: Tertibe Göre 2. Sure

GİRİŞ

A- ARAŞTIRMANIN KONUSU VE ÖNEMİ:

İlk dönem tarih eserlerinden olan İbn Hişam'ın (ö. 218/833) es-Sire'sinin tamamında bulunan tefsir rivayetlerinin incelenmesi, tasnifi, tefsir ve tefsir tarihi açısından değerlendirilmesi bu önemli ilk dönem tarih kaynağının Kur'an'ın tarihi ve tefsiri açısından taşıdığı kaynak değeri ortaya konulmuş olacaktır. Bu amaçla İbn-i Hişam'ın eserinde tefsire ait bilgilerin siyer gibi bir alanda bulunmasının nedenleri üzerinde durulması ve açıklanması da gerekecektir.

İslâmî ilimlerin oluşması ve bunlara dair eserlerin yazılmasının hicrî II. asrın başlarına tekabül ettiği söylenebilir. Bu dönemin özelliği olarak herhangi bir ilim dalında yazılan eserde diğer sahalalarla ilgili bilgilere rastlamak mümkün olabilmektedir. Ayrıca malumdur ki; islâmî ilimler birbirleriyle çok yakından ve içerden bir ilişki ağına sahiptir. Tefsiri hadisten, hadisi fıkıhtan, fıkıhı kelâmdan kesin olarak ayırmak zordur. Bu iç ilişki ağı, her bir alanı diğeri ile zorunlu olarak ilgilendirmektedir. Hz. Peygamber'in hayatı hakkındaki en önemli kaynak şüphesiz Kur'an'ı Kerim'dir. Ancak aşağıda daha detaylı olarak görüleceği üzere, İbn Hişâm'ın Hz. Peygamber'in hayatı ile ilgili ayetleri zikredip geçmemesi ve bunları çeşitli biçimlerde açıklaması, üstelik bunun büyük bir yekûn tutması böyle bir çalışmaya yönelten temel tesbitlerdir.

B- ARAŞTIRMANIN AMACI VE YÖNTEMİ

Bu araştırmanın amacı: Müslüman kültür tarihinde Hicrî II. asır âlimlerinden İbn-i Hişam'ın hayatını kaynaklardan konumuz çerçevesinde araştırmak, es-Sire'deki tefsir rivayetlerini belirleyerek onları hangi yönden ele aldığını, bu rivayetleri tefsir ve tefsir tarihi açısından değerlendirmek ve nihayet bu rivayetlerin tarih kaynağı olma bakımından Kutsal Kitabımızın anlaşılmasına katkısını ve günümüz Tefsir çalışmaları açısından önemini ortaya koymaktır.

Hicrî II. asır tarihçilerinin önde gelen âlimlerinden İbn-i Hişam'ın, olayları zikrederken ayetlerle desteklemesi, olayları ilk ağızdan alması, tarih ilmi açısından önemli bulunmaktadır. Bu yaklaşım tarzının daha sonraki tarih anlayışına etki eden yapı taşlarından biri olduğu İslam Tarihçilerince dile getirilmektedir. Dolayısıyla tezde es-Sire'deki tefsir rivayetlerini tasviri yaklaşımla ele alacağız. Belirlediğimiz tefsir rivayetlerini tefsir disiplininin ana konuları çerçevesinde tasnif edeceğiz.

Bu tezde bir yandan tarih geleneğimizi Tefsir rivayetleri çerçevesinde değerlendirmeye tabi tutmaya çalışacağız. Diğer yandan Tarihi kaynağı olarak Kur'an'ı Kerim'den yararlanarak olayları daha doğru bir şekilde ortaya çıkardığı varsayılan ayetleri tefsir ederken İbn Hişam'ın rivayetlerle delil getirmesini ve onları nasıl yorumladığını ortaya koymaya gayret edeceğiz.

Anılan yönleme göre bu eserin temel kaynağı ve İbn-i Hişam'ın hocasının hocası olan İbn İshak'ın es es-Siretun-Nebeviyye'sinden de yararlanılacaktır.

Bu araştırmada İbn Hişam'ın es-Siretu'n-Nebeviyye'sinin yukarıda söz edilen çerçevede taranması, tesbit edilecek ilgili rivayetler aşağıdaki şekilde katagorilendirilecektir.

- a)** es-Siretun-Nebeviyye'de Surelerin Tertip ve Nüzule Göre Sırası ve rivayetlerin konularına göre dağılımı.
- b)** es-Siretün-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetlerinin, (Sure adı - ayet sayısı ve ayetlerin Geçtiği Rakamların) Ciltlere göre dağılımı.
- c)** es-Siretun-Nebeviyye'de Gramerler.
- d)** es-Siretün-Nebeviyye'de İbn-i Hişam Tarafından yapılan Kısmi veya Tam ayetlerin yorumları.
- e)** es-Siretun-Nebeviyye'de Beytler (Şiirler).
- f)** es-Siretun-Nebeviyye'de Rivayet / Siga.
- g)** İbn-i Hişam es-Siretün-Nebeviyye'sindeki Tefsir Rivayetlerini ana başlık ve alt maddeler halinde değerlendirilmesi.

C. İBN HİŞÂM'IN HAYATI, İLMİ KİŞİLİĞİ ve ESERLERİ

1-HAYATI: (ö. 218/833)

Ebû Muhammed Cemâlüddîn Abdûlmelik b. Hişâm b. Eyyûb el-Himyerî el-Meâfirî el-Basrî,¹ Basra'da doğdu.² Birçok kaynakta Yemenli Himyer kabilesinin Meâfirî koluna mensup olduğu kaydedilmektedir.³ Zehebî ise onun Zühl kabilesinin Sedûs kolundan olduğunu, Ebû Saîd b. Yûnus'un zamanımıza intikal etmemiş olan *Târîhu Mısr* adlı kitabındaki rivayete dayanarak belirtir.⁴

İbn Hişâm tahsilini Basra'da tamamladı. Daha sonra Mısır'a gitti ve ölünceye kadar Fustat şehrinde yaşadı. Onun Basra'dan ne zaman ayrıldığı ve Mısır'a gitmeden önce tahsil için diğer ilim merkezlerine seyahat edip etmediği bilinmemektedir. 175 (791) yılında vefat eden Leys b. Sa'd ile görüşmüş olduğundan hareketle Mısır'a bu tarihten önce geldiği söylenebilir. Ancak İbn İshak'ın *es-Sire*'sini kendisine rivayet eden hocası Ziyâd b. Abdullah el-Bekkâî ile görüşmek üzere Kûfe'ye veya Bağdat'a gitmiş olmalıdır. İbn Hişâm 13 Rebîulâhîr **218** (8 Mayıs 833) tarihinde **Fustat**'ta vefat etti.⁵ Bazı kaynaklarda 213'te (828) öldüğü nakledilir. Zehebî onun 218 (833) yılında vefat ettiğini, diğer tarihin Abdurrahman b. Abdullah es-Süheylî'nin vehmi olduğunu söyler.

2- İLMİ KİŞİLİĞİ

Mısır'da İmam Şafî ile Arap şiiri üzerinde sohbetlerde bulunan İbn Hişâm dil, şiir ve ensâb ilmi konusunda derin bilgi sahibi olduğunu anlayarak kendisinden övgüyle söz ettiği bilinmektedir. İmam Şafî de İbn-i Hişâm'ın dilde hüccet ve Arap dili konusunda iyi yetişmiş bir âlim olduğunu belirtmiştir.⁶

¹ Süheylî, *er-Ravzü'l-ünûf*, 1/43; Zehebî, *Siyer*, 10/428-429, *Târîhu'l-İslâm*, sene 211-220, s. 282; Ayrıca bkz. Brockelmann, "İbn Hişâm", cilt 5/2, s. 754; Fayda, "İbn Hişâm", 20/71

² Ülkemiz ilim çevrelerinde bilinen (v. 708 h.) "Katrun Neda ve Şerhu Şürüzü'z-Zeheb" in müellifi Abdullah b. Ahmet b. Hişâm el Ensari ile es-Siretu'n-Nebeviyye müellifi İbn-i Hişâm farklı kişiler olduğuna bilvesile işaret etmek isteriz.

³ Süheylî, *er-Ravzü'l-ünûf*, 1/43; Zehebî, *Siyer*, 10/429.

⁴ İbni Hişâm es-Siretu'n-Nebeviyye (thk. ve ta'lik Seyyid Muhammed el-Lezham takdim Sıdkı Cemil el Atar) Beyrut 1416 hicri 1995 miladi 1.cilt 12. sahife; İbn-i Hişâm, *İslâm Tarihi - Siret-i İbn-i Hişâm Tercemesi*, (trc. Hasan Ege), İstanbul 1994, c. 1 s. 28.

⁵ Kâtib Çelebi, *Keşfü'z-zunûn*, 2/1012; Fayda, "İbn Hişâm", 20/71; Brockelmann, "İbn Hişâm", cilt 5/2, s. 754.

⁶ Süyûtî, *Buğyetü'l-vu'ât*, 2/115.

İbn Hişâm kaynaklarda tarih, ahhâr, ensâb, şiir, nahiv ve lûgat âlimi olarak tanıtılmakla birlikte hocaları, eserleri ve görüşleri hakkında fazla bilgi bulunmamaktadır. İbn İshak'ın *Sîretü İbn İshâk* diye de bilinen *Kitâbü'l-Mübtede' ve fi-mebas ve'l-meğâzisi*'ni yeniden tertip eden İbn Hişâm şöhretini bu esere borçludur. Eseri hazırlarken İbn İshak'ın en meşhur râvilerinden Ziyâd b. Abdullah el-Bekkâî'nin Kûfi- Bağdadî diye meşhur olan nüshasını esas alarak eseri kısaltmış, bu arada bazı ilâvelerde de bulunmuştur. Kitap zamanla onun adıyla (*Sîretü İbn Hişâm, Tehzîbü İbn Hişâm*) anılır olmuştur. Kıftî, Zehebî, İbn Kesîr, İbnü'l-İmâd, İbn Hallikân ve Sehâvî gibi müellifler, bu eseri Hz. Peygamber'in hayatına dair en sağlam ve en iyi siyer kitabı olarak kabul etmişlerdir.

İbn Hişâm, İbn İshak'ın kitabını esas almakla birlikte onun aksine Kur'an'da temas edilmeyen ve Hz. Peygamberle ilgisi olmayan konulara, pek tanınmayan şairlerin şiirlerine, nezaket dışı bazı ifadeler ve hocası Bekkâî'nin güvenilir bulmadığı rivayetlere itibar etmediğini söyler.

Müellif eserine aldığı bazı şiirlerin dilini ve veznini düzeltmiş, bazılarının nisbet edilen şahıslara ait olmadığını belirtmiş, bir kısmının kaynağını ve râvilerini zikretmiş, bazan da yeni şiirler ilâve etmiştir. İbn Hişâm'ın eserde yer alan âyet, hadis ve şiirlerdeki **garîb** kelimeleri açıklarken verdiği bilgiler, onun Arap dili ve edebiyatına vâkıf olduğunu göstermesi açısından önemlidir. Kelimeleri şiirlerden deliller getirmek suretiyle açıklayan İbn Hişâm, ayrıca Ebû Ubeyde Ma'mer b. Müsennâ başta olmak üzere Yûnus b. Habîb, Ebû Muhriz Halef el-Ahmer, Ebû Zeyd el-Ensârî ve Hasan-ı Basrî gibi âlimlerden nakillerde bulunmuştur. Bazı tarihî bilgileri esere ilâve etmesi, birtakım kelimelerin okunuşunu belirtmesi ve şahısların nesepleriyle ilgili bilgileri ilâve etmesi, onun İbn İshak'ın eserine yaptığı diğer katkılar arasında sayılabilir. İbn Hişâm, esere yaptığı bu ilâveleri "*kale İbn Hişâm*" diye başlayan bir ibareyle göstermiştir.⁷

⁷ Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, İstanbul 1999, XX, 71-73.

İbn-i Hişam'ın eserleri ise şunlardır:

1. *es-Sîretü'n-nebeviyye (Sîretü İbn Hişâm, Sîretü Resûlillâh)*

Hz. Peygamber'in hayatına dair tamamı zamanımıza intikal etmiş en eski kitaptır. İbn İshak'ın *es-Sire*'sinin farklı râviler tarafından nakledilen birçok nüshasının hiçbiri tam olarak günümüze gelmemiştir. İbn Hişâm'ın eseri ise daha çok Mısırlı râviler yoluyla diğer İslâm ülkelerine ulaştırılmıştır. Bunlardan bilhassa Muhammed b. Hasan el-Kattân (v. 813 h.) ismi zikredilmelidir.⁸

Bu sîret kitabını okurken elbette İslâm kültürünün üzerine inşa olduğu temellerini bulmak ve o temeller üzerinde yürümek imkanı hasıl olacağını değerlendirmekteyiz.

es-Sîretun'n-Nebeviyye'nin içeriği üzerine tasnifi ile eser üzerindeki yoğunlaşmamız sonucu bu önemli tarih eserinin içeriğini aşağıda ki gibi açıklamak mümkündür:

a. Sîret: Meğâzi ve Siyer lafızları, mutlak zikr olundukları zaman, müslüman tarihçiler nezdinde onlardan murad, Arab milletinin tarihinden şu ilk safhadır: İslâm'ın yüce binasını ayakta tutan cîhâd safhası. Arapları, Resûlullah (s.a.v)'in sancağının altında toplamak Peygamber sebebiyle meydana gelen hâdiseler. Peygamberin ecdadı ve doğumundan önce onunla ilgisi olan hâdisât, dinin ayakta tutulmasında onunla beraber mihnet ve meşakkat çeken ve batıda ve doğuda onun risâletini tebliğ eden ashabının hayatı.

Risâlet-i Muhammediye'nin zuhuru, hâsseten Arap tarihinde, âmmeten de beşer tarihinde meydana çıkan şeylerin en büyüğüdür.⁹

Zaten bahis mevzuu olan şey budur Nebimiz (s.a.v)'in hayatı, nesirle, şiirle, âyet ve hadislerle işlenmiş ve böyle bir kitap meydana gelmiştir.

b. Kuranı Kerimin Tefsiri : Sîret mevzuu işlenirken elbetteki Kuran ayetleriyle izahı yapılmaya gerek ve ihtiyaç vardır , bu yapılmıştır. Çünkü anlatılan . Peygamber Efendimiz (s.a.v)'in

⁸ Zirikli, el-A'lâm, 4/314.

⁹ İbn-i Hişam a.g.e. (trc.) 1/10.

siretidir. O, görevini icra ederken ona emreden, nehyeden ve haber veren çeşitli şekilde âyetler vahy olunmuştur. Vaka'larla ilgili olan bu âyetler muhakkak ki bu mevzuun en müspet tarafını teşkil etmektedir âyetlerin garibelerini izah etmek için, çeşitli arab şairlerinin şiirlerinden Veya halk'deyimlerinden şahidiler getirilmişti. Bu konuda zamanımıza kadar çok sayıda müstakil eserler dahi yazılmıştır.¹⁰ Yaşadığı devir itibariyle meşhur bir dilci ve gramerci olan İbn Hişâm'ın es-Siretun-Nebeviyyesindeki bu konuyu ciltler göre:

ba) Kısmi veya tam âyet yorumları

bb) Kelime izahları adı altında inceledik.

c. Hadisin tefsir ve şerhi; Siret bir mâna ile Peygamber (s.a.v) sözlerinden, fiillerinden, itikad ve hallerinden ibaret olması itibariyle elbetteki siretinin çok büyük bölümünü hadisler teşkil eder. Sîret onlarla müspet olur. Bu konuyla ilgili sadece olaylar alınmıştır detaya girilmemiştir.¹¹

d. Kur'an âyetlerinin nüzul / iniş sebepleri: Tabii olarak bu kitapta âyetlerin sebebi nüzulleri kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Hadislerin de sebebi-ı vürüdleri boyledir. Sebebi-i nüzul derken, maksadımız, kitapta geçen âyet. ve hadislerin bir hâdisi sebebiyle nazil ve vârid olduklarını ve gelecekte benzer hâdisi ve vakalara da şamil olacaklarını kast ediyoruz. Âyetlerin hangi sebeple indiği ve hadislerin hangi sebeple geldiği bilinirse, anlaşılmaları daha kolay olur ve hatta hakkıyla ancak o zaman anlaşılırlar. Bugün bile başımıza gelen ve dünyada cereyan eden hâdiseler, âyetlerin ve hadislerin mânalarını daha iyi anlamamıza yardımcı olmaktadır. Ayrıca âyetlerin iniş sebeplerini bilmek, bize sadece tarihî yönden değil, inananın imanını kuvvetlendirmek, inkâr edenin de doğru yolu bulmasına vesile olmak için, emredilen şeylerin hikmetini anlattığı gibi, âyetlerden kastedilen mânada kolaylıkla anlaşılabilir olur. İbn-i Hişâm'ın bu eserde yaptığı diğer mühim bir iş, âyet, hadis ve şiirlerde geçen garib kelimeleri izah edip açıklamış olmasıdır. Allah Teâlâ'nın bu âyetle veya âyetteki bu kelime ile neyi kasteddiğini ifade etmektedir.¹²

¹⁰ İbn-i Hişâm a.g.e. (trc.) 1/14.

¹¹ İbn-i Hişâm a.g.e. (trc.) 1/15.

¹² İbn-i Hişâm a.g.e. (trc.) 1/17.

Biz bu konuyu ciltlere göre:

- a) İbn-i Hişam, İbn-i İshak'tan naklederek
- b) İbn-i Hişam, İbn-i İshak'tan, o da *falandan* naklederek
- c) İbn-i Hişam'dan naklederek başlıkları ile açıkladık.

Ayrıca ciltlerde geçen bütün nasların sure ve ayet numaralarını verdik. Ayetlerin Meallerini Diyanet İşleri Başkanlığı yayını mealinden aldık. Ve İbn-i Hişam'ın yaptığı yorumları ayetlerin mealleriyle naklettik.

e. Şiir ilmi ve Arap Edebiyatı; Bunu derken doğrudan bu mevzular ele alınmış mânasına değildir. Fakat siretle ilgili olarak çeşitli kimselerce, gerek methe ve gerekse zemme dair şiirler, vakayı doğrudan anlatan şiirler, bir kelimenin anlatılması ve mânasının izahı için kitaba alınmış şiirler ebetteki şiir ilmini ve Arap edebiyatını içinde taşımaktadır. Gerçekten kitapta çokça yer verilmiş olan hele üçüncü cildin yarısını teşkil eden bu şiirler hâdiselerin vukuuna dair birer şahid olma nitelikleri taşımaktadırlar. Bilindiği gibi bir hâdisе hakkında manzum olmayan sözleri herkes söyleyebilir. Olmuş mu olmamış mı, biraz daha karışıklık arz eder. Fakat şiir şekline yani manzum hâle gelmişse zâid bir mâna ifade eder kanaatindeyim. O da şudur: Yani bu hâdisе olmuş bu oluş da şiirle formüle edilmiştir. İster nesir ister şiir olsun, tabii ki bunların hepsi, rivayetlerin sıhhatiyle doğrudan ilgilidir.¹³

Bu konuyu ciltler göre: bütün beytleri sahife ve sayı adetlerini vererek ne amaçla söylendiğini ifade ettik.

f. Fıkıh Ahkamı, Fıkıh Usulü ve Kaideleri: Siret kitabını fıkıh ahkâmını öğrenmeye imkân ve fırsat veren bir kitap olarak telâkki etmek mümkündür. Ganimetler nasıl taksim oldu, kimlere ve ne şekilde verildi? Namaz nasıl kılındı? Kible, cuma, ezan, salât-ı havf korku namazı gibi diğer bir çok ahkâmın da sebab-i nüzullarının ve sebab-i vürûdlarının da bilinmesiyle bir fıkıh kitabından daha iyi şekilde akılda kalacak bir vaziyette sunulduğu gözden kaçmamaktadır. Bu konunun daha iyi anlaşılması için Ciltlerde ki tefsir rivayetlerini incelememiz gerekir.¹⁴

¹³ İbn-i Hişam a.g.e. (trc.) 1/18.

¹⁴ İbn-i Hişam a.g.e. (trc.) 1/19.

İbn-i Hişâm'ın İbn-i İshâk'ın siretinde etkisi hakkında;

İbn-i Hişâm, İbn-i İshâk'ın eserini öyle ta'dil ve ıslah etmiştir ki, eserin asıl müellifi olan İbn-i İshâk unutulmuş, eser İbn-i Hişâm'a nisbet edilmiştir. Onun öyle bir kalemi var ki İbn-i İshâk'ı irad ettiği şeylerden birçoğunda takip etmekten ayrılmadı. Ve yaptığı ilâve ve açıklamalarla İbn-i İshâk'ın kitabını zenginleştirmiştir. İbn-i Hişâm'ın bu Siyer kitabının başına aldığı şu ibarelerde düsturu ve tuttuğu yolu göstermektedir. Görüyorsun o, İbn-i İshâk'ın tuttuğu yoldan uzaklaşmış, Âdem'den İbrahim'e kadar olan Peygamberlerin tarihinden ve bundan başka İsmail'in çocuklarından peygambere âit olmayanları anlatmaktan da uzaklaşmış, nitekim haberlerin kötü gelenlerini ve yanında test edilmeyen şiirleri atmıştır. Böylece görüldüğü gibi kitap onunla meşhur olmuş ve nerdeyse millet İbn-i İshâk'ı unutacaktır.¹⁵

İbn-i Hişâm'ın sîretini şerhedenlerden Hicri 581 senesinde vefat eden Ebul-Kasım Abdurrahman es-Süheylî, onun üzerine şerh ve haşiyeler yazdı. ve «Ravzü'l-Ünüf- kitabını İbn-i İshâk ve İbn-i Hişâm'ın gölgesinde yazdı.

es-Sîretü'n-nebeviyye birçok defa basılmış, şerh ve ihtisar edilmiş, manzum hale getirilmiş ve çeşitli dillere çevrilmiştir. İlk baskısı Mısır'da yapılan kitabı Ferdinand Wüstenfeld tahkik ederek yayımlamıştır. Eserin ayrıca birçok tahkikli neşri yapılmıştır. Bu tezimizde özgün baskı olarak kullandığımız incelemeli baskısı "Sıtkı Cemal el-Attar - Said Muhammed el-Lahhaam" tarafından yapılan, 1997 yılında Beyrut'ta Daru'l-Fikr tarafından üçüncü baskı nüshasıdır.

es-Sîretü'n-nebeviyye'ye dört ayrı şerh yazılmış olup bunların üçü basılmıştır. En geniş şerhi, Endülüslü muhaddis Abdurrahman b. Abdullah es-Süheylî (ö. 581/1185) tarafından *er-Ravzü'l-ünüf fi şerhi's-Sîreti'n-nebeviyye li'bni Hişâm* adıyla kaleme alınmıştır. İlk olarak Mısır'da basılan bu eser daha sonra Abdurrahman el-Vekîl tarafından da neşredilmiştir.

¹⁵ İbn-i Hişâm a.g.e. (trc.) 1/20.

es-Sîretü'n-nebeviyyeyi Türkçe'ye ilk defa *Sîret-i Resûlullah* adıyla Aydınî Eyyûb b. Halîl çevirmiş ve (1578) tarihinde şehzadelîği sırasında III. Murad'a takdim etmiştir. Yazma nüshası İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi'nde bulunan eser, Mes'ad Süveylîm Ali eş-Şâmân tarafından *Türk Edebiyatında Siyerler ve İbn Hişâm'ın Siyer'inin Türkçe Tercümesi* adıyla doktora tezi olarak neşre hazırlanmıştır. Sîret-ü İbn Hişâm'ın dört ciltlik Kahire neşrinin I. cildini İzzet Hasan ve Neşet Çağatay Hz. *Muhammed'in Hayatı*, II. cildini Yusuf Velişah Uralgiray aynı adla Türkçe'ye tercüme etmişlerdir. Eserin tamamını "*İslâm Tarihi Sîret-i İbn-i Hişâm Tercemesi*" adıyla Hasan Ege dört cilt olarak Türkçe'ye çevirmiştir. Tezimizde kaynak verirken bu eserden yararlanılmıştır.

İbn Hişâm'ın, *es-Sîretü'n-nebeviyye* 'de geçen âyetlerdeki garîb kelimelere dair açıklamalarını pek değerli hocamız İsmail CERRAHOĞLU "İbn-i Hişâm ve es- Sîretün-Nebeviyye'sindeki Garîbu'l-Kurân" başlıklı makalesinde incelemiştir. Ayrıca Mustafa ÖZEL "Bir tefsir kaynağı olarak İbn-i Hişâm'ın es-Sîresi" başlıklı makalede bu konuyu ele almıştır.

2- *Kitâbü't-Ticân fî mülûki Himyer (et-Ticân li-marîfeti mülûki'z-zaman fî ahhâri Kahtân).*

Eserin Vehb b. Münebbih'e ait olup İbn Hişâm tarafından rivayet edildiği ileri sürülmektedir. Güney Arabistan'la ilgili halk hikâyelerinin Tevrat ve İncil hikâyeleriyle karıştırılıp destanlaştırılmasından meydana gelen ve Himyer melikleri hakkında bilgi veren eserin tarihî bir değeri bulunmamaktadır. Kitap, İbn Hişâm'a nisbet edilerek Freitz Krenkow ve Abdülazîz el-Mekâlîh tarafından neşredilmiştir. Süyûtî ve Kâtib Çelebi'nin Ensâbü Himyer ve mülûkühâ adıyla İbn Hişâm'a nisbet ettikleri kitap da muhtemelen bu eserdir.¹⁶

3- İbn Hişâm'ın ayrıca İbn İshak'ın es-Sîretun- Nebeviye'sinde yer alan şiirlerdeki garîb kelimeleri açıklayan *Kitâb fî şerhi mâ vakaa fî eşâris-Siyer mine'l-ğarîb* adlı bir risalesi olduğu ileri sürülmektedir.¹⁷

¹⁶ Bkz. Fayda, "İbn Hişâm", 20/73.

¹⁷ Fayda, İbn Hişâm'ın böyle bir eserine, Süheylî, er-Ravzû'l-ünûf, 1/43 ve Kâtib Çelebi, Keşfü'zzunûn, 1/179 dışında başka kaynaklarda işaret edilmediğini belirtmiştir. bkz. Fayda, "İbn Hişâm", 20/73. Ancak; İbn Hişâm'ın adı geçen eserine farklı bazı kaynaklarda da rastlamak mümkündür. el-Aynî, Meğâniyü'l-Ahyâr, 3/298; Zirikli, el-A'lâm, 4/314; Bağdatlı, Hediyyetü'l-ârifin, 1/624.

BİRİNCİ BÖLÜM

**1- es-Siretun-Nebeviyye'de Surelerin Tertip ve Nüzule Göre Sırası
(Toplam ayet sayısı, İndiği dönem, Ayetlerin ciltlere göre) ve
Rivayetlerin konularına göre dağılımı**

İlk dönemlerde hadis, fıkıh, tefsir vb. İslâmî ilimler ayrı birer ilim dalı olarak addedilmemekteydi. Bu ilimler usul, tarih, edebiyat gibi bölümleri ile başlı başına birer ilim dalı olarak Hicrî II. asırdan itibaren görülmeye başlanmıştır. Bundan dolayı herhangi bir ilim dalında yazılan bir eserde diğer sahalarla ilgili bilgilere rastlamak da mümkün olmuştur. Buradan hareketle ilk döneme ait eserlerin farklı açılardan okunması İslâmî ilimler tarihinin doğuş ve gelişiminin tespiti, bu ilimlerin kaynaklarının artması vb. daha birçok bakımdan önem arz etmektedir. Bahsedilen hususlardan dolayı, bu çalışmada, ilk dönem siyer müelliflerinden olan, İbn Hişâm'ın, İbn İshak'ın eserini esas alarak yazdığı ve Sîretü İbn Hişam adı ile tanınan es-Sîretü'n-nebeviyye'si Tefsir Rivayetleri açısından incelenmeye çalışılmıştır.

Kur'an'ı Kerim 114 sureden oluşmaktadır. Bunlardan 62 sure es-Siretun-Nebeviyye'de geçmektedir. Bu surelerin bir kısmı bütün ciltlerde geçerken bir kısmı farklı ciltlerde geçmektedir. İbn-i Hişam, es-Siretu'n-Nebeviyye'de kronolojik durumla beraber bir olayı anlatırken direk veya yorum itibarıyla o konuyla alakalı ayetleri açıklarken Mekki veya Medeni durumları hakkında bir yorum yapmamaktadır. es-Siretun'n-Nebeviyye'de geçen sureleri tablo haline getirirken surelerin tertip sırasını Kur'an'daki sırasına göre, Nuzul sırasını ise İbn-i Abbas'a göre değerlendirdik. Bu durumda surelerin 48 tanesi Mekki, 14 tanesi de Medeni olduğu ortaya çıkmış oldu.

İlk dönem tarih eseri olarak İbn-i Hişam'ın es-Siretun-Nebeviyye'sinin tamamında bulunan tefsir rivayetlerini inceleyerek tasnifini aşağıdaki tabloda verdik. Böylelikle Müslüman kültür tarihinde önemli yeri olan İbn Hişam'ın bu eserindeki tefsir rivayetlerini, tarih kaynağı olma bakımından sayısal olarak vermek istedik. Bu rivayetlerin Kur'an'ın anlaşılmasına katkısı ve günümüz Tefsir çalışmaları açısından önemi bu çalışmayla ortaya konulmaya çalışılacaktır.

es-Siretun-Nebeviyye'de tefsir rivayetlerinde geçen surelerin mekki ve medeni, konularına göre mekki ve medeni oluşlarını ve bütün ciltlerde bulunan ayetlerin konu sayısına göre değerlendirdik. Araştırma yapmak isteyenler hangi ciltte kaç mekki ve medeni sure ve bu surelere ait ayetlerin konularını, bunların genel toplamını görebilecektir.

1/A) es-Siretun-Nebeviyye'de Surelerin Tertip ve Nüzule Göre Sırası
(Toplam Ayet sayısı, İndiği Dönem ve ayetlerin ciltlere göre dağılımı)

Sıra No	Sureler	Kur'an'daki Sırası	Nüzul Sırası	Ayet Sayısı	İndiği Dönem	İbn-i Hişam'da Geçen Ayet Sayısı	İbn-i Hişam'da Geçtiği Cilt			
							1. Cilt	2. Cilt	3. Cilt	4. Cilt
1	Bakara Suresi	2	87	286	H.S. Medeni	87	3 (t)	79	3	2 (t)
2	Al-i İmran Suresi	3	89	200	H.S. Medeni	152	1	89	62	1 (t)
3	Nisa Suresi	4	92	176	H.S. Medeni	20	x	19	x	1
4	Maide Suresi	5	112	120	H.S. Medeni	26	1	18	7 (t)	x
5	En'am Suresi	6	55	165	H.Ö. Mekki	13	4	9	x	x
6	A'raf Suresi	7	39	206	H.Ö. Mekki	6	3	2	x	1
7	Enfal Suresi	8	88	75	H.S. Medeni	75	1 (t)	75	2 (t)	x
8	Tevbe Suresi	9	113	129	H.S. Medeni	120	1 (t)	5 (t)	1 (t)	113
9	Yunus Suresi	10	51	109	H.Ö. Mekki	1	1	x	x	x
10	Yusuf Suresi	12	53	111	H.Ö. Mekki	3	1	1	1	x
11	Ra'd Suresi	13	96	43	H.Ö. Mekki	5	1	1	x	3
12	Hicr Suresi	15	54	99	H.Ö. Mekki	5	2	3	x	x
13	Nahl Suresi	16	70	128	H.Ö. Mekki	3	x	1	2	x
14	İsra Suresi	17	50	111	H.Ö. Mekki	15	12	2	x	1
15	Kehf Suresi	18	69	110	H.Ö. Mekki	29	29	x	x	x
16	Meryem Suresi	19	44	98	H.Ö. Mekki	8	2	5	x	1
17	Taha Suresi	20	45	135	H.Ö. Mekki	2	1	x	1	x
18	Enbiya Suresi	21	73	112	H.Ö. Mekki	4	x	4	x	x
19	Hac Suresi	22	103	78	H.Ö. Mekki	3	x	3	x	x
20	Nur Suresi	24	102	64	H.S. Medeni	9	x	x	9	x
21	Furkan Suresi	25	42	77	H.Ö. Mekki	7	2	5	x	x
22	Şu'ara Suresi	26	47	227	H.Ö. Mekki	2	2	x	x	x

Sıra No	Sureler	Kur'an'daki Sırası	Nüzul Sırası	Ayat Sayısı	İndiği Dönem	İbn-i Hişam'da Geçen Ayet Sayısı	İbn-i Hişam'da Geçtiği Cilt			
							1. Cilt	2. Cilt	3. Cilt	4. Cilt
23	Kasas Suresi	28	49	88	H.Ö. Mekki	5	1	4	x	x
24	Lokman Suresi	31	57	34	H.Ö. Mekki	1	1	x	x	x
25	Ahzab Suresi	33	90	73	H.S. Medeni	23	1	2	18	2
26	Sebe Suresi	34	58	34	H.Ö. Mekki	3	3	x	x	x
27	Yasin Suresi	36	41	83	H.Ö. Mekki	12	x	12	x	x
28	Saffat Suresi	37	56	182	H.Ö. Mekki	1	x	1	x	x
29	Sad Suresi	38	38	88	H.Ö. Mekki	7	1	7	x	x
30	Zümer Suresi	39	59	75	H.Ö. Mekki	4	x	4	x	x
31	Fussilet Suresi	41	61	54	H.Ö. Mekki	5	5	x	x	x
32	Zuhruf Suresi	43	63	89	H.Ö. Mekki	2	x	2	x	x
33	Duhan Suresi	44	64	59	H.Ö. Mekki	9	5	4	x	x
34	Casiye Suresi	45	65	37	H.Ö. Mekki	2	x	2	x	x
35	Ahkaf Suresi	46	66	35	H.Ö. Mekki	5	2 (t)	3	x	x
36	Fetih Suresi	48	111	29	H.S. Medeni	29	x	1	27	1
37	Hucurat Suresi	49	106	18	H.S. Medeni	3	x	x	2	1
38	Tur Suresi	52	76	49	H.Ö. Mekki	2	x	2	x	x
39	Rahman Suresi	55	97	78	H.S. Medeni	2	2	x	x	x
40	Haşr Suresi	59	101	24	H.S. Medeni	15	x	6	15	x
41	Mümtahine Suresi	60	91	13	H.S. Medeni	7	x	1	2	4
42	Kalem Suresi	68	2	52	H.Ö. Mekki	4	x	4	x	x
43	Nuh Suresi	71	71	28	H.Ö. Mekki	12	12	x	x	x
44	Cin Suresi	72	40	28	H.Ö. Mekki	10	10	9 (t)	x	x
45	Müzzemmil Suresi	73	3	70	H.Ö. Mekki	13	x	13	x	x
46	Müddessir Suresi	74	4	56	H.Ö. Mekki	16	15	1	x	x
47	Abese Suresi	80	24	42	H.Ö. Mekki	14	x	14	x	x

Sıra No	Sureler	Kur'an'daki Sırası	Nüzul Sırası	Ayat Sayısı	İndiği Dönem	İbn-i Hişam'da Geçen Ayet Sayısı	İbn-i Hişam'da Geçtiği Cilt			
							1. Cilt	2. Cilt	3. Cilt	4. Cilt
48	Tekvir Suresi	81	7	29	H.Ö. Mekki	1	x	1	x	x
49	Mutaffifin Suresi	83	86	34	H.Ö. Mekki	1	1	x	x	x
50	Büruc Suresi	85	27	22	H.Ö. Mekki	5	5	x	x	x
51	Leyl Suresi	92	9	21	H.Ö. Mekki	3	3	x	x	x
52	Duha Suresi	93	11	7	H.Ö. Mekki	7	7	x	x	x
53	Alak Suresi	96	1	19	H.Ö. Mekki	16	16	x	x	x
54	Kadir Suresi	97	25	5	H.Ö. Mekki	5	5	x	x	x
55	Hümeze Suresi	104	32	9	H.Ö. Mekki	9	x	9	x	x
56	Fil Suresi	105	19	5	H.Ö. Mekki	5	5	x	x	x
57	Kureyş Suresi	106	29	4	H.Ö. Mekki	4	4	x	x	x
58	Kevser Suresi	108	15	3	H.Ö. Mekki	3	x	3	x	x
59	Kafirun Suresi	109	18	6	H.Ö. Mekki	6	x	6	x	x
60	Nasr Suresi	110	114	3	H.S. Medeni	3	x	x	x	3
61	Tebbet Suresi	111	6	5	H.Ö. Mekki	5	x	5	x	x
62	İhlas Suresi	112	22	4	H.Ö. Mekki	4	x	4	x	x

Dört Cilte Ait Surelerin ve Ayetlerin Genel Toplamı

Cilt No	İndiği Döneme göre Sureler		Mekki Ayet Sayısı	Medeni Ayet Sayısı	Konularına Göre Ayetler		Konularına Göre Toplam Ayet Sayısı
	Mekki	Medeni			Mekki	Medeni	
1	30	7	162	10	49	8	57
2	33	10	147	295	86	40	126
3	3	11	4	148	2	42	44
4	4	9	6	128	7	33	40
Toplam	70	37	319	581	144	123	267

1/B) es-Siretün-Nebeviyye’de Tefsir Rivayetlerinin Konularına Göre Dağılımı

I. Cilt

Sıra No	Cilt No	Hicri Yılı	Sûre ve Ayet Yerleri	Arapça S. No	Tercüme S. No	Konusu
1	1	H.Ö Mekki	34/Sebe 15-16	24	47	Amr b. Amr'ın Yemenden çıkışı ve Marib seddinin yıkılışı ile ilgili ayetler
2	1	H.Ö Mekki	94/Buruc 4-8	42	70	Zü Nüvas tarafından Necran halkının Yahudiliğe zorlanması ve Öldürülmesi (ashabi uhud) ile ilgili ayetler
3	1	H.S Medeni	9/Tevbe 37	48	79	Arapların nese (haram ayları değiş-tirmesi) yapması ile ilgili ayet
4	1	H.Ö Mekki	105/Fil tam 1-5	57	92	Fil olayı ile ilgili ayet
5	1	H.Ö Mekki	106/Kureyş tam 1-4	57	92	Fil olayı ile ilgili ayet
6	1	H.Ö Mekki	12/Yusuf 106	76	119	Arap topraklarında putlara tapmak ve onları Allah’a ortak koşmak
7	1	H.Ö Mekki	71/Nuh 23-34	77	119	Nuh (a.s) kavminin tapmak için yaptıkları putlar ile ilgili ayet
8	1	H.Ö Mekki	6/En'am 136	78	121	Havlan Kavminin Putu
9	1	H.Ö Mekki	38/Sad 5	80	132	Allah Teala Hz Muhammed (s.a.v)’i tevhitte gönderince Arapların, “İlahları bir tek ilah mı kılar” sözleri buna cevaben Allahın indirdiği ayet
10	1	H.S Medeni	5/Maide 103	85	132	Arapların kendilerince Hayvanları Putlaştırmaları ve haram kılmaları ile ilgili ayet
11	1	H.Ö Mekki	6/En'am 139	85	132	Arapların kendilerince Hayvanları Putlaştırmaları ve haram kılmaları ile ilgili ayet ile ilgili ayet
12	1	H.Ö Mekki	10/Yunus 59	85	132	Arapların Hayvanları Putlaştırmaları ile ilgili ayet
13	1	H.Ö Mekki	6/En'am 143-144	85	132	Arapların Hayvanları Putlaştırmaları ve haram kılmaları ile ilgili ayetler.
14	1	H.Ö Mekki	28/Kasas 12	136	217	H. Muhammed (s.a.v) ‘e Süt Anne Arayışı ile ilgili ayet
15	1	H.S Medeni	2/Bakara 199	164	270	Arapların Hac konusunda humus (aşırı) gitmeleri ile ilgili ayet
16	1	H.Ö Mekki	7/Araf 31-33	164	271	Arapların Hac konusunda humus (aşırı) gitmeleri ile ilgili ayetler
17	1	H.Ö Mekki	72/Cin 1-10	166	373	Arap Kahinlerin Cinlerden Hz. Muhammed’in geleceği ile ilgili haberler almaları ile ilgili ayetler
18	1	H.Ö Mekki	46/Ahkaf 29-30	166	273	Arap Kahinlerin Cinlerden Hz. Muhammed’in geleceği ile ilgili haberler almaları. ile ilgili ayetler

19	1	H.S Medeni	2/Bakara	89	170	282	Yahudilerin Arapları Hz Muhammed (s.a.v) ile korkutmaları ile ilgili ayet
20	1	H.S Medeni	3/Al-i İmran	81	187	309	H. Peygamberin Bi'seti (gönderilmesi) ile ilgili ayet
21	1	H.Ö Mekki	96/Alak	1-5	189	313	Vahyin başlangıcı ile ilgili ayet
22	1	H.S Medeni	2/Bakara	185	191	317	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı.
23	1	H.Ö Mekki	97/Kadir (tam)	1-5	191	317	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı.
24	1	H.Ö Mekki	44/Duhan	1-5	191	317	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı ile ilgili ayetler
25	1	H.S. Medeni	8/Enfal	41	191	317	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı ile ilgili ayet
26	1	H.Ö Mekki	93/Duha tam	1-7	192	320	Vahyin Fetreti (ara verilmesi)
27	1	H.S Medeni	33/Ahzab	5	197	331	Evlatlık müessesinin kaldırılması.
28	1	H.Ö Mekki	15 /Hicr	89	203	349	Tebliğe Akrabalardan başlanması ile ilgili ayet
29	1	H.Ö Mekki	15/Hicr	94	203	349	Tebliğe Akrabalardan başlanması ile ilgili ayet
30	1	H.Ö. Mekki	26/Şüara	214-215	203	349	Tebliğe Akrabalardan başlanması ile ilgili ayet
31	1	H.Ö Mekki	74/Müddessir	11-17	209	359	Velid b. Muğire'nin K. Kerimi anlatırken hayrete düşmesi ile ilgili ayetler.
32	1	H.Ö Mekki	74/Müddessir	18-22	210	360	Velid b. Muğire'nin K. Kerimi anlatırken hayrete düşmesi ile ilgili ayetler.
33	1	H.Ö Mekki	15/Hicr	90-93	210	360	Velid b. Muğire'nin K. Kerimi anlatırken hayrete düşmesi ile ilgili ayetler.
34	1	H.Ö Mekki	74/Müddessir	1-2	223	386	H. Muhammed'in Kendisiyle eziyet olduğu şeylerin en şiddetlisi ile ilgili ayetler
35	1	H.Ö Mekki	41/Fussilet	1-5	225	390	Utbe b. Rabia'nın Hz Muhammed (s.a.v) hakkında söylediği söz ile ilgili ayetler
36	1	H.Ö Mekki	83/Mutaffifin	13	230	339	Nadır b. Harisenin Hz Muhammed (s.a.v)'e eziyet vermesi ile ilgili ayet
37	1	H.Ö Mekki	19/Meryem	64	231	401	Kureys tarafından Hz. Muhammed (s.a.v)'e yöneltilen sorulara yarın cevap veririm demesi ve vahyin gecikmesi ile ilgili ayet
38	1	H.ö Mekki	18/Kehf	1-26	231	401 - 410	Kureys'in sorularına cevap olarak Allah'ın indirdiği Ayetler
39	1	H.Ö Mekki	18/Kehf	83-85	235	411	Kureys'in sorularına cevap olarak Allah'ın indirdiği Ayetler
40	1	H.Ö Mekki	17/İsra	85	236	413	Kureys'in sorularına cevap olarak Allah'ın indirdiği Ayetler
41	1	H.Ö Mekki	31/Lokman	27	236	414	Kureys'in sorularına cevap olarak Allah'ın indirdiği Ayetler
42	1	H.Ö Mekki	13/Ra'd	31	237	414	Müşriklerin Hz. Muhammed (s.a.v) 'den yersiz İstekleri ile ilgili ayet
43	1	H.Ö Mekki	25/Furkan	10	237	415	Müşriklerin Hz. Muhammed'den yersiz istekleri ile ilgili ayet

44	1	H.Ö Mekki	25/Furkan	20	237	416	Müşriklerin Hz. Muhmmet (s.a.v) den yersiz İstekleri ile ilgili ayet
45	1	H.Ö Mekki	17/İsra	90-93	237	417	İbn-i Ebi Umeyyenin sözüne cevap olarak Allah'ın indirdiği ayet
46	1	H.Ö Mekki	13/Ra'd	30	238	419	Hz. Muhammed (s.a.v)'i Yemenli birinin öğrettiğine dair Allah (c.c) cevabı ile ilgili ayet
47	1	H.Ö Mekki	96/Âlak	9-19	238	419	Ebu Cehil'in Hz. Muhammed (s.a.v)'e yaptığı eziyetler
48	1	H.Ö Mekki	34/Sebe	47	239	422	Kureyş'in Hz. Peygambere (s.a.v)'e davasından vazgeçmesi için mallarını arz etmeleri ve Hz. Muhammed (s.a.v) onlara cevabı ile ilgili ayet
49	1	H.Ö Mekki	74/Müddessir	31	240	423	Ebu Cehil'in Hz. Muhammed (s.a.v)'e tahakküm etmesi ile ilgili ayet
50	1	H.Ö Mekki	41/Fussilet	26	240	422	Küreyş'in kibirlenmesi
51	1	H.Ö Mekki	17/İsra	110	240	423	Namazda Kur'an-ı Kerimi ne aşıkare ne de gizli okumak ile ilgili ayetler.
52	1	H.Ö Mekki	55/Rahman	1-2	241	424	Kur'an-ı ilk aşıkare okuyan ile ilgili ayetler.
53	1	H.Ö Mekki	41/Fussilet	1-5	242	427	Kureyş'in Hz. Muhammed (s.a.v)'i dinlememede ısrar etmesi ile ilgili ayet.
54	1	H.Ö Mekki	17/İsra	45-51	242	427 - 428	Kureyş'in Hz. Muhammed (s.a.v)'i dinlememede ısrar etmesi ile ilgili ayetler.
55	1	H.Ö Mekki	92/Leyl	19-21	244	431	Hz. Ebu Bekir'in âzad ettiği köleler ve mükafatları ile ilgili ayetler.
56	1	H.Ö Mekki	19/Meryem	1	257	448	Habeşistan'a ilk Hicret ve Hz. Cafer'in sözü ile ilgili ayet.
57	1	H.Ö Mekki	20/Taha	1	263	459	Hz. Ömer'in Müslüman oluşu ile ilgili ayet.

II. Cilt

Sıra No	Cilt No	Hicri Yılı	Sûre ve Ayet Yerleri	Arapça S. No	Tercüme S. No	Konusu
1	2	H.Ö Mekki	111/Tebbet 1-5	6	1/472	Ebu Lehep ve Eşi hakkında nazil olan ayetler
2	2	H.Ö Mekki	104/Hümeze 1-9	7	1/474	Ümeyye b. Halef'in Hz. Muhammed (s.a.v)'e eziyeti
3	2	H.Ö Mekki	19/Meryem 77-80	8	1/476	As b. Vail hakkında nazil olan ayet
4	2	H.Ö Mekki	6/Enam 108	8	1/476	Ebu Cehil hakkında nazil olan ayet
5	2	H.Ö Mekki	25/Furkan 5-6	9	1/477	Nadr b. Haris'in hakkında nazil olan ayetler
6	2	H.Ö Mekki	45/Casiye 7-8	9	1/477	Nadr b. Harisin hakkında nazil olan ayetler
7	2	H.Ö Mekki	21/Enbiya 98-101	9	1/478	Velid b. Muğire hakkında nazil olan ayetler
8	2	H.Ö Mekki	68/Kalem 10-13	11	1/482	Ahnes b. Şerik hakkında nazil olan ayetler
9	2	H.Ö Mekki	43/Zuhruf 31-32	11	1/483	Velid b. Muğire hakkında nazil olan ayetler
10	2	H.Ö Mekki	25/Furkan 27-29	11	1/483	Ubeyye b. Halef hakkında nazil olan ayetler
11	2	H.Ö Mekki	36/Yasin 78-80	12	1/483	Ubeyye b. Halef hakkında nazil olan ayetler
12	2	H.Ö Mekki	109/Kafirun 1-6	12	1/484	Kureyş'in ileri gelenlerinin Hz. Muhammed (s.a.v.)'e tapma (ibadet) hususunda anlaşma yapmak istemeleri
13	2	H.Ö Mekki	44/Duhan 43-46	12	1/484	Ebu Cehl'in Zakkum ağacını bildiğini iddia etmesi ve bunun üzerine nazil olan ayetler
14	2	H.Ö Mekki	80/Abese 1-14	13	1/487	Ümmü Mektum ve Abese suresinin nuzülü
15	2	H.Ö Mekki	28/Kasas 52-55	32	42	Müslüman olan Nasranilerden gönderilen temsilcilerinin durumu
16	2	H.S Medeni	5/Maide 82-83	32	42	Necaşi ve arkadaşları hakkında nazil olan ayetler
17	2	H.Ö Mekki	6/En'am 52-54	33	43	Müşriklerin Allah'ın kendilerine ihsanda bulunduklarına istihzaları ve bu hususta ayetlerin nazil olması
18	2	H.Ö Mekki	16/Nahl 103	33	44	Müşriklerin Cebr Hz. Muhammed (s.a.v)'e öğretiyor diye iddia etmeleri
19	2	H.Ö Mekki	108/Kevser 1-3	33	45	As'ın Hz. Muhammed (s.a.v) hakkındaki sözü ve Kevser suresinin nazil olması
20	2	H.Ö Mekki	6/En'am 8-9	34	47	Nadr b. Haris ve arkadaşları hakkında nazil olan ayetler

21	2	H.Ö Mekki	6/En'am	10	35	48	Velid ve arkadaşlarının sözleri ve bu Hususta nazil olan ayetler
22	2	H.Ö Mekki	17/İsra	60	37	52	Mirac meselesinden dolayı İslam'dan dönen hakkında nazil olan ayetler
23	2	H.Ö Mekki	37/Saffat	102	37	53	Mirac olayının gerçekleştiği zaman (uykulu ve uyanık halde) geliş şekli
24	2	H.Ö Mekki	74/Müddesir	31	40	56	Hudri'nin Mirac hakkında verdiği haber
25	2	H.Ö Mekki	81/Tekvir	21	41	57	Hudri'nin Mirac hakkında verdiği haber
26	2	H.Ö Mekki	19/Meryem	57	42	60	Hudri'nin Mirac hakkında verdiği haber
27	2	H.Ö Mekki	15/Hicr	94-96	44	64	Hiz. Muhammed (s.a.v)'le istihza edenler hakkında nazil olan ayetler
28	2	H.S Medeni	2/Bakara	278	48	70	Halid b. Velid'in babasının faizini talep etmesi ve bu hususta nazil olan ayet
29	2	H.Ö Mekki	38/Sad	1-7	50	75	Ebu Talib'in yanında Hiz. Muhammed (s.a.v)'a karşı ahit talebinde bulunanlar hakkında nazil olan ayetler
30	2	H.S Medeni	5/Maide	73	51	75	Ebu Talib'in yanında Hiz. Muhammed (s.a.v)'a karşı ahit talebinde bulunanlar hakkında nazil olan ayet
31	2	H.Ö Mekki	72/Cin	1-9	53	80	Hiz. Muhammed (s.a.v)'i Kur'an-ı okurken onu dinleyen ve ona iman eden Cinlerin durumu
32	2	H.Ö Mekki	46/Ahkaf	29-30	53	80	Hiz. Muhammed (s.a.v)'i Kur'an-ı okurken onu dinleyen ve ona iman eden Cinlerin durumu
33	2	H.S Medeni	60/Mümtehine	12	59	93	Birinci Akabe ve Musab b. Umeyr ve kadınların beyatı
34	2	H.S Medeni	22/Hacc	39-41	83	127	Hiz. Muhammed (s.a.v)'e savaş için emrin nazil olması
35	2	H.S Medeni	2/Bakara	193	83	128	Hiz. Muhammed (s.a.v)'e savaş için emrin nazil olması
36	2	H.Ö Mekki	39/Zümer	53-55	89	138	Hiz. Ömer'in Hişam b. As'a mektubu
37	2	H.Ö Mekki	36/Yasin	1-9	95	148	Hiz. Muhammed (s.a.v)'in Hicret için çıkışı ve Ali'yi yatağında halef kılması
38	2	H.S Medeni	8/Enfal	30	96	149	Müşriklerin Hiz. Muhammed (s.a.v)'in beklemeleri hakkında Kur'an'da nazil olan ayetler
39	2	H.Ö Mekki	51/Tur	30-31	96	149	Müşriklerin Hiz. Muhammed (s.a.v)'in beklemeleri hakkında Kur'an'da nazil olan ayetler
40	2	H.S Medeni	9/Tevbe	74	124	195	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Culas hakkında nazil olan ayet

41	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	86	125	196	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Haris b. Süveyd'den biri hakkında nazil olan ayet
42	2	H.S Medeni	9/Tevbe	61	126	197	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan beni Levzan b. Amr'ın hakkında nazil olan ayet
43	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	154	126	198	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Mescid'i Dirar'ı inşa edenlerden Ebu Habibe b. El-Ezra hakkında nazil olan ayet
44	2	H.S Medeni	33/Ahzap	12	126	199	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Mescid'i Dirar'ı inşa edenlerden Ebu Habibe b. El-Ezra hakkında nazil olan ayet
45	2	H.S Medeni	9/Tövbe	65	127	199	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Beni Umeyye 'den olanlar hakkında nazil olan ayet
46	2	H.S Medeni	33/Ahzap	13	127	200	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Evs b. Kayz'ın savaştan kaçması için Hz. Muhammed s.a.v)'den mazeretsiz izin istemesi
47	2	H.S Medeni	4/Nisa	107	128	201	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Zırr hırsız Ebu Tuim'e hakkında nazil olan ayet
48	2	H.S Medeni	4/Nisa	60	129	203	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Culas b. Suveyd b. Samid ve arkadaşlarının Kahinleri dava açması
49	2	H.S Medeni	9/Tövbe	49	129	204	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Beni Cüşem b. Harzec sonra beni selime'den olan, kimselerden olan Ced b. kays'ın Hz. Muhammed'e söylediği söz üzerine nazil olan ayet
50	2	H.S Medeni	59/Haşr	11-16	129	205	Beni Avf b. Harzec'den olanlar (münafıkların başı) Abdullah b. Ubeyy b. Selül hakkında nazil olan ayetler
51	2	H.S Medeni	2/Bakara	1-44	132 135	211 226	Evs ve Harzec'in Munafıkları ve Yahudileri hakkında bakara suresinde nazil olan ayetler
52	2	H.S Medeni	2/Bakara	81-82	139	206 257	Yahudilerin ahirette azabın azlığını iddia etmeleri ve Allah'ın da onlara karşı fikirlerini ret etmesi

53	2	H.S Medeni	2/Bakara	80	139 142	236	Yahudilerin Hz. Muhammed (s.a.v)'e soru sormaları ve onlara cevap vermesi
54	2	H.S Medeni	2/Bakara	97-102	143	236	Yahudilerin Hz. Muhammed (s.a.v)'e soru sormaları ve onlara cevap vermesi
55	2	H.S Medeni	2/Bakara	102	143	237	Yahudilerin Hz. Süleyman (a.s)'ın Peygamberliğini inkar etmeleri ve Allah'ın onlara karşı ret cevabı
56	2	H.S Medeni	48/Fetih	29	144	238	Hz. Muhammed (s.a.v)'in Hayberin Yahudilerine göndermiş olduğu mektup
57	2	H.S Medeni	2/Bakara	1-2	145	240	Ebu Yasir ve kardeşi hakkında nazil olan ayetler
58	2	H.Ö Mekki	7/Araf	1	145	241	Ebu Yasir ve kardeşi hakkında nazil olan ayetler
59	2	H.Ö Mekki	12/Yusuf	1	145	241	Ebu Yasir ve kardeşi hakkında nazil olan ayetler
60	2	H.S Medeni	13/Raad	1	145	241	Ebu Yasir ve kardeşi hakkında nazil olan ayetler
61	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	7	145	241	Ebu Yasir ve kardeşi hakkında nazil olan ayetler
62	2	H.S Medeni	2/Bakara	89-90	141	232	Hz. Muhammed (s.a.v) ile istifdahlarından sonra Yahudilerin onu inkar etmeleri ve bu hususta nazil olan ayet
63	2	H.S Medeni	2/Bakara	91-98	143	233	Malik b. es-Sayf'ın kendilerinden Hz. Muhammed (s.a.v) hakkında alınan ahdi inkarı üzerine nazil olan ayet
64	2	H.S Medeni	2/Bakara	99-101	147	243	Ebu Saluba'nın Hz. Muhammed (s.a.v) "Bize bir şey getirmedii" hakkında nazil olan ayet
65	2	H.S Medeni	2/Bakara	108	147	244	İbn-i Hüreymile ve Vehbin sözü hakkında nazil olan ayet
66	2	H.S Medeni	2/Bakara	109	147	245	Hüey ve kardeşinin insanları İslam'dan men etmesi hakkında nazil olan ayet
67	2	H.S Medeni	2/Bakara	113	147 148	245	Yahudiler ve Hristiyanların Hz. Muhammed (sav)'in yanında münazaa etmeleri hakkında nazil olan ayet
68	2	H.S Medeni	2/Bakara	117- 118	148	246	İbn-i Hüreyminenin Allah'ın kendisiyle konuşmasını istediği hakkında nazil olan ayet
69	2	H.S Medeni	2/Bakara	135-141	148	247	İbn-i Suriya'nın Hz. Muhammed (s.a.v)'a Yahudileşmesini istemesi hakkında nazil olan ayetler
70	2	H.S Medeni	2/Bakara	142-147	148 149	248	Kıblenin Kabe'ye değiştirilmesi esnasında Yahudilerin sözleri

71	2	H.S Medeni	2/Bakara	159	150	251	Yahudilerin Tevrat'taki Hak olan şeyleri gizlemeleri hakkında nazil olan ayet
72	2	H.S Medeni	2/Bakara	170	150	251	Hiz. Muhammed (s.a.v) Yahudileri İslam'a davet ettiği zaman Hiz. Muhammed (s.a.v)'a verdikleri cevap üzerine nazil olan ayet
73	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	12-13	150	252	Yahudilerin Beni Kaynuka çarşısında toplanmaları hakkında nazil olan ayetler
74	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	23-24	151	253	Hiz. Muhammed (s.a.v)'in Midras'ın evine girip Yahudilerden bir grubu İslam'a davet etmesi
75	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	65-68	151	253	Yahudilerin ve Nasrani'lerin İbrahim (a.s) dini hakkında ihtilafa düşmeleri hakkında nazil olan ayetler
76	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	71-73	151	254	Bazılarının sabahleyin Hiz. Muhammed (s.a.v)'e İman etmesi akşamleyin inkar etmeleri hakkında nazil olan ayetler
77	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	79-80	152	255	Ebu Rafi'in ve Necran'ının Hristiyanlar İsa'ya ibadet ettiği sana ibadet etmemizi mi istiyorsun sözleri hakkında nazil olan ayetler
78	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	81	152	257	Yahudilerden ahid alınması hakkında nazil olan ayet
79	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	105	154	260	Buas günü (Evs ve Hazrec kabilelerinin birbirlerini katletmeleri) hakkında nazil olan ayet
80	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	113-114	154 155	261	Yahudilerin ancak şerhlerimiz iman etti sözleri hakkında nazil olan ayet
81	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	118-119	155	262	Müslümanların Yahudilerle dostluk kurmalarından nehye den ayetler
82	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	181-188	156	264	Ebu Bekir ile Finhas'ın arasında geçen hadise hakkında nazil olan ayetler
83	2	H.S Medeni	4/Nisa	37-39	157	265 266	Yahudilerin Mü'minlere cimrilik etmeyi etmeleri hakkında nazil olan ayetler
84	2	H.S Medeni	4/Nisa	44-47	157	266	Yahudilerin hakkı inkar etmeleri hakkında nazil olan ayetler
85	2	H.S Medeni	4/Nisa	51-55	158	268	Hizipleri meydana getirenler hakkında nazil olan ayetler
86	2	H.S Medeni	4/Nisa	163-166	158 159	269	Yahudilerin Musa (a.s) sonra gelen Peygamberleri kabul etmeleri hakkında nazil olan ayetler
87	2	H.S Medeni	5/Maide	11	159	271	Büyük kaya parçasını Hiz. Muhammed (s.a.v)'e atmak için toplanmaları hakkında nazil olan ayet
88	2	H.S Medeni	5/Maide	18	159	271	Yahudilerin kendilerini Allah'ın dostları olduklarını iddia etmeleri hakkında nazil olan ayet

89	2	H.S Medeni	5/Maide	19	160	272	Onların Musa (a.s)'den sonra herhangi bir kitabın inmesini ikrar etmeleri hakkında nazil olan ayet
90	2	H.S Medeni	5/Maide	41	161	274	Recmin hükmü hakkında Hz. Muhammed (s.a.v)'e müracaat etmeleri hakkında nazil olan ayet
91	2	H.S Medeni	5/Maide	42	162	276	Yahudilerin diyet hakkında zülüm etmeleri hakkında nazil olan ayet
92	2	H.S Medeni	5/Maide	49-50	162	277 278	Hz. Muhammed (s.a.v)'in dininden döndürmeye kastetmeleri hakkında nazil olan ayetler
93	2	H.S Medeni	5/Maide	59	163	278	Yahudilerin İsa (a.s) nübüvvetini Peygamberliğini inkar etmeleri hakkında nazil olan ayet
94	2	H.S Medeni	5/Maide	68	163	279	Yahudilerin kendilerinin hak üzere olduklarını iddia etmeleri hakkında nazil olan ayet
95	2	H.Ö Mekki	6/En'am	19-20	163	280	Yahudilerin Allah'a şirk koşmaları hakkında nazil olan ayet
96	2	H.S Medeni	5/Maide	57-61	163 164	281	Allah-u Tealanın Mü'minleri Yahudilerle dostluk kurmalarını nehy etmesi hakkında nazil olan ayetler
97	2	H.Ö Mekki	7/Araf	187	164	281	Yahudilerin Hz. Muhammed (s.a.v)'e kıyametin ne zaman kopacağını sormaları hakkında nazil olan ayet
98	2	H.S Medeni	9/Tevbe	30	165	283	Üzeyr'in Allah'ın oğlu olduğunu iddia etmeleri hakkında nazil olan ayet
99	2	H.Ö Mekki	17/İsra	88	165	284	Yahudilerin gökten kitap talep etmeleri hakkında nazil olan ayet
100	2	H.Ö Mekki	112/ihlas	1-4 (Tam)	166	285	Hz. Muhammed (s.a.v)'den Zülkarneyn ve Allah'ın zatına karşı Tehacümleri ve Hz. Muhammed (s.a.v)'in bundan dolayı gazabı ile ilgili nazil olan ayetler
101	2	H.Ö Mekki	39/Zümer	67	166	286	Hz. Muhammed (s.a.v)'den Zülkarneyn ve Allah'ın zatına karşı Tehacümleri ve Hz. Muhammed (s.a.v)'in bundan dolayı gazabı ile ilgili nazil olan ayet
102	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	1-20	169 170	291	Heyetkilerin isimleri, onların itikatları ve Resûlullah (s.a.v) ile münakaşaları onlar hakkında nazil olan Ayetler Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta onların sözlerinden olarak ve onların bütün işlerinin ihtilâfı hakkında Âl-i İmran sûresinin baş tarafından seksen küsur âyete kadar inzal buyurdu
103	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	21-30	171	297	Yahudilerin ve Nasrânilerin ihdas ettikleri şeyler hakkında Kur'an'dan inen âyetler
104	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran	31-32	171	298 299	Müminlere va'z etmek İçin Kur'an'dan inen Ayetler

105	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran 33-37	172	299	İsa'nın yaratılması hakkında Kur'an'da nazil olan Ayetler
106	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran 42-44	172	300	Zekeriya (a.s) ve Hz Meryem'in Haberi
107	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran 45-53	172 174	302 305	Râhib Cüreyc'in Meryem'e kefaleti
108	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran 54-64	174	306	İsa (a.s)'ın göğsü kaldırılması
109	2	H.S Medeni	2/Bakara 217-218	190 191	334 336	Kur'an'ın, İbn-i Cahş'ın fiili hakkında nazil olması ve Resûlullah (s.a.v)'in onu ikrar etmesi
110	2	H.S Medeni	5/Maide 24	199	348	Ebû Bekr, Ömer, Mikdâd ve onların cihâd hakkındaki sözleri
111	2	H.S Medeni	4/Nisa 97	220	379	Haklarında öz nefislerinin zalimleri olarak canlarını alacağı kimselere melekler derler ki ayetine inen grubun bahsi
112	2	H.S Medeni	8/Enfal 48	239	408	Resûlullah (s.a.v), onunla Safvân arasında olan şeyi ona bahs etmesi ve onun Müslüman olması İslâm'a davet için Mekke'ye dönmesi
113	2	H.S Medeni	8/Enfal 1	241	412	Bedir savaşı son bulduğu zaman. Allah Teala onun hakkında Kur'an'dan Enfâl sûresini baştan başa indirdi
114	2	H.S Medeni	8/Enfal 5-11	241 242	413 414	Sahâbiler'in, Resûlullah (s.a.v) ile birlikte, Kureys ile karşılaşmak için çıkması hakkında nazil olan âyetler
115	2	H.S Medeni	8/Enfal 12-16	242	415 416	Müslümanların desteklenmesiyle ve yardım görecekleleriyle müjdelennmeleri ve teşvik edilmeleri hakkında inen âyetler
116	2	H.S Medeni	8/Enfal 17-18	242	416 417	Resûlullah (s.a.v)'in müşriklere çakılları atması hakkında nazil olan Ayetler
117	2	H.S Medeni	8/Enfal 19	242	417	İstiftâh hakkında nazil olan âyet Sonra Şöyle
118	2	H.S Medeni	8/Enfal 20-29	243	418 419	Müslümanları, Resûlullah (s.a.v)'e itaat etmeye teşvik için inen âyet
119	2	H.S Medeni	8/Enfal 30	243	420	Allah'ın, Resulü üzerine olan nimetinin zikri hakkında inen âyet
120	2	H.S Medeni	8/Enfal 32-35	243	420 421	Kureys'in aldanması ve istiftahları hakkında inen âyetler
121	2	H.Ö Mekki	104/Müzemmil 1-13	245	421 423	Vahyin başlangıcı ile Bedir savaşı arasında geçen müddet
122	2	H.S Medeni	8/Enfal 36-38	245	424 426	Kâfirlerle savaş emrinin gelmesi ile ilgili ayet
123	2	H.S Medeni	8/Enfal 39-42	245	430 426	Ganimetin taksimi hakkında nazil olan ayetler
124	2	H.S Medeni	8/Enfal 43-66	246 248	427 433	Müslümanlara öğüt, nasihat ve onlara harb yollarını öğretme hakkında nazil olan âyetler
125	2	H.S Medeni	8/Enfal 67-70	249	434 435	Esirler ve ganimetler hakkında nazil olan Âyetler
126	2	H.S Medeni	8/Enfal 73-75	249	436	Müslümanların birbirleriyle ilişki kurma hakkında inen âyetler

III. Cilt

Sıra No	Cilt No	Hicri Yılı	Sûre ve Ayet Yerleri	Arapça S. No	Tercüme S. No	Konusu
1	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 12-13	6	65	Beni Kaynuka Yahudilerinin durumu, Peygamberimizin onları davet etmesi ve onlarında red etmeleri hakkında nazil olan ayetler.
2	3	H.S Medeni	5/Maide 51	8	68	Ubade ibni Samit Yahudilerin halifi (Müttefiki) idi,onlardan vazgeçti. Onun ve ibn-i ubey'in hakkında nazil olan ayetler.
3	3	H.S Medeni	5/Maide 52-54	8	69	Abdullah b. Übeyy ve onun (Usame b. Samit) "Ben musibetlerin inmesinden korkuyorum" sözü için nazil olan ayetler.
4	3	H.S Medeni	5/Maide 55-56	8	69	Ubade b. Samit'in Allah'a ve O'nun Rasulüne olan dostluğunun Beni Kaynuka'dan ve onların halifliğinden ve onların dostluğundan beri olmasından dolayı nazil olmuştur.
5	3	H.S Medeni	8/Enfal 36	17	83	Kureyş'in uhud gazvesinde peygamberimize karşı savaşmak için müşrikleri teşvik etmesi ve bu konuda nazil olan ayetler.
6	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 128	33	107	Uhud gazvesinde Hz. Muhammed (s.a.v)'in başına gelen işler hakkında nazil olan ayetler.
7	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 85-86	41	119	Haris b.Süveyd b. Samit münafık olarak Uhud gününde Müslümanlarla beraber çıktı ve savaştı Mekke de Kureyşe katıldı (Murted) oldu. Allah'ı teala onun hakkında İbn-i Abbas'dan gelen haberlere göre şu Ayeti Kerime indi
8	3	H.S Medeni	16/Nahl 126-127	47	128	Uzuvlarını kesmek suretiyle öç almaktan nehiy hakkında nazil olan ayetler.
9	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 121-122	55	141	Allah (c.c) Uhud günü hakkında indirmiş olduğu ayetler.
10	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 123-127	55	143 145	Uhud gününde Allahın Müslümanlara görünür görünmez yardımları ile ilgili ve bu yardımların Bedir'de de yaptığına dair açıklama
11	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 128- 129	57	146	Uhud gününde Allah'ın niçin yardım ettiğine dair hidayet ve delaletin de Allah'tan olduğuna dair olduğunu ilgilendiren ayetler.
12	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 130-131	57	147	Faizin yasak edilişyle ilgili indirilen ayetler
13	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 132-136	57-58	147 148	Allah'ın ibadete teşvik etmesiyle ilgili inen ayetler

14	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 137-141	58	149 151	Müslümanların başlarına gelen bu musibetler ve Allah'ın onlara tesellisi ile ilgili ayetler.
15	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 142-143	59	152	Mücahitlerin cennete girebilmesi için imtihana tabi tutulmaları ile ilgili ayetler. Bedir'e katılmayı kaçıranları Hz. Muhammed (s.a.v)'den savaşa çıkmasını isteyenleri kastederek.
16	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 144-145	59	153	Uhud savaşında Hz. Muhammed (s.a.v) "katl olundu" sözünden ve bu esnada olanların hezimete uğramalarından ve düşmanlarından kaçmalarından kaçmalarından dolayı inen ayetler.
17	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 146	59	154	Hz. Muhammed (s.a.v) için bir ecel vardır ki, O ona baliğ olacaktır.O halde Allah (c.c)bu hususta izin verdiği zaman olur .Ölümün Allah (c.c) izniyle olması
18	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 146-148	59-60	156	Allah (c.c) Müslümanları kafirlere itaat etmekten men etmesi ile ilgili nazil ol ayetler.
19	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 149-152	60	156 157	Allah (c.c) Müslümanları kafirlere itaat etmekten men etmesi ve Allah (c.c) güvenmeleri ve davalarına güvenme ile ilgili inen ayetler
20	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 153-154	62	159	Uhud savaşında Müminlerin Hz. Muhammed (s.a.v) onları çağırırlarken onun çağrısına dönmeyip kaçmalarından dolayı levm edilmesi
21	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 155-158	62	163	Allah yolunda ölümden korkanlardan olmaktan Allah'ın sakındırması ile ilgili ayet
22	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 159-160	63	163 165	Resûlullah'ın onlara olan acımasının bahsi hakkında nazil olan âyetler
23	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 161-163	64	165 166	Çulûl (ganimet malına ihanet) hakkında nazil olan âyetler
24	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 164-168	64-65	166 168	Resulleri göndermekle Allah'ın insanlara lütfetmesi ile ilgili nazil olan âyet
25	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 169-171	65	169 170	Onlara isabet eden musibetin bahsi
26	3	H.S Medeni	3/Al-i İmran 172-179	66-67	172 174	Cihada terğib ve teşvik
27	3	H.S Medeni	2/Bakara 204-207	112 113	247 249	Reci' seriye hakkında Kur'anda nazil olan ayetler
28	3	H.S Medeni	59/Haşr 2-17	126 127	270 274	Beni Nadir hakkında nazil olan âyetler
29	3	H.S Medeni	5/Maide 11	137	289	Çavres ve Resûlullah'ı katletmeye yeltenmesi

30	3	H.S Medeni	4/Nisa	51-55	144	300	Hendek gazvesi (H. Beşinci senesi Şevval ayında) Gazvenin Tarihi; Yahudiler'in Kureys'i tahrik ve teşvik etmesi ve onlar hakkında nazil olan âyetler
31	3	H.S Medeni	24/Nur	62-64	145	301 303	Hendek'in kazılması ve münafıkların, müminlerin şevkini kırmaya çalışmaları, Hendek'te mü'min olsun, münafık olsun çalışanlar hakkında nazil olan âyetler
32	3	H.S Medeni	8/Enfal	27	161	326	Ebû Lübâbe'nin hiyâneti hakkında nazil olan âyetler
33	3	H.S Medeni	9/Tövbe	102	161	327	Resûlullah'ın Ebû Lübâbe'ye karşı tutumu ve Allah'ın onun tövbesini kabul etmesi ve Ebû Lübâbe'nin tövbesinin kabul edilmesi hakkında inen âyet
34	3	H.S Medeni	33/Ahzap	9-27	167 170	336 345	Hendek ve Beni Kurayza hakkında nazil olan âyetler
35	3	H.S Medeni	49/Hucurat	6-7	210	407	Velid b. Ukbe ve Benû Mustalik ve bu hususta nazil olan âyetler
36	3	H.Ö Mekki	12/Yusuf	18	215	414	Beni Mustalik gazvesinde ifk hâdisesi (H. Altıncı senesi) Hz. Aişe kendinse atılan bu iftira karşısında Hz Yakup (a.s) gibi sabredeceğini ifade etmesi ayetten alıntı yapması
37	3	H.S Medeni	20/Nur	11-15	216	416	İfk hadisesiyle ilgili nazil olan ayetler.
38	3	H.S Medeni	20/Nur	22	216	417	Hz. Ebû Bekr'in, Mistah'a nafaka vermemeye niyet etmesi sonra bundan vazgeçmesi hakkında nazil olan ayetler.
39	3	H.S Medeni	48/Fetih	1-9	230	440	Resûlullah'ın, boynunda gümüşten bir halka olan erkek deveyi hedy etmesi haberinde şöyle dedi: Sonra Resûlullah (s.a.v) Mekke yönünden Medine'ye dönerek ayrıldı. Mekke ile Medine'nin arasında olduğu zaman Fetih sûresi nazil oldu.
40	3	H.S Medeni	48/Fetih	10-23	230	441	Beyat'ın zikrinden Sonra, Bedevilerinden savaştan geri kalmış olanların ve ileri sürmüş oldukları mazeretler hakkında Allah Teala'nın indirdiği ayetler.
41	3	H.S Medeni	48/Fetih	24-26	231	442 444	Resûlullah'ın savaşmaktan men edilmesinin zikri ile ilgili ayet
42	3	H.S Medeni	48/Fetih	27	231	442 444	Kaza umresiyle ilgili Ebu Ubeyde den gelen rivayete göre Allah (c.c) Resul üzerine şu ayeti kelimeyi indirdi.
43	3	H.S Medeni	60/Mümtehine	10-12	234	449	İbn-i Ebi Hüneyde'nin Urve'ye muhâcîrât Ayetini sorması, onun da ona cevap vermesi hakkında nazil olan ayet
44	3	H.Ö Mekki	20/Taha	14	246	469	Bilâl'in bekçilik için kalmayı kabul etmesi ve uykunun ona gâlib gelmesi Resûlullah (s.a v) okuduğu ayet

IV. Cilt

Sıra No	Cilt No	Hicri Yılı	Sûre ve Ayet Yerleri	Arapça S. No	Tercüme S. No	Konusu
1	4	H.S Medeni	2/Bakara 194	3	18	Kaza Umresiyle ilgili İbn-i Abbas'tan rivayet edildiğine göre: Allah bu hususta şu ayeti indirdi.
2	4	H.S Medeni	48/Fetih 27	5	21	Kaza umresiyle ilgili Ebu Ubeyde den gelen rivayete göre Allah (c.c) Resul üzerine şu ayeti kelimeyi indirdi.
3	4	H.Ö Mekki	19/Meryem 71	6	22	Mute gazvesinde görevlendirilen komutanlardan İbn-i Revahe'nin Kur'andan okuduğu ayet.
4	4	H.S Medeni	60/Mümtehine 1-4	29	53	Hatib b. Ebi Beltea hakkında nazil olan ayet.
5	4	H.S Medeni	49/Hucurat 13	41	73	İnsanların Allah katındaki üstünlüğü ile ilgili nazil olan ayet.
6	4	H.S Medeni	3/Al-i İmran 67	41	74	Resullah'ın beyt'te bulunan suretleri imha etmesi
7	4	H.S Mekki	17/İsra 81	44	79	Hız. Muhammed (s.a.v)' in bir işareti ile Kabe'deki putların devrilmesi
8	4	H.Ö Mekki	7/Araf 138	66	115	Zati-i Envat'ın durumu hakkında nazil olan ayet.
9	4	H.S Medeni	9/Tevbe 25-26	80	137	Huneyn gününde Müslümanların sayılarının çokluklarıyla övünmesi ile ilgili nazil olan ayetler.
10	4	H.Ö Mekki	36/Yasin 69	110	188	İbn-i Mirdas'ın aldığı az görmesi ve peygamberimizin onu razı etmesi.
11	4	H.S Medeni	9/Tevbe 49	125	215	Ced-in tebuk seferine katılmayıp geri durması ve onun hakkından nazil olan ayet.
12	4	H.S Medeni	9/Tevbe 81	125 126	216	Bekleyip harpten geri duranların hakkında nazil olan ayetler.
13	4	H.S Medeni	9/Tevbe 65	132	227	Münafıkların, Müslümanları yardımsız bırakmaları ve onların hakkında nazil olan ayet.
14	4	H.S Medeni	9/Tevbe 107	136	234	Tebuk gazvesinden dönüşte mescid-i dirar'ın durumu, Hız. Muhammed (s.a.v)'in iki kişiye,o mescidi yıkmayı emretmesi ile ilgili inen ayet
15	4	H.S Medeni	9/Tevbe 117-118	142	242	Tebuk gazvesine katılmayıp Hız. Muhammed'e gerçeği söyleyerek pişman olup tövbe eden üç sahabenin tövbelerinin Allah tarafından kabul edilmesi. ile ilgili inen ayet

16	4	H.S Medeni	9/Tevbe	95-96	142	243	Tebuk gazvesine katılmayıp Hz. Muhammed (s.a.v)’e yalan söyleyip, Allah tarafından akıbetleriyle ilgili nazil olan ayetler.
17	4	H.S Medeni	9/Tevbe	1-11	148	253	Hz. Muhammed ile müşriklerin arasındaki antlaşmanın bozulması hakkında nazil olan ayetler.
18	4	H.S Medeni	9/Tevbe	18- 27	150 151	260	Kureyşlilerin Beyt-i tamir etmek iddiaları ve onları red için nazil olan ayetler.
19	4	H.S Medeni	9/Tevbe	28 -34	151	261	Müşriklerle savaşmak için nazil olan ayetler.
20	4	H.S Medeni	9/Tevbe	36 37	151	262	Arapların ihdas etmiş oldukları nesi hakkında nazil olan ayetler.
21	4	H.S Medeni	9/Tevbe	38-40	152	265 266	Tebuk savaşı hakkında nazil olan ayetler.
22	4	H.S Medeni	9/Tevbe	42-46	152	264	Ehl-i nifak hakkında nazil olan ayetler.
23	4	H.S Medeni	9/Tevbe	47-60	152- 153	265 266	Münafıklar hakkında nazil olan ayetler.
24	4	H.S Medeni	9/Tevbe	73-74	153	268	Allah-u Teala’nın Münafıkların evsafını anlatan ayetlerin nazil olması.
25	4	H.S Medeni	9/Tevbe	75-80	154	268	Allah bize bol nimetinden verecek olursa hamd olsun ki sadaka vereceğiz ve iyilerden olacağız diyen münafıkların nimet verilip sadaka vermeme ile ilgili inen ayet.
26	4	H.S Medeni	9/Tevbe	81-82	154	269	Sıcaklığı bahane edip tebuk gayesine katılmayanlar hakkında nazil olan ayetler.
27	4	H.S Medeni	9/Tevbe	84-85	154	269	Hz. Muhammed’in münafıkların başı Abdullah b. Ubeyy ‘in üzerine cenaze namazı kılması sebebiyle nazil olan ayetler.
28	4	H.S Medeni	9/Tevbe	86-92	155	271 272	Tebuk gazvesine katılmayıp izin isteyenlerin hakkında nazil olan ayetler.
29	4	H.S Medeni	9/Tevbe	98-99	155	272 273	Bedevilerden münafıklık yapanlar hakkında nazil olan ayetler.
30	4	H.S Medeni	9/Tevbe	100-111	155 156	273 275	Muhacir ve Ensar’ın öncüleri hakkında nazil olan ayetler.
31	4	H.S Medeni	110/Nasr	1-3	161	283	Arapların boyun eğmeleri ve Müslüman olmaları ile ilgili nasr süresinin nazil olması.
32	4	H.S Medeni	49/Hucurat	4	167	294	İbn-i Ethem ve Kays ile ilgili nazil olan ayetler
33	4	H.Ö Mekki	13/Râd	8	168	297	Erbed’in yıldırım çarpması ile ölmesi, onun ve Amir’in hakkında nazil olan ayet
34	4	H.Ö Mekki	13/Râd	11	168	297	Erbed’in yıldırım çarpması ile ölmesi, onun ve Amir’in hakkında nazil olan ayet

35	4	H.Ö Mekki	13/Râd	13	168 169	298	Erbed'in yıldırım çarpması ile ölmesi, onun ve Amir'in hakkında nazil olan ayet
36	4	H.S Medeni	4/Nisa	94	214	374	İbn-i Azbet'in katledilmesi ve onun hakkında nazil olan ayetler.
37	4	H.S Medeni	33/Ahzab	37	228	397	Resûlullah (s.a.v) Zeynep bint-i Cahş ile evlenmesi ve onun hakkında nazil olan ayet.
38	4	H.S Medeni	33/Ahzab	50	230	400	Resulullah (s.a.v) Meymune ile evlenmesi ve onun hakkında nazil olan ayet.
39	4	H.S Medeni	9/Tevbe	108	241	417	Ebu Bekir ve Ömer Sakife (gölge) giderlerken yolda onlarla karşılaşan o iki adamın tanıtılması ile ilgili ayet
40	4	H.S Medeni	2/Bakara	143	242	419	Hz. Ebu Bekir hutbe irad ederken istişhad amaçlı okuduğu ayet.

2- es-Siretü'n-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetlerinin, (Sure adı - ayet sayısı ve ayetlerin Geçtiği Rakamların) Ciltlere göre dağılımı

Önceki başlık altında es-Siretun-Nebeviyye'de surelerin tertip ve nüzule göre sırası ve rivayetlerin konularına göre dağılımını inceledik. Burada ise es-Siretun-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetlerinin, (Sure adı - ayet sayısı ve ayetlerin Geçtiği Rakamların) Ciltlere göre dağılımı ele alınıp incelenecektir.

Bu çalışmamızda bu konularla ilgili ayrıntılı bilgi almak ve çalışma yapmak isteyenlere hangi sureden kaç ayet geçtiği ve bu ayetlerin hangi ayetler olduğu numaraları ile verilmiştir.

I. Cilt

Sıra No	Cilt No	Sure Adı ve Ayet Sayısı	Sure-- Ayet Sırası
1	1	Bakara Suresi 3 Ayet	2/Bakara 199
			2/Bakara 89
			2/Bakara 185
2	1	Al-i İmran Suresi 1 Ayet	3/Al-i İmran 81
3	1	Maide Suresi 1 Ayet	5/Maide 103
4	1	Enam Suresi 4 Ayet	6/Enam 136
			6/Enam 139
			6/Enam 143-144
5	1	Araf Suresi 3 Ayet	7/Araf 31-33
6	1	Enfal Suresi 1 Ayet	8/Enfal 41
7	1	Tevbe Suresi 1 Ayet	9/Tevbe 37
8	1	Yunus Suresi 1 Ayet	10/Yunus 59
9	1	Yusuf Suresi 1 Ayet	12/Yusuf 106
10	1	Ra'd Suresi 1 Ayet	13/Ra'd 30
11	1	Hicr Suresi 2 Ayet	15/Hicr 89
			15/Hicr 94
12	1	İsra Suresi 12 Ayet	17/İsra 85
			17/İsra 90-93
			17/İsra 110
			17/İsra 45-51
13	1	Kehf Suresi 29 Ayet	18/Kehf 1-26
			18/Kehf 83-85

14	1	Meryem Suresi	2 Ayet	18/Meryem	1
				19/Meryem	64
15	1	Taha Suresi	1 Ayet	20/Taha	1
16	1	Furkan Suresi	2 Ayet	25/Furkan	10
				25/Furkan	20
17	1	Şuara Suresi	2 Ayet	26/Şuara	214-215
18	1	Kasas Suresi	1 Ayet	28/Kasas	12
19	1	Lokman Suresi	1 Ayet	31/Lokman	27
20	1	Ahzab Suresi	1 Ayet	33/Ahzab	5
21	1	Sebe Suresi	3 Ayet	34/Sebe	15-16
				34/Sebe	47
22	1	Sad Suresi	1 Ayet	38/Sad	5
23	1	Fussilet Suresi	5 Ayet	41/Fussilet	1-5
24	1	Duhan Suresi	5 Ayet	44/Duhan	1-5
25	1	Ahkaf Suresi	2 Ayet	46/Ahkaf	29-30
26	1	Rahman Suresi	2 Ayet	55/Rahman	1-2
27	1	Nuh Suresi	12 Ayet	71/Nuh	23-34
28	1	Cin Suresi	10 Ayet	72/Cin	1-10
29	1	Müddessir Suresi	15 Ayet	74/Müddessir	11-22
				74/Müddessir	1-2
				74/Müddessir	31
30	1	Mutaffifin Suresi	1 Ayet	83/Mutaffifin	13
31	1	Buruc Suresi	5 Ayet	94/Buruc	4-8
32	1	Leyl Suresi	3 Ayet	92/Leyl	19-21
33	1	Duha Süresi	7 Ayet	93/Duha (tam)	1-7
34	1	Alak Suresi	16 Ayet	96/Alak	1-5
				96/Ālak	9-19
35	1	Kadir Suresi	5 Ayet	97/Kadir (tam)	1-5
36	1	Fil Suresi	5 Ayet	105/Fil süresi (tam)	1-5
37	1	Kureyş Suresi	4 Ayet	106/Kureyş (tam)	1-4

II. Cilt

Sıra No	Cilt No	Sure Adı ve Ayet Sayısı	Sure - Ayet Sırası
1	2	Bakara Suresi: 79 Ayet	2/Bakara 1-44
			2/Bakara 58
			2/Bakara 61
			2/Bakara 74-78
			2/Bakara 80-85
			2/Bakara 87-90
			2/Bakara 94-97
			2/Bakara 98-102
			2/Bakara 108-109
			2/Bakara 113
			2/Bakara 181
			2/Bakara 135 -147
			2/Bakara 159
			2/Bakara 170
			2/Bakara 193
			2/Bakara 217-218
			2/Bakara 259
			2/Bakara 278
2	2	Al-i İmran: 89 Ayet	3/Al-i İmran 1-68
			3/Al-i İmran 71-73
			3/Al-i İmran 79-81
			3/Al-i İmran 86
			3/Al-i İmran 105
			3/Al-i İmran 113-114
			3/Al-i İmran 118-119
			3/Al-i İmran 154
			3/Al-i İmran 181-188
3	2	Nisa Suresi: 19 Ayet	4/Nisa 37-39
			4/Nisa 44-47
			4/Nisa 51-55
			4/Nisa 60
			4/Nisa 97
			4/Nisa 107
			4/Nisa 163-166

4	2	Maide Suresi: 18 Ayet	5/Maide	11
			5/Maide	18- 19
			5/Maide	24
			5/Maide	41- 42
			5/Maide	49-50
			5/Maide	59
			5/Maide	68
			5/Maide	57-61
			5/Maide	73
			5/Maide	82-83
5	2	En'am Suresi: 9 Ayet	6/En'am	8-10
			6/En'am	19-20
			6/En'am	52-54
			6/En'am	108
6	2	Araf Suresi: 2 Ayet	7/Araf	1
			7/Araf	187
7	2	Enfal Suresi: 75 Ayet	8/Enfal	1 -75
8	2	Tevbe Suresi: 5 Ayet	9/Tevbe	30
			9/Tevbe	49
			9/Tevbe	61
			9/Tevbe	65
			9/Tevbe	74
9	2	Yusuf Suresi: 1 Ayet	12/Yusuf	1
10	2	Raad Suresi: 1 Ayet	13/Raad	1
11	2	Hicr Suresi: 3 Ayet	15/Hicr	94-96
12	2	Nahl Suresi: 1 Ayet	16/Nahl	103
13	2	İsra Suresi: 2 Ayet	17/İsra	60
			17/İsra	88
14	2	Meryem Suresi: 5 Ayet	19/Meryem	57
			19/Meryem	77-80
15	2	Enbiya Suresi: 4 Ayet	21/Enbiya	98-101
16	2	Hac Suresi: 3 Ayet	22/Hac	39-41
17	2	Furkan Suresi: 5 Ayet	25/Furkan	27-29
			25/Furkan	5-6
17	2	Kasas Suresi: 4 Ayet	28/Kasas	52-55
19	2	Ahzab Suresi: 2 Ayet	33/Ahzap	12
			33/Ahzap	13
20	2	Yasin Suresi: 12 Ayet	36/Yasin	78-80
			36/Yasin	1-9

21	2	Saffat Suresi:	1 Ayet	37/Saffat	102
22	2	Sad Suresi:	7 Ayet	38/Sad	1-7
23	2	Zümer Suresi:	4 Ayet	39/Zümer	53-55
				39/Zümer	67
24	2	Zuhruf Suresi:	2 Ayet	43/Zuhruf	31-32
25	2	Duhan Suresi:	4 Ayet	44/Duhan	43-46
26	2	Casiye Suresi:	2 Ayet	45/Casiye	7-8
27	2	Ahkaf Suresi:	3 Ayet	46/Ahkaf	29-31
28	2	Fetih Suresi:	1 Ayet	48/Fetih	29
29	2	Tur Suresi:	2 Ayet	51/Tur	30-31
30	2	Haşr Suresi:	5 Ayet	59/Haşr	11-16
31	2	Mümtehhine:	1 Ayet	60/Mümtehhine	12
32	2	Kalem Suresi:	4 Ayet	68/Kalem	10-13
33	2	Cin Suresi:	9 Ayet	72/Cin	1-9
34	2	Müzzemmil Suresi:	13 Ayet	73/Müzemmil	1-13
35	2	Müddessir Suresi:	1 Ayet	74/Müddesir	31
36	2	Abese Suresi:	14 Ayet	80/Abese	1-14
37	2	Tekvir Suresi:	1 Ayet	81/Tevkir	21
38	2	Hümeze Suresi:	9 Ayet	104/Hümeze	1-9 (Tam)
39	2	Kevser Suresi:	3 Ayet	108/Kevser	1-3
40	2	Kafirun Suresi:	6 Ayet	109/Kafirun	1-6
41	2	Tebbet Suresi:	5 Ayet	111/Tebbet	1-5 (Tam)
42	2	İhlas Suresi:	4 Ayet	112/İhlas	1-4 (Tam)

III. Cilt

Sıra No	Cilt No	Sure Adı ve Ayet Sayısı	Sure--Ayet Sırası
1	3	Bakara Suresi 3 Ayet	2/Bakara 204-206
2	3	Al-i İmran Suresi 62 Ayet	3/Al-i İmran 12-13 3/Al-i İmran 121-179
3	3	Maide Suresi 7 Ayet	5/Maide 11 5/Maide 51-56
4	3	Enfal Suresi 2 Ayet	8/Enfal 27 8/Enfal 36
5	3	Tevbe Suresi 1 Ayet	9/Tövbe 102
6	3	Yusuf Suresi 1 Ayet	12/Yusuf 18
7	3	Nahl Suresi 2 Ayet	16/Nahl 126-127
8	3	Taha Süresi 1 Ayet	20/Taha 14
9	3	Nur Suresi 9 Ayet	24/Nur 11-15 24/Nur 22 24/Nur 62-64
10	3	Ahzab Suresi 18 Ayet	33/Ahzap 9-27
11	3	Fetih Suresi 27 Ayet	48/Fetih 1-27
12	3	Hucurat Suresi 2 Ayet	49/Hucurat 6-7
13	3	Haşr Suresi 15 Ayet	59/Haşr 2-17
14	3	Mümtebine Suresi 3 Ayet	60/Mümtebine 10-12

IV. Cilt

Sura No	Cilt No	Sure Adı ve Ayet Sayısı	Sure--Ayet Sırası
1	4	Bakara Suresi: 2 Ayet	2/Bakara 194
			2/Bakara 143
2	4	Al-i İmran Suresi: 1 Ayet	3/Al-i İmran 67
3	4	Nisa Suresi: 1 Ayet	4/Nisa 94
4	4	Araf Süresi: 1 Ayet	7/Araf 138
5	4	Tevbe Suresi: 113 Ayet	9/Tevbe 1- 111
			9/Tevbe 117-118
6	4	Ra'd Suresi: 3 Ayet	13/Râd 8
			13/Râd 11
			13/Râd 13
7	4	İsra Suresi: 1 Ayet	17/İsra 81
8	4	Meryem Suresi: 1 Ayet	19/Meryem 71
9	4	Ahzap Suresi: 2 Ayet	33/Ahzab 37
			33/Ahzab 50
10	4	Fetih Suresi: 1 Ayet	48/Fetih 27
11	4	Hucurat Suresi: 1 Ayet	49/Hucurat 4
12	4	Mümtehine Suresi: 4 Ayet	60/Mümtehine 1-4
13	4	Nasr Süresi: 3 Ayet	110/Nasr 1-3

3- es-Siretun-Nebeviyye'de Gramerler / Dil Açıklamaları

Önceki başlık altında es-Siretun-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetlerinin, (Sure adı - ayet sayısı ve ayetlerin Geçtiği Rakamların) Ciltlere göre dağılımı ele alınmıştı. Burada ise Gramerlerle ilgili İbn-i Hişam'ın kimlerin tesiri altında kaldığını ve kendisinden sonrakilere ne şekilde tesir ettiğini görmek, bu sahada araştırma yapacaklara kolaylık sağlamak için ilk devirlere ait olan İbn-i Hişam'ın siretini inceleyip siretinde ciltlere dağılmış olan garip kelimelerin tamamı Tefsir rivayetlerini açıklamak için getirilmiştir. '(Bundan önce yapılan çalışmalar surelere göre,¹⁸ bazıları Alfabetik sıraya göre),¹⁹ Arapça eser olarak yapılmıştır. Biz bu çalışmamızda kelime Gramerleri ile ilgili Ciltlerdeki Tefsir Rivayetlerinin sırasına göre değerlendirmede bulunduk.

Ciltlere göre Gramerlerin Sayısı

1. CİLT	2.CİLT	3 CİLT	4.CİLT	TOPLAM
26	42	16	4	88

Bu kelimeleri İbn-i Hişam “Kale İbn-i Hişam” diye açıklamaktadır. Bu açıklamalar şu şekilde tasnif edilebilir.

- 1- Kur'an'dan bir ayeti istişhad ederek izah ettikleri;
- 2- Kur'an'dan bir ayet ve Arap şiirinden bir beyti istişhad ederek açıkladıkları;
- 3- Arap şiirinden bir beyti istişhad ederek açıkladıkları;
- 4- Doğrudan herhangi bir istişhada başvurmaksızın tefsir ettikleri.

Ciltlere Göre İstişhad'ların Dağılımı

Cilt No	Ayet ve Şiir	Şiir	Ayet	Doğrudan	Toplam
1	3	21	1	1	26
2	9	32	---	1	42
3	4	12	---	---	16
4	---	4	---	---	4

¹⁸ İsmail Cerrahoğlu, "İbn-i Hişam ve es- Siretün-Nebeviyye'sindeki Garîbu'l-Kurân'ı" adıyla A.Ü. İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi'nde (Ankara 1977, Sayı: 3, s. 1-28) bir makalesi.

¹⁹ Doç. Dr. Mustafa özel "Bir tefsir kaynağı olarak İbn-i Hişam'ın es-Sîresi" D.E.Ü. ilahiyat fakültesi dergisi sayı XIII-XIV, izmir 2001,s. 205-215.

I. CİLT

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Sure ve Ayet No	Kelime	Ne ile Desteklendiği	Kim Tarafından
1	1	24-25	48-49	34/Sebe 16	العرم el-Arim	Şiir	Ebu Ubeyde-A'sa Beni Kays
2	1	43	70-71	94/Buruc 4	الأحدود el-Uhdüd	Şiir	Zür-Rime
3	1	48	79-80	9/Tövbe 37	ليواطئوا Li-yuvatiu	Şiir	Accac
4	1	57	92-93	105/Fil süresi 1-5	أبائيل Ebâbîl	Şiir	Ebu Ubeyde
5	1	58	94	106/Kureyş 1-4	إيلاف قريش Îlafî kureyş	Şiir	Ebu Zeyd el-Ensari
6	1	166	275-276	72/Cin 5	الرحق er-Rahk	Ayet Şiir	Reube b. el-Accac
7	1	170	282	2/Bakara 89	يستفتحون Yesteftihune	Ayet	İbn-i hişam
8	1	193	321	93 /Duha (tam) 1-7	السجى es-Seca	Şiir	Ümeyye b. Ebis-Salt es-Sekafi
9	1	193	321-322	93 /Duha (tam) 1-7	عائل Ail	Ayet Hadis	Ferezdek
10	1	203	349	15 /Hicr 89	فصدع İsde	Şiir	Ebu Zuayb el-Hüzeli
11	1	209	359	74/Müddessir 16	عنيد Anid	Şiir	Reube b. el-Accac
12	1	210	359-360	74/Müddessir 22	بسر Besere	Şiir	Reube b. el-Accac
13	1	210	360	15 /Hicr 90	العضين el-İdin	Şiir	Reube b. el-Accac
14	1	232	403	18/Kehf 6	باخع Bahiu	Şiir	Ebu Ubeyde
15	1	232	404	18/Kehf 8	الصعيد es-said	Şiir	Zür-Rime
16	1	233	406	18/Kehf 9	الرقيم er-Rakim	Şiir	Accac
17	1	233	406	18/Kehf 19	الشطط eş-Şatat	Şiir	A'sa Beni Kays
18	1	234	407	18/Kehf 17	تزاور Tezaveru	Şiir	İmriül' Kays

19	1	234	408	18/Kehf	17	الفجوة el-Fecve	Şiir	Kaleş şair
20	1	234	408-409	18/Kehf	18	الوصيد el-Vasid	Şiir	Absi
21	1	237	417	17/İsra	90	الينبوع el-Yenbu	Şiir	İbn-i Herne
22	1	237	417	17/İsra	92	الكسف el-Kisef	Direk	İbn-i Hişam
23	1	237	417	17/İsra	92	القبيل Kabilen	Ayet Şiir	Ebu Ubeyde- A'şa Beni Kays
24	1	238	420	96/Âlak	15	لنسفعا Lenesfean	Şiir	Zür-Rime
25	1	239	420	96/Âlak	17	النادي en-Nadi	Şiir	Abid b. el- Ebres
26	1	239	421	96/Âlak	18	الزبانية ez-Zebaniyye	Şiir	İbn-i Zibara

II. CİLT

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Sure ve Ayet No	Kelime	Ne ile Desteklendiği	Kim Tarafından
1	2	6	1/472	111/Tebbet 5	الجيد el-Ciid	Ayet Şiir	A'sa Beni Kays
2	2	6	1/473	111/Tebbet 5	المسد el-Mesed	Şiir	en- Nabîğa
3	2	7	1/475	104/Hümeze 1	الهمزة el-Hümeze	Şiir	Hasan b. Sabit
4	2	9	1/478	45/Casiye 7	الأفأك el-Effak	Ayet Şiir	Rüübe b. el- Accac
5	2	9	1/478	21/Enbiya 98	حصب جهنم Hasabu Cehennem	Şiir	Ebu zeyd el- Huzeli
6	2	11	1/482	68/Kalem 13	زنيم Zenim	Şiir	Hatim et-Tamim
7	2	12	1/485	44/Duhan 45	المهل el-Muhl	Şiir	Ebu Ubeyde
8	2	33	44	16/Nahl 103	يلحدون إليه Yulhidune İleyhi	Şiir	Rüübe b. el- Accac
9	2	33	45	108/Kevser 1	الكوثر el-Kevser	Şiir	Lebid b. el-Kilabı
10	2	96	149	51/Tur 30	المنون el-Menun	Şiir	Ebu Zueyb el- Hüzeli
11	2	124	195	9/Tövbe 74	الأليم el-Elim	Şiir	Zür -Rime
12	2	127	201	33/Ahzap 13	عورة Avretun	Şiir	en-Nabîğa ez- Zübyanı
13	2	132	209	2/Bakara 2	لا ريب La Raybe	Şiir	Said b.Züheyr
14	2	133	213	2/Bakara 15	يعمّهون Ya'mehüne	Şiir	Rüübe b. el- Accac
15	2	134	215	2/Bakara 19	الصيب es-Sayyib	Şiir	Alkame b.abede
16	2	135	217	2/Bakara 22	الأنداد el-Endad	Şiir	Lebid b. Rabia
17	2	136	220	2/Bakara 55	جهرة Cehreten	Şiir	Ebul-Ahzer
18	2	136	221	2/Bakara 57	المن el-Menn	Şiir	A'sa Beni Kays

19	2	136	221	2/Bakara	57	السلوى es-Selva	Şiir	Halid b. Züheyr el-Hüzeyli
20	2	137	222	2/Bakara	61	الفوم el-Fum	Şiir	Ümeyye b. ebi es-Salt
21	2	137	225	2/Bakara	77	إلا أمانى İlla Emaniyye	Ayet Şiir	Ebu Ubeyde
22	2	139	228	2/Bakara	84	تسفكون Tesfiküne	Ayet Şiir	İbn-i Hişam Kaleş-Şairu
23	2	141	233	2/Bakara	90	فباعوا بغضب Febau Bi Ğadebin	Şiir	A'şa Beni Kays
24	2	144	239	48/Fetih	29	شطأه Şat'ehu	Şiir	İmriül 'Kays
25	2	147	244	2/Bakara	108	سواء السبيل Sevaessebil	Şiir	Hasan b. Sabit
26	2	149	249	2/Bakara	144	شطره Şatreh	Ayet Şiir	İbn-i Yasir sa'd b. Kays
27	2	152	256	3/Al-i İmran	79	الربانيون er-Rabbaniyyun	Ayet Şiir	Cerir
28	2	155	261	3/Al-i İmran	113	آناء الليل Anael-Leyl	Şiir	Malik b. Umeymir
29	2	157	267	4-Nisa	51	نطمس Natmise	Ayet Şiir	Ğavsb Hübeyre
30	2	158	268	4-Nisa	51	الجبت el-Cibt	Şiir	İbn ebi Necih
31	2	164	282	7/Araf	187	أيان مرساها Eyyane Mursaha	Ayet Şiir	Kays b. Hudaye
32	2	165	283	9/Tevbe	30	يضاھئون Yudahiune	Direk	İbn-i Hişam
33	2	165	284	17/İsra	88	الظهير ez-Zahir	Şiir	İbn-i Hişam Kaleş-Şairu
34	2	166	287	112/İhlas	2	الصمد es-Samed	Şiir	Hind bint-i Ma'bet
35	2	172	301	3/Al-i İmran	44	أقلامهم Eklamehüm	Şiir	Hasan el- Basri
36	2	173	303-304	3/Al-i İmran	49	الأكمه el-Ekmehe	Şiir	Rüübe b. el- Accac
37	2	174	307-308	3/Al-i İmran	61	نبتهل Nebtehil	Şiir	Ebu Ubeyde- A'şa Beni Kays
38	2	239	409	8/Enfal	48	نكص Nekese	Şiir	Evs b. Hacer
39	2	244	422	8/Enfal	35	مكاء Mükaen	Şiir	Anter b. Amr Şeddad el-Absi
40	2	245	423	73/Müzzemmil	12	أنكالا Enkalen	Şiir	Rüübe b. el- Accac
41	2	247	430-431	8/Enfal	61	جئحوا للسلم Cenehulisselmi	Ayet Şiir	Lebid b. Rabia

III. CİLT

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Sure ve Ayet No	Kelime	Ne İle Desteklendiği	Kim Tarafından
1	3	55	142	3/Al-i İmran 121	تبوء المؤمنین Tubevviul-mü'minîne	Şiir	Kümeýt b. Zeyd
2	3	56	144	3/Al-i İmran 125	مسمومين Müsevvemine	Ayet Şiir	Reube b. el- Accac
3	3	57	146	3/Al-i İmran 127	يكتبهم Yekbitehüm	Şiir	Zür -Rime
4	3	60	155	3/Al-i İmran 146	ربيون Ribbiyyune	Ayet Şiir	Ümeyye b. Ebis- Salt es-Sekafî
5	3	61	158	3/Al-i İmran 152	الحس el-Hassü	Şiir	Cerir
6	3	112	248	2/Bakara 204	الألد el-Eleddu	Ayet Şiir	Adiyye b. Rabia
7	3	113	249	2/Bakara 207	يشري نفسه Yeşri nefsehu	Şiir	Yezid b. Mufemğ El-Himyeri
8	3	126	272	59/Haşr 5	من الليلة el-Linete	Şiir	Ebu Beyde - Zür-Rime
9	3	127	272	59/Haşr 6	أجوفتم Evceftum	Şiir	Temim b. Ümeyye b. Mukbil
10	3	145	302	24/Nur 63	لواذا Livaz	Şiir	Hasan b. Sabit
11	3	167	338	33/Ahzap 14	الأقطار el-Aktar	Şiir	Firezdek
12	3	168	340	33/Ahzap 19	سلقوكم Selakuküm	Şiir	A'sa Beni Kays
13	3	169	341	33/Ahzap 23	قضى نخبه Kada nahbehu	Şiir	Zür -Rime
14	3	216	417	24/Nur 11	ولا يأتل Velaye'teli	Ayet Şiir	İmriül 'Kays
15	3	231	443	48/Fetih 25	المعكوف el-Maküf	Şiir	A'sa Beni Kays
16	3	234	450	60/Mümtehine 10	العصام el-Isam	Şiir	A'sa Beni Kays

IV. CİLT

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Sure ve Ayet No	Kelime	Ne ile Desteklendiği	Kim Tarafından
1	4	148	255	9/Tevbe 8	إلا İllen	Şiir	Evs b. Hacer
2	4	149	256	9/Tevbe 8	الذمة ez-Zimme	Şiir	Ecda' b. Malik
3	4	150	259	9/Tevbe 16	وليعة Velice	Şiir	İbn-i Hişam
4	4	152	264	9/Tevbe 47	أَوْضِعُوا خِلَالَكُمْ Evdau hilaleküm	Şiir	Ecda' b. Malik

4- es-Siretün-Nebeviyye’de İbn-i Hişam Tarafından yapılan Kısmi veya Tam ayetlerin yorumları

Önceki başlıklar altında es-Siretün-Nebeviyye’de bulunan Tefsir rivayetlerini surelerin tertip ve nüzule göre sırası ve rivayetlerin konularına göre dağılımı, sure adı - ayet sayısı ve ayetlerin geçtiği rakamların ciltlere göre dağılımı ve gramerler başlıkları altında inceledik.

Burada ise, es-Siretün-Nebeviyye’de İbn-i Hişam tarafından yorumlanan kısmi veya tam ayetlerin hangi surelerde ve hangi ayetlerde olduğunu ortaya koyarak konumuz açısından gerekli ve yararlı olduğunu düşünmekteyiz.

I. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Süre ve Ayet
1	1	57	92	106/Kureyş (tam) 1-4
2	1	164	270	2/Bakara 199
3	1	165	271	7/Araf 31-33
4	1	166	373	72/Cin 1-10
5	1	187	309	3/Al-i İmran 81
6	1	192	317	44/Duhan 1-5
7	1	231	401	18/Kehf 1-26
8	1	236	414	31/Lokman 27
9	1	240	422	41/Fussilet 26
10	1	242	242	41/Fussilet 1-5
11	1	242	427	17/İsra 45-51

II. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Ayet ve Süre
1	2	8	1/476	6/En'am 108
2	2	10	1/478	21/Enbiya 98-101
3	2	11	1/482	68/Kalem 10-13
4	2	12	1/484	109/Kafirun 1-2
5	2	12	1/484	44/Duhan 46
6	2	13	1/487	80/Abese 13-14
7	2	33	45	108/Kevser 1-3
8	2	37	53	37/Saffat 102
9	2	40	56	74/Müddesir 31
10	2	50	75	38/Sad 1-7
11	2	82	127	22/Hac 39-41
12	2	82	128	2/Bakara 193
13	2	132	209	2/Bakara 1-4
14	2	133	210	2/Bakara 5-15
15	2	134	214	2/Bakara 16-20
16	2	135	218	2/Bakara 40-44
17	2	138	223	2/Bakara 75-77
18	2	139	227	2/Bakara 81-84
19	2	140	229	2/Bakara 85
20	2	141	231	2/Bakara 88
21	2	141	232	2/Bakara 90
22	2	142	233	2/Bakara 94-96
23	2	143	236	2/Bakara 100
24	2	149	248	2/Bakara 143
25	2	157	250	2/Bakara 145

26	2	169	291	3/Al-i İmran	2-4
27	2	170	293	3/Al-i İmran	5-20
28	2	171	297	3/Al-i İmran	22-27
29	2	171	298	3/Al-i İmran	31-33
30	2	172	299	3/Al-i İmran	34-37
31	2	172	300	3/Al-i İmran	42-44
32	2	173	302	3/Al-i İmran	45-52
33	2	174	306	3/Al-i İmran	53-62
34	2	190	334	2/Bakara	217-218
35	2	239	408	8/Enfal	48
36	2	241	412	8/Enfal	1
37	2	241	413	8/Enfal	5-19
38	2	243	418	8/Enfal	20-32
39	2	244	420	8/Enfal	32-35
40	2	245	421	73/Müzzemmil	11-13
41	2	245	424	8/Enfal	36-42
42	2	246	427	8/Enfal	43-47
43	2	247	429	8/Enfal	48-61
44	2	248	430	8/Enfal	61-66
45	2	249	435	8/Enfal	68-75

III. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Ayet ve Süre
1	3	6	65	3/Al-i İmran 12-13
2	3	8	68	5/Maide 51-56
3	3	55	143	3/Al-i İmran 123
4	3	56	143-146	3/Al-i İmran 125-126
5	3	57	145-148	3/Al-i İmran 127-135
6	3	58	149-152	3/Al-i İmran 136-142
7	3	59	152-154	3/Al-i İmran 143-147
8	3	60	154-157	3/Al-i İmran 148-151
9	3	61	157	3/Al-i İmran 152
10	3	62	159-162	3/Al-i İmran 153-156
11	3	63	162-165	3/Al-i İmran 157-160
12	3	64	165-168	3/Al-i İmran 161-167
13	3	65	168-170	3/Al-i İmran 168-171
14	3	67	172	3/Al-i İmran 172-179
15	3	112	247	2/Bakara 204
16	3	113	249	2/Bakara 206-207
17	3	126	271	59/Haşr 3
18	3	126	272	59/Haşr 6
19	3	127	273	59/Haşr 7
20	3	127	274	59/Haşr 11-16
21	3	145	302	24/Nur 63
22	3	167	336-337	33/Ahzap 9-14
23	3	168	338-341	33/Ahzap 15-22
24	3	169	341	33/Ahzap 23
25	3	170	343-345	33/Ahzap 24-27
26	3	231	442-444	48/Fetih 25-26
27	3	235	449	60/Mümtehine 10

IV. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Ayet ve Süre
1	4	5	21	48/Fetih 27
2	4	6	22	19/Meryem 71
3	4	125	215	9/Tevbe 49
4	4	152	264	9/Tevbe 43
5	4	155	272	9/Tevbe 92-95
6	4	161	283	110/Nasr 3

5- es-Sire'tun-Nebeviyye'de Beytler (şiiirler)

Önceki başlıklar altında es-Siretün-Nebeviyye'de bulunan Tefsir rivayetlerini surelerin tertip ve nüzule göre sırası ve rivayetlerin konularına göre dağılımı, sure adı - ayet sayısı ve ayetlerin geçtiği rakamların ciltlere göre dağılımı, gramerler ve es-Siretün-Nebeviyye'de İbn-i Hişam tarafından yapılan kısmi veya tam ayetlerin yorumları başlıkları altında inceledik.

Burada ise es-Siretun-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri ile ilgili çalışma yaparken kitapta çokça yer verilmiş olan hele üçüncü cildin yarısını teşkil eden şiiirler hâdiselerin vukuuna dair birer şahit olma niteliği taşımaktadırlar. Bu beytlerin tamamı tez konusu yapılacak kadar önemlidir. Biz bu çalışmamızda sadece ayetlerin tefsirinde kullanılan beytleri ele aldık.

Söylenen şiiirler (beytler) ayetteki kelimeyi açıklamak veya övgü, yerme amacıyla söylenen şiiire karşı şiiirle cevap olarak söylenen şiiirlerdir. Beytlerdeki edebiyat vezinlerine ayrı bir araştırma konusu olduğundan değinilmemiştir. es-Sire'de ayetlerin tefsirinde kullanılan beytlerin ciltlere göre dağılımı ve sayıları aşağıdaki tabloda çıkarılmıştır.

Beytlerin Ciltlere Göre Sayıları

SIRA NO	CİLT NO	BEYT SAYISI
1	1	40
2	2	46
3	3	33
4	4	4
GENEL TOPLAM		123

I. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Beyt Sayısı	Beytin Amacı
1	1	24	48	4	"العرم" (el-Arim) kelimesinin açıklanması için getirilen delil.
2	1	43	74	1	"الأخدود" (Uhdut) kelimesinin açıklanması için getirilen delil
3	1	48	81	2	"ليواطتوا" (Li-yuvatü) kelimesinin açıklanması için getirilen delil
4	1	58	94	3	"سجیل - أبابیل" (Ebabil ve Siccil) kelimelerinin açıklanması için getirilen delil
5	1	58	95	4	"إیلاف قریش" (İlafi kureyş'in) kelimelerinin açıklanması için getirilen delil
6	1	166	275	2	"الرحق" (er-Rahk) kelimesinin açıklanması için getirilen delil
7	1	193	321	4	"عائل - سجي" (Seca, Ail) kelimelerinin açıklanması için getirilen delil
8	1	210	360	1	"عضة" (İdin) kelimesinin açıklanması için getirilen deliller
9	1	232	403	2	"الصعيد - باخع نفسك" (Bahiün nefseke, es-Said) kelimelerinin açıklanması için söylenen şiirler
10	1	233	405	4	"الشطط - الرقيم" (er-Rakim ve Şatat) kelimesinin açıklanması için getirilen deliller
11	1	234	406	4	"الوصيط - تراور" (Tezaveru ve Vasid) kelimelerinin açıklanması için getirilen deliller
12	1	237	417	1	"الكسف - الينع" (Yenbu ve Kisef) kelimelerin açıklanması için getirilen deliller
13	1	238	418	2	"قبیلا" (Kabilen) kelimesinin açıklanması için getirilen deliller
14	1	239	420	6	"النادي - لنسفا" (Lenesfean ve Nadi) kelimelerinin açıklanması için getirilen deliller

II. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Beyt Sayısı	Beytin Amacı
1	2	6	1/472	2	"الجيد" (el-cîd) kelimesinin açıklanması için getirilen deliller
2	2	7	1/475	2	"الهزمة" (Hümeze) kelimesinin açıklanması için getirilen deliller
3	2	9	1/478	2	"حصب جهنم- الأفاك" (el-Effak ve Hasabu cehennem) Kelimelerin açıklanması için getirilen deliller
4	2	11	1/482	1	"الزيم" (ez-Zenim) kelimesinin açıklanması için getirilen deliller
5	2	13	1/486	2	"المهل" (Mühl) kelimesinin açıklanması için getirilen deliller.
6	2	33	44	1	"يلحدون" (Yülhidune) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Rüube b. el-Accac şiiri
7	2	33	45	1	"الكوثر" (Kevser) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Lebid b Rabia şiiri
8	2	127	201	1	"عورة" (Avretun) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen en-Nabiğa ez-Zübyanın şiiri
9	2	132	209	2	"لا ريب" (La raybe) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Said b.Züheyr'in şiiri
10	2	133	213	1	"يعمهون" (Ye'mehüne) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Rüube bel-Accac
11	2	134	215	2	"الصيب" (es-Sayyib) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Alkame b.abede şiiri
12	2	135	217	1	"الأنداد" (el-Endad) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Lebid b Rabia'nın şiiri
13	2	136	220	1	"جهرة" (Cehreten) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Ebul-Ahzer'in şiiri
14	2	136	220	2	"المن" (el-Menn) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen A'sa Beni Kays'ın şiiri
15	2	137	222	1	"الفوم" (el-Fum) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Ümeyye b ebi es-Salt'ın şiiri
16	2	139	225	2	"إلا أمانى" (İlla emaniyye) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Ebu Ubeyde'nin şiiri
17	2	140	228	1	"تسفكون" (Tesfikune) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen şiir
18	2	141	233	1	"فباؤا بغضب" (Febau bi ğadebin) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen A'sa Beni Kays'ın şiiri
19	2	144	239	2	"شطأه" (Şat'ehu) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen İmriül' Kays'ın şiiri

20	2	149	249	2	"شطره" (Şatreh) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen ibn-i Yasir sa'd b. Kays'ın şiiri
21	2	152	256	2	"الربانيون" (er-Rabbaniyyun) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Cerir'in şiiri
22	2	155	261	2	"آناء الليل" (Anael-Leyl) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Malik b Umeymir'in şiiri
23	2	158	268	1	"الجبت" (el-Cibt) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen İbn-i ebi Necih'in şiiri
24	2	164	282	3	"أيان مرساها" (Eyyane Mursaha) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Kays b. Hudaye'nin şiiri
25	2	165	284	1	"الظاهر" (ez-Zahir) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen İbn-i Hişam Kaleş-Şairu'nun şiiri
26	2	167	287	1	"الصمد" (es-Samed) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Hind bint Ma'bet'in şiiri
27	2	173	304	1	"الأكمه" (el-Ekmehe) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Rüübe b. el-Accac'ın şiiri
28	2	174	308	1	"نبتهل" (Nebtehil) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Ebu Ubeyde-A'şa Beni Kays'ın şiiri
29	2	239	409	1	"نكص" (Nekesa) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Evs b. Hacer'in şiiri
30	2	245	423	1	"الأنكال" (Enkalen) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Rüübe bel-Accac'ın şiiri
31	2	247	430	2	"جنحوا للسلم" (Cenehu lisselmi) kelimesinin açıklanması için delil olarak getirilen Lebid b Rabia'nın şiiri

III. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Beyt Sayısı	Beytin Amacı
1	3	55	142	1	"تبوی المؤمنین" (Tubevviul-müminine) kelimesin açıklanması için getirilen delil
2	3	56	144	3	"مُسَوِّمِينَ" (Müsevvimin) kelimesinin açıklanması için getirilen delil
3	3	57	146	1	"يَكْبِتُهُمْ" (Yekbitehüm) kelimesinin açıklanması için getirilen delil
4	3	60	155	3	"رَبِّيُونَ" (Ribbiyyune) kelimesinin açıklanması için getirilen delil
5	3	61	158	2	"الْحَسَّ" (His) kelimesinin açıklanması için getirilen delil
6	3	113	249	2	"يَشْرِي نَفْسَهُ" (Yeşri nefsehu) kelimesin açıklanması için getirilen delil
7	3	126	272	1	"اللَّيْنَةَ" (Line) kelimesin açıklanması için getirilen delil
8	3	127	272	3	"أَجَوْفْتُمْ" (Ecveftüm) kelimesin açıklanması için getirilen delil
9	3	145	302	1	"لَوَازِئًا" (Livâzâ) kelimesin açıklanması için getirilen delil
10	3	167	338	1	"الْأَفْطَارُ" (el-Aktar) kelimesin açıklanması için getirilen delil
11	3	169	341	6	"قَضَى نَجْبَهُ" (Keza nehbehu) kelimesin açıklanması için getirilen delil
12	3	170	345	4	"الصِّيَاصِي" (es-Seyası) kelimesin açıklanması için getirilen delil
13	3	216	417	4	"كِبْرَهُ" (Kibrehu) kelimesin açıklanması için getirilen delil
14	3	231	443	1	"الْمَعْكُوفُ" (Me'küf) kelimesin açıklanması için getirilen delil

IV. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Beyt Sayısı	Beytin Amacı
1	4	149	255-256	2	"ذمة – الإل" (İll ve zimme) kelimelerinin açıklanması için getirilen delil.
2	4	150	259	1	"وليجة" (Velice) kelimesi açıklanması için getirilen delil.
3	4	152	264	1	"أوضعوا خلالكم" (Evdeu-hilalekum) kelimenin açıklanması için getirilen delil.

6- es-Sire'tun-Nebeviyye'de Rivayet (Siga) Kalıpları

Önceki başlıklar altında es-Siretün-Nebeviyye'de bulunan Tefsir rivayetlerini surelerin tertip ve nüzule göre sırası ve rivayetlerin konularına göre dağılımı, sure adı - ayet sayısı ve ayetlerin geçtiği rakamların ciltlere göre dağılımı, gramerler ve es-Siretün-Nebeviyye'de İbn-i Hişam tarafından yapılan kısmi veya tam ayetlerin yorumları ve beytler/şiirler başlıkları altında inceledik.

Burada ise es-Siretun-Nebeviyye'de tefsir rivayetlerini rivayet kalıpları açısından da ele aldık. Rivayetlerimn hangisinin sebebi nüzul olduğu, hangisinin sebebi nüzul olmadığına bakmaksızın bütün ciltlerdeki rivayet kalıplarını tesbit etmeye çalıştık. Çünkü rivayet kalıpları ile ilgili İmam Ahmed b. Hanbel "Üç şeyin senedi (bir rivayette: aslı) yoktur: Tefsir, melahim ve meğazi demiştir.²⁰

ثلاثة أمور ليس لها إسناد: التفسير، والملاحم، ولمغازي. ويروى: ليس لها أصل.

Dolayısıyla ilk dönem tefsir rivayetlerini zikretmesi bakımından İbn-i Hişam'ın kullandığı rivayet kalıpları önem arz etmektedir.²¹

I. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Siyga Kalıbı
1	1	24	47	ففيه أنزل الله تبارك وتعالى على رسوله محمد صلى الله عليه وسلم
2	1	42	70	ففي أنزل الله تعالى على رسوله صلى الله عليه وسلم
3	1	48	79	ففيه أنزل الله تبارك وتعالى

²⁰ Ahmed Nedim SERİNSU, "Kur'an ve Bağlam", Şule Yay., İstanbul 2008, s. 123.

²¹ a.g.e., a.y.

4	1	57	92	فقال الله تبارك وتعالى
5	1	76	119	يقول الله تبارك وتعالى لمحمد صلى الله عليه وسلم
6	1	77	119	قص الله تبارك وتعالى خبرها على رسول الله صلى الله عليه وسلم
7	1	78	121	وفيهم أنزل الله تبارك وتعالى فيما يذكرون
8	1	80	124	فلما بعث الله رسوله محمدا صلى الله عليه وسلم بالتوحيد
9	1	85	132	فلما بعث الله رسوله محمدا صلى الله عليه وسلم أنزل عليه
10	1	136	217	وفي كتاب الله تبارك وتعالى في قصة موسى عليه السلام
11	1	164	270	فأنزل عليه حين أحكم له دينه وشرع له سنن حجه
12	1	164	271	وأنزل الله عليه
13	1	166	273	يقول الله تبارك وتعالى
14	1	170	282	ففينا وفيهم نزل هؤلاء الآيات
15	1	187	309	يقول الله تعالى لمحمد صلى الله عليه وسلم
16	1	189	313	فقال جبريل
17	1	191	317	يقول الله عز وجل
18	1	192	320	فقال تعالى
19	1	197	331	فلما أنزل الله عز وجل
20	1	203	349	قال الله تعالى
21	1	209	359	فأنزل الله تعالى
22	1	210	360	وأنزل الله تعالى في رسوله صلى الله عليه وسلم وفيما جاء به من الله تعالى
23	1	223	386	فأنزل الله تعالى عليه
24	1	225	390	فقال رسول الله بسم الله الرحمن الرحيم
25	1	230	399	نزل فيه
26	1	231	401	فقال له جبريل
27	1	235	411	وقال فيما سألوه عنه من أمر الرجل الطواف
28	1	236	411	فأنزل الله تعالى عليه فيما سألوه عنه من ذلك
29	1	237	414	وأنزل الله عليه فيما
30	1	238	419	وأنزل عليه فيما

31	1	240	422	فقال قائلهم
32	1	240	423	إنما أنزلت هذه الآيات
33	1	241	424	ثم قرأ
34	1	242	427	فأنزل الله تعالى عليه في
35	1	244	431	ما نزل هؤلاء الآيات إلا فيه وفيما
36	1	257	448	فقرأ عليه

II. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Siyga Kalıbı
1	2	4	472	فأنزل الله تعالى في...
2	2	7	474	فأنزل الله تعالى في...
3	2	8	475	فأنزل الله تعالى في...
4	2	8	476	فأنزل الله تعالى عليه في...
5	2	8	477	فأنزل الله فيه
6	2	9	477	ثم تلى عليه
7	2	10	479	فأنزل الله تعالى عليه في...
8	2	11	482	فأنزل الله تعالى عليه في...
9	2	11	482	فأنزل الله تعالى عليه في...
10	2	11	483	فأنزل الله تعالى عليه في...
11	2	12	484	فأنزل الله تعالى عليه في...
12	2	12	485	فأنزل الله تعالى عليه في...
13	2	13	487	فأنزل الله تعالى عليه في...
14	2	32	42	نزلت هؤلاء الآيات
15	2	33	43	فأنزل الله تعالى عليه في...
16	2	33	44	فأنزل الله تعالى عليه في...
17	2	33	44	فأنزل الله في...
18	2	34	47	فأنزل الله تعالى في...
19	2	35	48	فأنزل الله تعالى عليه في...
20	2	37	52	وأنزل الله تعالى في...
21	2	40	56	يقول رسول الله صلى الله عليه وسلم حين حدث
22	2	41	57	فقال رسول الله

23	2	44	64	أنزل الله تعالى عليه
24	2	47	69	نزلن في...
25	2	50	75	وأنزل الله تعالى
26	2	53	79	فقص الله خبرهم عليه صلى الله عليه وسلم
27	2	53	79	وقال تبارك وتعالى
28	2	59	90	ذكرها سبحانه وتعالى
29	2	83	127	أنزلت في...
30	2	83	127	أنزل الله تبارك وتعالى عليه
31	2	89	138	أنزل الله تعالى في...
32	2	95	148	يتلو هؤلاء الآيات
33	2	96	169	أنزل الله عز وجل من...
34	2	124	195	فأنزل الله عز وجل في...
35	2	125	196	فأنزل الله تبارك وتعالى في...
36	2	126	197	فأنزل الله عز وجل في...
37	2	126	197	فأنزل الله في...
38	2	127	200	فأنزل الله تبارك وتعالى في...
39	2	127	201	فأنزل الله تبارك وتعالى في...
40	2	128	204	أنزل الله تعالى في...
41	2	129	205	فأنزل الله عز وجل في...
42	2	129	205	فأنزل الله تعالى في...
43	2	129	205	فأنزل الله تعالى في...
44	2	132	209	يقول الله سبحانه وبحمده
45	2	133	210	يقول الله تعالى
46	2	134	211	ثم قال
47	2	139	226	فأنزل الله جل ثناؤه في...
48	2	141	230	يقول الله تعالى
49	2	142	233	يقول الله تعالى لحمد

50	2	143	234	فأنزل الله عز وجل في...
51	2	143	234	فأنزل الله تعالى في...
52	2	144	238	كتب رسول الله صلى الله عليه وسلم
53	2	145	240	أنزل عليه
54	2	146	242	فأنزل الله في ذلك من...
55	2	146	243	فأنزل الله في...
56	2	147	244	فأنزل الله تعالى في...
57	2	147	244	فأنزل الله تعالى في...
58	2	147	245	فأنزل الله تعالى في ذلك من...
59	2	148	246	فأنزل الله تعالى في ذلك من...
60	2	148	246	فأنزل الله تعالى في ذلك من...
61	2	148	248	فأنزل الله تعالى في...
62	2	149	249	ثم قال تعالى
63	2	150	250	فأنزل الله تعالى في...
64	2	150	251	فأنزل الله في ذلك من...
65	2	150	252	فأنزل الله تعالى من...
66	2	151	253	فأنزل الله تعالى في...
67	2	151	253	فأنزل الله عز وجل في...
68	2	151	254	فأنزل الله تعالى في...
69	2	152	255	فأنزل الله تعالى في ذلك من...
70	2	154	256	فأنزل الله تعالى في...
71	2	154	259	فأنزل الله تعالى في ذلك من...
72	2	155	261	فأنزل الله تعالى في...
73	2	156	264	فأنزل الله تعالى في...
74	2	157	265	فأنزل الله في...
75	2	157	266	فأنزل الله في...
76	2	157	267	فأنزل الله تعالى في...

77	2	158	268	فأنزل الله تعالى في ذلك من...
78	2	159	269	فأنزل الله تعالى في...
79	2	159	271	فأنزل الله تعالى في...
80	2	160	271	فأنزل الله تعالى في ذلك من...
81	2	161	274	فأنزل الله تعالى في...
82	2	216	276	فأنزل الله في...
83	2	316	279	فأنزل الله تعالى في...
84	2	163	280	فأنزل الله تعالى في...
85	2	163	281	فأنزل الله في...
86	2	163	281	فأنزل الله تعالى في...
87	2	164	283	فأنزل الله تعالى في...
88	2	164	284	فأنزل الله عز وجل في ذلك من...
89	2	165	284	فأنزل الله تعالى في...
90	2	166	285	وجاءه من الله
91	2	166	286	يقول الله تعالى
92	2	169	291	فأنزل الله تعالى في ذلك من...
93	2	171	297	ما نزل في...
94	2	172	300	قص خبرها
95	2	188	331	نزول يسألونك
96	2	190	334	أنزل الله تعالى على رسول صلى الله عليه وسلم
97	2	191	336	فأنزل الله عز وجل في...
98	2	199	348	الرسول أخبرهم عن...
99	2	239	408	فأنزل الله تعالى في...
100	2	241	412	أنزل الله عز وجل فيه من...
101	2	243	418	ثم قال تعالى
102	2	248	433	لما نزلت هذه الآية

III. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Siyga Kalıbı
1	3	6	65	ما نزل هؤلاء الآيات إلا فيهم
2	3	8	68	ففي ... نزلت ... من ...
3	3	16	83	ففي ... أنزل الله تعالى
4	3	33	107	فأنزل الله عز وجل في ...
5	3	41	119	فأنزل الله تعالى في ... عن ...
6	3	47	128	أنزل في ذلك من ...
7	3	55	141	أنزل الله تبارك وتعالى في ... من القرآن ... من ...
8	3	57	146	ثم قال لمحمد رسول الله صلى الله عليه وسلم
9	3	58	151	ثم قال تعالى
10	3	65	169	ثم قال لنبيه صلى الله عليه وسلم
11	3	66	170	سئل عن هؤلاء الآيات
12	3	112	247	نزل من القرآن في ...
13	3	126	270	ما نزل في بني النضير من القرآن
14	3	137	289	فأنزل الله في ...
15	3	144	299	أنزل الله تعالى في ...
16	3	145	302	فنزلت هذه الآية في ...
17	3	161	326	فأنزل الله تعالى في ...
18	3	167	336	ما نزل في القرآن من قصة الخندق وبني قريضة
19	3	215	414	كما قال يعقوب (عليه السلام)
20	3	215	416	نزول براءة عائشة رضي الله عنها من قذفها بالإفك
21	3	230	440	نزول سورة الفتح
22	3	235	451	فلما نزلت هذه الآية

IV. Cilt

Sıra No	Cilt No	Arapça S. No	Tercüme S. No	Siyga Kalıbı
1	4	3	18	فأنزل الله في...
2	4	5	21	فأنزل الله عز وجل عليه فيما...
3	4	6	22	سمعت رسول الله صلى الله عليه وسلم يقرأ
4	4	29	55	فأنزل الله تعالى في...
5	4	41	73	ثم تلا هذه الآية
6	4	44	79	يقول الرسول صلى الله عليه وسلم
7	4	66	115	كما قال قوم موسى لموسى
8	4	66	115	فأنزل الله عز وجل في يوم حنين
9	4	110	188	كما قال الله
10	4	125	215	ففي نزلت هذه الآية
11	4	125	216	فأنزل الله تبارك وتعالى في...
12	4	132	227	فأنزل الله عز وجل
13	4	136	234	ونزل فيهم من القرآن
14	4	142	242	أنزل الله تعالى
15	4	148	253	نزول سورة التوبة
16	4	151	262	ذكر ما نزل في اليهود والنصارى
17	4	152	264	ثم قال تعالى لنبيه صلى الله عليه وسلم
18	4	153	266	ما نزل في...
19	4	154	270	ما نزل في... على...
20	4	161	283	نزول سورة الفتح [النصر]
21	4	167	294	وفيه نزل من القرآن

22	4	168	297	وأنزل الله عز وجل في...
23	4	214	374	نزل فينا
24	4	228	397	أنزل الله تبارك وتعالى
25	4	230	400	فأنزل الله تبارك وتعالى
26	4	723	412	ثم تلا هذه الآية
27	4	224	419	كنت أقرأ هذه الآية

İKİNCİ BÖLÜM

es-Sire'tün-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetleri

İslam kaynakları arasında yazılı kaynakların tarihi, Kur'an'ı Kerim'i oluşturan vahyin taşlara, derilere, liflere, kâğıtlara, ya da bezlere yazılmak sureti ile bir şekilde yazılı olarak kayıt altına alınması ile başlar. Kaynakların ikincisi olan Hadis-i Şerifler'in aktarılması ise yazılı olarak değil, rivayet ve anlatma yoluyla öğretilmiş ve gelecek nesillere aktarılmıştır.

Zamanın ilerlemesi ve İslam beldelerinin daha geniş bir alana yayılması ile bazı rivayetlerin birbiri ile çelişmesi, farklı hükümler getirmesi ve Kur'an'a muhalif olması sebebiyle, sahih sünnet'in tesbit edilmesi çalışması başlamıştır. Ulema, bu amaçla, İslam ümmetinin ibadet, inanç ve hayatlarında kendilerine yön verecek olan temel kaynakların doğrudan Hazreti Peygamber'den rivayet edilip edilmediğinin tesbit edilebilmesi için belirli kriterler oluşturmuş, ama Kur'an'ı Kerim üzerinde itiraz edilemeyecek bir ittifak sağlandığı için tartışmalar Sünnet'in rivayeti ile yoğunlaşmıştır.

Böyle bir dönemde, Hz. Peygamberin hayatını yazmak, bir anlamda hadis rivayeti anlamına gelir. İbn-i Hişam eserinde, bu anlamda, pek çok hadis rivayet etmiş durumdadır. Eserin Peygamberimizin kendi dönemi ile ilgili bilgileri içeren bölümü hadis rivayeti şeklindedir. Bu rivayetlerde konular, Peygamberimizin hayat kronolojisine göre düzenlenmiştir. Bunun içindir ki, İbn-i Hişam'ın es-Siretu'n Nebeviyye'si, bir tarih kitabı olmakla birlikte, çeşitli konularda fikhî konu ve hükümlerin anlaşılması bakımından da bir kaynak kitab olarak kabul edilir ve pek çok ayetin nüzûl sebepleri ile ilgili gelişmeleri aktarması bakımından da tefsir özelliği taşır.

Bu çalışmamızda, Tefsir Rivayetlerini değerlendirirken birinci ciltten başlayarak dördüncü cildin sonuna kadar zikredilmekte olan tefsir rivayetlerinin alt başlıklarının adlandırılması, İbn-i Hişam'ın es-Sire'de takip ettiği başlıklar esas alınarak yapılmıştır. Ancak olayların daha iyi anlaşılması için numalandırma ve bölüm başlıkları eklenmiştir.

BİRİNCİ CİLT

A: KUR'AN'IN NÜZULÜNE KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Amr b. Âmir'in Yemen'den Çıkışı Ve Ma'rib Seddinin Kıssası:

Sebe M.Ö. Yemenin güneyinde yerleşmiş bir kavmin adı olup verimli topraklara sahip olmuş, medeniyette ilerlemiş, adından söz ettirmiş, yağmur sularını değerlendirerek su setleri yaparak bol miktarda su toplamış setlerin önüne açılıp, kapanan kapaklar konularak su biriktirmeyi başarmış ve sudan yararlanmış ve her türlü nimetten istifade etmişlerdir.

Sebe Kavmi'nin sahip olduğu iki bahçeden bereket ve huzur anlamına gelen bu nimetlere karşı Allah'ı hatırlama ve şükretme olması gerekirken nankörlük etmelerinden dolayı Allah-ü Teala Arım selini göndermiştir.

Peygamber (s.a.v) doğmadan önce meydana gelen ve Hz. İbrahim (a.s)'ın oğlu İsmail (a.s)'ın soyundan gelen Amr Bin Amr'ın Yemen'den ayrılması ile ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak Ebû Zeyd el-Ensari' senedi ile nakledilen habere göre: Onun Ma'rib seddini kazıyan bir erkek fare görmesidir.

Amr anladı ki artık sed yıkılacak Yemen'den ayrılmaya karar verdi. Kavmini aldattı. Çocukların en küçüğüne emretti ki, ona ağır bir şey söylediği ve ona bir tokat vurduğu zaman da kalkıp kendisine bir tokat vursun. Oğlu onun emrettiği gibi yaptı. Bunun üzerine Amr: en küçük çocuğumun yüzüme tokat vurduğu bir memlekette artık kalamam, dedi ve mallarını satışa arz etti. Yemen'in bir kısım eşrafı: Amr'ın kızmasını ganimet biliniz, dediler ve ondan mallarını satın aldılar, o da çocuk ve torunlarıyla birlikte ayrılıp gitti. Nihayet oturacak yerler ararken Akk kabilesinin memleketine kondular. Fakat Akk onlarla savaştı. Sonra oradan göç ettiler ve aşağıdaki şehirlere dağıldılar.

Âl-i Cefne b. Amr b. Âmir, Şam'a yerleşti.

Evs ve Hazrec, Yes rib'e yerleşti.

Huzâe, Merr'e yerleşti.

Ezd-i Serât, Serât'a yerleşti.

Ezd-i Umman, Umman'a yerleşti.²²

²² İbn-i Hişam a.g.e., 1/24; Terceme 1/47.

Sonra Allah Teâlâ Seddin üzerine sel gönderdi ve sel, seddi yıktı. Bunun hakkında Allah Teâlâ Resûlu Muhammed (s.a.v)'e Sebe Suresinin 15-16. âyetlerini inzal buyurdu.

﴿لَقَدْ كَانَ لِسَبَإٍ فِي مَسْكِنِهِمْ آيَةٌ جَنَّتَانِ عَنْ يَمِينٍ وَشِمَالٍ كُلُوا مِنْ رِزْقِ رَبِّكُمْ وَاشْكُرُوا لَهُ
بَلَدَهُ طَيِّبَةً وَرَبُّ غَفُورٌ فَاعْرِضُوا فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ سَيْلَ الْعَرِمِ وَبَدَّلْنَاهُمْ بِجَنَّتَيْهِمْ جَنَّتَيْنِ ذَوَاتِي أُكُلٍ
خَمْطٍ وَأُثْلٍ وَشَيْءٍ مِنْ سِدْرٍ قَلِيلٍ﴾

Andolsun, Sebe' halkı için kendi yurtlarında bir ibret vardı: Biri sağda biri solda iki bahçe bulunuyordu. Onlara şöyle denilmişti: “Rabbinizin rızkindan yiyin ve O’na şükredin. Beldeniz güzel bir belde, Rabbiniz de çok bağışlayıcı bir Rabdir.”

Fakat onlar yüz çevirdiler. Biz de üzerlerine Arim selini gönderdik. Onların bahçelerini ekşi meyveli ağaçlar, acı ılgın ve biraz da sedir ağacı bulunan iki bahçeye çevirdik.²³

Burada İbn-i Hişam İbn-i İshak’tan aynı alıntı yaparak kitapta da ifade ettiği gibi ilk nass olarak bunu zikretmişlerdir.

2) Zü Nüvas’ın Saltanatı ve Zulumleri

Amr b. Amr’ın Yemen’den ayrılmasıyla saltanat Rebia b. Nasra geçti ve bir süre meliklik yaptıktan sonra helak oldu. Yemen memleketi Hassan b. Tubani-ı Esada geçti. Kardeşi ve Yemen halkı ile birlikte Arap ve Acemlerin topraklarına onları işgal etmeye yürüdü. Yemen kabileleri kardeşi Amr’ı kandırarak kardeşini öldürtüp başlarına melik kılacaklarını vaat ettiler ve bunu yaptılar, kardeşini öldürttü ve melikliğe geçip bir süre melik olduktan sonra üzüntüsünden öldü. Başlarına ailelerinden olmayan Fasık Lut kavminin yaptığı işi yapan Lahnie’nin melik olması, ilerde melik olma ihtimali olanlara Lut Kavminin yaptığını yapıp onlara şantaj yapmaları, Zü Nüvas Hassan b. Tubani-ı Esadın en küçük kardeşi olup ilerde melik olmasını engellemek için bu işi de yapmak istedi ancak başarılı olamadı. Zü Nüvas onu öldürdü ve Yemenin başına geçti.

Zü Nüvas’ın Saltanatı Ve Zulumleri ile ilgili İbn-i Hişam ibn-i İshak →Zeyd b. Zeyd→ Muhammed b. Ka’b el-Kurezi senedi ile nakledilen habere göre:

Yahudi olan Zü-Nüvas Hristiyanlık dini üzere olan Necran halkı üzerine yürüdü. Ve onları Yahûdiliğe çağırdı. Onları bu din ile katl olunma arasında muhayyer

²³ 34/Sebe 15-16

bıraktı. Müfessirlerin ittifakına göre dinlerinden vazgeçmeyip katl olunmayı seçtiler. Bunun üzerine o, onlar için uhdüdu ateşli çukuru kazdı. Kimini ateşle yaktı, kimini kılıç ile katletti, kimilerine işkenceler yaptı.

Nihayet onlardan yirmi bine yakın kimseler katl olundu.²⁴ Zû Nüvâs ve onun askerleri hakkında Allah Teâlâ Resulü, Seyyidimiz Muhammed (s.a.v)'e Buruc 4-8. âyetlerin inzal buyurdu:

﴿قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ذَاتِ الْوُقُودِ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ وَهُمْ عَلَى مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ﴾

«Tutuşturucu malzeme ile hazırladıkları o ateş hendeklerin sahibleri gebertilmişlerdir. O zaman onlar o ateşin etrafında oturucu idiler. Onlar Allah'a îman edenlere yapacakları işkenceler hususunda hükümdarları nezdinde şâhidlik edeceklerdi. Onlar, içlerinden mü'minlerin) O yegâne galip, her hamde lââyık Allah'a iman etmelerinden dolayı onlardan intikam alıyordular.²⁵

Bu nas'sın bulunmasındaki sebep itikad bozukluğu, itikatlarından dolayı insanların öldürülmesi, bu olayın Peygamber Efendimiz (s.a.v) Peygamber olduktan sonra anlat-ması ayeti celilenin sonunda 'Allah her şeyi en iyi bilendir onları sırf göklerin ve yerin mülkü aziz ve Hamid olan Allah'a iman ettikleri için intikam aldılar,' oysaki Allah her şeyi görür ayetin anlamından Peygamber Efendimiz Peygamber olduktan sonra teselli etmek, eskiden insanların çektiği sıkıntıları dile getirmektir. Amr b. Samir (Nesranı) bunu kabul etmedi ve öldürüldü. Hz. Ömer zamanında kazı yapılırken çürümemiş cesedi ortaya çıktı ve böylece şehitlerin cesetlerinin çürümeyeceği ile ilgili ayeti Hz. Ömer okuyor ve onu o şekilde bırakın buyuruyor.

3) Ebrehe Ve Kabe'yi Yıkma Hadisesi

Zü Nuvas onları Yahudiliğe zorlaması neticesinde atıyla kaçarken kaybolan Sebe'den ismi Devs olan bir adam Rum meliki Kayser'e geldi. Zü Nuvas'a karşı yardım istedi. Mesafe uzak olduğundan Hıristiyanlık dini üzere olan Habeş melikine mektup yazdı. Bunun üzerine Devs bu mektupla Necaşi'nin yanına geldi ve onunla 70,000 (yetmiş bin) kişiyi gönderdi. Eryat isminde bir adamı kumandan tayin etti.

²⁴ İbn-i Hişam a.g.e., 1/41; Terceme 1/65.

²⁵ 94/Buruc 4-8

Askerlerin içinde Ebreha el-Eşrem de bulunmaktaydı. Zü Nüvas'la karşılaşlar ve Zü-Nuvas yenildi. Kendisinin ve kavminin başına gelenleri görünce atını denize yöneltti ve boğuldu. Sonra kumandan olan Eryat Yemene girdi ve oraya melik oldu.²⁶

Eryat'ın Yemen'de hükümdarlığı uzun süre devam edince Ebrehe muhalefete geçti, Habeşliler ikiye bölündü, birbiriyle kavga ve dövüştükten sonra Ebrehe Eryat'ı öldürdü ve diyetini ödedi ve Yemen'in başına geçti. Necaşi bu olaya kızdı. Yemen Halkının Kabe'yi ziyaret edip orayı tavaf etmesine alternatif olarak Ebrehe'nin San'a da bu zamana kadar benzeri görülmeeyen bir kilise yapıp Necaşi'ye haber göndermesi ve Necaşi'nin Razi olması. İnsanların Kabe'den uzaklaştırma çabalarını, Araplar haber aldıktan sonra Nese'e'den bir adamın kızması, Kabe'yi hem kutsal hem de ticaret merkezi olması sebebiyle Ebrehe'nin böyle bir olaya teşebbüs ettiklerini duymaları, bu hususta Ebrehe'ye karşı çıkmaları ve mağlup olmaları.

Nese'e'ye gelince O kimselerdir ki, onlar cahiliye zamanında haram olan aylardan bir ayı helâl ederler ve onun yerine helâl aylardan bir ayı haram kılarlardı. Ve bu ayı tehir ederlerdi. Bu işi yapanların en sonuncusu Cünade b. Atiftir. Bunun hakkında Allah Tevbe suresi 37. ayetini inzal buyurdu.

﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُجْلُونَهُ عَامًا وَيُخَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُتَوَاطُّوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيُحْلُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ لَهُمْ سُوءَ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾

Haram ayları geciktirmek ancak küfürde bir artış sebebidir. Onunla kâfirler şaşırtılır, onlar bunu bir yıl helâl, bir yıl haram sayarlar ki, Allah'ın haram kıldığına sayıca uysunlar, böylece onların kötü işleri kendilerine güzel gösterilmiştir. Allah kafirler topluluğunu hidayete erdirmez.²⁷

Ebrehenin bu tutumuna karşı çıkan Kenan'ı Kulleys'e geldi pisletti, sonra memleketine döndü.

Ebrehe'ye haber verildi oda bunu kim yaptı? “Senin, Arabın Haccını oraya çevireceğim” sözü üzerine bu beytin ehlinde bir adam yaptı. Ebrehe de Kabeyi yıka-cağına yemin etti ve yürüdü. Yola çıkınca ilk önce önüne Zü Netrin çıkması ve yenilgiye uğraması, onu öldürmekten vazgeçmesi, sonra Nüfeyl kendi kabilesini aldı Ebrehe'ye karşı mücadele etti, yenilgiye uğradı, sonra onu serbest bıraktı ama yardım etmesi karşılığında.

²⁶ İbn-i Hişam a.g.e., 1/48; Terceme 1/77.

²⁷ 9/Tevbe 37.

Ebrehe Mekkeye girmek için ordusunu techiz etti.²⁸ Filin ismi Mahmûd idi. Fili Mekke'ye yönelttiklerinde yıkılmaması için mücadele eden Nüfeyl b. Habib el Hasan filin yanına geldi, Filin kulağını tuttu ve dedi ki “Ey Mahmûd çök veya yolun açık olsun nerden geldin ise oraya dön, çünkü sen Allah’ın haram bölgesindesin” ve böylece fil çöktü ve ne yaptılarsa Fil yürümedi.

Yemene yönelttiler fil kalktı Kabe’ye yönelttiler fil çöktü. Böylece Allah Ebabil kuşlarını gönderdi.

Ebrehe’de yol boyunca düşe-kalka kaçtı ve vücudu dökülmeye başladı. San’aya vardıklarında kuş yavrusu kadar kalmıştı. Öldü ve göğsü kalbinden ayrıldı.²⁹

Bu hususta Allah’u Teala Fil suresi 1-5 ve Kureyş suresi 1-4. ayetlerini nazil buyurdu:

﴿أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ تَزْمِيهِمْ بِحِجَارَةٍ مِنْ سِجِّيلٍ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَأْكُولٍ﴾
﴿لَا يَلَافُ قُرَيْشٌ إِيَّالَهُمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَذَا الْبَيْتِ الَّذِي أَطْعَمَهُمْ مِنْ جُوعٍ وَآمَنَهُمْ مِنْ خَوْفٍ﴾

Habibim, Rabbinin fil sahiplerine nasıl muamele ettiğini görmedin mi? O, bunların kötü plânlarını boşa çıkarmadı mı? O, bunların üzerine sürü sürü kuşlar gönderdi ki bunlar onlara pişkin tuğladan yapılmış taşlar atıyorlardı Derken Allah onları yenik ekin yaprağı gibi yapıverdi.»³⁰

Ve şöyle buyurdu:

Kureyş emn-ü selâmete kış ve yaz kendilerini seyr-ü seferde esenliğe (ve garantiye) kavuşturulduğundan dolayı şu Beytin (Kabe'nin) Rabbine ibâdet etsinler. O (Rab ki) onları açlıktan (kurtarıp) doyuran, kendilerine korkudan eminlik verendir.³¹

Yani Allah'ın, onlara verdiği nimetlere karşı şükür ederlerse Allah bu nimetleri kaldırmayacağı anlaşılmıştır.

²⁸ İbn-i Hişam a.g.e., 1/55; Terceme 1/89.

²⁹ İbn-i Hişam aynı zamanda bu ayeti kerimeyi "Nesi hakkında nazil olan ayetler" hakkında zikretmektedir. Bkz. sayfa 307.

³⁰ 105/Fil 1-5

³¹ 106/Kureyş 1-4

4) Arapların Putlara Tapmaları

Arapların Putlara Tapmalarına önderlik eden Amr Bin Luhay ile ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak→ Abdullah b Ebi Bekr senedi ile nakledilen habere göre:

Rasulullah (s.a.v) onun hakkında bağırsağını ateşe çektiğini gördüm, ona benimle onun arasındaki insanların durumlarını sordum helak oldular dedi.

Amr b. Luhay bazı işleri görmek için Mekke'den Şam'a gitti. Belka topraklarından Meab'a geldiği zaman ki; o zaman orada Amâlik İmlik b. Laviz b. Sam b. Nuh'un zürriyeti bulunuyordu. Onları putlara ibadet ederlerken gördü, dedi ki: İbadet ettiğiniz ve gördüğüm bu putlar nedir? Onlar dediler ki: Bunlar ibadet ettiğimiz birtakım putlardır ki onlardan yağmur isteriz bize yardım ederler. Bunun üzerine onlara dedi ki: Onlardan bir putu bana verir misiniz ki, onu Arap memleketine götüreyim de ona ibadet etsinler. Onlar da Hübel denilen bir putu ona verdiler. Onu Mekke'ye getirdi dikti ve millete ona ibadet ve hürmet etmelerini emretti. Onlardan üzerlerine darlık olduğu ve geniş yerlere çıkmak için Mekke'den ayrılan her bir adam kendisiyle birlikte Hareme tazim için Harem'in taşlarından bir taşı aldı. Nereye inerlerse onu oraya koyar ve onun etrafında tavaf ederlerdi. Tıpkı Kâbe'yi tavaf ettikleri gibi. O derece ilerlediler ki, güzel gördükleri ve beğendikleri her taş ibâdet etmeye başladılar. Bu durum, asırlarca devam etti ve üzerinde bulundukları durumu unuttular. İbrâhim ve İsmail'in dinini değiştirdiler. Böylece putlara ibâdet ettiler ve kendilerinden önceki sapıklıkta bulunan ümmetlerin yaptığı şeylere döndüler. Bununla beraber İbrâhim zamanından tutundukları bazı kalıntılar kalmıştı. Beyti tazim, onu tavâf etme, hac, umre, Arafat ve Müzdelife'de vukuf ve develeri hedy etmek. Hac ve umreye telbiye getirmek gibi. Bununla beraber ondan olmayan şeyleri de o dinin içine sokmaktan geri durmadılar. Kinâne ve Kureyş telbiye getirdikleri zaman şöyle derlerdi.³²

"لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ إِلَّا شَرِيكَ هُوَ لَكَ، تَمْلِكُهُ وَمَا لَكَ"

«Ey Allahım, senin emrine a'mâdeyim, senin emrine hazırım, senin emrine hazırım. Senin şerikin yoktur ancak bir şerik vardır ki o da senin içindir. Onun ve mâlik olduğunun mâlikisin». Böylece onlar O'nu telbiye ile tevhid ediyorlar = birliyorlar, sonra onunla birlikte putlarını sokuşturuyorlardı Ve o putların mülkünü de O'nun eline veriyorlardı.³³

³² İbn-i Hişam a.g.e., 1/76; Terceme 1/118.

³³ İbn-i Hişam a.g.e., 1/76; Terceme 1/118.

Bu olayları Allah Hz Muhammed (s.a.v)'e gönderdiği zaman Yusuf suresi 106. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَمَا يُؤْمِنُ أَكْثَرُهُمْ بِاللَّهِ إِلَّا وَهُمْ مُشْرِكُونَ﴾

Onların ekserisi Allah'a îman etmezler ki onlar O'na şirk koşmuş olmasınlar.³⁴
Yani beni, hakkımı bilmek için tevhid etmiyorlar, ancak benimle birlikte halkımdan bir şerik kılıyorlar, demektir.

Nuh kavmi için de putlar vardı. Onlara ibâdet ediyorlardı.

Allah Tebâreke ve Teâlâ onların haberini Nuh suresinin 23-24. ayetlerinde şöyle buyurmaktadır.

﴿وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا﴾ ﴿وَقَدْ أَصَلُوا

كَثِيرًا وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَالًّا﴾

Onlar dediler ki elbette ilâhlarınızı terketmeyiniz. Ne Veddi ne Süvâî ne Yagusu ne Yeuku ne Nesri terk etmeyiniz. Böylece çok kimseleri şaşırttılar sapıttılar.³⁵

İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan naklederek her kabilenin bir putu vardı. Havlan'ın da bir putu vardı. Ona Umyanis denilirdi. Ona davarlarından ve ekinlerinden taksim ederlerdi. Umyânîs'in hakkı Allah Teâlâ'nın hakkı içine girerse ona geri verirlerdi.³⁶
Onlar Havlân'dan bir koldur Onlara Edim denilir. Bu hususta Allah Teala Hz Muhammed (s.a.v) peygamber gönderdikten sonra onların hakkında En'am 136. ayetini nazil buyurdu.

﴿وَجَعَلُوا لِلَّهِ مِمَّا ذَرَأَ مِنَ الْحَرْثِ وَالْأَنْعَامِ نَصِيبًا فَقَالُوا هَذَا لِلَّهِ بِزَعْمِهِمْ وَهَذَا لِشُرَكَائِنَا فَمَا

كَانَ لِشُرَكَائِهِمْ فَلَا يَصِلُ إِلَى اللَّهِ وَمَا كَانَ لِلَّهِ فَهُوَ يَصِلُ إِلَى شُرَكَائِهِمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ﴾

Onlar Allah için, onun yarattığı ekin ve meyvelerle hayvanlardan, bir hisse ayırdılar da kendi boş zanlarınca; Şu, Allah'ın, dediler, şu da ortaklarımız olan putlar'ın. Ortaklarına âid olanlar Allah'a ulaşmaz, Allah'a âid olanlar evet onların ortak koştuklarına gider. Hükmede geldikleri bu şeyler ne kötüdür.³⁷

³⁴ 12/Yusuf 106

³⁵ 71/Nuh 33-34

³⁶ İbn-i Hişam a.g.e., 1/78; Terceme 1/121.

³⁷ 6/Enam 136

Yine her bir belde ehli, beldelerinde kendisine ibâdet ettikleri bir put edinmişlerdir. Onlardan bir adam bir sefere çıkmaya niyet ettiği, bineğine bindiği zaman ona sürünürdü. Bu, sefere yöneldiği zaman en son yaptığı şeydi. Seferinden geldiği zaman ona yüz göz sürerdi. Bu da ehlini görmezden önce başladığı ilk şey idi.

Allah, Resulü Muhammed (s.a.v)'i tevhid ile gönderince; Kureyş'in dediklerini Sad suresi 5. ayeti ile dile getirmektedir.

﴿أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِلَهًا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ﴾

İlâhları bir tek ilâh mı kılar. Bu acayib bir şeydir!.³⁸

5) Arapların Hayvanları Putlaştırması

Bahire, Saibe, Vâsile Ve Hamî'nin Durumu ilgili İbn-i Hişâm Yûnus b. Habib el-Nahvi'den naklederek şöyle dedi:³⁹

Bahire: dişi devedir ki, kulağı yarılr ve sırtına binilmez, yünü kırılmaz ve misafirden başka kimse sütünü içmez. Veya sütü sadaka olarak verilir. İlâhları için, serbest bırakılır.

Sâibe : Dişi devedir ki, adam eğer hastalığından iyileşirse veya istemekte olduğu bir şeye kavuşursa onun serbest bırakmasını nezreder. Bu durumda develerinden bir dişi deveyi veya bir erkek deveyi putlar için serbest bırakmış olsa hayvan serbest kalıp otlasa artık ondan yararlanılmaz.

Vasile : Dişi devedir ki, anası her batında iki yavru doğurur ve o devenin sahibi onlardan dişi olanları ilâhları için kılar ve eril olanlarını da kendisi için kılar O dişi yavruyu anası doğurur ve onunla beraber bir batında bir erkek yavru doğurursa derler ki : o dişi yavru erkek kardeşine vâsıl oldu. Böylece o dişi yavru, erkek kardeşiyle birlikte serbest bırakılır ve ondan artık faydalanılamaz. Bu hususta Allah Tebâreke ve Teâlâ Resulü Muhammed (s.a.v)'i gönderdiği zaman ona Maide suresi 103 ayeti inzal buyurdu.

﴿مَا جَعَلَ اللَّهُ مِنْ بَحِيرَةٍ وَلَا سَائِيَةٍ وَلَا وَصِيلَةٍ وَلَا حَامٍ وَلَكِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يَفْتَرُونَ عَلَى اللَّهِ

الْكَذِبَ وَأَكْثَرُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ﴾

-Allah ne –Bahire den, ne «Sâibe»den, ne «Vasilerden, ne de -Hâmilden hiç birini (meşru) kılmamıştır. Fakat o küfredenler Allaha karşı Bize bunları o emretmiştir.» diye) yalan düzerler. Onların çoğunun akılları ermez.⁴⁰

³⁸ 38/Sad 5

³⁹ İbn-i Hişâm a.g.e., 1/84; Terceme 1/130.

Yine bu hususta Allah Teâlâ En'am 139. ayeti inzâl buyurdu:

﴿وَقَالُوا مَا فِي بُطُونِ هَذِهِ الْأَنْعَامِ خَالِصَةٌ لِّذُكُورِنَا وَمُحَرَّمٌ عَلَىٰ أَزْوَاجِنَا وَإِنْ يَكُنْ مَيْتَةً فَهُمْ فِيهِ شُرَكَاءُ سَيَجْزِيهِمْ وَصْفَهُمْ إِنَّهُ حَكِيمٌ عَلِيمٌ﴾

Bir de şöyle dediler: -Şu davarların karınlarında bulunan yavrular canlı doğarsa sade erkeklerimiz için helâldir, kadınlarımıza haram kılınmıştır. Eğer o, ölü doğarsa onlar bunda ortakdırlar.» Allah onların bu helâldir, bu haramdır yollu vasıflarının cezasını verecektir. Şüphesiz ki O, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir, hakkiyle bilendir.»⁴¹

Yine bu hususta Allah Teala Yunus suresi 59 ayetini inzâl buyurdu:

﴿قُلْ أَرَأَيْتُمْ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ لَكُمْ مِنْ رِزْقٍ فَجَعَلْتُمْ مِنْهُ حَرَامًا وَحَلَالًا قُلْ اللَّهُ أُدِّنَ لَكُمْ أَمَ عَلَىٰ اللَّهِ تَقْتَرُونَ﴾

De ki: -Allahın size indirip kendi kendinize) ondan (kimini) haram, (kimini) helâl yaptığınız rızıkdan ne haber? Söyleyin bana»? De ki: «Allah mı size izin verdi de (öyle yaptınız), yoksa Allaha iftira mı ediyorsunuz?»⁴²

Ve yine bu hususta Allah Teala suresi 143-144 ayetlerini inzâl buyurdu:

﴿مَنْ الضَّأْنِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْمَعْزِ اثْنَيْنِ قُلْ آلَذْكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمْ الْإُنثَيْنِ أَمْ لَا أَسْتَمَلْتُ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْإُنثَيْنِ نَبُؤِي بِعَلَمٍ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ وَمَنْ الْإِبِلِ اثْنَيْنِ وَمِنَ الْبَقَرِ اثْنَيْنِ قُلْ آلَذْكَرَيْنِ حَرَّمَ أَمْ الْإُنثَيْنِ أَمْ لَا أَسْتَمَلْتُ عَلَيْهِ أَرْحَامُ الْإُنثَيْنِ أَمْ كُنْتُمْ شُهَدَاءَ إِذْ وَصَّاكُمُ اللَّهُ بِهَذَا فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا لِيُضِلَّ النَّاسَ بِغَيْرِ عِلْمٍ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

Koyundan iki çift, keçiden de iki çift. De ki «(Allah) iki erkeği mi, yahut iki dişi mi, yoksa bu iki dişinin rahimlerine sarınıp bürünen (erkek ve dişi yavruları)mı, (hangisini) haram etti? (Davanızda) doğru iseniz bana ilme dayanarak haber verin.» De ki: «Deveden de iki, sığırdan da iki (çift yarattı). «(Allah) iki erkeği mi, yahud iki dişi mi, yoksa bu iki dişinin rahimlerine sarınıp bürünen (erkek ve dişi yavruları) mı, (hangisini) haram etti? Yoksa Allah size bunu (haram kılmayı) tavsiye ettiği zaman siz hazır mıydınız?» İnsanları ilme dayanmadan saptırmak için yalan düzüp de Allahın üstüne atanlardan daha zâlim kimdir? Şüphesiz ki Allah o zâlimler guruhuna hidâyet vermez.»⁴³

⁴⁰ 5/Maide 103

⁴¹ 6/En'am 133

⁴² 10/Yunus 59.

⁴³ 6/En'am 143-144

6) Peygamber (s.a.v)'e Süt Anne Arama

Peygamber (s.a.v)'in dedesinin onunla sevinmesi ve ona süt annelerini aramaya koyulması ile ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:⁴⁴

İddia ederler ki: Abdulmuttalip onu aldı ve onunla birlikte Kâbe'ye girdi. Allah'a duâ etti, onu verdiğinden dolayı Allah'a şükretti ve Kâbe'den çıktı. Sonra onunla anasına gitti ve onu anasına verdi. Çıkıp Resûlullah (s.a.v) için süt annesi aradı.

İbn-i Hişam Musa (a.s) kıssasındaki olayı iktibas ederek Musa (a.s) saraya girdiği zaman kendisine aranan süt annelerinin sütlerinden içmeyip kendi öz annesinin sütünden emmesi, Halime annemizden önce gelen kadınların sütünden içmeyip ondan içmesi, te'vil yapıyor tarih kitabında geçen (errudaau) kelimesini açıklıyor. Sanki Halime'den başkasının emzirmesini haram kıldı ifadesini kullanıyor

Kur'anda Kasas suresinin 12. ayetinde Mûsâ (a.s)'ın kıssasında geçen ayeti zikretmektedir.

﴿وَحَرَّمْنَا عَلَيْهِ الْمَرَاضِعَ مِنْ قَبْلُ﴾

"Ona sütannelerini haram kıldık." diye geçer.⁴⁵

7) Arapların Hac Konusunda Humus Yapmaları

Kureyşin İslamiyetten önce uyguladığı şiddet ve olumsuz yönde aşırı gitme anlamına gelen "Humus" ile ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Araplar Kabe'yi tavaf etme Hac esnasında o kadar ileri gittiler ki, ihramlı oldukları halde yoğurttan keş yapmaları tereyağını pişirip saf hale getirmeleri, kıldan yapılan bir eve girmeleri: Hil ehli için hac veya umre için geldikleri zaman Hil'den hareme beraberinde getirdikleri yiyecekleri yememeleri.⁴⁶ Tavaf için getirdikleri humus elbiselerini tavaftan sonra atarlardı.

Peygamber (s.a.v) Peygamber gönderilmeden evvel bile buna karşıydı. Kur'an'da batıl inancı ortadan kaldırmak için, Allah Teâlâ Muhammed (s.a.v) 'i gönderdi ve Allah ona dinini muhkem kıldığı ve onun için haccın menasikini meşru kıldığı zaman Bakara suresi 199 ayetini inzal buyurdu.

⁴⁴ İbn-i Hişam a.g.e., 1/136; Terceme 1/217.

⁴⁵ 28/Kasas 12.

⁴⁶ İbn-i Hişam a.g.e., 1/164; Terceme 1/269.

﴿ثُمَّ أَفِيضُوا مِنْ حَيْثُ أَفَاضَ النَّاسُ وَاسْتَغْفِرُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Sonra insanların döndüğü yerden siz de dönün. Allah'tan mağfiret dileyiniz. Şüphesiz ki Allah çok bağışlayıcı hakkıyla esirgeyicidir.»⁴⁷

Allah Resûlullah'a, insanlara haram kılmış oldukları yiyecekler hakkında ve Beyt in yanında çıplak olarak tavaf ettiklerinde giysileri hakkında ve Hill'in dışardan getirdikleri yiyecekleri haram kıldıkları hakkında Allah Teala A'raf suresi, 31-32. ayetlerini inzal buyurdu :

﴿يَا بَنِي آدَمَ خُذُوا زِينَتَكُمْ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلُوا وَاشْرَبُوا وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ وَالطَّيِّبَاتِ مِنَ الرِّزْقِ قُلْ هِيَ لِلَّذِينَ آمَنُوا فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا خَالِصَةً يَوْمَ الْقِيَامَةِ كَذَلِكَ نُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾

Ey Âdem oğullan, her mescid huzurunda zinetinizi alın Yiyin, için, israf etmeyin. Çünkü O Allah israf edenleri sevmez. De ki: «Allah'ın kulları için çıkardığı zineti, temiz ve hoş rızıkları kim haram etmiş? De ki: -Onlar. dünya hayatında iman edenler içindir. Kıyamet günü ise yalnız ve yalnız onlara mahsustur- İşte biz âyetleri, bilenler için, böyle tafsil ederiz.⁴⁸

Böylece Allah Teâlâ Hums'un işini ve Kureys'in insanlar üzerine icad etmiş olduğu yanlış hal ve hareketleri, Allah Resulü (s.a.v) 'i gönderdiği zaman İslâm ile kaldırdı.

Resulullah (s.a.v), ona vahiy inmeden önce, bir devesinin üzerinde Arafat'ta kavminin arasından insanlarla birlikte durmakta idi. Sonradan onlarla birlikte humsu def ederdi. Bu Allah'dan Resûlullah (s.a.v) için bir tevfik idi.⁴⁹

8) Kahinlerinin ve ehl-i Kitab'ın Hz. Muhammed'in Geleceği ile İlgili Bilgi

Vermeleri

Kâhinlerin, Ahbâr'ın ve Ruhban'ın Resûlullah (s.a.v)'in gönderilmesini bilmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Yahudilerden Ahbâr, Nasâra'dan ruhban ve Arab'dan kâhinler Hz Muhammed (s.a.v)'in durumunu onun gönderilmesinden önce zamanı yaklaşıncı aralarında konuşuyorlardı.

⁴⁷ 2/Bakara 199

⁴⁸ 7/Araf 31-33

⁴⁹ İbn-i Hişam a.g.e., 1/165; Terceme 1/272.

Yahudilerden olan ahabâra ve Nasara'dan olan ruhbana gelince, onlar onun sıfatını ve zamanını sıfatını kitaplarından ve onun hakkında kendilerine nebilerinin verdikleri ahitten biliyorlardı. Arap'tan olan kâhinlere gelince, cinlerden olan şeytanlar gizlice dinledikleri şeyler hakkında haberlerle onlara geliyorlardı. O zaman o şeytanlar yıldızların atılmasıyla bundan perdelenip men olunmamışlardı Erkek ve kadın kâhinlerden onun bazı durumlarının zikri vaki olmakta devam ediyordu. Araplar ise buna kulak asıp dinlemiyorlardı. Nihayet Allah Teâlâ onu gönderdi. Ve anlattıkları o işler gerçekleşti. Böylece onlar da bunu bildiler.⁵⁰

Cinlere yıldızların atılması ve bunun Resûlullah(s.a.v)'in gönderilişi üzerine bir alâmet olması ile ilgili

Hız Muhammed (s.a v) gönderilmesi zamanı geldiğinde şeytanlar göklerden gizlice haber dinlemekten men olundular; Çünkü cinler almış oldukları haberleri tam anlamayarak bildirirken yalana ve doğruya ihtimali vardır. Kur'anı kerim bunların hiçbirini kabul etmeyip şek şüphe götürmeyen kitap olduğu için Onlarla, gizlice haber dinledikleri yerler arasına girildi. Böylece onlar yıldızlarla vuruldular. Bunun üzerine cinler bildiler ki; bu Allah'ın kullar hakkındaki bir emridir. Allah Tebâreke ve Teâlâ, Nebisi Muhammed (s.a.v)'e cinlerin bu durumunu ve dinleyip inandıklarını cin suresinin 1-10.⁵¹ ayetleri inzal buyurdu:

﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَمْ نُشْرِكْ بِرَبِّنَا أَحَدًا وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا وَأَنَّهُ كَانَ يَفْقَهُ سَفِيفُهَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّنْ نَقُولَ الْإِنسَ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَّنْ يَنْبَغِيَ اللَّهُ أَحَدًا وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَتٍ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعُ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرُّ أَرِيدَ يَمْنَنُ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾

Habibim de ki: Bana şu hakikatler vahy olunmuştur Cinden bir zümre benim Kur'an okuyuşumu dinlemiş de şöyle söylemişler: Biz, hakiki hayranlık veren bir Kur'an dinledik ki o, Hakka ve doğruya götürüyor. Bundan dolayı biz de ona imân ettik. Rabbimize bundan sonra hiçbir şeyi asla ortak tutmayacağız.

⁵⁰ İbn-i Hişam a.g.e., 1/165; Terceme 1/272.

⁵¹ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 133.

Hakikat şudur ki;. Rabbimizin büyüklüğü her büyüklükten yücedir. O, ne bir zevce, ne de bir evlâd edinmemiştir.;

Hakikat şudur ki: Bizim avanak cahilimiz Allaha karşı meğer pek aşırı yalanlar söylüyormuş».

Filhakika şu da vardır. İnsanlardan bazı kimseler cinden bâzı kişilere sığınır. Demek bu suretle onların azgınlıklarını şımarıklıklarını artırmışlar».

Cin devamla Biz ciddi bir sûrette göğe erişmek istedik. Fakat onu sert bekçilerle ve yakıcı şihâblarla doldurulmuş bulduk». «Halbuki hakikaten biz (bundan evvel haber) dinlemek için onun bazı kısımlarında oturacak yerler bulup oturuyorduk. Fakat şimdi kim dinleyecek olursa, kendisini gözetip duran bir şihap karşısında buluyor.

Doğrusu biz yerdeki kişilere şer mi murad ediliyor, yoksa Rableri onlar için hayır mı irâde ediyor bilmiyorduk.⁵²

Cinler Kuran'ı dinledikleri zaman bildiler ki onların bundan önce gökten menedilmeleri, aldıkları haberler ile vahyin karışmamaları içindir. Kuran vahiy olmakla beraber bu gayb yönünden gelen şüpheler de kaldırılmıştır. Yine bu hususta Allah Teala Ahkaf suresi 29-30.⁵³ ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَىٰ قَوْمِهِمْ مُنْذِرِينَ قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَىٰ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَىٰ طَرِيقٍ مُسْتَقِيمٍ﴾

Korkutmaya memur olarak kavimlerine dönmüşlerdi. Ey kavmimiz, dediler, hakikat biz Musa'dan sonra indirilmiş olan, kendinden öncekileri tasdik eden, hakka ve doğru yola ileten bir kitap dinledik.⁵⁴

Hız Peygamber (s.a.v) gönderilmeden önce bir Peygamberin geleceği onunla ilgili sıfatları mukaddes kitaplarda mevcut olup gelen Peygamberin kendilerinden

⁵² 72/Cin Suresi 1-10

⁵³ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 133.

⁵⁴ 46/Ahkaf Suresi 29-30

olmayınca inkar etmeleri yaptıkları ve Peygamber (s.a.v) gönderildikten sonra cinlerin dinledikleri Kur'anla hayrete düşmelerini anlatmaktadır.

Yahudiler Resûlullah (s.a.v) ile Arapları korkuturlardı. Gönderildiğinde de O'na inanmadılar.

İbn-i Hişam İbn-i İshâk'tan o' da Asım b. Katâde kavminden birtakım adamlardan naklen haber verdiler ki, onlar şöyle dediler:

Bizi İslama davet eden şeylerden biri de, Allah Teâlâ'nın rahmet ve hidâyetiyle birlikte bizim yahûdî'lerden birtakım adamları dinlemiş olmamızdır. Biz ehli şirk ve putların sahipleri idik. Onlar ise ehl-i kitâb idiler. Onların indinde ilim vardı ki bizde yoktu. Bizimle onların arasında şerler olmakta devam ettiydi. Biz onlardan ayrılıp hoşlanmadıkları bazı şeylere el uzattığımız zaman bize dediler ki:

Bir nebinin gönderilecek zamanı yaklaştı ki, onunla birlikte biz sizi katlederiz. Âd ve İrem'in katli gibi. Biz bunları onlardan çok işitmiştik. Allah, Resulü (s.a.v)'i gönderince, bizi Allah Teâlâ'ya davet ettiği zaman ona icabet ettik. Ve biz onların kendisiyle bizi korkutmuş oldukları şeyi bildirdik ve ona doğru onlarla yarış yaptık. Biz ona iman ettik onlar ise ona inanmadılar. Allah Teala Bizim ve onların hakkında Bakara Sûresin 89.⁵⁵ âyetini inzal buyurdu:

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾

Vaktaki onlara Allah katından Tevrat'ı tastik edici bir Kitâp geldi ki daha evvel küfredenlerin aleyhine feth istiyorlardı. İşte tanıdıkları o şey kendilerine gelince ona inanmadılar. Artık Allahın laneti o kâfirlerin tepesine.⁵⁶

9) Peygamber (s.a.v)'in Bi'seti:

Peygamber (s.a.v)'in Bi'seti ile ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi: Hz Muhammed (s.a.v) kırk yaşına vardığı zaman Allah Teâlâ onu âlemlere rahmet ve bütün insanlara müjdeleyici olarak gönderdi. Allah Tebâreke ve Teâlâ ondan önce gönderdiği her peygamber'den ona iman etmesini, onu tasdik

⁵⁵ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 157, 165.

⁵⁶ 2/Bakara 89.

etmesini ve ona muhalefet eden kimseye karşı ona yardım etmesinin sözünü almıştı.⁵⁷ Ve onlardan bu görevleri etbalarına iletmelerini de sözünü almıştı. Onlar da bu sözü yerine getirdiler. Allah Teâlâ Hz Muhammed (s.a.v) gönderdiği zaman Al-i İmran süresinin 81 ayetini inzal buyurdu:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾

Allah peygamberlerden şuna dâir misak aldı: Elbette size kitâp ve hikmetler verdim. Sonra size, elinizdeki olan şeyi tasdik edici resul gelmiştir. Elbette siz ona iman edeceksiniz ve ona yardım edeceksiniz. Dedi ki: İkrar ettiniz mi ve size yüklediğim ahdimin ağırlığını aldınız mı? Dediler ki ikrar ettik. Dediki: o halde şahit olunuz ve bende sizinle beraber şahitlerdenim.⁵⁸

Vahyin başlangıcı ile ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan→ Vehb b. Keysan'dan naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) her sene Ramazan ayında itikâf eder ona gelen miskinleri doyururdu. Resûlullah (s.a.v) bu aydaki ibâdetini bitirdiği zaman evine girmeden önce ilk başladığı şey Kabe olurdu. Ve onu yedi kere tavaf ederdi. Sonra evine dönerdi. Nihayet Allah Teâlâ'nın, onu elçi olarak gönderdiği senede, içinde ona ikram etmek istediği ay'a geldiği zaman -ki bu ay Ramazan ayıdır. Resûlullah (s.a.v) Hira'ya çıktı. Nitekim daha önce de ailesi ile birlikte o taraflara çıkardı. Nihayet Allahın kendisine risâletiyle ona ikram ettiği ve kendisini de kullara rahmet olarak gönderdiği bir gece Cibril Allah Teâlâ'nın emriyle ona geldi. Resûlullah (s.a.v) dedi ki:

Ben uyumaktayken Cibril (s.a.v) içinde bir kitap bulunan atlastan bir sepet ile bana geldi ve dedi ki:

Oku. Dedim ki: Ne okuyayım?

Bunun üzerine nefesimi öyle kesti hattâ zannettim ki artık ölüm geldi. Sonra beni serbest bıraktı. Ve Dedi ki: Oku! Dedim ki :

⁵⁷ İbn-i Hişam a.g.e., 1/187; Terceme 1/309.

⁵⁸ 3/Al-i İmran 81

Ne okuyayım? Yine nefesimi kesti ve ben zannettim ki işte ölüm gelmiştir. Sonra beni serbest bıraktı ve dedi ki: Oku! Dedim ki :

Ne okuyayım? Yine nefesimi kapattı hattâ zannettim ki işte ölüm gelmiştir. Sonra beni serbest bıraktı ve dedi ki:

Oku. Dedim ki:

Neyi okuyayım? Böyle diyordum ki. kendimi onun bir daha öyle sıkmasından kurtarayım. Bunun üzerine Alak suresi 1-5 ayetlerini okuyarak dedi ki:

﴿اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ خَلَقَ الْإِنْسَانَ مِنْ عَلَقٍ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ عَلَّمَ الْإِنْسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ﴾

Rabbi'nin ismiyle oku. O ki yarattı. İnsanı bir parça alaktan yarattı. Oku. Senin Rabbin o Ekrem'dir ki kalem ile öğretti. İnsana bilmediği şeyleri öğretti.⁵⁹

Belki de üç sefer oku demeyi tekrar etmekteki hikmet şudur: Sebep itibariyle vahyin menşei olan îman üçtür : Söz, amel ve niyyet. Bir de vahy üç şeye şâmindir. Tevhîd, ahkâm ve kısas.

İbn Hişam önce Al-i İmran suresi 81. ayetini zikrediyor. Göndereceği Peygamber (s.a.v) ile ilgili Peygamberlerden misak alması sonra vahyin inmesiyle ilgili ayeti zikretmesi değişik surelerdeki ayetleri peş peşe getirilmesi ile ilgili ayetler arasındaki irtibatı kuvvetlendirmektedir. Konulu tefsiri açısından örnek teşkil etmektedir. Bulunmasında ki sebep Peygamberlikle ilgili ortamı hazırlamaktır. Peygamber (s.a.v)'e iman etmeleriyle ilgili, İbn-i İshak'a göre önce Alak suresinden bahsediyor sonra Al-i İmran suresi ile ilgili ayeti zikrediyor.

Birinci Nasta 15. Nas'a kadar olan olaylar: İnançla ve Peygamber (s.a.v)'in gelmesini hazırlamakla ilgili olup bu Alak suresi 1-5. ayetlerinde resmen Peygamber (s.a.v)'in Peygamberliğe başladığının işaretidir.⁶⁰

⁵⁹ 96/Alak 1-5

⁶⁰ İbn-i İshak es-Siretin-Nebeviyye thk. Ahmet Ferid el Mezid-i 1/168.

B) KUR'AN NÜZULÜNÜN BAŞLANGICINDAN PEYGAMBER (S.A.V)'İN TEBLİĞE, KAVMİNDEN BAŞLAMASI İLE İLGİLİ TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Kur'an nüzulünün başlangıcı

Kur'an nüzulünün başlangıcı ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi: Resûlullah (s.a.v)'e Kur'an'ın indirilmesine Ramazan ayında Allah (c.c)'nin Bakara suresinin 185. ayetinin nüzulü ile başlandı

﴿شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنْزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ مِّنَ الْهُدَى﴾

Ramazan ayı o aydır ki, onda Kur'ân insanlara hidâyet eden ve hidâyetten, hak ile bâtılı ayıran beyyineler olarak indi.⁶¹

Ve Allah Teâlâ'nın Kadr suresi 1-5 (tam), ayetleri inzal buyurması,

﴿إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِمْ مِنْ كُلِّ أَمْرٍ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ﴾

Biz onu Kadir gecesinde indirdik. Kadir gecesinin ne olduğunu sana kim bildirdi. Kadir gecesini bin aydan hayırlıdır. O gecede Melekler ve Ruh Rablerinin izniyle her emirle inerler. O gece fecrin tuluuna kadar bir selâmdır.⁶²

Yine Allah Teala Duhan suresi 1-5. ayetleri nazil buyurması,:

﴿حَم وَالْكِتَابِ الْمُبِينِ إِنَّا أَنْزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ مُبَارَكَةٍ إِنَّا كُنَّا مُنْذِرِينَ فِيهَا يُفْرَقُ كُلُّ أَمْرٍ حَكِيمٍ أَمْرًا مِّنْ عِنْدِنَا إِنَّا كُنَّا مُرْسِلِينَ﴾

Hâ mim, Mübin olan Kitaba and olsun ki, biz onu mübarek bir gecede indirdik. Biz inzar edicileriz. O gecede katımızdan bir emir olarak hikmeti çok olan her bir iş ayrılır. Biz göndereniz.⁶³

Tekrar Allah Teâlâ'nın Enfal suresinin 41. ayetini indirdi.

﴿إِنْ كُنْتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ الْجُمُعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

Eğer sizler Allaha ve hak ile bâtılın ayrılacağı ve iki topluluğun karşılaşacağı gün kulumuza indirdiğimize iman etmiş iseniz.⁶⁴

⁶¹ 2/Bakara 185

⁶² 97/Kadir 1-5

⁶³ 44/Duhan 1-5

⁶⁴ 8/Enfal 41

İbn Hişam bu konu ile ilgili İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:⁶⁵

Resûlullah s.a.v ile müşrikler Bedir'de Cuma günü, Ramazan'ın on yedinci günü sabahında karşılaştılar.

Resûlullah s.a.v kavminden muhalefet ve eziyetle karşılaştığı şeylere rağmen Allah'ın emri üzere yürüdü.

Burada ki amaç Kur'anın nüzulü ile ilgili değişik ayetlerin bir arada zikredilmesi İslam Kültürü tarihi açısından olayların daha net anlaşılması bu hususta çalışma yapacak olanlara yardımcı olunması, Tefsir Tarihi açısından günümüzde yaygınlaşan konulu tefsirle ilgili olup tefsirle uğraşanlara yol göstermiş bulunmaktadır.

2) Vahyin Fetreti

Vahyin Fetreti (Bir Ara Kesilmesi) Ve Duhâ Suresinin (tam) Nazil Olması ile ilgili

İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan şöyle nakleder. Vahiy, Resûlullah (s.a.v)'den kesildi, öyle bir fetret ki ona ağır geldi onu hüznülendirdi. Bunun üzerine Cibril Allah Teala'nın izniyle Duhâ süresiyle (tam 1-7) Hz Muhammed (s.a.v) vahiy olarak indirdi.⁶⁶

﴿وَالضُّحَىٰ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَىٰ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَىٰ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَّكَ مِنَ الْأُولَىٰ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَىٰ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَىٰ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَىٰ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَىٰ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ﴾

Allah Peygamberine vahyin kesilip ara verilmesinin ardından Müşrik'lerin Allah seni terk etti gibi alay etmeleri Rasulullahı üzüntüye sevk etmesi üzerine yüce Rabbimiz ona Cibril'i göndererek Duha suresini inzal buyurdu.

Senden ayrılmadı ki seni terketsin. Ve seni seveli beri sana buğz etmedi.

Elbette benim katımda bana döneceğin merci, senin için sana dünyâda verdiğim kerametten hayırlıdır.

Dünyâda umduğuna ve âhirette sevaba nail olmak gibi.

⁶⁵ İbn-i Hişam a.g.e., 1/190; Terceme 1/318.

⁶⁶ İbn-i Hişam a.g.e., 1/192; Terceme 1/320.

Allah ilk işinde ona vermeğe başladığı kerametini bildiriyor ve ona yetimliğinde, fakirliğinde ve dalaletinde ve bunların hepsinden rahmetiyle kurtardığında ona karşı nimetlerini saydı. Rasulüllah bunun üzerine Allahü Ekber diyerek Allaha olan bağlılığını dile getirmiştir. İbn-i İshak bu sureyi anlatırken⁶⁷ Resûlullah (s.a.v)'e Cibril geldiği zaman Cibril'e dedi ki:

Benden kayb oldun. Hattâ kötü zanda bulundum. Cibril de ona Meryem suresinin 64.⁶⁸ ayetini okuyarak cevap verdi.

﴿وَمَا نَنْزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا يَنْزِلُ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾

Biz elçiler senin Rabbinin emri olmadıkça inmeyiz, önümüzde, ardımızda ve ikisinin arasında ne varsa O'nundur. Senin Rabbin unutkan değildir .⁶⁹

İbn-i Hişam Aynı ayeti "Meryem suresinin 64 ayetini" Kureyş'in Hz Muhammed (s.a.v) soru sormaları ve Hz Muhammed (s.a.v)'in de size yarın haber veririm demesi "İnşallah dememesi ve vahyin gecikmesi, Cibril'le arasında geçen diyalog ve bu ayetin Cibril tarafından okunması olarak zikretmektedir.

3) Evlatlık Müessesesinin Kaldırılması

Zeyd b Harise'nin Müslüman olması ile ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshâk'tan naklederek şöyle zikretti:⁷⁰

Sonra Zeyd b. Harise b. Şürehbil b. Kâb b. Abdil-Uzzâ b. İmriül-Kays el-Kelbi müslüman oldu. Bu, Resûlullah (s.a.v) in âzâdlısıdır. Bu, Müslüman olan adamların ilki idi. Ve Ali b. Ebi Tâlib'den sonra namaz kıldı.

Nesebi ve Resûlullah s.a.v'in onu evlât edinmesi: Hakim b. Hizam b. Huveylid Şam'dan birtakım köleler getirmişti. İçlerinde Zeyd b. Harise ve Vasif vardı. Halası Hatice bint-i Huveylid yanına gitti Hatice o zaman Resûlullah (s.a.v) ile evli idi. Hatice'ye dedi ki:

Ey hala, bu kölelerden hangisini dilerse seç o senindir. Hatice de Zeyd'i seçti ve onu aldı. Resûlullah (s.a.v) de onu Hatice'nin yanında gördü onu Hatice'den kendisine hibe etmesini istedi. O da ona hibe etti.

⁶⁷ İbni İshak Es-Siretu'n- Nebeviye (thk ve ta'lik Ahmet Ferit el Mezidi Beyrut, H.1424 M.2004 sahife 180

⁶⁸ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 94.

⁶⁹ 19/Meryem 64

⁷⁰ İbn-i Hişam a.g.e., 1/197; Terceme 1/328.

Resûlullah (s.a.v) onu âzâd etti ve onu oğul edindi. Bu, ona vahiy gelmeden önce idi.

Nihayet Allah Teâlâ : Hz Muhammed (s.a.v). Peygamber gönderdikten sonra Ahzab suresinin 5. Ayetinin nüzülü ile evlatlık müessesesinin kaldırılmıştır.

﴿أَدْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ﴾

Onları babaları ile çağırınız⁷¹

âyetini inzal edince; Dedi ki: Ben Harise'nin oğlu Zeyd'im ..⁷²

Aynı olay Vâkid b. Abdullah b. Abd-i Menâf b. Arin b. Salebe b. Yer-bü' b. Hanzala b. Mâlik b. Zeyd-i Menât b. Temim de ki bu Beni Adiyy b. Kâb'ın halifidir müslüman oldu.

İbn-i Hişâm dedi ki: Bâhile onunla birlikte geldi. Ve onu Hattâb b. Nüfeyl'e sattılar. O da onu oğul edindi. Allah Teâlâ:

﴿أَدْعُوهُمْ لِآبَائِهِمْ﴾

Onları babalarına aidiyetle çağırınız⁷³ - kavlini indirdiği zaman, şöyle dedi:

Ben Vâkid b. Abdullah'ım.

C: PEYGAMBER (S.A.V)'İN TEBLİĞE, KAVMİNDEN BAŞLAMASINDAN MEDİNE'YE HİCRET HAZIRLIĞINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Peygamber (s.a.v)'in tebliğe, kavminden başlaması

Allah'ın Peygamber (s.a.v)'e tebliğe, kavminden başlamasını emretmesi ile ilgili: İbn-i Hişâm İbn-i İshak'tan Naklederek şöyle dedi: İnsanlar erkek ve kadın cemaatler olarak İslâm'a girdiler. Hattâ İslâm'ın sesi Mekke'de yayıldı ve onunla konuşılmaya başlandı. Sonra Allah Teala Resûlullah (s.a.v)'e Allah'dan kendisine gelen vahyi aşikâr beyan etmesini ve açıkça ona çağırmasını emretti. Resûlullah (s.a.v)'in hâlini gizlemesi ile Allah Teâlâ'nın dinini izhâr etmesini emretmesine kadar geçen zaman bi'set'ten itibaren üç sene idi.⁷⁴

Sonra Allah Teâlâ Hz Muhammed (s.a.v)'e, Hicr suresinin 89. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَقُلْ إِنِّي أَنَا النَّذِيرُ الْمُبِينُ﴾

De ki: Şüphesiz ben apaçık bir uyarıcıyım.⁷⁵

⁷¹ 33/Ahzab-5.

⁷² İbn-i Hişâm a.g.e., 1/197; Terceme 1/331.

⁷³ 33/Ahzab-5.

⁷⁴ İbn-i Hişâm a.g.e., 1/203; Terceme 1/348.

⁷⁵ 15/Hicr 89

Ve Hicr suresi 94. ayetini inzal buyurdu.

﴿فَاصْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ﴾

Emr olunduğun şeyi aşikâre beyân et ve müşriklerden yüz çevir⁷⁶

Yine Allah Tealâ Şuara suresi 214-215. ayetleri inzal buyurdu :

﴿وَأَنْذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ وَخَفِضْ جَنَاحَكَ لِمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Önce en yakın akrabayı uyar. Sana uyan müminlere (merhamet) kanadını indir.⁷⁷

2) Kureyş'in Hz. Peygambere Karşı Plan Yapmaları:

Velid'in, Kureyş'ten bir topluluk ile Peygamber (s.a.v) karşı geceleyin bir görüş tesbiti için toplanması:⁷⁸ Bu hususta İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi: Velid b. Mugire'ye Kureyş'ten bir topluluk gelip toplandılar. İçlerinde yaşlı olan o, idi. Hac mevsiminin zamanı da gelmişti. Onlara dedi ki:

Ey Kureyş topluluğu! Mevsimin vakti gelmiştir. Arap heyetleri size gönderileceklerdir. Bu arkadaşınızın durumunu da işitmişlerdir. İşte bunun için onun hakkında bir görüşte toplanınız. İhtilâfa düşüp de birbirinizi yalanlamayınız. Ve birbirinizin sözünü red etmeyiniz. Dediler ki:

Ey Abd-i Şems sen söyle bizim için bir rey ortaya koy ona kail olalım, onunla hükmedelim. Dedi ki: Hayır siz söyleyiniz, ben dinleyeyim. Dediler: Deriz ki:

O bir kâhindir. Dedi ki:

Hayır, vallahi o bir kâhin değildir. And olsun ki. kâhinleri gördük. O, kâhinin ne bir demdemesidir ve ne de sec'idir. Dediler:

Deriz ki mecnûndur. Dedi ki:

O mecnûn değildir. And olsun ki deliliği gördük ve onu tanıyoruz. Onda deliliğin ne buğmacası ne tutması ne de vesvesesi vardır. Dediler:

Deriz ki o şâirdir. Dedi ki:

O şâir değildir. Biz and olsun ki şiirin hepsini biliyoruz. o şiir değildir. Dediler: Deriz ki:

⁷⁶ 15/Hicr 94

⁷⁷ 26/Şuara 214-215

⁷⁸ İbn-i Hişam a.g.e., 1/208; Terceme 1/357.

Sihircidir. Dedi ki:

O sâhir değildir. And olsun ki sihirbazları ve onların sihirlerini gördük o ne onların üflemeleridir ne de onların ipleri düğümlemeleridir. Dediler.

Ey Abd-i Şems ya ne diyelim? Dedi ki:

Vallahi onun sözünde bir helâvet bir tatlılık vardır. Sanki kökü hurma ağacıdır. Ve dalı meyve vermiştir.

Kureyş'in Resûlullah (s.a.v)'i sihirbazlıkla vasıflamak için ittifak etmesi ve Allah'ın onlar hakkında inzal buyurduğu âyetler.

Onun hakkında söylenecek sözün en yakını şöyle demenizdir. O, sihirbazdır, O bir sihir olan bir söz getirdi, onunla kişi ile babasının arasını, kişi ile kardeşinin arasını, kişi ile karısının arasını kişi ile kabilesinin arasını ayırıyor. Bundan dolayı ondan uzaklasın, dediler ve milletin yollarına Hac mevsimine geldikleri zaman oturmaya başladılar. Hiçbir kimseye rastlamıyorlar ki onu ondan sakındırmassınlar ve onlara onun durumunu zikretmesinler.

Bunun üzerine Allah Teâlâ, Velîd b. Muğire'nin ve bunların hakkında Müddessir suresinin 11-22. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿ذَرْنِي وَمَنْ خَلَقْتُ وَحِيدًا وَجَعَلْتُ لَهُ مَالًا مَمْدُودًا وَبَيِّنَ شُئُودًا وَمَهَّدْتُ لَهُ تَمْهِيدًا ثُمَّ يَطْمَعُ أَنْ أَزِيدَ كَلَّا إِنَّهُ كَانَ لِآيَاتِنَا عَنِيدًا﴾ ﴿سَأَرْهُقُهُ صُعُودًا إِنَّهُ فَكَرَّ وَقَدَّرَ فَقَتَلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ثُمَّ نَظَرَ ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ فَقَالَ إِنْ هَذَا إِلَّا سِحْرٌ يُؤْثَرُ إِنْ هَذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ﴾

Bir tek olarak yarattığım, kendisine uzun boylu mâl ve hazır bulunmak üzere oğullar verdiğim yaydığımı bana bırak.

Sonra da o hırs ile daha da artırmamı ister. Hayır. Çünkü o bizim âyetlerimize karşı alabildiğine bir inatçıdır.

Ben onu sarp bir yokuşa sardıracağım. Çünkü o uzun uzadıya düşündü, ölçü koydu. Hayır kahr olası ne biçim ölçü kurdu o? Yine kahr olası, nasıl ölçü yaptı o? Sonra baktı. Sonra kaşlarını çatı, suratını astı.

En son arka çevirdi ve büyüklük tasladı da bu, rivayet edilen bir sihirden başkası değil. Muhakkak bu, insan sözünden başkası değil, dedi.⁷⁹

⁷⁹ 74/Müddessir 11-22

Ve Allah Teala'nın Hicr suresi 90-93. ayetlerini inzal buyurmuştur.

﴿كَمَا أَنْزَلْنَا عَلَى الْمُقْتَسِمِينَ الَّذِينَ جَعَلُوا الْقُرْآنَ عِضِينَ فَزَارَبَكَ لَسَانُهُمْ أَجْمَعِينَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

Nitekim taksimat yapanlara, Kur'an'ı parçalayanlara da (öyle azap) indirmiştik. İşte Rabbine and olsun ki onlara, topuna yapmakta oldukları şeyleri elbette soracağız.⁸⁰

3) Resûlullah (s.a.v) ve Ashabının Kureyş'ten Gördüğü Eziyetler:

Resûlullah (s.a.v). 'in Kureyş'ten karşılaştığı şeylerin en şiddetlisi ile ilgili İbn-i Hişâm bazı ehl-i ilim haberine göre şöyle dedi : Resûlullah (s.a.v) bir gün evinden çıktı ve insanlardan hür ve köle hiçbir kimse rastlamadı ki; onu tekzib etmesin ve ona eziyet vermesin. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) evine döndü ve kendisine isabet eden şeyin şiddetinden disâr denilen bir örtü ile örtündü.

Bunun üzerine Allah Teâlâ Müddessir suresinin 1-2 ayetlerini nazil buyurdu. :

﴿يَا أَيُّهَا الْمَدَّيْنُ قُمْ فَأَنْذِرْ﴾

Ey örtüye örtünen kimse kalk ve inzar et.⁸¹

a) Utbe ile Resûlullah (s.a.v)'in arasında cereyan eden olay:

Utbe ile Resûlullah (s.a.v)'in arasında cereyan eden şeylerle ilgili İbn-i Hişâm İbn-i İshak'tan o'da Yezid b. Ziyâd, Muhammed b. Kâb el-Karzi'den haber verdi ki o şöyle dedi:

Utbe b. Rabie — ki kavminin efendisi idi— O' bir gün Kureys'in meclisinde oturduğu ve Resûlullah (s.a.v)'de mescitte yalnız oturduğu halde dedi ki:

— Ey Kureyş topluluğu, agâh olunuz ki Muhamed'e gidiyorum. Onunla konuşacağım ve ona birtakım işler arz edeceğim. Umulur ki o, onların bir kısmını kabul eder. Biz de onların hangisini dilerse ona veririz. Böylece bizden vazgeçer. Bu, Hamza'nın müslüman olduğu ve Resûlullah (s.a.v) in ashabının arttığını ve çoğaldıklarını gördükleri bir sırada idi. Onlar da dediler ki:

⁸⁰ 15/Hicr 90-93

⁸¹ 74/Müddessir 1-2

— Evet olur ey Ebû Velid. Kalk ona git ve onunla konuş. Bunun üzerine Utbe ona gitti. Resûlullah (s.a.v)' in yanına oturdu ve dedi ki:

— Ey kardeşimin oğlu, şüphesiz sen gördüğün gibi bizden aşiretçe ve nesepteki yerin itibariyle şerefliisin. Ve sen kavmine büyük bir iş ile geldin ve onunla onların cemaatini dağıttın. Onunla onların akıllarını sefihliğe nispet ettin. Onların ilâhlarını ve dinlerini ayıpladın. Ve onunla onların geçmiş babalarını küfre nispet ettin. O halde beni dinle, sana bir takım şeyler arz edeceğim ki onlar hakkında düşünürsün, umulur ki; onlardan bir kısmını kabul edersin. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) de ona dedi ki:

—Söyle ey Ebul-Velîd dinleyeyim. Dedi ki:

— Ey kardeşimin oğlu, eğer sen bu işten, kendisiyle geldiğin şey ile mal dilersen mallarımızdan sana mal cem ettik ki malı en çok olanımız olursun.

Eğer onunla şeref dilersen seni bizim üzerimize efendi = başkan yaptık, öyle ki artık sensiz bir işe kati karar vermeyiz.

Eğer onunla saltanat murâd edersen seni bizim üzerimize melik kıldık. Eğer bu sana gelen şey sana görünen cinden bir şey ise sen onu kendinden çevirmeye kadir olamazsan biz senin için tedavi ararız ve seni ondan iyileştirene kadar o hususta mallarımızı sarf ederiz. Çünkü; adamın peşine düşen cin tedavi olunmadan adama galib olur. Veya buna benzer şeyler söyledi. Nihayet Utbe sözünü bitirdiği zaman, Resûlullah (s.a.v) onu dinliyordu ve dedi ki:

Ey Ebû Velîd sözünü bitirdin mi?

Dedi ki: Evet.

Dedi ki. o hâlde beni dinle.

Dedi ki : Dinliyorum. Bunun üzerine Hz Muhammed (s.a.v) Fussilet Suresinin ilk 5 ayetini okudu.

﴿حَم تَنْزِيلُ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ وَقَالُوا فُلُوبُنَا فِي أَكْتَةٍ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنِكَ حِجَابٌ فَاعْمَلْ إِنَّا نَعْمَلُونَ﴾

Haa Minim. âyetleri bilecek her hangi bir millet için ayrı ayrı açıklanmış, müjdeler verici, korkutucu, Arapça bir Kur'an olmak üzere Rahman Rahim tarafından indirilmiş bir kitaptır. onların çoğu yüz çevirmiştir. Artık dinlemezler onlar. Ve dediler ki: Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz kapalıdır. Kulaklarımızda da bir ağırlık vardır. Bizimle senin aranda bir perde bulunmaktadır. Onun için sen yap, biz de yapmaktayız! dediler.⁸²

Sonra Resûlullah (s.a.v) o âyetleri ona okumaya devam etti. Utbe ondan onları işittiği zaman dinledi ve ellerini arkasına koydu, onlara dayanıyor ve dinliyordu. Sonra Resûlullah(s.a.v) sûreden secdeye kadar vardı ve secde etti sonra dedi ki:

Ey Ebul-Velid! Dinlediğin şeyi dinledin. -işte sen, işte bu.

b) Nadr b. el-Hâris'in Resûlullah (s.a.v)'e eziyeti

Nadr b. el-Hâris'in Resûlullah (s.a.v)'e eziyet vermesi ile ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan O' da İbn- i Abbas'tan naklederek şöyle dedi: Nadr b. el-Hâris Kureyş'in şeytanlarındandı. Resûlullah 'e eziyet verenlerden ve onun için düşmanlığa gayret gösterenlerdendi. Hire'ye gelmişti ve orada Farsların meliklerinin haberlerini ve Rüstem ve İsfendiyâr'ın haberlerini öğrenmişti. Resûlullah (s.a.v) bir mecliste oturduğu zaman onda Allah'ı hatırlatır ve onlardan önceki ümmetlere Allah'ın azabından erişen şeylere duçar olmaktan kavmini sakındırırdı. Kalktığı zaman yerine bu Nadr geçerdi. Sonra şöyle derdi: Ben vallahi ey Kureyş topluluğu onlara ondan daha güzel konuşuyorum. İşte geliniz. Ben size onun sözünden daha güzelini haber veririm. Sonra, Fars meliklerinden Rüstem ve İsfendiyar'dan haber veriyordu ve şöyle diyordu:

Neden Muhammed benden daha güzel haber verici olsun.⁸³ Yakında Allah'ın inzal ettiğinin mislini inzal edeceğim. Dedi.

Kur'anda sekiz yerde geçen benzer ve Muttaffifin suresi 13. ayeti O'nun hakkında nazil oldu:

﴿إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾

Onun üzerine âyetlerimiz okunduğu zaman dedi ki: Onlar evvelkilerin hikâyeleridir.⁸⁴

Kur'an'dan içinde «esatir» kelimesinin geçtiği her âyet onun hakkında nazil oldu.

⁸² 41/Fussilet 1-5

⁸³ İbn-i Hişam a.g.e., 1/229; Terceme 1/399.

⁸⁴ 83/Muttaffifin 13

4) Kureyş'in, Resûlullah (s.a.v)'e birtakım sorular sorması

a) Evvel Zamanda Kalmış Olanlar Hakkında

Kureyş'in, Resûlullah (s.a.v)'e birtakım sorular sorması ve onun da onlara cevap vermesi ile ilgili İbn-i Hişam: Böylece Resûlullah (s.a.v) 'e geldiler ve dediler ki:⁸⁵

Ey Muhammed, bize evvel zamanda kalmış olan kendileri için acâib kıssa bulunan gençlerden haber ver, bir de yerin doğularına ve batılarına varmış çok dolaşıcı olan bir adamdan haber ver.

Yine bize ruhun ne olduğunu haber ver. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v)'de dedi ki:

Size sorduğunuz şeyleri yarın haber vereceğim, ve istisna etmedi (yani Allah dilerse demedi). Bunun üzerine ondan ayrıldılar. Resûlullah (s.a.v) zikr ettiklerine göre on beş gece bekledi. Nihayet Mekke halkı kötü haberler yaymaya başladılar ve dediler ki.

Muhammed bize yarın, diye vaad etti bu gün on beş geceden sabaha çıktık ki hâlâ bize sorduğumuz şeyleri haber vermiyor. Resûlullah (s.a.v) de vahyin ondan tehir edilmesinden hüznünlendi ve Mekke halkının konuştukları ona zor geldi. Sonra Cibril, Allah (c.c)'den Eshâb-ı Kehf sûresini ona getirdi. Allah o sûrede onun neden onlara üzüldüğünü kınıyor ve sordukları gençler topluluğu, çok dolaşan adam ve ruh hakkında bilgi veriyordu.

Resûlullah (s.a.v) e Cibril geldiği zaman Cibril'e dedi ki:

Benden kayb oldun. Hattâ kötü zanda bulundum. Cibril de ona Meryem suresi 64.⁸⁶ ayetini okudu:

﴿وَمَا نَنْتَزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا﴾

Biz senin Rabbinin emri olmadıkça inmeyiz, önümüzde, ardımızda ve ikisinin arasında ne varsa O'nundur. Senin Rabbin unutkan değildir.»⁸⁷

İbn-i İshak aynı ayeti Fetretle ilgili zikretmektedir.⁸⁸

Allah Teala Kehf sûresinin 1-26, ayetlerini inzal buyurdu.

﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَى عَبْدِهِ الْكِتَابَ وَلَمْ يَجْعَلْ لَهُ عِوَجًا﴾

Allah'a hamd olsun ki, kuluna kitabı indirdi. Yâni Muhammed (s.a.v)'e indirdi.

⁸⁵ İbn-i Hişam a.g.e., 1/231; Terceme 1/400.

⁸⁶ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 87.

⁸⁷ 19/Meryem 64

⁸⁸ Bkz. İbni İshak Es-Siretu'n- Nebeviye (thk Ahmed Ferid el-Mezidi, 1/180.

Kendisinde hiçbir eğrilik yapmadığı, o dosdoğru. Yâni mutedil olup kendisinde ihtilâf olmayan.

﴿فَتِيْمًا لِّيُنْذِرَ بَأْسًا شَدِيْدًا مِّنْ لَّدُنْهُ وَيُبَشِّرَ الْمُؤْمِنِيْنَ الَّذِيْنَ يَعْمَلُوْنَ الصَّالِحَاتِ اَنَّ لَهُمْ اَجْرًا حَسَنًا مَا كَثِيْرٌ فِيْهِ اَبَدًا﴾

Kâfirleri cânib-i ilâhisinden en çetin bir azap ile korkutmak. *Yâni dünyada acele olan azabını hatırlatmak için* Güzel güzel amel ve hareketlerde bulunan mü'minlere de içinde ebedi kalacakları güzel bir ecr (ve mükâfat)ı müjdelemek... *Yâni ebedi kalınacak yeri anlatmak için.*

﴿وَيُنْذِرَ الَّذِيْنَ قَالُوْا اتَّخَذَ اللّٰهُ وَلَدًا﴾

Allah evlât edindi, diyenlere mâruz kalacakları kötü âkibetleri haber vermek. *Yâni Kureyş'e, onların şu sözlerinden; Biz meleklere ibâdet ederiz, onlar Allah'ın kızlarıdır, demelerinden dolayı.*

﴿مَا لَهُمْ بِهِ مِنْ عِلْمٍ وَلَا لِآبَائِهِمْ كَبِرَتْ كَلِمَةً تَخْرُجُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ اِنْ يَقُولُوْنَ اِلَّا كَذِبًا﴾

Ne onların, ne atalarının buna dâir hiçbir bilgisi yoktur.. O ataları ki Kureyş onlardan ayrılmayı ve onların dinini ayıplamayı çok büyüklediler ve güçlerine gitti.

Ağızlarından çıkan söz ne büyük. *Yâni Melekler Allah'ın kızlarıdır demeleri ne iğrenç şeydir.*

﴿فَلَعَلَّكَ بَاخِعٌ نَّفْسَكَ عَلَى آثَارِهِمْ اِنْ لَّمْ يُؤْمِنُوْا بِهٰذَا الْحَدِيْثِ اَسْفَا﴾

Demek, bu söze Kur'ân'a inanmazlarsa bir üzüntü duyarak arkalarından kendini âdeta tüketeceksin. *Yâni onlardan ummakta olduğun şeyi kaçırmakla hüznünden dolayı... Yâni üzülme.*

﴿اِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْاَرْضِ زِيْنَةً لِّهَا لِيَبْلُوْهُمْ اَنَّهُمْ اَحْسَنُ عَمَلًا﴾

Biz yer üzerinde olan şeyleri, yere, birer zinet kıldık hangisinin ameli daha güzel? Onları imtihan edelim diye.

﴿وَ اِنَّا لَجَاعِلُوْنَ مَا عَلَيَّهَا صَعِيْدًا جُرُزًا﴾

Bununla beraber biz onun üstünde olan şeyleri elbet kupkuru bir toprak yapanlarız.

﴿أَمْ حَسِبْتَ أَنَّ أَصْحَابَ الْكَهْفِ وَالرَّقِيمِ كَانُوا مِنْ آيَاتِنَا عَجَبًا﴾

Yoksa sen, sadece Ashab-ı Kehf ve Ashab-ı Rakîm'i mi bizim ibret verici delillerimizden sandın? Yani kullarıma gösterdiğim huccetlerim içinde bunlardan daha acib ayetlerim olmuştur.

﴿إِذْ أَوَى الْفِتْيَةُ إِلَى الْكَهْفِ فَقَالُوا رَبَّنَا آتِنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً وَهَيِّئْ لَنَا مِنْ أَمْرِنَا رَشَدًا﴾

Hani o gençler mağaraya sığınmışlardı da, “Ey Rabbimiz! Bize katından bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumda bize kurtuluş ve doğruluğa ulaşmayı kolaylaştır” demişlerdi.

﴿فَضَرَبْنَا عَلَى آذَانِهِمْ فِي الْكَهْفِ سِنِينَ عَدَدًا ثُمَّ بَعَثْنَاهُمْ لِنَعْلَمَ أَيُّ الْحِزْبَيْنِ أَحْصَىٰ لِمَا لَبِثُوا أَمَدًا﴾

Bunun üzerine biz de nice yıllar onların kulaklarını dış dünyaya kapattık Onları uyuttuk.

Sonra onları uyandırdık ki, iki zümreden hangisinin bekledikleri süreyi daha iyi hesap ettiğini bilelim

﴿نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ إِنَّهُمْ فِتْيَةٌ آمَنُوا بِرَبِّهِمْ وَزِدْنَاهُمْ هُدًى﴾

Biz sana onların haberlerini gerçek olarak anlatıyoruz: Şüphesiz onlar Rablerine inanmış birkaç genç yığitti. Biz de onların hidayetlerini artırmıştık

﴿وَوَرَبَطْنَا عَلَى قُلُوبِهِمْ إِذْ قَامُوا فَقَالُوا رَبُّنَا رَبُّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَنْ نَدْعُو مِنْ دُونِهِ إِلَهًا

لَقَدْ قُلْنَا إِذَا شَطَطًا﴾

Kalkıp da, “Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. O’ndan başkasına asla ilâh demeyiz. Yoksa andolsun ki saçma bir söz söylemiş oluruz. Yani ey Mekke’liler, onlar bana şirk koşmadılar. Sizin bilmediğiniz ve tanımadığınız şeyleri bana şirk koştüğünüz gibi.

﴿هَؤُلَاءِ قَوْمُنَا اتَّخَذُوا مِنْ دُونِهِ آلِهَةً لَوْلَا يَأْتُونَ عَلَيْهِمْ بِسُلْطَانٍ بَيِّنٍ فَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ

عَلَى اللَّهِ كَذِبًا﴾

Şunlar, şu kavmimiz, O’ndan başka tanrılar edindiler. Onlar hakkında açık bir delil getirirlerdi ya! Artık kim Allah’a karşı yalan uydurandan daha zalimdir?” dediklerinde onların kalplerine kuvvet vermiştik.

﴿وَإِذِ اعْتَزَلْتُمُوهُمْ وَمَا يُعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ فَأَوْوَا إِلَى الْكَهْفِ يَنْشُرْ لَكُمْ رَبُّكُمْ مِنْ رَحْمَتِهِ وَيُهَيِّئْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مِرفَقًا﴾

İçlerinden biri şöyle dedi: “Mademki onlardan ve Allah’tan başkasına tapmakta olduklarından yüz çevirip ayrıldınız, o hâlde mağaraya çekilin ki, Rabbiniz size rahmetini yaysın ve içinde bulunduğunuz durumda yararlanacağınız şeyler hazırlasın.

﴿وَتَرَى الشَّمْسَ إِذَا طَلَعَتْ تَزَاوَرُ عَنْ كَهْفِهِمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَإِذَا غَرَبَتْ تَقْرِضُهُمْ ذَاتَ الشِّمَالِ وَهُمْ فِي فَجْوَةٍ مِنْهُ ذَلِكَ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا﴾

Orada olsaydın güneş doğduğunda onun; mağaralarının sağ tarafına kaydığını, batarken de onlara dokunmadan sol tarafa gittiğini görürdün. Kendileri ise mağaranın geniş bir yerinde idiler. Bu, Allah’ın ayetlerindendir *Yani bu gençlerin kıssası ehl-i kitaba delildir. Çünkü onlar bunu biliyorlardı ve Peygamberliğin doğruluğunu araştırmak için bunu müşriklere sordurdular.* Allah, kime hidayet ederse işte o, doğru yolu bulandır. Kimi de şaşırtırsa, artık ona doğru yolu gösterecek bir dost bulamazsın.

﴿وَتَحْسَبُهُمْ آيَاقًا وَهُمْ رُقُودٌ وَنُقَلِّبُهُمْ ذَاتَ الْيَمِينِ وَذَاتَ الشِّمَالِ وَكَلْبُهُمْ بَاسِطٌ ذِرَاعَيْهِ بِالْوَصِيدِ لَوِ اطَّلَعْتَ عَلَيْهِمْ لَوَلَّيْتَ مِنْهُمْ فِرَارًا وَلَمَلِئْتَ مِنْهُمْ رُغْبًا﴾

Uykuda oldukları hâlde, sen onları uyanık sanırsın. Biz onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde iki kolunu uzatmış yatmakta idi. Onları görseydin, mutlaka onlardan yüz çevirip kaçardın ve gördüklerin yüzünden için korku ile dolardı.

﴿وَكَذَلِكَ بَعَثْنَاهُمْ لِيَسْأَلُوا بَيْنَهُمْ قَالَ قَائِلٌ مِنْهُمْ كَمْ لَبِثْنَا يَوْمًا أَوْ بَعْضَ يَوْمٍ قَالُوا رَبُّكُمْ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثْتُمْ فَابْعَثُوا أَحَدَكُمْ بِوَرِقِكُمْ هَذِهِ إِلَى الْمَدِينَةِ فَلْيَنْظُرْ أَيُّهَا أَزْكَى طَعَامًا فَلْيَأْتِكُمْ بِرِزْقٍ مِنْهُ وَلْيَتَلَطَّفْ وَلَا يُشْعِرَنَّ بِكُمْ أَحَدًا﴾

Böylece biz, birbirlerine sorsunlar diye onları uyandırdık. İçlerinden biri: “Ne kadar kaldınız”? dedi. Bir kısmı “Bir gün, ya da bir günden az”, dediler. Diğerleri de şöyle dediler: “Ne kadar kaldığınızı Rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi siz birinizi şu gümüş para ile kente gönderin de baksın; şehir halkından hangisinin yiyeceği daha temiz ve lezzetli ise ondan size bir rızık getirsin. Ayrıca, çok nazik davransın da dikkat çekmesin ve sizi hiçbir kimseye sakın sezdirmesin.”

﴿إِنَّهُمْ إِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ يَرْجُمُوكُمْ أَوْ يُعِيدُوكُمْ فِي مِلَّتِهِمْ وَلَنْ تُفْلِحُوا إِذًا أَبَدًا﴾

“Çünkü onlar sizi ele geçirirlerse ya taşlayarak öldürürler, yahut kendi dinlerine döndürürler. O zaman da bir daha asla kurtuluşa eremezsiniz.”

﴿وَكَذَلِكَ أَغْتَرْنَا عَلَيْهِمْ لِيُغْلَمُوا أَنَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ وَأَنَّ السَّاعَةَ لَا رَيْبَ فِيهَا إِذْ يَتَنَزَّعُونَ مِنْهُمْ أَمْرَهُمْ فَقَالُوا ابْنُوا عَلَيْهِم بُيُوتًا رَبُّهُمْ أَعْلَمُ بِهِمْ قَالَ الَّذِينَ غَلَبُوا عَلَى أَمْرِهِمْ لَنَتَّخِذَنَّ عَلَيْهِمْ مَسْجِدًا﴾

Böylece biz, insanları onların hâlinden haberdar ettik ki, Allah’ın va’dinin hak olduğunu ve kıyametin gerçekleşmesinde de hiçbir şüphe olmadığını bilsinler. Hani onlar olayın mucizevî tarafını ve asıl hikmetini bırakmışlar da aralarında onların durumunu tartışıyorlardı. Bazıları, “Onların üstüne bir bina yapın, Rableri onların hâlini daha iyi bilir” dediler. Duruma hâkim olanlar ise, *Yani saltanat ve mülk sahipleri* “Üzerlerine mutlaka bir mescit yapacağız” dediler.

﴿سَيَقُولُونَ ثَلَاثَةٌ رَابِعُهُمْ كَلْبُهُمْ وَيَقُولُونَ خَمْسَةٌ سَادِسُهُمْ كَلْبُهُمْ رَجْمًا بِالْغَيْبِ وَيَقُولُونَ سَبْعَةٌ وَثَامِنُهُمْ كَلْبُهُمْ قُلْ رَبِّي أَعْلَمُ بِعَدَّتِهِمْ مَا يَعْلَمُهُمْ إِلَّا قَلِيلٌ فَلَا تُمَارِ فِيهِمْ إِلَّا مِرَاءً ظَاهِرًا وَلَا تَسْتَنَفِثَ فِيهِمْ مِنْهُمْ أَحَدًا﴾

Ey Muhammed! Bazıları bilmedikleri şey hakkında atıp tutarak: “Onlar üç kişidirler, dördüncüleri köpekleridir” diyecekler. Yine, “Beş kişidirler, altıncıları köpekleridir” diyecekler. Şöyle de diyecekler: “Yedi kişidirler, sekizincileri köpekleridir.” De ki: “Onların sayısını Rabbim daha iyi bilir. Zaten onları pek az kimse bilir. O hâlde, onlar hakkında Kur’an’daki apaçık tartışmayı aktarmakdan başka tartışmaya girme ve bunlar hakkında onlardan hiçbirine bir şey sorma.”

﴿وَلَا تَقُولَنَّ لِشَيْءٍ إِنِّي فَاعِلٌ ذَلِكَ غَدًا﴾

Hiçbir şey hakkında sakın “yarın şunu yapacağım” deme!

﴿إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ وَادْكُرْ رَبَّكَ إِذَا نَسِيتَ وَقُلْ عَسَى أَنْ يَهْدِيَنِّي رَبِّي لِأَقْرَبَ مِنْ هَذَا رَشَدًا﴾

Ancak, “Allah dilerse yapacağım” de. Unuttuğun zaman Rabbini an ve “Umarım Rabbim beni, bundan daha doğru olana ulaştırır” de. *Yani kendisinden sana sordukları bir şeyden dolayı bunun hakkında ben yarın size haber veririm dediğin gibi deme ve Allah’ın dilemesini istisna et ve unuttuğun zaman Rabbini zıkr et ve deki umulur ki; Rabbim beni bana sorduğunuz şeyler hakkında hayırlısına doğruya erdir. Çünkü sen bu hususta benim ne yapacağımı bilemezsin.*

﴿وَلَبِثُوا فِي كَهْفِهِمْ ثَلَاثَ مِائَةٍ سِنِينَ وَازْدَادُوا تِسْعًا﴾

Onlar mağaralarında üç yüz yıl kaldılar. Buna dokuz daha eklediler. *Yani böyle söyleyeceklerdir.*

﴿قُلِ اللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا لَبِثُوا لَهُ غَيْبُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ أَبْصِرْ بِهِ وَأَسْمِعْ هُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَلِيٍّ

وَلَا يَشْرِكُ فِي حُكْمِهِ أَحَدًا﴾

De ki: “Kaldıkları süreyi Allah daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gaybını bilmek O’na aittir. O, ne güzel görür; O, ne güzel işitir! Onların, O’ndan başka hiçbir dostu da yoktur. O, hükmüne hiçbir kimseyi ortak etmez. *yani kendisinden sana sordukları şeylerden hiçbir şey onun üzerine gizli kalmaz.*”

b) Kureyş'in Çok Dolaşan Adamın Haberi Hakkında

Çok dolaşan adamın haberi hakkında Allah Teâlâ Kehf suresi 83-85. ayetleri inzal buyurdu. Sana Zülkarneyn'i sorarlar. Dekî; Size onun hâlinden de haber vereyim. Hakikat, biz onu yeryüzün de büyük bir kudret sahibi kıldık ve ona muhtaç olduğu her şeyden bir sebep bir yol verdik.

Zülkarneyn ile ilgili bir şey de şudur: Başka hiçbir kimseye verilmeyen güç ona verilmişti. Ona sebepler verildi tâki yerin doğularına ve batılarına vardı. Hiçbir yere ayak basmadı ki oranın ehli üzerine musallat kılınmasın. Nihayet meşrikten ve mağribden ötesinde mahlûkattan bir şeyin olmadığını gördü.

Zülkarneyn Mısır halkından bir adam idi. Onun ismi Merzebân b. Merzebe el-Yunânî idi Yunan b. Yâsef b. Nuh'un çocuklarındandı.⁸⁹

İbn-i Hişâm dedi ki: Onun ismi el-İskender'dir. İskenderiyeyi inşâ eden odur ve ona bu şehir nisbet edilir.

c) Kureyş'in Ruhun Durumu Hakkında

Kureyşlilerin ruhun durumuna dâir sordukları şeyin hakkında Allah Teala İsra Suresi'nin 85 ayetini inzal buyurdu.

﴿وَيَسْأَلُونَكَ عَنِ الرُّوحِ قُلِ الرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّي وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾

⁸⁹ İbn-i Hişâm a.g.e., 1/235; Terceme 1/411.

Sana ruhu sorarlar. De ki: Ruh, Rabbimin ermindendir. Size az bir ilimden başkası verilmemiştir.

Medine Yahudilerinin Resûlullah (s.a.v)'e Allah Teâlânın İsra Suresi'nin 85 ayetini sormaları..

﴿وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾

Size ilimden ancak bir şey verildi kavlinde muradın ne olduğunu sormaları.

İbn Hişam →İbn-i İshak'tan o da İbn-i Abbâs'dan naklederek, O şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Medine'ye geldiği zaman Yahudilerin âlimleri şöyle dedi: Ey Muhammed senin şu kavlin

﴿وَمَا أُوتِيتُمْ مِنَ الْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا﴾

İlimden size ancak az bir miktar verildi ile bizi mi murâd ediyorsun, yoksa kavmini mi? Dedi ki:

Hepinizi! Dediler ki: O hâlde sen yalnız sana gelen şeyler hakkında tilâvet ediyorsun.

Bize ise Tevrat gelmiştir ki onda her şeyin beyânı vardır. Resûlullah (s.a.v) de dedi ki:

— O Allah'ın ilmine göre azdır. Bu hususta sizde size kâfi gelecek şey vardır. Yeter ki onu yaşayınız.

Bunun üzerine Allah Teâlâ ondan sordukları şey hakkında Lokman Suresi 27 Ayetini İnzal buyurdu.

﴿وَلَوْ أَنَّ فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَفْلَاحٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ

اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

Eğer yerdeki ağaçlar kalemler olsa, deniz de, arkasından yedi deniz daha kendisine ilâveten mürekkebi olsa yine Allah'ın kelimeleri tükenmez. Şüphesiz ki Allah yegâne gâlibdir, tam bir hüküm ve hikmet sahibidir.

5) Kureyş'in Hz. Peygamberden Yersiz İstekleri

a) Kureyş'in dağları yürütme talebeleri hakkında

Kureyş'in dağları yürütme talebeleri hakkında İbn Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek Allah Teâlâ' Ra'd Suresinin 31 ayetini inzal buyurdu: söyledi

وَلَوْ أَنَّ قُرْآنًا سُيِّرَتْ بِهِ الْجِبَالُ أَوْ قُطِعَتْ بِهِ الْأَرْضُ أَوْ كَلِمَةٌ بِهِ الْمَوْتَى بَلْ لِلَّهِ الْأَمْرُ جَمِيعًا أَفَلَمْ يَتَنَبَّسْ
الَّذِينَ آمَنُوا أَنْ لَوْ يَشَاءُ اللَّهُ لَهْدَى النَّاسَ جَمِيعًا وَلَا يَزَالُ الَّذِينَ كَفَرُوا تُصِيبُهُمْ بِمَا صَنَعُوا قَارِعَةٌ أَوْ تَحُلُّ قَرِيبًا
مِنْ دَارِهِمْ حَتَّى يَأْتِيَ وَعْدُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ لَا يُخْلِفُ الْمِيعَادَ

Kendisiyle dağların yürütüleceği veya yeryüzünün parçalanacağı, ya da ölümlerin konuşturulacağı bir Kur'an olacak olsaydı (o yine bu kitap olurdu). Fakat bütün emir yalnız Allah'ındır. İman edenler anlamadılar mı ki, Allah dilerse bütün insanları doğru yola eriştirirdi. Allah'ın sözü yerine gelinceye kadar, inkâr edenlere yaptıkları işler sebebiyle devamlı olarak, ya büyük bir felaket gelecek veya o felaket yurtlarının yakınına inecektir. Şüphesiz Allah, verdiği sözden dönmez.

b) Kureyş'in Resûlullah (s.a.v)'e "sen kendin için yap" Hakkında

Allah Teâlâ'nın onların Resûlullah (s.a.v)'e sen kendin için yap, sözlerine karşı red olarak İbn-i Hişam şöyle dedi.

Onların «Senin için yap» sözlerinde ondan kendisi için yapmasını istedikleri cennetler, köşkler ve hazineler kılmasını ve onunla birlikte onu dediği şeylerle tasdik eden bir melek göndermesini ve ondan aktarmasını istedikleri sözleri hakkında Furkan Suresi 7-10 ayetlerini İnzal buyurdu:

﴿وَقَالُوا مَالِ هَذَا الرَّسُولِ يَأْكُلُ الطَّعَامَ وَيَمْشِي فِي الْأَسْوَاقِ لَوْلَا أُنْزِلَ إِلَيْهِ مَلَكٌ فَيَكُونُ مَعَهُ
نَذِيرًا أَوْ يُلْقَى إِلَيْهِ كَنْزٌ أَوْ تَكُونُ لَهُ جَنَّةٌ يَأْكُلُ مِنْهَا وَقَالَ الظَّالِمُونَ إِنْ تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَسْحُورًا
أَنْظِرْ كَيْفَ صَرَبُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَضَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا تَبَارَكَ الَّذِي إِنْ شَاءَ جَعَلَ لَكَ خَيْرًا
مِنْ ذَلِكَ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَيَجْعَلُ لَكَ فُضُورًا﴾

Dediler: Bu, nasıl peygamber? Bizim gibi yemek yiyor, çarşılarda yürüyor. Ona bir melek indirilip de bu suretle mâiyyetinde kendisini tasdik eden bir inkarcı yasakçı bulunmak değil miydi? Yahut ona gökten bir hazine atılmak, yahut onun, meyvelerinden yiyeceği bir bostanı bulunmak değil miydi? O zalimler kâfirler, müzminlere dedi ki: «Siz büyülenmiş adamdan başkasına tâbi olmuyorsunuz.»

Bak senin için ne misaller kıyaslar getirip saptılar. Artık onlar hidayete hiçbir yol bulamazlar.

Allah'ın şanı ne yücedir ki, O dilerse sana bunlardan daha hayırlı olmak üzere bu dünyada dahi altından ırmaklar akıp duran cennetler verir, senin için saraylar yapar.

Yani çarşılardan yürümesinden ve geçimini talep etmesinden daha hayırlısını kılar.

Onun üzerine, bu hususta onların sözünden dolayı Furkan suresinin 20. Ayetini nazil buyurdu:

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا قَبْلَكَ مِنَ الْمُرْسَلِينَ إِلَّا إِنَّهُمْ لَيَأْكُلُونَ الطَّعَامَ وَيَمْشُونَ فِي الْأَسْوَاقِ وَجَعَلْنَا بَعْضَكُمْ لِبَعْضٍ فِتْنَةً أَتَصْبِرُونَ وَكَانَ رَبُّكَ بَصِيرًا﴾

Biz sizden evvel hiçbir peygamber göndermedik ve hiç biri hariç değildi ki, Muhakkak onlar da yemek yerlerdi, çarşılarda yürürlerdi. Sizin bir kısmınızı diğer bir kısım için bir itilâ ve imtihan mevzuu yaptık, sabredecek misiniz diye. Rabbin her şeyi hakkıyla görendir. *Yani sizin bir kısmınızı bir kısmınız için belâ kıldım ki, sabr edesiniz. Şayet dünyayı resullerimle birlikte kılmamı ve onlara muhalefet olmamasını dileyseydim elbette ki yapardım.*

c) İbn-i Ebi Ümeyye'nin Yersiz İstekleri Hakkında

İbn-i Ebi Ümeyye'nin yersiz isteklerine karşı red olarak Allah Teâlâ' İsra 90-93. ayetlerini inzal buyurdu.⁹⁰

﴿وَقَالُوا لَنْ نُؤْمِنَ لَكَ حَتَّى تَفْجُرَ لَنَا مِنَ الْأَرْضِ يَنْبُوعًا أَوْ تَكُونَ لَكَ جَنَّةٌ مِنْ نَجِيلٍ وَعَنْبٍ فَتَفْجُرَ الْأَنْهَارَ خِلَالَهَا تَفْجِيرًا أَوْ تُسْقِطَ السَّمَاءَ كَمَا زَعَمْتَ عَلَيْنَا كِسْفًا أَوْ تَأْتِيَ بِاللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ قَبِيلًا أَوْ يَكُونَ لَكَ بَيْتٌ مِنْ زُخْرَفٍ أَوْ تَرْقَى فِي السَّمَاءِ وَلَنْ نُؤْمِنَ لِرُقِيِّكَ حَتَّى تُنَزِّلَ عَلَيْنَا كِتَابًا نَقْرُوهُ قُلْ مُبَحَّانَ رَبِّي هَلْ كُنْتُ إِلَّا بَشَرًا رَسُولًا﴾

Dediler, biz sana katiyken inanmayız. Takı bizim için şu yerden bir pınar akıtasın. Yahut senin hurmalıklardan, üzümlüklerden bir bahçen olsun da aralarından şarıl şarıl ırmaklar akıtasın.

Yahut iddia ettiğin gibi gökyüzünü üstümüze parça -parça düşüresin veya Allah'ı ve melekleri kefil getiresin. Yahut altından bir evin olsun yahut sema'ya çıkasın. Ona çıktığına da asla inanmayız! Takı üstümüze okuyacağımız bir kitap indiresin şöyle de: Rabbimin şanı yücedir. Ben Allah'ın resulü bir beşerden başkası mıyım ki.

İbn-i Hişam: Allah Teâlâ'nın, onların sana ancak Yemâme'deki bir adam öğretiyor, sözlerine karşı Ra'd suresi 30. ayetini inzal buyurdu

⁹⁰ İbn-i Hişam a.g.e., 1/237; Terceme 1/416.

﴿كَذَلِكَ أَرْسَلْنَاكَ فِي أُمَّةٍ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهَا أُمَمٌ لِيَتْلُو عَلَيْهِمُ الَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَهُمْ

يَكْفُرُونَ بِالرَّحْمَنِ قُلْ هُوَ رَبِّي لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ عَلَيْهِ تَوَكَّلْتُ وَإِلَيْهِ مَتَابٌ﴾

Senden önce nasıl peygamberler gönderdiysek öylece seni de, kendilerinden evvel nice ümmetler gelip geçmiş olan bir ümmete sana vahy ettiğimiz Kur'ân-ı Kerim'i onlara okuman için- gönderdik. Onlar Rahmanı tanımazlar. Sen de ki O benim Rabbimdir. Ondan başka hiçbir tanrı yoktur. Ben ancak O'na dayanıp güvendim. En son dönüşüm de yalnız O'nadır.

d) Ebû Cehil ve yapmak istediği şey hakkında

İbn-i Hişam -İbn- İshak'tan naklederek şöyle dedi: Ebû Cehil ve yapmak istediği şey hakkında Allah Teâlâ' Alak Suresinin 9-19. ayetlerini inzal buyurdu.⁹¹

﴿أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَى عَبْدًا إِذَا صَلَّى أَرَأَيْتَ إِنْ كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ أَوْ أَمَرَ بِالْتَّقْوَىٰ أَرَأَيْتَ إِنْ

كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ كَلَّا لَئِنْ لَمْ يَنْتَهِ لَنَسْفَعَنَ بِالنَّاصِيَةِ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ فَلْيَدْعُ

نَادِيَهُ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ كَلَّا لَا تَطِعُهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ﴾

Sen, namaz kıldığında kulu bundan engelleyeni gördün mü?

Ne dersin, ya o engellenen kul hidayet üzere ise; ya da takvayı Allah'a karşı gelmekten sakınmayı emrediyorsa!

Ne dersin engelleyen, Peygamberi yalanlamış ve yüz çevirmişse!?

O Allah'ın, her şeyi gördüğünü bilmiyor mu?

Hayır! Andolsun, eğer vazgeçmezse, muhakkak onu perçeminden; o yalancı, günahkâr perçeminden yakalınız.

Haydi, taraftarlarını çağırсын.

Biz de zebanileri çağıracağız.

Hayır! Sakın sen ona uyma; secde et ve Rabbine yaklaş.

e) Kureş'in Peygamber (s.a.v)'e mallarını arz etmeleri Hakkında

Allah Teâlâ'nın, Peygamber (s.a.v)e mallarını arz ettiklerine dâir inzal buyurduğu ayetle ilgili.⁹² İbn-i Hişam ibn-i İshâk'tan naklederek şöyle dedi:

⁹¹ İbn-i Hişam a.g.e., 1/238; Terceme 1/419

⁹² İbn-i Hişam a.g.e., 1/239; Terceme 1/422.

Allah Teâlâ Resûlullah (s.a.v)'e mallarını arz ettikleri hakkında Sebe suresi 47. ayetini inzal buyurdu.

﴿قُلْ مَا سَأَلْتُكُمْ مِنْ أَجْرٍ فَهُوَ لَكُمْ إِنَّ أَجْرِيَ إِلَّا عَلَى اللَّهِ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ﴾

De ki, sizden ben hiçbir ücret istemedim, o ecir sizin içindir. Benim ecrim ancak Allah'ın bana vereceğidir. O her şeye hazır nazır hakkıyla görücü bilicidir.

Resûlullah (s.a.v) hak bildikleri şeyi onlara getirdiği zaman ve haber verdiği şeylerdeki doğruluğunu bildikleri ve sorularına karşı gayıblar ilminden haber verdiği konuda onun nübüvvetinin değerini bildikleri zaman, haset, onlarla ona ittibâ etmek ve onu tasdik etmek arasına girdi ve böylece Allah'a karşı tekebbür ettiler, isyan ettiler ve onun emrini ayânen terk ettiler. Üzerinde bulundukları küfür içine daldılar ve battılar. Onların bir sözcüsü şöyle dedi: İşte bu Kur'an'ı dinlemeyiniz ve onu bozunuz, onu alaya alınız. Umulur ki bununla ona gâlib olursunuz. Çünkü bu şekliyle siz eğer onunla bir gün münazara ve mübadele yaparsanız size galip olur.

6) Ebû Cehl'in Resûlullah (s.a.v)'e tahakkümü

Ebû Cehlin Resûlullah (s.a.v)'e tahakkümü ve insanları ondan nefret etmeğe zorlaması ile ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Ebû Cehl, bir gün Resûlullah (s.a.v) ile ve getirdiği hak din ile istihza ederek şöyle dedi: Ey Kureyş topluluğu, Muhammed iddia eder ki cehennemde size azap edecek sizi oraya hapsedecek olan Allah'ın askerleri ondokuz tanedir. Hâlbuki siz insanların adedi en çok olanısiniz ve en çoğusunuz. Sizden her yüz adamı onlardan bir adam âciz mi kılar? Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta onun üzerine Müddessir suresinin 31. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً لِلَّذِينَ كَفَرُوا﴾

Biz cehennem ashabını yalnız melekler kıldık ve onların sayılarını da küfreden kimseler için bir fitne ve imtihan kıldık.

Bunu birbirine söyledikleri zaman, Resûlullah (s.a.v) namaz kılarken cehren okumaya başladığı zaman ondan dağılmaya ve onu dinlemekten yüz çevirmeğe başladılar ve onlardan bir adam Resûlullah (s.a.v)'den namaz kılarken Kurandan okuduğu bazı şeyi dinlemek istediğinde onlar olmaksızın onlardan uzak olarak gizlice dinliyordu. Eğer Kureyş'in onun dinlediğini bildiklerini anlarsa onların eziyet

vermelerinden korkarak gider ve onu dinlemezdi. Resûlullah (s.a.v) sesini alçalttığında dinleyen kişi onların işitmediğini anlar ve kendisi gizliden dinlerdi.

7) "Sesini aşikâr etme" Hakkında

Sesini aşikâr etme» âyetinin nuzûl sebebi ile ilgili⁹³ İbn-i Hişam →İbn-i İshâk: o,da→ Dâvûd b. el-Husayn = Amr b. Osman'ın azâdlısı haber verdi ki: İbn-i Abbâs'ın âzâdlısı İkrime onlara haber vermiş ki Abdullah b. Abbâs sendi ile nakledilen habere göre onlara isra suresi 110. ayetin nazil olduğunu haber vermiş:

﴿وَلَا تَجْهَرُ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافُتُ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَلِكَ سَبِيلًا﴾

Namazında ne aşikâr ne de onda gizli kıraat et, ikisi arası bir yol tut ayetini ancak topluluk için indirdi. Der ki: Namazında aşikâr okuma ki onlar senden dağıtmasınlar, onda gizli de okuma ki onlardan bunu gizlice dinlemeyi isteyen kimseler işitemez olmasın. Umulur ki işittiği şeylerin bazısına kulak verir ve onunla yararlanır.

Kur'anı kerimi ilk aşikârı okuyan kimse ile ilgili ibn-iHişam İbn-i İshak'tan o,da Yahya b. Urve b. ez-Zübeyir'i babasından naklen şöyle dediğini bildirdi:

Resûlullah (s.a.v)'den sonra Mekke'de Kur'ân'ı aşikâr okuyanların ilki Abdullah b. Mesûd (r.a) olmuştu.

Bir gün Resûlullah (s.a.v) in ashâbı toplandı ve dediler:

Allah'a and olsun! Kureyş bu Kur'ân'ın şimdiye kadar kendilerine aşikâr okunduğunu dinlemediler. Onlara dinlettirecek kim var? Bunun üzerine Abdullah b. Mesûd dedi ki:

Ben varım. Dediler ki:

Biz senin için onlardan korkuyoruz. Biz ancak zarar vermek istedikleri zaman kavminden kendisini koruyacak bir aşireti olan bir adamı istiyoruz. Dedi ki:

Beni bırakınız, çünkü Allah beni koruyacaktır. Sonra İbn-i Mesûd sabahleyin çıktı ve kuşluk zamanı makama geldi. Kureyş meclislerinde idiler. Nihayet Makamın yanında dikildi sonra Rahman suresinin ilk ayetlerini okudu.

﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الرَّحْمَنُ عَلَّمَ الْقُرْآنَ﴾

⁹³ İbn-i Hişam a.g.e., 1/240; Terceme 1/422.

Bismillâhirrahmânirrahîm. Rahman Kur'ân-ı öğretti dedi. Rahman süresini okudu. Sonra onu yeniden okumaya başladı. Bunun üzerine onlar onu düşündüler ve Ümm-ü Abd'in oğlu ne diyor? diye söyleştiler. Sonra şöyle dediler: Muhammed'in getirdiklerinden tilâvet ediyor. Böylece onun üzerine yürüdüler ve onun yüzüne vurmaya başladılar. O ise okumaya devam etti ve Allah'ın dilediği kadar bir miktar o sûreden okudu. Sonra yaralı olarak arkadaşlarına döndü. Onlar da ona dediler ki: İşte korktuğumuz bu idi. O da dedi ki:

Şimdi benim gözümde Allah düşmanları içinde, onlardan daha zayıf, daha hakir yoktur! And olsun ki eğer dilerseniz yarın da gidip onun aynisini yapacağım. Dediler ki, hayır bu sana kâfi! Onlara hoşlarına gitmeyen şeyi işittirdin.

8) Kureys'in, Resûlullah (s.av)'i dinlememekte inatlaşmaları

Kureys'in, Resûlullah (s.av)'i dinlememekte inatlaşması ve Allah Teâlâ'nın inzal buyurduğu âyetle ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshâk'tan naklederek dedi ki:⁹⁴

Resûlullah (s.a.v) onlara Kur'ân'ı okuduğu ve onları Allah'a davet ettiği zaman onlar onunla alay ederken şöyle diyorlardı: Bu sözleri Fussilet suresi 1-5. ayetleri dile getirmektedir.

حَم تَثْرِيلٌ مِنَ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ كِتَابٌ فُصِّلَتْ آيَاتُهُ قُرْآنًا عَرَبِيًّا لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ بَشِيرًا وَنَذِيرًا فَأَعْرَضَ أَكْثَرُهُمْ فَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ وَقَالُوا فُلُوبُنَا فِي أَكِنَّةٍ مِمَّا تَدْعُونَا إِلَيْهِ وَفِي آذَانِنَا وَقْرٌ وَمِنْ بَيْنِنَا وَبَيْنَكَ حِجَابٌ فَاغْمَلْ إِنَّا نَغْمِلُ

Hâ Mîm. Bu Kur'an, Rahmân ve Rahîm olan Allah'tan indirilmedir. Bu, bilen bir toplum için Arapça bir Kur'an olarak ayetleri genişçe açıklanmış bir kitaptır. Müjdeleyici ve uyarıcı olarak gönderilmiştir. Fakat onların çoğu yüz çevirmiştir. Artık onlar işitmezler.

Dediler ki: “Ey Muhammed! Bizi çağırdığın şeye karşı kalplerimiz örtüler içerisindedir. Kulaklarımızda bir ağırlık, seninle bizim aramızda da bir perde vardır. O hâlde sen istediğini yap, şüphesiz biz de istediğimizi yapacağız. Bizim kalplerimiz bizi kendisine davet ettiğin şeylere karşı perdeler içindedir, ki senin ne söylediğini anlayamıyoruz. Kulaklarımızda da ağırlık vardır senin ne dediğini işitemiyoruz. Ve seninle bizim aramızda bir perde vardır ki engel oluyordur. O halde sen üze rinde

⁹⁴ İbn-i Hişam a.g.e., 1/242; Terceme 1/426.

bulunduğın şey ile amel et, biz de üzerinde bulunduğumuz şey ile amel edicileriz. Biz senden bir şey anlayamıyoruz. Bunun üzerine Allah Teâlâ Resulüne, bu hususta onların sözlerinden dolayı İsra suresi 45-46. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ جَعَلْنَا بَيْنَكَ وَبَيْنَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِلَا حَرَّةٍ حِجَابًا مَسْتُورًا﴾

Kur an'ı okuduğın zaman seninle ahrete iman etmeyen kimselerin arasına örten bir perde kıldık.

﴿وَإِذَا ذَكَرْتَ رَبَّكَ فِي الْقُرْآنِ وَحْدَهُ وَلَوَّا عَلَى أَدْبَارِهِمْ نُفُورًا﴾

Sen Kur'anda yalnız Rabbini zikr ettiğın zaman topukları üzerine kaçarak geri döndüler.» *Yani onların iddiasına göre eğer ben onların kalpleri üzerine perdeler kılmuşsam ve onların kulaklarında ağırlık var ise ve onlarla senin aranızda perde var ise senin Rabbini tevhit ettiğini nasıl anlarlar. Yani ben bunu yapmış değilim.*

﴿الظَّالِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا﴾

Biz kendisini dinledikleri şeyi biliciyiz. Onlar seni dinler iken ve onlar gizlice konuşurlarken o zalimler şöyle diyorlardı. Ancak büyülenmiş bir adama tâbi oluyorsunuz. *Yani seni kendisiyle onlara gönderdiğim şeyi terk etmeye dair birbirine böyle tavsiye ettiler.* Bu hususta Allah Teala İsra suresi 47-51. ayetleri inzal buyurdu.

﴿لَخُنُّ أَغْلَمُ بِمَا يَسْتَمِعُونَ بِهِ إِذْ يَسْتَمِعُونَ إِلَيْكَ وَإِذْ هُمْ بِخَوَىٰ إِذْ يَقُولُ الظَّالِمُونَ إِن تَتَّبِعُونَ

إِلَّا رَجُلًا مَّسْحُورًا أَنْظُرْ كَيْفَ صَبَرُوا لَكَ الْأَمْثَالَ فَصَلُّوا فَلَا يَسْتَطِيعُونَ سَبِيلًا﴾

Onlar seni dinlerlerken hangi maksatla dinlediklerini, kendi aralarında konuşurlarken de o zalimlerin, “Siz ancak büyülenmiş bir adama uyuyorsunuz” dediklerini çok iyi biliyoruz.

9) Kureyş'in Ahireti İnkâr Etmeleri

Bak, senin için ne türlü benzetmeler yaptılar da saptılar. Artık doğru yolu bulamazlar.

﴿وَقَالُوا أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا وَرُفَاتًا أَإِنَّا لَمَبْعُوثُونَ خَلْقًا جَدِيدًا﴾

Dediler ki, biz kemikler olduğumuz ve ufalıp çürümüş hâle geldiğimiz zaman mı yeni bir yaratılışla dirilmiş olarak çıkacağız.

Yani, biz kemikler ve tozlar olduğumuz zaman ölümümüzden sonra yakında bizim diriltileceğimizi bize haber veriyorsun. Bu ise olmayacak bir şeydir.

﴿قُلْ كُونُوا حِجَارَةً أَوْ حَدِيدًا أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ فَسَيَقُولُونَ مَنْ يُعِيدُنَا قُلِ
الَّذِي فَطَرَكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ﴾

Söyle: «Gerek bir taş gibi çetin, gerek bir demir gibi kuvvetli olun. Yahut göğüslerinizde akıllarınızca büyüyen her hangi bir halk olun, mutlaka diriltileceksiniz.) Onlar, bizi kim dirilterek geri çevirecek?» diyecekler. Sen de deki: Sizi ilk defa yaratmış olan kudret sahibi diriltecektir. *Yâni bildiğiniz gibi sizi yaratan diriltecektir. O hâlde sizin topraktan yaratılmanız ona bundan daha güç değildir.*

İbn-i Hişam→İbn-i İshâk'tan o da Abdullah b. Ebi Necih, Mücâhid'den, o İbn-i Abbâs (r.a)'dan naklen bana haber verdi ki o şöyle dedi:

﴿أَوْ خَلْقًا مِّمَّا يَكْبُرُ فِي صُدُورِكُمْ﴾

Veya göğüslerinizde büyüyen bir yaratık olun...» mealindeki ayeti sordum ki: “Onunla Allah neyi Murad eder? Buyurdu ki: Ölümü. Ebû Bekir'in Bilal ile birlikte kendilerini azad ettiği kimseler.

10) Ebû Kuhâfe'nin, Oğlu Ebû Bekr'e Söylediği Söz Hakkında

Ebû Kuhâfe, Ebû Bekr'e şöyle dedi:

İbn-i Hişam İbn-i İshâk'tan o da Muhammed b. Abdullah b. Ebi Atik, Âmir b. Abdullah b. ez-Zübeyr'den, o ailesinden birinden naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Ebû Kuhafe, oğlunu âzâd ettiklerini âzâd etmesinden dolayı kınadı, oğlu da onun cevabını verdi.

Ey oğulcuğum, ben seni görüyorum ki zayıf köleleri âzâd ediyorsun. Sen bu işi yaparken bâri seni koruyabilecek ve senin önünde kıyam edebilecek olan celâdetli erkekleri âzâd etsen olmaz mı? Ebû Bekr (r.a) de dedi ki:

Ey babacığım, şüphesiz ben yaptıklarım ile ancak Allah Teala'nın rızasını murâd ediyorum.

Rivayet edilir ki Leyl Suresinin 5-6. ayetleri ancak onun hakkında ve babasının ona dedikleri hakkında nazil oldu:

﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى﴾

Bundan sonra kim verir ve sakınırsa ve cenneti de tasdik ederse.

İKİNCİ CİLT

11) Resûlullah (s.a.v)'in Kavminden Gördüğü Eziyetler

a) Ebû Leheb'in Yapmış Olduğu Eziyetler

Allah Teâlâ'nın Ebû Leheb hakkında inzal buyurduğu sûre⁹⁵ İbn-i Hişam İbn-i ishâk'tan naklederek şöyle dedi:

Allah Peygamberini onlardan koruduğu, amcası Beni Haşim ve Beni Muttalib'in kendisine siper olduğu ve onu yakalamalarına dair olan istekleri önüne girdikleri zaman Kureyş ona dil uzatmaya ve onunla istihza ve mücadele etmeğe başladılar. Kur'ândan da onların yaptıkları kötü muameleler hakkında ayetler nazil oluyordu. Onların azgınları hakkında beyanatta bulunuyordu. Onlardan bize isimleri zikr edilenler vardır. Onlardan Allah'ın zikrettiği kâfirlerin bütünü içinde kendisi hakkında Kur'an'ın nazil olduğu kimseler de vardır. Kureyş'ten kendisi hakkında Kur'an'ın nazil olduğu kimselerden bize ismi zikr olunan Resûlullah'ın amcası Ebû Leheb b. Abdulmuttalib ve onun karısı Ümmi- Cemil bint-i Harb b. Ümeyye, Hammâletel Hatab vardır. Allah Teâlâ'nın onun ismini «Hammâletel Hatab» koymasının sebebi şudur; O kadın —Bana gelen habere göre— diken taşıyor ve Resûlullah (s.a.v)'in geçerken yolu üzerine atıyordu. Bunun üzerine Allah Teâlâ o ikisi hakkında Tebbet suresinin 1-5. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ وَامْرَأَتُهُ

حَمَّالَةَ الْحَطَبِ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ﴾

Ebû Leheb'in elleri kurusun. Zaten kurudu. Ona ne malı fayda verdi, ne de kazandığı. O, bir alevli ateşe girecektir. Boynunda bükülmüş hurma liflerinden bir ip olduğu hâlde sırtında odun taşıyarak karısı da (o ateşe girecektir).⁹⁶

b) Ümeyye b. Halefin Yapmış Olduğu Eziyetler

Ümeyye b. Halef Resulullah (s.a.v)'e vermiş olduğu eziyetle ilgil İbn-i Hişam şöyle dedi:

Ümeyye b. Halef b. Vehb b. Huzafe b. Cumeh, Resulullah (s.a.v)'i gördüğü zaman ona dil uzatır, kaş göz işaretiyle onu ayıplar idi. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında Humeze suresi 1-9. Ayetlerini indirdi:⁹⁷

⁹⁵ İbn-i Hişam a.g.e., 2/6; Terceme 1/472.

⁹⁶ 111/Tebbet 1-5.

⁹⁷ İbn-i Hişam a.g.e., 2/7; Terceme 1/474.

﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ كَلَّا لَيُبَدَّلَنَّ فِي الْخُطْمَةِ
وَمَا أَذْرَاكَ مَا الْخُطْمَةُ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ إِنَّهَا عَلَيْهِمْ مُّوَصَّدَةٌ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ﴾

Arkadan çekiştirmeyi, yüze karşı el, kaş ve göz işaretleriyle eğlenmeyi ve ayıplamayı adet edinen her kişinin vay haline.

Ki o, malı yığıp onu tekrar tekrar sayandır.

Malı hakikaten kendisine dünyada ebedi hayat verdiğini sanır o. Hayır. O, andolsun hor ve hakir Hutame'ye atılacak. O Hutame'nin neydiğini sana bildiren ne?

O, Allah'ın, yüreklerle işleyen tutuşturulmuş ateşidir.

Şüphesiz uzatılmış direkler arasında bağlı oldukları hâlde ateş onların üzerine kapatılacaktır.⁹⁸

c) Âs'ın Yapmış Olduğu Eziyetler

Âs'ın Resulullah (s.a.v)'e Verdiği Eziyetlerle ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:⁹⁹

Âs b. Vail es-Sehmi, Resulullah (s.a.v)'in sahabeti Habbab b. el-Erat, Mekke'de demirci ustası olup kılıçlar yapar idi. As b. Vail'e onun için imal etmiş olduğu birtakım kılıçları satmıştı. Habbab onun yanına parasını almak için gitmişti. Ona dedi ki:

Ey Habbab, senin dini üzere olduğun arkadaşın Muhammed iddia etmiyor mu ki cennette cennet ehlinin arzu ettiği altın veya gümüş veya elbiseler veya hizmetçiler vardır. Habbab dedi ki:

Evet. Dedi ki:

O halde kıyamet gününe kadar ey Habbab mühlet ver ki o aleme döndüğümde senin hakkını ödeyeyim. Ey Habbab Allah'a and olsun ki sen ve senin arkadaşın Allah katında benden daha tercihe şayan kimseler değilsiniz. Ve bu hususta daha büyük pay sahibi de değilsiniz. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında Meryem suresinin 77-80. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا أَطَّلَعَ الْغَيْبَ أَمِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا كَلَّا
سَكَتُوبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا وَنَرَاهُ مَا يَقُولُ وَبِآيَاتِنَا قُرْهًا﴾

Ayetlerimizi inkâr edip “Bana elbette mal ve evlat verilecek!” diyen kimseyi gördün mü?

⁹⁸ 104/Hümeze 1-9.

⁹⁹ İbn-i Hişam a.g.e., 2/8; Terceme 1/476.

Gaybı mı görüp bilmiş, yoksa Rahman'dan bir söz mü almış?

Hayır! İş onun dediği gibi değil. Biz, onun söylediklerini yazacağız ve azabını arttırdıkça arttıracacağız!

Onun ahrette sahip olacağını söylediği şeylere biz varis olacağız ve o bize tek başına gelecek.¹⁰⁰

d) Ebu Cehl'in Yapmış Olduğu Eziyetler

Ebu Cehl'in Resulullah (s.a.v)'e eziyet etmesi ve onun hakkında nazil olan ayet¹⁰¹

Bu hususta İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Ebu Cehl b. Hişam Resulullah (s.a.v) ile karşılaştı ve ona şöyle dedi:

— Vallahi ey Muhammed ya bizim ilahlarımıza sövmeyi kesinlikle terk edersin veya senin ibadet ettiğin ilahına söveriz. Bunun üzerine Allah Teala En'am suresinin 108. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَلَا تَسُبُّوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فَيَسُبُّوا اللَّهَ عَدْوًا بِغَيْرِ عِلْمٍ﴾

Allah'tan başkasını Tanrı edinerek çağıranlara sövmeyin. Sonra onlar da haddi aşarak bilgisizce Allah'a söverler.»

Resulullah (s.a.v) onların ilahlarına sövmeyi yasakladı ve onları Allah'a havale etti.

e) Nadr'ın Yapmış Olduğu Eziyetler

Nadr'ın Resulullah (s.a.v)'e eziyet etmesi ve onun hakkında nazil olan ayet ile ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁰²

Nadr b. el-Haris b. Alkame b. Kelede b. Abd-i Menaf b. Abdud-dar b. Kusayy, Resulullah (s.a.v) bir mecliste oturduğu ve Allah Teala'ya davet ettiği ve Kuran okuduğu ve Kureyş'i geçmiş ümmetlerin başına gelen şeylerden sakındırdığı bir zaman sohbetinden kalkınca Nadr onun yerine geçer, onlara Rüstem-i Sendid'den, İsfendiyar'dan ve Fars meliklerinden haber vermeğe başlayıp sonra şöyle diyordu :

— Vallahi Muhammed benden daha iyi haber verici değildir. Onun haberi ancak evvelkilerin masallarıdır ki benim gibi o da onları yazdırmıştır. Bunun üzerine onun hakkında Allah Furkan suresinin 5-6. ayetlerini inzal buyurdu :

¹⁰⁰ 19/Meryem 77-80.

¹⁰¹ İbn-i Hişam a.g.e., 2/8; Terceme 1/476.

¹⁰² İbn-i Hişam a.g.e., 2/9; Terceme 1/477.

﴿وَقَالُوا أَأَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ اكْتَتَبَهَا فَهِيَ تُمْلَى عَلَيْهِ بُكْرَةً وَأَصِيلًا قُلْ أَنْزَلَهُ الَّذِي يَعْلَمُ السِّرَّ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِنَّهُ كَانَ عَفُورًا رَحِيمًا﴾

Şöyle dediler: Bu ayetler onun başkasına yazdırıp da kendisine sabah akşam okunmakta olan evvelkilere ait masallardır.¹⁰³

Onlara de ki: Onu göklerde ve yerdeki gaybı bilen (Allah) indirdi. Şüphesiz ki O, bilhassa mü'minleri çok yargılayıcı, çok esirgeyicidir.

Onun hakkında Kalem suresi 15. ayet nazil oldu :

﴿إِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ﴾

Bizim ayetlerimiz ona okunduğu zaman o öncekilerin masallarındır. Dedi.¹⁰⁴

Ve onun hakkında Casiye suresinin 7-8. ayetleri nazil oldu:

﴿وَيْلٌ لِّكُلِّ أَفَّاكٍ أَثِيمٍ يَسْمَعُ آيَاتِ اللَّهِ تُتْلَى عَلَيْهِ ثُمَّ يُصِرُّ مُسْتَكْبِرًا كَأَن لَّمْ يَسْمَعْهَا فَبَشِّرْهُ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

Yalana, günaha dadanan kimsenin vay haline. Ki kendisine karşı Allah'ın ayetleri okunurken iştir de sonra büyüklük taslayıcı olarak hiçbiri iştmemiş gibi küfründe ısrar eder. İşte onu çok elem verici bir azap ile müjdele.¹⁰⁵

f) Velid b. el-Muğire'nin Yapmış Olduğu Eziyetler

İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁰⁶ Bir gün Resulullah (s.a.v) Velid b. el-Muğire ile birlikte mescide oturdu, Nadr b. el-Haris de geldi ve onlarla birlikte mecliste oturdu. Mecliste de Kureyş adamlarından birden çok kimseler vardı. Resulullah (s.a.v) konuştu. Nadr b. el-Haris ona karşı geldi, Resulullah (s.a.v) ona cevap verdi ve onu susturdu. Sonra ona ve onlara Enbiya suresi'nin 98-101. ayetlerini okudu:

﴿إِنَّكُمْ وَمَا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ حَصْبُ جَهَنَّمَ أَنْتُمْ هَآ وَارِدُونَ لَوْ كَانَ هَؤُلَاءِ آلِهَةً مَا وَرَدُوهَا وَكُلٌّ فِيهَا خَالِدُونَ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَهُمْ فِيهَا لَا يَسْمَعُونَ﴾

Siz de, Allah'ı bırakıp tapmakta olduklarınız da hiç şüphesiz ki cehennem odunuzunuz. Siz oraya gireceksiniz.

¹⁰³ 25/Furkan 5-6.

¹⁰⁴ 68/Kalem 15.

¹⁰⁵ 45/Casiye 7-8.

¹⁰⁶ İbn-i Hişam a.g.e., 2/9; Terceme 1/478.

Eğer onlar taptığınız o yalancı Tanrılar mabutlar olsalardı oraya girmeyeceklerdi. Tapanların da, tapılanların da hepsi orada ebedi kalıcıdır.

Orada hakları inim inim inlemektir, onların tapılanların. Bunlar orada sağır olup bir şey duymayacaklardır.¹⁰⁷

g) İbn-i Zibara'nın Yapmış Olduğu Eziyetler

İbn-i Zibara'nın sözü ve onun hakkında Allah'ın indirdiği ayetle ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁰⁸

Sonra Resulullah (s.a.v) kalktı. Abdullah b. ez-Ziba'ra es-Sehmi geldi ve oturdu. Velid b. el-Muğire, Abdullah b. Ez-Ziba'ra'ya dedi ki: Vallahi Nadr b. el-Haris, Abdulmuttalib'in oğlu için bir şey yapamadı. Muhammed iddia ediyor ki biz ve bizim ibadet ettiğimiz şu ilahlarımız, cehennemin yakacağıdır. Bunun üzerine Abdullah b. Ziba'ra :

Vallahi şayet onu bulursam, onunla mücadele edeceğimi Muhammed'e sorunuz ki: Allah'ın gayrı kendisine ibadet olunanların hepsi mi kendisine ibadet edenlerle birlikte cehennemdedir? Hâlbuki biz meleklerle ibadet ediyoruz, Yahudiler Uzeyr'e ibadet ediyorlar, Nasara ise İsa b. Meryem (a.s)'a ibadet "ediyorlar, dedi. Velid ve onunla birlikte mecliste bulunan kimseler Abdullah b. ez-Zi-bara'nın sözünü beğendiler. Şuna kanat getirdiler ki o delil getirir ve mücadele edebilir. Resulullah (s.a.v)'e İbn-i Ziba'ra'nın sözü zikir olundu. Resulullah (s.a.v) dedi ki:

Şüphesiz Allah'ın gayrı olarak kendisine ibadet edilmesini seven her kimse, kendisine ibadet edenle beraberdir. Onlar ancak şeytanlara ibadet ediyorlar. Ve şeytanların kendisine ibadet edilmesini emr ettiği kimselere ibadet ediyorlar. Bunun üzerine bu hususta Allah Teala Enbiya suresinin 101-102 ayetlerini inzal buyurdu :

﴿إِنَّ الَّذِينَ سَبَقَتْ لَهُمْ مِنَّا الْحُسْنَىٰ أُولَٰئِكَ عَنْهَا مُبْعَدُونَ لَا يَسْمَعُونَ حَسِيسَهَا وَهُمْ فِي مَا
اشْتَبَهَتْ أَنفُسُهُمْ خَالِدُونَ﴾

Şüphe yok ki kendileri için bizden en güzel bir saadet sabkat etmiş takdir edilmiş olanlar, işte bunlar oradan cehennemden uzaklaştırılmışlardır.¹⁰⁹

Bunlar gönüllerinin dilediği nimetler içinde ebedi yaşarlarken onun cehennemin gizli sesini bile duymazlar. *Yani İsa b. Meryem ve Uzeyr ve Allah'ın taati üzerine*

¹⁰⁷ 21/Enbiya 100-102.

¹⁰⁸ İbn-i Hişam a.g.e., 2/10; Terceme 1/480.

¹⁰⁹ 21/Enbiya 101-102.

yürüyen ahbar yahudi din alimleri ve ruhban Hristiyan din alimleri cennetliktirler, onları Rabb edinen sapıkların yaptıklarından mesul değiller. Onların biz meleklerle ibadet ediyoruz Melekler Allah'ın kızlarıdır sözleri hakkında Enbiya suresinin 26-29 ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا سُبْحَانَهُ بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُمْ بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ﴾

O çok esirgeyici Allah evlad edindi, dediler. Onun sanı bundan yücedir, mü-nezzehtir. Hayır evlad dedikleri onlar, ikrama mazhar edilmiş kullardır meleklerdir

Bunlar sözleriyle asla Onun önüne geçmezler. Bilakis bunlar Onun emriyle hareket ederler.

﴿وَمَنْ يَقُلْ مِنْهُمْ إِنِّي إِلَهٌ مِنْ دُونِهِ فَلَيْكَ بَئْزٌ مِنْهُ جَهَنَّمَ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ﴾

Bunlardan kim Tanrı O değil, benim derse, onu cehennemle cezalandırırız. Biz o zalimleri de böyle cezalandıracağız.»¹¹⁰

İsa b. Meryem'in Allah'tan ayrı olarak ibadet edilmesi Velid'in ve onun yanında hazır bulunanların Ziba'ra'nın hüccetini ve mücadelesini beğenmeleri hakkında Zuhruf suresinin 57-61 ayetlerini indirdi:

﴿وَلَمَّا ضُرِبَ ابْنُ مَرْيَمَ مَثَلًا إِذَا قَوْمُكَ مِنْهُ يَصِدُّونَ﴾

Meryem oğlu bir misal olarak öne atılınca hemen senin kavmin bundan şımarıp haykıra haykıra gülüyorlar. Yani bununla senin getirdiklerinden yüz çeviriyorlar.

﴿إِنْ هُوَ إِلَّا عَبْدٌ أَنْعَمْنَا عَلَيْهِ وَجَعَلْنَاهُ مَثَلًا لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ وَلَوْ نَشَاءُ لَجَعَلْنَا مِنْكُمْ مَلَائِكَةً فِي الْأَرْضِ يَخْلُفُونَ وَإِنَّهُ لَعِلْمٌ لِلسَّاعَةِ فَلَا تَمْتَرُنَّ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾

Sonra İsa b. Meryem'i zikr etti ve şöyle buyurdu:

O, bizim kendisine nimet verdiğimiz, İsrail oğullarına ibret verici bir misal yaptığımız bir kuldan başkası değildi. Eğer biz dileysek size bedel elbet yeryüzünde, ardınızda kalacak, melekler yaratırdık.

Şüphesiz ki O İsa saatin kıyametin alametidir. Artık buna karşı sakın şüpheyeye düşmeyin. Onlara de ki. Bana tabi olun. Sizi davet ettiğim bu yol doğru bir yoldur. Yani ölülerin diriltilmesi ve hastalıkların iyileştirilmesi gibi onun ellerine koyduğum deliller, kıyametin olacağına delil olmaya kafidir. Şöyle diyor:

¹¹⁰ 21/Enbiya 26-29.

﴿فَلَا تَمْتَرْنَ بِهَا وَاتَّبِعُونِ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾

Artık buna karşı sakın şüpheyeye düşmeyin Onlara de ki Bana tabi olun sizi davet ettiğim bu yol doğru bir yoldur.

h) El-Ahnes b. Şerik'in Yapmış Olduğu Eziyetler

El-Ahnes b. Şerik ve onun hakkında indirilen ayetle ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹¹¹

El-Ahnes b. Şerik b. Amr b. Vehb es-Sekafî Beni Zühre'nin halifidir. Kavmin eşrafından ve kendisine kulak verilen dinlenen kimselerindendi. Resulullah (s.a.v)'e eziyet verip ona karşı geliyordu. Allah Teala da onun hakkında Kalem suresi 10-13.ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَلَا تُطِغْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ هَمَّازٍ مَّشَاءٍ بَنَمِيمٍ﴾

Doğruya da. eğriye de alabildiğine yemin eden, izzeti nefsi bulunmayan, ötekini berikini daima ayıplayan, gammazlıkla laf getirip götürmeye koşan, böyle olan her kişiyi tanıma onlara boyun eğme.¹¹² Allah Teala'nın şu kavline kadar Zenimin. Zenimin nesebinde ayıplı dedi. Ancak Allah hiçbir kimseyi nesebiyle ayıplamaz. Fakat bununla onun sıfatını niteliğini tahkik etti ki bilinsin. Zenim demek: Kavim içinde sayılan onlardan olduğu addedilen halbuki o nesebi töhmetli olan kimsedir.

i) Velid b. el-Muğire Yapmış Olduğu Eziyetler

Velid b. el-Muğire ve onun hakkında Allah u Teala'nın inzal ettiği ayetle İlgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹¹³

Velid b. Muğire dedi ki: Ben bırakılıp da Muhammed'in üzerine mi ayetler indirilir. Hâlbuki ben Kureys'in büyüğüüm ve onların efendisiyim. Ebu Mesud Amr b. Umeyr Sakafî, Sakif'in efendisi olduğu halde bırakılıp da Muhammed'e mi vahiy gelecek. Biz iki köyün büyükleriyiz. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında, bana gelen habere göre Zuhruf suresinin 31-32 ayetlerini indirdi

﴿وَقَالُوا لَوْلَا نُزِّلَ هَذَا الْقُرْآنُ عَلَى رَجُلٍ مِنَ الْقَرْيَتَيْنِ عَظِيمٍ﴾

¹¹¹ İbn-i Hişam a.g.e., 2/11; Terceme 1/482.

¹¹² 68/Kalem 10-13.

¹¹³ İbn-i Hişam a.g.e., 2/11; Terceme 1/482.

Dediler ki neden bu Kur'an iki köyden büyük bir adama indirilmedi. Allah Teala'nın şu kavline kadar:

Cem ettikleri şeylerden...¹¹⁴

Übeyy b. Halef, Ukbe b Ebi Muayt hakkında inzal edilen ayetlerle ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹¹⁵

j) Übeyy b. Halef'in Yapmış Olduğu Eziyetler

Übeyy b. Halef b. Vehb b. Huzafe b. Cumeh, Ukbe b. Ebi Muayt, ki bunlar birbirinin samimi dostu idiler ve aralarındaki durum da iyi idi. Ukbe Resulullah (s.a.v)'in yanında oturmuş ve ondan bir şeyler dinlemişti. Bu haber Ubeyy'e ulaştırıldı. Ukbe de geldi ve dedi ki s

Senin Muhammed'le oturduğun ve ondan bir şeyler dinlediğin haberi bana gelmedi mi? Yüzüm sana haram olsun, seninle konuşursam. Ve galiz bir yemin ettirdi ki eğer sen onunla oturursan veya ondan bir şey dinlersen veya kendisine gelip yüzüne tükürmezsen... Allah düşmanı Ukbe b. Ebu Muayt işte bunu yaptı. Allah ona lanet etsin. Bunun üzerine Allah Teala o ikisi hakkında Furkan suresi 27-29. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَيَوْمَ يَعْصُ الظَّالِمُ عَلَى يَدَيْهِ يَقُولُ يَا لَيْتَنِي اتَّخَذْتُ مَعَ الرَّسُولِ سَبِيلًا لَقَدْ أَصَلَّنِي عَنِ الذِّكْرِ

بَعْدَ إِذْ جَاءَنِي وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِلْإِنْسَانِ خَذُولًا﴾

“O gün her zalim nedametle iki elini ısırıp ne olurdu, ben o peygamberin maiyetinde Allah'a bir yol edinseydim, diyecektir.”¹¹⁶

“Andolsun, Kur'an bana geldikten sonra beni ondan o saptırdı. Zaten şeytan insanı yardımcısız bırakıverir.

k) Übeyy b. Halef'in Yapmış Olduğu Eziyetler

Übeyy b. Halef Resulullah (s.a.v) 'in yanına, çürümüş kırılmış öğünmüş ufalmış bir kemik aldı götürdü ile ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi ki:¹¹⁷

¹¹⁴ 43/Zuhruf 31-32.

¹¹⁵ İbn-i Hişam a.g.e., 2/11; Terceme 1/483.

¹¹⁶ 25/Furkan 27-29.

¹¹⁷ İbn-i Hişam a.g.e., 2/12; Terceme 1/483.

— Ey Muhammed, sen iddia ediyorsun ki: Allah bunu çürüyüp yok olduktan sonra diriltecek! Sonra onu elinde dağıttı ve rüzgar da Resulullah (s.a.v) e doğru onu üfledi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) dedi ki:

Evet ben bunu diyorum, Allah onu ve seni ikinizde işte böyle olduktan sonra yeniden diriltecek sonra İlah seni cehenneme sokacaktır. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında Yasin suresinin 78-80. ayetlerini indirdi :

﴿وَضَرَبَ لَنَا مَثَلًا وَنَسِيَ خَلْقَهُ قَالَ مَنْ يُحْيِي الْعِظَامَ وَهِيَ رَمِيمٌ قُلْ يُحْيِيهَا الَّذِي أَنْشَأَهَا أَوَّلَ مَرَّةٍ وَهُوَ بِكُلِّ خَلْقٍ عَلِيمٌ الَّذِي جَعَلَ لَكُم مِّنَ الشَّجَرِ الْأَخْضَرِ نَارًا فَإِذَا أَنتُم مِّنْهُ تُوقَدُونَ﴾

O kendi yaratılışını unutarak bize bir misal getirdi ı Bu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş, dedi.

Habibim de ki: Onları ilk defa yaratan diriltecek. O, her yaratmayı hakkiyle bilendir.

O, yemyeşil ağaçtan sizin için bir ateş çıkarandır. İşte bakın ateşi ondan çıkıp adiyorsunuz.¹¹⁸

İ) Velid b. el-Muğire, Ümeyye b. Halef ve As b. Vail'in Yapmış Olduğu Eziyetler

Kul Ya Eyyühal-Kafirun» Suresinin nüzul sebebi ile ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹¹⁹

Resulullah (s.a.v) Kabe'yi tavaf ederken, El-Esved b. Muttalib b. Esed b. Abduluzza, Velid b. el-Muğire, Ümeyye b. Halef ve As b. Vail es-Sehmi onun karşısına çıktılar. Onlar kavimlerinin içinde dişli kimselerdi. Dediler ki:

—Ey Muhammed, gel biz senin ibadet ettiğine ibadet edelim, sen de bizim ibadet ettiğimize ibadet et. Böylece biz ve sen idarede ortaklaşalım. Eğer senin ibadet ettiğin bizim ibadet ettiğimizden hayırlı ise biz ondan nasibimizi almış oluruz. Eğer bizim ibadet ettiğimiz senin ibadet ettiğinden hayırlı ise sen ondan nasibini almış olursun. Bunun üzerine Allah Teala onların hakkında Kafirun suresinin 1-6. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَا عَبَدْتُمْ وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينٌ﴾

Habibim şöyle de: Ey kafirler: Ben sizin tapmakta olduklarınıza tapmam.

Benim kendisine ibadet de devam edeceğime de siz kulluk ediciler değilsiniz.

¹¹⁸ 36/Yasin 78-80.

¹¹⁹ İbn-i Hişam a.g.e., 2/12; Terceme 1/484.

Ben zaten sizin taptıklarınıza hiçbir zaman tapmış değilim. Siz de benim kulluk etmekte olduğuma hiçbir vakit kulluk ediciler değilsiniz.

Sizin dininiz size, benim dinim bana. Yani eğer sizin Allah'a ibadet etmeniz benim sizin ibadet ettiğinize ibadet etmem için ise benim bunda size ihtiyacım yoktur. Sizin hepinizin dini size benim dinim bana.

m) Ebu Cehil'in Yapmış Olduğu Eziyetler

Ebu Cehil ve hakkında Allah'ın inzal buyurduğu ayet ile ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹²⁰

Onları korkutmak için Allah Teala Zakkum ağacını zikrettiği zaman Ebu Cehil b. Hişam şöyle dedi:

— Ey Kureyş topluluğu, biliyor musunuz, Zakkum ağacı nedir ki, onunla Muhammed sizi korkutuyor? Dediler ki; hayır bilmiyoruz. Dedi ki: Medine'nin kaymaklı hurmasıdır. Vallahi eğer o hurmadan imkan bulursak elbette onu tezakkum ederiz yutarız. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında Duhan suresinin 43-46. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿إِنَّ شَجَرَةَ الزَّقُّومِ طَعَامُ الْأَثِيمِ كَالْمُهْلِ يَغْلِي فِي الْبُطُونِ كَغَلِي الْحَمِيمِ﴾

Şüphesiz o zakkum ağacı, günaha düşkün olanın yemeğidir. O, sıcak suyun kaynadığı gibi karınlar içinde kaynayacak erimiş madenler gibidir. (Zebanilere) Tutun onu da denilir, sürükleyerek cehennemden ta ortasına götürün. Yani onun dediği gibi değildir.¹²¹

Sonra Allah Teala Ebu Cehl'in sözü hakkında İsra suresinin 60. ayetini indirdi:

﴿وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُحِفُّهُمْ فَمَا يَرِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا﴾

Geceleyin sana gösterdiğimiz o temaşayı ve Kur'an'da lanet edilen ağacı biz başka değil ancak insanlara bir fitne ve imtihan yaptık. Biz onları korkutuyoruz. Fakat bu, onlarda büyük bir taşkınlıktan başka bir şey artırmıyor.¹²²

12) İbn-i Ümm-ü Mektum ve Abese Suresi Hakkında

İbn-i Ümm-ü Mektum ve Abese Suresi'nin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹²³

¹²⁰ İbni Hişam a.g.e., 2/12; Terceme 1/484.

¹²¹ 44/Duhan 43-46.

¹²² 17/İsra 60.

¹²³ İbni Hişam a.g.e., 2/13; Terceme 1/487.

Velid b. el-Muğire Resulullah (s.a.v) ile birlikte durdu. Resulullah (s.a.v) ise onunla konuşuyordu ve onun Müslüman olmasını ummuştı, bir ara o bu durumda iken İbn-ü Ümmi Mektum el-Ama onun yanına vardı. Resulullah (s.a.v) ile konuştu ve kendisine Kur'an okumasını istemeğe başladı. Onun böyle yapması Resulullah (s.a.v)'in üzerine ağır geldi hatta ondan kalbi daraldı. Çünkü İbn-i Ümm-ü Mektum'un bu durumu onu Velid ile uğraşmaktan onu İslam'a çağırmaktan men ediyordu. İbn-i Ümm-ü Mektum fazla ısrar edince Resulullah (s.a.v) yüzü asık bir vaziyette ayrıldı ve onu bıraktı. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında Abese Suresinin 1-14. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿عَبَسَ وَتَوَلَّى أَنْ جَاءَهُ الْأَغْمَ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهَ يُزَكَّى أَوْ يَذْكُرُ فَتَنْفَعَهُ الذِّكْرَى أَمَّا مَنْ اسْتَعْجَى فَأَنْتَ لَهُ تَصَدَّى وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَكَّى وَأَمَّا مَنْ جَاءَكَ يَسْعَى وَهُوَ يَخْشَى فَأَنْتَ عَنْهُ تَلَهَّى كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ فَمَنْ شَاءَ ذَكَرْهُ فِي صُحُفٍ مُكَرَّمَةٍ مَرْفُوعَةٍ مُطَهَّرَةٍ﴾

Kendisine o âmâ geldi diye Peygamber yüzünü ekşitti ve öteye döndü. Ey Muhammed! Ne bilirsin, belki de o arınacak, Yahut öğüt alacak da bu öğüt kendisine fayda verecek. Kendini muhtaç hissetmeyene gelince; Sen, ona yöneliyorsun. İstemiyorsa onun arınmamasından sana ne! Allah'a karşı derin bir saygıyla korku içinde koşarak sana geleni ise bırakıp, ona aldırıyorsun. Hayır, böyle yapma! Çünkü bu Kur'an bir öğüttür. O, Allah indinde çok şerefli, kadri yüce, tertemiz sahifelerdedir.¹²⁴ Yani ancak seni beşir ve nezir olarak gönderdi, seni birisini bırakıp bir başkasına tahsis etmedi, öyle ise O Kur'anı isteyen kimseden esirgeme ve istemeyene de anlatmaya kalkışma. İbn-i Hişam dedi ki: İbn-i Ümm-ü Mektum, Ben Amir b. Luayy'dan birisidir. Onun ismi Abdullah'tır. Amr olduğu da söylenir.

13) Müslüman Olan Nasranîlerden Gönderilen Temsilcilerinin Vatanları Hakkında

Müslüman olan Nasranîlerden gönderilen temsilcilerinin vatanları ve onların hakkında nazil olan ayetler ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak şöyle nakleder:¹²⁵

Denilir ki: Necran halkından olan Nasranîlerden bir grup idiler. Bunların kimler olduğunu en iyi bilen Allah'tır. Ve denilir ki: Allah'u Teala onların hakkında Kasas suresi 52-55. ayetlerini inzal buyurdu.

¹²⁴ 80/Abese 1-14.

¹²⁵ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/31; Terceme 2/42.

﴿الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِهِ هُمْ بِهِ يُؤْمِنُونَ وَإِذَا تُلِيَتْ عَلَيْهِمْ قَالُوا آمَنَّا بِهِ إِنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّنَا إِنَّا كُنَّا مِنْ قَبْلِهِ مُسْلِمِينَ أُولَئِكَ يُؤْتَوْنَ أَجْرَهُمْ مَرَّتَيْنِ بِمَا صَبَرُوا وَيَذَرُونَ بِالْحَسَنَةِ السَّيِّئَةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ وَإِذَا سَمِعُوا اللَّعْنَ أَعْرَضُوا عَنْهُ وَقَالُوا لَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ لَا نَبْتَغِي الْجَاهِلِينَ﴾

Bu Kur'an'dan önce kendilerine kitap verdiklerimiz var ya, işte onlar ona da inanırlar.

Kur'an kendilerine okunduğu zaman, “Ona inandık, şüphesiz o Rabbimizden gelen gerçektir. Şüphesiz biz ondan önce de müslümandık” derler.

İşte onların, sabredip kötülüğü iyilikle savmaları ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcamaları karşılığında, mükâfatları kendilerine iki kez verilecektir.

Boş sözü işittikleri vakit ondan yüz çevirirler ve, “Bizim işlerimiz bize, sizin işleriniz de size. Selâm olsun size (bizden size zarar gelmez). Biz cahilleri istemeyiz” derler.

İbn-i Hişam→İbn-i İshak o da İbn-i Şihâb ez-Zühri'den naklederek şöyle dedi: O âyetlerin, kimler hakkında nazil olduklarını sordum. O dedi ki :

Ulemamızdan onların Necâşi ve onun ashabı hakkında nazil olduklarını işitiyordum. Bu hususta Allah Teala Mâide sûresi 82-83. âyetlerini inzal buyurdu:

﴿ذَلِكَ بِأَنَّ مِنْهُمْ قَتِيلَيْنِ وَرُهْبَانًا وَأَنَّهُمْ لَا يَسْتَكْبِرُونَ وَإِذَا سَمِعُوا مَا أُنْزِلَ إِلَى الرَّسُولِ تَرَى أَعْيُنَهُمْ تَفِيضُ مِنَ الدَّمْعِ مِمَّا عَرَفُوا مِنَ الْحَقِّ يَقُولُونَ رَبَّنَا آمَنَّا فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾

(Ey Muhammed!) İman edenlere düşmanlık etmede insanların en şiddetlisinin kesinlikle Yahudiler ile Allah'a ortak koşanlar olduğunu görürsün. Yine onların iman edenlere sevgi bakımından en yakınının da “Biz Hıristiyanlarız” diyenler olduğunu mutlaka görürsün. Çünkü onların içinde keşişler ve rahipler vardır. Onlar büyüklük de taslamazlar.

Peygamber'e indirileni (Kur'an'ı) dinledikleri zaman hakkı tanımalarından dolayı gözlerinin yaşla dolup taşığını görürsün. “Ey Rabbimiz! İnandık. Artık bizi (hakikate) şahitlik edenler (Muhammed'in ümmeti) ile beraber yaz” derler.

14) Müşriklerin, Haddi Aşmaları Hakkında

a) Müşriklerin, Allah'ın kendilerine ihsanda bulunduklarına istihzaları Hakkında

Müşriklerin, Allah'ın kendilerine ihsanda bulunduklarına istihzaları ve bu hususta ayetlerin nazil oluşu ile ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan o'da İbn-i Şihâb ez-Zühri'den naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Mescid'de oturduğu zaman onun yanında ashabından müstezaflar (Halkın gözünde fakir ve eşraf olmayanlar) otururdu. Bunlar:

Habbâb, Ammâr, Ebû Fukeyhe, Yesâr, ki bu Safvân b. Ümeyye b. Muharris'in azadlısıdır, Suheyb ve Müslümanlardan onların benzeri kimselerdir Kureyş onlarla alay etti ve birbirine şöyle dediler :

İşte gördüğünüz gibi onun ashabı onlardır. Allah içimizden onlara mı hidayet ve hakla ihsanda ve nimetlendirmede bulunmuştur! Şayet Muhammed (s.a.v)'in getirdiği şey hayır olsaydı onlar bizi geride bırakmazdı. Allah bizi değil de onları ona mahsus kılmazdı. Allah Teâlâ da onların hakkında En'am suresi 52-54. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَلَا تَطْرُدِ الَّذِينَ يَدْعُونَ رَبَّهُمْ بِالْعَدَاةِ وَالْعَشِيِّ يُرِيدُونَ وَجْهَهُ مَا عَلَيْكَ مِنْ حِسَابِهِمْ مِنْ شَيْءٍ وَمَا مِنْ حِسَابِكَ عَلَيْهِمْ مِنْ شَيْءٍ فَتَطْرُدَهُمْ فَتَكُونَ مِنَ الظَّالِمِينَ وَكَذَلِكَ فَتَنَّا بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لِيَقُولُوا أَهَؤُلَاءِ مَنَّ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنْ بَيْنِنَا أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَعْلَمَ بِالشَّاكِرِينَ وَإِذَا جَاءَكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِآيَاتِنَا فَقُلْ سَلَامٌ عَلَيْكُمْ كَتَبَ رَبُّكُمْ عَلَى نَفْسِهِ الرَّحْمَةَ أَنَّهُ مَنْ عَمِلَ مِنْكُمْ سُوءًا بِجَهَالَةٍ ثُمَّ تَابَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَصْلَحَ فَأَنَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Rab'lerinin rızasını isteyerek sabah akşam O'na dua edenleri yanından kovma. Onların hesabından sana bir şey yok, senin hesabından da onlara bir şey yok ki onları kovasın. Eğer kovarsan zalimlerden olursun.

Böylece insanların bazısını bazısı ile denedik ki, "Allah, aramızdan şu adamları mı iman nimetine lâayık gördü?" desinler. Allah, şükreden kullarını daha iyi bilen değil mi?

Ayetlerimize iman edenler sana geldikleri zaman, de ki: "Selâm olsun size! Rabbiniz kendi üzerine rahmeti (merhameti) yazdı. Şöyle ki: Sizden kim cahillikle bir kabahat işler de sonra peşinden tövbe eder, kendini düzeltirse (bilmiş olun ki) O, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir."

b) Müşriklerin, Cebr Peygamber (s.a.v) 'e öğretiyor diye iddia etmeleri Hakkında

Müşriklerin, Cebr Peygamber (s.a.v) 'e öğretiyor diye iddia etmeleri ve Allah"ın inzal ettiği ayetler

Resülullah bana bildirildiğine göre Çoğu kere Merve'nin yanındaki bir Nasrani kölenin ibadethanesinde otururdu Adı Cebr'dir. Beni Hadrami'nin kölesidir. Şöyle derlerdi:

Vallahi Muhammed'e, getirdiği şeylerin çoğunu başkası değil ancak Nasrani Cebr öğretiyor. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta onların sözleri hakkında Nahl suresi 103 ayetini indirdi:

﴿وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّهُمْ يَقُولُونَ إِنَّمَا يُعَلِّمُهُ بَشَرٌ لِّسَانُ الَّذِي يُلْحِدُونَ إِلَيْهِ أَعْجَمِي وَهَذَا لِسَانٌ

عَرَبِيٌّ مُبِينٌ﴾

Andolsun ki biz onların; Bunu mutlaka bir beşer öğretiyor diyeceklerini biliyoruz. Haktan sapmak suretiyle kendisine nispet edecekleri o iddia edilen kimsenin lisanı olsa olsa a'cemidir. Bu Kuranın dili ise bütün fesahat ve belâğatı ile apaçık Arapça bir dildir.

c) Âs'ın Resülullah (s.a.v) hakkındaki sözü

Âs'ın Resülullah (s.a.v) hakkındaki sözü ve Kevser suresinin nazil olması ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹²⁶

Âs b. Vâil es-Sehmi Resülullah (s.a.v). zikr olunduğu zaman şöyle derdi:

— Onu bırakınız, o ancak ebter bir adamdır, onun geriye bıraktığı çocuğu yoktur. Şayet ölse onun zikri kesilir ve siz de ondan rahatlarsınız. Bunun üzerine bunun hakkında Allah Teala Kevser suresi 1-3. nazil buyurdu.

﴿إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ﴾

Şüphesiz biz sana Kevser'i verdik.

O hâlde, Rabbin için namaz kıl, kurban kes.

Doğrusu sana buğz eden, soyu kesik olanın ta kendisidir.

Resülullah (s.a.v) 'den Kevser'in ne olduğu sorulduğunda onun verdiği cevap

İbn-i Hişam→İbn-i İshâk'tan oda Abdullah b. Müslim'den ki bu Muhammed b. Müslim b. Şihâb ez-Zühri'nin kardeşidir o da Enes b. Mâlik'ten naklen onun şöyle dediğini haber verdi :

¹²⁶ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/33; Terceme 2/44.

Resûlullah (s.a.v) den dinledim. Ona denildi ki: Ya Resûlallah, Allah'ın sana verdiği Kevser nedir? Dedi ki:

San'â ile Eyle arası bir mesafe uzunluğu bir nehirdir. Onun kapıları gök'ün yıldızlarının sayısı kadardır. Ona, devenin boynu gibi boyunları olan kuşlar gelirler. Ömer b. El-Hattâb diyordu :

Yâ Resûlallah, onlar elbette güzeldirler! Buyurdu ki: Onların yiycileri onlardan daha güzeldirler.

Bu hadis veya başka bir hadis metni içinde bana ulaştı ki : Resûlullah (s.a.v) şöyle dedi:

Kim ondan içerse asla bir daha susamaz.

d) Zem'a ve arkadaşlarının sözü hakkında

-Zem'a ve arkadaşlarının sözü hakkında İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek inen ayetle ilgili şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) kavmini İslama davet etti ve onlara anlattı ve davetini herkese ulaştırdı. Zem'a b. el-Esved, Nadr b. Haris, Esved b. Abd-i Yağûs, Übeyy b. Halef ve Âs b. Vâil de ona şöyle dediler:

Keşke ey Muhammed, seninle birlikte senden insanlara bahsedecek ve seninle birlikte görülecek bir melek kılınsaydı! Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta onların sözlerine değinerek En'am suresi 8-9 ayetlerini inzal buyurdu.

﴿وَقَالُوا لَوْلَا أُنْزِلَ عَلَيْهِ مَلَكٌ وَلَوْ أَنزَلْنَا مَلَكَ لَقُضِيَ الْأَمْرُ ثُمَّ لَا يُنْظَرُونَ وَلَوْ جَعَلْنَاهُ مَلَكَ

جَعَلْنَاهُ رَجُلًا وَلَلَبَسْنَا عَلَيْهِمْ مَا يَلْبَسُونَ﴾

Ona peygambere Bizim de görebileceğimiz bir melek gönderilmeli değil miydi?- dediler. Eğer biz öyle bir melek gönderseydik elbette iş bitirilmiş olur, sonra tövbe etmeleri de beklenemez kendilerine göz bile açtırılmazdı.

Eğer onu peygamberi bir melek yapsaydık onu o meleği de her halde bir adam suretinde gösterir ve her halde onları yine düşmekte oldukları şüpheye düşürürdük.

e) Velîd ve Arkadaşlarının Sözleri Hakkında

Velîd ve arkadaşlarının sözleri İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek inen ayetle ilgili şöyle dedi

Resülullah (s.a.v) Velîd b. Muğire, Ümeyye b. Halef ve Ebü Cehl b. Hişâm'a rastladı. Onlar ona onun ayıplarını söyleyip onunla istihza ettiler. Bu durum Resülullah (s.a.v)'in zoruna gitti. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta onların durumunu bildirerek En'am suresi 10. ayetini indirdi:

﴿وَلَقَدْ اسْتَهْزَأَ بِرُسُلٍ مِنْ قَبْلِكَ فَحَاقَ بِالَّذِينَ سَخِرُوا مِنْهُمْ مَا كَانُوا بِهِ يَسْتَهْزِئُونَ﴾

Habibim andolsun, senden evvelki peygamberlerle de alay edildi. Fakat istihza sebebi ettikleri şeyler o istihza edenlerin kendi başlarına geldi.

15) İsrâ ve Mi'râc Bahsi

İbn-i Hişâm dedi ki : Bize, Ziyâd b. Abdullah el Bekkâi, Muhammed b. İshâk el-Muttalibi'den şöyle dediğini haber verdi: ¹²⁷

Resülullah (s.a.v) geceleyin Mescidi Harâm'dan Mescidi Aksâ'ya götürüldü.

Bu Kudüs'teki Beytü'l-Makdis'dir. O sıralarda İslâm, Mekke'de, Kureyş ve bütün kabilelerin içinde yayılmıştı.

Peygamber (s.a.v)'in gece, Mescid-i Haram'dan Mescid-i Aksâ'ya götürülmesi, Abdullah b. Mesûd, Ebû Said el-Hudri, Peygamber (s.a.v)'in hanımı Aişe, Muâviye b. Ebi Süfyân, Hasan b Ebi'l Hasan el-Basri, İbn-i Şihâb ez-Zühri, Katâde ve ehli ilimden olan başkaları ve Ebû Talibin kızı Ümm-i Haniden rivayetler vardır.

Onlardan her biri Resülullah (s.a.v) 'in gece götürüldüğünde durumuna dair anlatılan şeylerden bir kısmını ondan haber veriyorlardı. Onun isra'sında yani gece götürülmesinde ve ondan naklen zikr olunan şeylerde, iptila imtihan olunma ve tecrübe edilme gibi hikmetler vardır. Bu olay Allah (cc)'nin kudretini, hakimiyetini otoritesini gösteren bir iştir. Onda aklın özüne sahip olan kimseler için ibretler vardır. İman eden ve tasdik eden ve Allah Sübhânehu ve Teâlâ'nın işinden yakın üzere olan kimseler için Hidayet, rahmet ve sebat vardır. Sübhânehu ve Teâlâ, ayetlerinden murâd ettiği şeyleri ona göstermek için dilediği şekilde onu gece götürttü. Öyle ki, istediğine hakim olduğunu ve murâd ettiği şeyleri ayan beyan bir şekilde ona gösterdi. Emir ve kudretinin büyüklüğünü ona müşahede ettirdi.

¹²⁷ İbn-i Hişâm a. g. e. , 2/35; Terceme 2/48.

Abdullah b. Mes'ûd'un İsrâ hakkında rivayeti

Abdullah b. Mes'ud ondan bana rivayet edildiğine göre şöyle diyordu :

Resûlullah (s.a.v)'e bir burak getirildi bu ondan önce üzerine nebilerin bindirildiği bir binek hayvanı idi, tırnağını gözünün kestirdiği en son noktaya koyardı — Resûlullah (s.a.v) ona bindirildi, sonra o binicisini gökle yer arasındaki alâmetleri görüyor olduğu halde götürdü. Nihayet Beyt-i Makdis'e vardı ve orada İbrahim el-Halil, Mûsâ ve İsa'yı nebilerden bir topluluk içinde buldu, onun için toplanmışlardı. Ve onlara namaz kıldırıldı. Sonra ona üç tane kap getirildi. Birinin içinde süt vardı, birinin içinde şarap vardı, birinin içinde su vardı. Resûlullah (s.a.v) dedi ki:

O kaplar bana arz olundukları zaman birisinin şöyle dediğini işittim: Eğer suyu alırsa boğulur ve onun ümmeti de boğulur. Eğer şarapı alırsa azar ve onun ümmeti de azar. Eğer sütü alırsa hidayet bulur ve onun ümmeti de hidayet bulur. Dedi ki:

Süt kabını aldım ve ondan içtim. Bunun üzerine Cibril (a.s) bana dedi ki:

Ey Muhammed sen de ümmetin de hidayete erdiniz.

Hasan'ın Resûlullah (s.a.v) 'in İsrâ hakkındaki rivayeti

Hasan el Basri rivayetinde dedi ki:

Resûlullah (s.a.v) gitti. Cibril (a.s) da onunla birlikte gitti nihayet onunla Beyt-i Makdis'e vardılar. Orada İbrahim, Musa ve İsa'yı nebilerden bir topluluk içinde buldu. Resûlullah (s.a.v) onlara imam oldu ve onlara namaz kıldırıldı. Sonra ona iki kap getirildi. Onlardan birinde şarap diğerinde ise süt vardı.

Resûlullah (s.a.v) de süt kabını aldı ve ondan içti. Şarabın kabını terk etti. Cibril de ona dedi ki :

Ey Muhammed: Sen de ümmetin de doğruyu buldunuz. Ve size şarap haram kılındı.

Sonra Resûlullah (s.a.v) Mekke'ye doğru ayrılp gitti. Sabah olunca Kureyş'in yanına gitti ve onlara bu olayı haber verdi. İnsanların çoğu da şöyle dediler:

Vallahi bu acayip bir durumdur. Vallahi deve Mekke'den Şam'a bir ay gidiş bir ay dönüşte kovularak götürülür. Muhammed bir tek gecede gider de Mekke'ye dönebilir mi?

Müslüman olanlardan, birçok kimseler irtidad ettiler. Millet Ebû Bekr'e gitti ve ona şöyle dediler :

Ey Ebû Bekr, arkadaşın hakkında bir bilgin var mıdır? İddia ediyor ki o bu gece Beyti Makdis'e gitmiş orada namaz kılmış ve Mekke'ye dönmüştür. Ebû Bekir de onlara şöyle dedi:

Siz onun hakkında yalan söylüyorsunuz. Onlar da dediler ki:

Hayır, işte o şu mescidde bu olayı insanlara haber veriyor. Bunun üzerine Ebû Bekr dedi ki :

Allah'a yemin ederim eğer öyle demişse doğru söylemiştir. Bunda tuhafınıza giden ne vardır! Allah'a yemin ederim O, Allah'tan, gökten yere bir an içinde bana haber geldi, dese ben onu tasdik ederim. Bu ise sizin taaccüp ettiğiniz İsra meselesinden daha uzaktır. Sonra döndü. Resûlullah (s.a.v) 'in yanına geldi şöyle dedi:

Ey Allah Nebisi, sen bu gece Beyti Makdis'e geldiğini bu kavme haber verdin mi? Buyurdu ki:

Evet. Dedi ki:

Ey Allah Nebisi, onu bana anlat. Ben oraya gitmişimdir.

Ebû Bekr'in, Sıddîk ile isimlendirilmesinin sebebi

Hasan dedi ki: Resûlullah (s.a.v) :

Beytül-Makdis bana gösterildi. Ben de ona baktım dedi ve Resûlullah (s.a.v) Ebû Bekr'e onu anlatmaya başladı. Ebû Bekr de: Doğru söyledin, şehâdet ederim ki sen Allah Resulüsün, diyordu. Ona ondan bir şeyi vasf ettikçe Doğru söyledin, şehâdet ederim ki Allah Resulüsün dedi. Ve sonuna geldiği zaman Resûlullah (s.a.v) Ebû Bekr e şöyle dedi:

Ey Ebû Bekr, sen sıddıksın. İşte o gün ona Sıddik ismini verdi. Hasan dedi ki:

Miraç meselesinden dolayı İslâm'dan irtidat edenler hakkında Allah Teâlâ İsra suresi 60. ayetini inzal buyurdu :

﴿وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ الْمُنْعُونَةَ فِي الْقُرْآنِ وَنُحَوِّهُمْ فَمَا

يَزِيدُهُمْ إِلَّا طُغْيَانًا كَبِيرًا﴾

Geceleyin sana gösterdiğimiz o temaşayı ve Kur'an'da lanet edilen ağacı biz başka değil ancak insanlara bir fitne ve imtihan yaptık. Biz onları korkutuyoruz. Fakat bu, onlarda büyük bir taşkınlıktan başka bir şey artırmıyor.

Hiz. ÂiŖe'nin Resûlullah (s.a.v) 'in Miracı hakkındaki rivayeti:

Ebu Bekr ailesinden biri bana rivayet ettiŖi: AiŖe Ŗöyle diyordu: Rasulullah (s.a.v)'in cesedi ortadan kaybolmadı. Onun yalnız ruhu götürüldü.

İsrâ'nın bir rüya olmasının cevazı

ÂiŖe ve Muâviye'nin sözleri münker görülmeydi. Çünkü Hasan el- Basri : Ŗu âyet Miraç hakkında indirildi, demiŖtir.

﴿وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ﴾

Geceleyin sana gösterdiğimiz o rüyayı ve Kur'an'da lanet edilen ağacı biz başka değil ancak insanlara bir fitne ve imtihan yaptık.- Hem de Allah Teâlâ'nın İbrahim (a.s)'dan söylediği Saffat suresi 102. âyet de onun rüya olduğuna ima eder.

﴿يَا بُيَّيْ إِنِّي أَرَى فِي الْمَنَامِ أَنِّي أَذْبَحُكَ﴾

Ey oğulcuğum ben rüyamda benim seni boğazlar olduğumu görüyorum.- Sonra Muâviye bu görüşü üzerine devam etti. Ben de bildim ki, uyanık hallerinde ve uyuduklarında Allah'tan peygamberlere vahiy gelir.

Resûlullah (s.a.v) bana bildirdiğine göre Ŗöyle derdi :

Kalbim uyanık olduğu halde gözlerim uyur. Vahyin ona hangi halde geldiğini en iyi bilen Allah'tır. Gerek uyanıklık halinde ve gerek uyku halinde görmüş olsun. O Allah'tan gördüklerini görmüŖtür. Hepsi de haktır.

Hudri'nin Mirac hakkında verdiği haber¹²⁸

Ebû Said el-Hudri (r.a)'den naklen haber verdi ki o Ŗöyle dedi:

Beyt i Makdis'den ayrıldığım zaman miraca götürüldüm ve Ŗimdiye kadar ondan daha güzel bir Ŗey görmedim. O bir Ŗeydir ki, ölünüz ölüm anı geldiği zaman gözlerini ona uzatır. ArkadaŖım Cibril beni oraya yükseltti ve beni gökün kapılarından bir kapıya vardırırdı. Ona Hafaze kapısı denilir. Ona meleklerden bir melek bakmaktadır. Ona İsmail denilir. Onun eli altında on iki bin melek vardır. Onlardan her bir melekin eli altında da on iki bin melek vardır.

— Resûlullah bu olayı anlattığı zaman Müddessir suresinin 31. âyetini okuyordu:

﴿وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ﴾

¹²⁸ İbn-i HiŖam a. g. e. , 2/40; Terceme 2/56.

Senin Rabbinin askerlerini başkası bilmez ancak O kendisi bilir.

Sonra beni onun yanına götürdüğü zaman dedi ki:

Ey Cibril bu kim? Dedi ki:

Bu Muhammed'dir. O Peygamber oldu mu? diye sordu. Cebrail:

Evet, dedi. O da bana hayır ile duâ etti.

Cehennem hâzininin, Resûlullah (s.a.v)'e gülmemesi

İbn-i Hişam→İbn-i İshaktan o da ehli ilimden birisi, Resûlullah (s.a.v)'in şöyle dediğini haber vermektedir:

Dünyanın gök'üne girdiğim zaman melekler beni karşıladılar. Bütün melekler beni başkaca değil ancak güleç yüzle müjdeler bir vaziyette hayır söyler olduğu ve hayırla duâ eder bulunduğu halde karşıladılar. Nihayet meleklerden bir melek beni karşıladı ve onların söylediğinin mislini söyledi ve onların ettiği dualarla duâ etti, ancak o gülmedi. Onun gayrından gördüğüm güleç yüzlülüğün bir benzerini onda görmedim. Cibril'e dedim ki bu konu ile ilgili Tekvir suresinin 21. ayetini inzal buyurdu.

﴿مُطَاعٍ تَمَّ أَمِينٌ﴾

Orada kendisine itaat olunandır, emindir. Kavliyle onu size vafettiği bir kimsedir. Cibril dedi ki:

Evet ey Malik, Muhammed'e cehennemi göster.

O da cehennem örtüsünü açtı. Cehennem kaynadı yükseldi, zannettim ki gördüğüm herşeyi kapsayacaktır. Ben Cibril'e dedim ki: Ey Cibril ona emret onu yerine çevirsin. Cibril ona emretti o ona şöyle dedi.

Sakin ol! Bunun üzerine cehennem çıktığı yere döndü.

Onun geri dönüşünü bir gölgenin düşmesine benzettim. O çıktığı yere girdiği zaman onun örtüsünü onun üzerine yeniden örttü.

Hudri'nin Mirâc hakkında rivayetinin devamı ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Sonra İbn-i İshak, Ebû Said el Hudri'nin rivayetine döndü ki Resûlullah şöyle dedi:

Sonra beni ikinci göğe yükseltti bir de baktım ki orada iki teyze oğulları bulunmaktadır. İsa b. Meryem ve Yahya b. Zekeriyya. Sonra beni üçüncü göğe çıkarttı, bir de baktım ki orada bir adam vardır, sureti bedir gecesi ay gibidir. Dedim ki:

Ey Cibril bu kimdir? Dedi ki :

Bu senin kardeşin Yûsuf b. Yâkub'dur. Dedi ki :

Sonra beni dördüncü göğe yükseltti, baktım orada bir adam bulunmaktadır. Ona sordum ki o kimdir? Dedi ki :

— O İdris'dir. Sonra Resûlullah (s.a.v) Meryem suresi 57. ayetini okudu.

﴿وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا﴾

Onu biz yüce bir mekâna yükselttik.¹²⁹

Dedi ki: Sonra beni beşinci göğe yükseltti bir de baktım ki orada başı ve sakalı beyaz olan bir genç vardır. Gür sakallı idi. Ondan daha güzel bir adam görmüş değilim. Dedim ki ;

Ey Cibril bu kimdir? Dedi ki :

Bu kavmi içinde sevdirlmiş Harun b. İmrân'dır. Dedi ki :

Sonra beni altıncı göğe yükseltti bir de baktım orada bir adam bulunuyor. Uzun boylu yüksek burunlu; sanki Şinûenin adamlarından biridir. Ona dedim ki:

Ey Cibril bu kimdir? Dedi ki ;

Bu senin kardeşin Mûsa b. İmrân'dır. Sonra beni yedinci göğe yükseltti bir de baktım ki orada Beyti Mamurun kapısı önünde bir kürsiye oturan bir adam vardır. Oraya her gün yetmiş bin melek giriyor, kıyamet gününe kadar ondan geri dönmüyorlar. Sizin arkadaşınıza (Peygamberimizin kendisi) ondan daha çok benzeyen ve sizin arkadaşınızın da ondan daha çok kendisine benzediği bir kişi görmedim. Dedim ki;

Yâ Cibril bu kimdir? Dedi ki:

Bu senin baban İbrahim'dir. Dedi ki ;

Sonra beni cennete koydu. Orada siyaha çalan kırmızı bir kadın gördüm ve ona sen kimisin? diye sordum. Onu gördüğüm zaman beğendimdi. O da dedi ki :

Zeyd b. Hârise'nin câriyesiyim. Resûlullah (s.a.v) Zeyd b. Hârise'yi onunla müjdeledi.

İbn-i Hişam→İbn i İshak o da Abdullah b. Mesûd (r.a)'in Peygamber (s.a.v) 'den rivayet ettiği hadisinden bana ulaşan şeklinde şöyle denilmiştir :

¹²⁹ 19/Meryem 57.

Cibril onu göklerden her kata çıkardığında girişinde izin istediği zaman ey Cibril bu kimdir? diye soruyorlardı. O da Muhammed, derdi. Onlar da şöyle derlerdi : Peygamber olarak gönderildi mi? O da; evet, derdi. Onlar da Allah onu kardeş ve arkadaş olarak yaşatsın, derlerdi. Nihayet onu yedinci göğe vardırı, sonra da onu Rabbine vardırıldığı zaman her gün elli namazı onun üzerine farz kıldı.

Mûsâ (a.s)'ın Resûlullah (s.a.v)'e namazın hafifletilmesi hakkında müşaverede bulunması İbn-i Hişam→İbn i İshak 'tan naklederek şöyle dedi.

Resûlullah (s.a.v) dedi ki .

Bunun üzerine dönerek geldim. Mûsa b. İmran'a vardığım zaman, (arkadaşınız ne kadar iyidir), bana sordu ki üzerine ne kadar namaz farz kılındı? Dedim ki her gün elli namaz. Dedi ki; namaz ağırdır ve senin ümmetin zayıftır o hâlde Rabbine dön ve ondan, senden ve senin ümmetinden namazı hafifletmesini iste. Bunun üzerine döndüm ve Rabbinden benden ve ümmetimden namazı hafif kılmasını istedim. Benden on namazı indirdi. Sonra gittim ve Musa'ya rastladım o bana bunun mislini söyledi ben de döndüm ve Rabbinden istedim, O da benden on daha indirdi; sonra gittim ve Musa'ya vardım bana bunun mislini söyledi ben de döndüm ve Ondan istedim. O da benden on namaz daha indirdi. Sonra bunun mislini bana demeğe devam etti. Ona her döndüğüm zaman şöyle dedi:

— Dön ve iste. Benden her gün ve gece beş namaz kalmasına kadar bunu benden indirmesine kadar vardım. Sonra Musa'ya döndüm. O da bana onun mislini söyledi. Ben: Rabbime müracaat ettim ve ondan istedim ve artık ondan haya ediyorum. Bir daha bunu isteyecek değilim, dedim.

O halde sizden kim onlara iman ederek ve onların ecirlerini isteyerek onları eda ederse onun için farz kılınmış elli namaz ecir ve sevabı olur

16) Resulullah (s.a.v) ile istihza edenlerin hakkında

Resulullah (s.a.v) istihza edenlerin hakkında inen ayetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn i İshak 'tan naklederek şöyle dedi.:

Resûlullah (s.a.v) de Allah Teâlâ'nın emri üzere sabırla ve ecrini hesab ederek, kavminden kendisini yalanlama ve istihza gibi şeylerle karşılaşmasına rağmen onlara nasihat etmeyi edâ ederek tebliğ işini yerine getirdi.¹³⁰

¹³⁰ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/44; Terceme 2/62.

İstihza edenlerin büyükleri bana Yezid b. Rûmân Urve b. Zübeyr'den naklen haber verdiği gibi kabilelerden beş kişi idi. Onlar kavimleri içinde dişli ve şeref sahibi idiler.

Benî Esed'den, Resûlullah (s.a.v) ‘ ile istihza Edenlerle ilgili İbn-i Hişam İbn i İshak’tan naklederek şöyle dedi: Onlar içinde Beni Esed b. Abdul-Uzzâ b. Kusayy b. Kılâb’dan : el-Esved b. el-Muttalib b. Esed Ebû Zemea vardı. Resûlullah (s.a.v) bana gelen habere göre ona beddua etti. Çünkü onun eziyeti ve onunla istihzası ona varmıştı. Bedduasında şöyle dedi:

Ey Allah'ım onun gözünü kör et ve çocuğunu yitirt.

Huzâe'den, Resûlullah (s.a.v) ile istihza edenler

Şerde devam ettiklerinde ve Resûlullah (s.a.v) 'e istihzayı çoğalttıkları zaman Allah Teâlâ ona Hicr suresi 94-96. ayetlerini indirdi :

﴿فَاضْدَعْ بِمَا تُؤْمَرُ وَأَعْرِضْ عَنِ الْمُشْرِكِينَ إِنَّا كَفَيْنَاكَ الْمُسْتَهْزِئِينَ الَّذِينَ يَجْعَلُونَ مَعَ اللَّهِ إِلَهًا آخَرَ فَسَوْفَ يَعْلَمُونَ﴾

Şimdi sen ne ile emr olunuyorsun kafalarını çatlatırcasına apaçık bildir. Müşriklere aldırış etme.

Allah'la beraber diğer bir Tanrı daha tanıyan o istihzacılara muhakkak ki biz yeteriz. Onlar yakında bileceklerdir.

17) Faiz ile İlgili Ayet

Hâlid'in, babasının faizini talep etmesi ve bu Hususta İbn-i Hişam→İbn-i İshak’tan o’da ehl-i ilim den naklederek şöyle dedi: ¹³¹

Tâif halkı müslüman olduğu zaman Halid bin Velid, Resûlullah (s.a.v)'le, Velid'in faizi hakkında konuştu. Ki o faiz Sakif'de kalmıştı. Babası onlardan o faizi almasını tavsiye etmişti. İnsanların ellerinde kalan faizin haram kılınmasına dair olan o âyetler, Hâlid'in ribâyı talep etmesi hakkında Bakara suresi 278. ayetini inzal buyurdu

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَذَرُوا مَا بَقِيَ مِنَ الرِّبَا إِن كُنتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

Ey îman edenler, gerçek mü'minler iseniz Allah'tan korkun, faizden henüz alınmamış olup da kalanı bırakın (almayın).

¹³¹ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/69; Terceme 2/47.

18) Ebû Tâlib'in yanında Resûlullah (s.a.v) 'e karşı ahid talebinde bulunmaları

Ebû Tâlib'in yanında Resûlullah (s.a.v) 'e karşı ahid talebinde bulunanlar hakkında İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi: Dedi ki: Allah Teâlâ, onun yanında toplanan topluluk hakkında ve onun onlara söylediği, onların da ona verdiği cevaplar hakkında Sad suresi 1-7. ayetlerini indirdi:¹³²

﴿ص وَالْقُرْآنِ ذِي الذِّكْرِ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي عِزَّةٍ وَشِقَاقٍ كَمْ أَهْلَكْنَا مِنْ قَبْلِهِمْ مِنْ قَرْنٍ فَنَادَوا وَلَا تَحِثُّ مَنَاصٍ وَعَجِبُوا أَنْ جَاءَهُمْ مُنْذِرٌ مِنْهُمْ وَقَالَ الْكَافِرُونَ هَذَا سَاحِرٌ كَذَّابٌ أَجْعَلِ الْآلِهَةَ إِيَّاهَا وَاحِدًا إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ عُجَابٌ وَانطَلَقَ الْمَلَأُ مِنْهُمْ أَنْ امْشُوا وَاصْبِرُوا عَلَى آلِهَتِكُمْ إِنَّ هَذَا لَشَيْءٌ يُرَادُ مَا سَمِعْنَا بِهَذَا فِي الْمَلَّةِ الْأَخْوَءِ إِنَّ هَذَا إِلَّا خِثْلَانٌ﴾

Sâd. O şanlı, şerefli Kur'ân'a yemin ederim ki, küfredenler in iddia ettikleri gibi değildir Bil'akis (onların dışı boş) bir onur, (içi ise tam) bir tefrika içindedir. Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar O, (bütün) Tanrıları bir tek Tanrı mı yapmış? Bu, cidden acâib bir şeyi Onların elebaşlarından bir güruh (birbirine) : Yürüyün, mabudlarınıza (ibâdetle) sebat edin. Şüphesiz ki arzu edilecek olan budur diyerek kalkıp gitmiştir. Biz bunu diğer dinde işitmedik. *Yâni böyle bir şey Hristiyanlıkta yoktur* Çünkü onlar diyorlar ki: Şüphesiz Allah için üçüncüsüdür. Fakat Bu, uydurmadan başkası değildir.

19) Resulullah (s.a.v)'i dinleyen ve ona îman eden cinlerin durumu Hakkında

Resulullah (s.a.v)'i dinleyen ve ona îman eden cinlerin durumu ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Sakif'in iyileşeceklerinden ümid kestiği bir sırada Resûlullah (s.a.v) Mekek'ye dönmek, üzere Tâifden ayrıldı. Nihayet Nahle'de olduğu zaman gece namaz kılmaya kalktı, Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın zikir ettiği cinden bir topluluk ona rastladı. (Bana anlatılan rivayete göre) onlar Nusaybin halkının cinlerinden yedi kişi idiler. Onu dinlediler. Namazını bitirdiğinde kavimlerini âhiret umûriyle korkutmak üzere iman etmiş ve dinledikleri şeyleri kabul etmiş olarak ayrıldılar. Allah da onların haberini Resûlullah (s.a.v)'e anlattı. Allah Ahkaf suresi 29-31.¹³³ ve cin suresinin 1-10.¹³⁴ ayetlerini inzal buyurdu:

¹³² İbn-i Hişam a. g. e. , 2/50; Terceme 2/75.

¹³³ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 81.

¹³⁴ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 81.

﴿وَإِذْ صَرَفْنَا إِلَيْكَ نَفَرًا مِّنَ الْجِنِّ يَسْتَمِعُونَ الْقُرْآنَ فَلَمَّا حَضَرُوهُ قَالُوا أَنصِتُوا فَلَمَّا قُضِيَ وَلَّوْا إِلَى قَوْمِهِمْ مُّنْذِرِينَ قَالُوا يَا قَوْمَنَا إِنَّا سَمِعْنَا كِتَابًا أُنزِلَ مِنْ بَعْدِ مُوسَى مُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيْهِ يَهْدِي إِلَى الْحَقِّ وَإِلَى طَرِيقٍ مُّسْتَقِيمٍ يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرَ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُجِزَّكُمْ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

Hani Kur'an'ı dinlemek üzere cinlerden bir grubu sana yöneltmiştik. Onlar, onun huzuruna gelince birbirlerine, “Susun!” dediler. Kur'an'ın okunması bitince de uyarıcı olarak kavimlerine döndüler.

Dediler ki: “Ey kavmimiz! Şüphesiz biz, Mûsâ'dan sonra indirilen, kendinden önceki kitapları doğrulayan, gerçeğe ve doğru yola ileten bir kitap dinledik.”

“Ey kavmimiz! Allah'ın davetçisine uyun, ona iman edin ki, günahlarınızı bağışlasın ve sizi elem dolu bir azaptan kurtarsın.”

﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَنْ نُشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا وَأَنَّهُ تَعَالَى جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا وَأَنَّهُ كَانَ يَفُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّنْ نَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنْتُمْ أَن لَّنْ يَنْبَغْتَ اللَّهُ أَحَدًا وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلْتَأَتٍ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهْبًا وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَنْ يَسْمَعِ الْآنَ لَيَحْذِلَهُ شَرَابًا رَّصَدًا وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرُّ أَرِيدَ يَمْنُ فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا﴾

(Ey Muhammed!) De ki: “Bana cinlerden bir topluluğun (Kur'an'ı) dinleyip şöyle dedikleri vahyedildi: “Şüphesiz biz doğruya ileten hayranlık verici bir Kur'an dinledik de ona inandık. Artık, Rabbimize hiç kimseyi asla ortak koşmayacağız.”

“Doğrusu Rabbimizin şanı çok yücedir; ne bir eş edinmiştir, ne de bir çocuk.”

“Demek bizim beyinsiz olanımız, Allah hakkında doğruluktan uzak sözler söylüyormuş.”

“Şüphesiz biz, insanların ve cinlerin Allah hakkında asla yalan söylemeyeceklerini sanıyorduk.”

“Doğrusu insanlardan bazı kimseler, cinlerden bazılarını sığıncılardı da, cinler onların taşkınlıklarını artırıyorlardı.”

“Gerçekten onlar da, sizin sandığınız gibi, Allah’ın hiç kimseyi öldükten sonra tekrar diriltmeyeceğini sanmışlardı.”

“Kuşkusuz biz göğe ulaşmak istedik, fakat onu çetin bekçilerle ve yakıcı ışıklarla dolu bulduk.”

“Hâlbuki biz, (daha önce) göğün bazı yerlerinde gayb haberlerini dinlemek için otururduk. Fakat şimdi her kim dinlemeye kalkacak olursa, kendini gözetleyen yakıcı bir ışık bulur.”

“Hakikaten biz bilmiyoruz, yeryüzündekilere kötülük mü istendi, yoksa Rableri onlara bir hayır mı diledi?”

20) Resûlullah (s.a.v)'e savaş için emrin nazil olması Hakkında

Resûlullah (s.a.v)'e savaş için emrin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshâk el-Muttalib'den naklederek dedi ki: ¹³⁵

Resûlullah (s.a.v) Akabe bey'atinden önce kendisine harp hakkında izin verilmemişti ve onun için kanlar helâl kılınmamıştı. Yalnız Allah'a duâ ve eziyetlere karşı sabr etme ile ve cahillerden yüz çevirmekle emr olunuyordu.

Kureyş ona tâbi olan muhacirleri zorluyor, onlara zulmediyor, onları dinlerinden çeviriyor ve onları memleketlerinden sürüyordu. Onların kimisi dininden döndürülmüş, kimi onların ellerinde işkence edilmiş, kimi onlardan kaçmak için başka memleketlere kaçmışlardı. Bir kısmı Habeşistan'a, bir kısmı da Medine'ye gitmişlerdi. Her tarafa dağılmış.

Kureyş Allah (c.c)' ye karşı kibirlenip haddi tecavüz ettikleri ve O'na karşı, O'nun ikram ve nimetlerini red ettikleri, Peygamber (s.a.v)'i yalanladıkları ve Allah'a ibâdet eden müslümanlara işkence edip onları yerlerinden sürdüklerinde Allah (c.c) Resûlullah (s.a.v)'e savaş hakkında, onlara zulmedenlere, azgınlık edenlerden haklarını almaya ve intikam almalarına izin verdi. Ona harbin ve kanların helâl kılınması ve onlara karşı azgınlık edenlerle savaş hakkında, bana Urve b. Zübeyr ve başka âlimlerden naklen bildirildiğine göre ilk indirilen âyet, Allah Tebâreke ve Taala Hac suresi 39-41. ayetleri inzal buyurdu:

¹³⁵ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/83; Terceme 2/126.

﴿أُذِنَ لِلَّذِينَ يُقَاتِلُونَ بِأَنَّهُمْ ظَلَمُوا وَإِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ نَصْرِهِمْ لَقَدِيرٌ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بِغَيْرِ حَقٍّ إِلَّا أَنْ يَقُولُوا رَبُّنَا اللَّهُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الصَّوَامِعُ وَبِيعَ وَصَلَوَاتُ وَمَسَاجِدُ يُذَكَّرُ فِيهَا اسْمُ اللَّهِ كَثِيرًا وَلَيَنْصُرَنَّ اللَّهُ مَنْ يَنْصُرُهُ إِنَّ اللَّهَ لَقَوِيٌّ عَزِيزٌ الَّذِينَ إِنْ مَكَّنَّاهُمْ فِي الْأَرْضِ أَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ وَأَمَرُوا بِالْمَعْرُوفِ وَنَهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ وَلِلَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾

Kendileriyle mukaatele edilen yani düşmanların hücumuna uğrayan müminlere, uğradıkları o zulümden dolayı, *bilmukabele harbe* izin verdik. Şüphesiz ki Allah onlara yardım etmeye elbette kemaliyle kadirdir. Onlar o müminlerdir ki haksız yere ve ancak Rabbimiz Allah'tır diyorlar diye yurtlarından çıkarılmışlardır. Allah bazı insanları *n şerrini diğer bazısı ile def etmeseydi içlerinde Allah'ın adı çok anılan manastırlar, kiliseler, havralar ve mescitler muhakkak yıkılıp giderdi*. Dinine yardım edenlere elbet Allah da yardım eder. Şüphesiz ki Allah kavidir, yegâne gâlibdir.

Onlar, mü'minlerdir ki eğer kendilerine yer (yüzün)de bir iktidar mevkii verirsek dosdoğru namazı kılarlar, zekâtı verirler, iyiliği emrederler, kötülükten vaz geçirmeye çalışırlar. (Bütün) umurun âkibeti nihayet) Allah'a racidir.¹³⁶

Yani ben Peygamber ve Ashabı için savaşı ancak şunun için helâl kıldım ki, onlar zulm olundular ve halbuki onların bir günahı yoktu. Allah taala Bakara suresi 193. ayetini nazil buyurdu:

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ﴾

(Yer yüzünde) bir fitne kalmayıncaya kadar onlarla muharebe edin. *Yani hiçbir mü'min dininden döndürülmeyinceye kadar onlarla savaşınız.*¹³⁷

Ve din tamamıyla Allah'ın oluncaya kadar. *Yani Allah'a ibâdet edilmekle beraber ondan başkasına ibâdet edilmeyinceye kadar onlarla savaşınız demektir.*

21) Hz. Ömer'in Hişâm b. As'a mektubu Hakkında

Hz. Ömer'in Hişâm b. As'a mektubu¹³⁸ ile ilgili İbn-i Hişam → İbn-i İshâk'tan o'da Abdullah b. Ömer'den, o, Ömer'in hadisinden naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

¹³⁶ 22/Hac 39-41.

¹³⁷ 2/Bakara 193.

¹³⁸ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/89; Terceme 2/138.

Biz şöyle diyorduk : Allah, dininden cayanlardan ne hayır, ne sadaka, ne de tövbeyi kabul edici değildir. Bunlar öyleler ki, Allah'ı bildiler sonra başlarına gelen bir belâdan dolayı küfre döndüler! Dedi ki:

Onlar da kendileri için aynı şeyi söylüyorlardı.

Resûlullah (s.a.v) Medine'ye geldiği zaman Allah Teâlâ onların hakkında ve bizim sözümüz ve onların kendilerine söyledikleri hakkında Zümer suresi 53-55. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿قُلْ يَا عِبَادِيَ الَّذِينَ أَسْرَفُوا عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ لَا تَقْنَطُوا مِن رَّحْمَةِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَغْفِرُ الذُّنُوبَ جَمِيعًا إِنَّهُ هُوَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ وَأَنِيبُوا إِلَىٰ رَبِّكُمْ وَأَسْلِمُوا لَهُ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ ثُمَّ لَا تُنصَرُونَ وَاتَّبِعُوا أَحْسَنَ مَا أُنزِلَ إِلَيْكُم مِّن رَّبِّكُمْ مِن قَبْلِ أَن يَأْتِيَكُمُ الْعَذَابُ بَغْتَةً وَأَنتُمْ لَا تَشْعُرُونَ﴾

De ki ey kendilerinin aleyhinde günahta haddi aşanlar, Allah'ın rahmetinden ümidinizi kesmeyin. Çünkü Allah bütün günahları yargılar. Şüphesiz ki O, çok yargılayıcıdır, çok esirgeyicidir.

Size azab gelip çatmazdan evvel Rabbinize dönün, Ona teslim olun, müslüman olun. Sonra yardım edilmezsiniz.

Rabbinizden size indirilenin en güzeline, kendiniz farkında olmayarak, ansızın başınıza azab gelmezden önce tâbi olun.

Ömer b. el Hattâb dedi ki: Ben de bu âyeti elimle bir sahifeye yazdım ve onu Hişâm b. Âs'a gönderdim. Hişâm b. Âs dedi ki: O mektup bana geldiği zaman onu Zî Tuvâda okumaya başladım. Zorlanıyordum bir türlü anlayamıyordum. Nihayet dedim ki:

Ey Allah'ım, bunu bana öğret. Bunun üzerine Allah Teâlâ benim kalbime onun ancak bizim hakkımızda ve hakkımızda söylenenler hakkında nazil olduğunu kalbime attı ve böylece deveme doğru döndüm. Üzerine oturdum ve Medine'de Resûlullah (s.a.v)'e yetiştim.

D) MEDİNE'YE HİCRET HAZIRLIĞINDAN BEDİR SAVAŞINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ:

1) Peygamber (s.a.v)'in hicret için çıkışı Hakkında

Peygamber (s.a.v)'in hicret için çıkışı ve Ali'yi yatağında kendi yerine halef kılması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:¹³⁹

Bunun üzerine Cibril (a.s), Resûlullah (s.a.v)'e geldi ve dedi ki:

Bu gece, sen yatağında yatma.

Gecenin ilk üçte biri geçtiği zaman, onun kapısına toplandılar ve ne zaman uyuyacağını kolluyorlardı ki onun üzerine atılsınlar.

Resûlullah onların yerlerini aldıklarını görünce, Ali b. Ebi Tâlib'e dedi ki

Benim yatağında yat ve benim bu yeşil hadramî cübbemle örtün ve onun içinde uyu. Sana hoşlanmadığın hiçbir şey isabet etmez.

— Resûlullah (s.a.v) uyuduğu zaman o cübbe içinde uyurdu—

Onun hakkında toplandıkları zaman, içlerinde Ebû Cehl b. Hişam da vardı. Onlar, onun kapısının önünde dururken dedi : Muhammed iddia ediyor ki: Eğer siz onun dediklerini yapmak üzere ona tâbi olursanız, siz Arap ve Acemin melikleri olursunuz, ölümünüzden sonra yeniden dirilirsiniz ve sizin için Ürdünün bahçeleri gibi cennetler kılınır.

Eğer yapmazsanız, onun sizinle savaşma hakkı olmuştur ölümünüzden sonra yeniden dirilecektmişsiniz, sonra da sizin için içinde sizi yakacak olan bir ateş olacaktı.

Resûlullah (s.a.v)' de onların üzerine çıktı ve eline bir avuç toprak aldı, sonra:

Evet, ben bunu söylüyorum, sen de o cehenneme gireceklerden birisin, dedi. Allah Teâlâ da onların gözlerini ondan aldı ve onu göremez oldular. Böylece o toprağı onların yüzlerine attı ve Yasin suresinden 1-9. ayetlerini okudu:

﴿يَس وَالْقُرْآنِ الْحَكِيمِ إِنَّكَ لَمِنَ الْمُرْسَلِينَ عَلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ تَنْزِيلَ الْعَزِيزِ الرَّحِيمِ لِتُنذِرَ قَوْمًا مَّا أُنْذِرَ آبَاؤُهُمْ فَهُمْ غَافِلُونَ لَقَدْ حَقَّ الْقَوْلُ عَلَى أَكْثَرِهِمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ إِنَّا جَعَلْنَا فِي أَعْنَاقِهِمْ أَغْلَالًا فَهِيَ إِلَى الْأَذْقَانِ فَهُمْ مُقْمَحُونَ وَجَعَلْنَا مِنْ بَيْنِ أَيْدِيهِمْ سَدًّا وَمِنْ خَلْفِهِمْ سَدًّا فَأَغْشَيْنَاهُمْ فَهُمْ لَا يُبْصِرُونَ﴾

Yâ Sîn.

(Ey Muhammed!) Hikmet dolu Kur'an'a andolsun ki, sen elbette dosdoğru bir yol üzere (peygamber) gönderilenlerdensin.

¹³⁹ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/95; Terceme 2/147.

Kur'an, ataları uyarılmamış, bu yüzden de gaflet içinde olan bir kavmi uyarman için mutlak güç sahibi, çok merhametli Allah tarafından indirilmiştir.

Andolsun, onların çoğu üzerine o söz (azap) hak olmuştur. Artık onlar iman etmezler.

Onların boyunlarına demir halkalar geçirdik, o halkalar çenelerine dayanmıştır. Bu sebeple kafaları yukarıya kalkık durumdadır.

Biz, onların önlerine bir set, arkalarına da bir set çekip gözlerini perdeledik. Artık görmezler.

Nihayet Resûlullah (s.a.v) o ayetleri okumayı bitirdi onlardan hiçbir adam kalmadı ki başına toprak isabet etmesin. Sonra gitmek istediği yere doğru oradan ayrıldı. Bunun üzerine onlarla birlikte olmayan biri onlara geldi ve dedi ki:

Burada neyi bekliyorsunuz? Dediler ki:

Muhammed'i. Dedi ki:

Allah belânızı versin, vallahi Muhammed yerinden aranızdan geçerek çıktı, sonra sizden hiçbir adamı bırakmadı ki onun başına toprak koymamış olsun o istediği yere gitti. Başınızda ne olduğunu görmüyor musunuz?

Dedi ki: Onlardan her bir adam elini başı üzerine koydu, bir de baktı ki üzerinde toprak vardır. Sonra içeri bakmaya başladılar. Ali, Resûlullah (s.a.v)'in cübbesi ile örtünmüştü. Vallahi işte Muhammed uyuyor, üzerinde de cübbesi vardır, diyorlardı. Sabaha kadar böylece yerlerinde kaldılar. Ali (r.a) yataktan kalkıp çıkınca onlar dediler ki:

Vallahi bize haber veren kişi doğru imiş.

2) Müşriklerin, Peygamberi beklemeleri hakkında

Müşriklerin, Peygamberi beklemeleri hakkında Kuran'da nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

O gün Allah (c.c) Enfal suresi 30. ve Tur suresi 30-31. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَإِذْ يَمْكُرُ بِكَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُونَ وَاللَّهُ وَآلَهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾

Hani kâfirler seni tutuklamak veya öldürmek, ya da (Mekke'den) çıkarmak için tuzak kuruyorlardı. Onlar tuzak kuruyorlar. Allah da tuzak kuruyordu. Allah, tuzak kuranların en hayırlısıdır.¹⁴⁰

﴿أَمْ يَقُولُونَ شَاعِرٌ نَتَرَبَّصُ بِهِ رَيْبَ الْمُنُونِ قُلْ تَرَبَّصُوا فَإِنِّي مَعَكُمْ مِنَ الْمُنْتَرِبِينَ﴾

¹⁴⁰ 8/Enfal 30.

Yoksa onlar, “O bir şairdir; onun, zamanın felaketlerine uğramasını bekliyoruz” mu diyorlar?

Onlara de ki: “Bekleyin. Ben de sizinle beraber bekleyenlerdenim.”¹⁴¹

3) Ensarın münafıklarından, Yahudilerin yanında toplananlar Hakkında

a) Beni Hubeyb'den olan Culas b. Süveyd Hakkında

Ensarın münafıklarından, Yahudilerin yanında toplananlardan Beni Hubeyb kabilesinden Culas b. Süveyd b. Samitin durumu ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁴²

Culâs ki Tebük gazvesinde Resulullah (s.a.v)'den geriye kalan kimselerdendi şöyle dedi:

And olsun bu adam eğer doğru olsa biz eşeklerden daha kötüyüz.

Bunun üzerine onlardan birisi olan Umeyr b. Sad onu bu sözünden dolayı Resulullah (s.a.v)'e bildirdi. Bu Umeyr Culâs'ın gözetiminde bir kimse idi. Culâs onun anasını onun babasından sonra aldı. Onunla evlendi. Umeyr b. Sad ona dedi ki:

Vallahi ey Culâs sen bana insanların en sevgilisinin ve cömertlik bakımından benim indimde onların en iyisi ve en güzelisin. Ve hoş gitmeyen bir şeyin kendisine isabet etmesi bana en ağır ve güç gelenisin. Sen bir söz söyledin ki eğer onu senin aleyhine açıklasam seni perişan ve rüsvay ederim. Eğer o sözüne karşı susarsam dinim helak olur. Onlardan biri bana diğerinden daha kolaydır.

Sonra Resülullah (s.a.v) 'e gitti ve Culâs'ın söylediği şeyi ona zikretti. Bunun üzerine Culâs, Resülullah (s.a.v)'in yanında Allah'a yemin etti ki:

Muhakkak Umeyr bana karşı yalan söyledi ben Umeyr b. Sa'd'ın dediği şeyi söylemedim. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında Tevbe suresinin 74. ayetini inzal buyurdu:

﴿يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَتُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَعْمُوا إِلَّا أَنْ أَعْتَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾

Münafıklar, o kötü sözü söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Andolsun, o küfür kelimesini söylemişlerdir. Onlar Müslümanlıklarından sonra yine

¹⁴¹ 52/Tur 30-31.

¹⁴² İbn-i Hişam a. g. e. , 2/124; Terceme 2/194.

kâfir oldular. Başaramadıkları bir şeye (*cinayete de yeltendiler onlar. Halbuki peygambere ve müminlere karşı kin besleyip*) intikam almaya yeltenenleri niçin, Allah ile Peygamberinin lütf-u inayeti ile onları zenginleştirmiş olduğundan başka meydanda bir sebep yoktu. Eğer nifaktan tövbe ederlerse onlar için hayırlı olur. Eğer yüz çevirirlerse Allah onları dünyada da, âhirette de, pek acıklı bir azaba uğratar. Yer yüzünde onlar için ne bir yar, ne bir mededkâr da yoktur artık.¹⁴³

b) Haris b. Süveyd Hakkında

Haris b. Süveyd'den bir mesele ile ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan o'da İbn-i Abbas'tan naklederek şöyle dedi: Cülâs'ın kardeşi Haris b. Süveyd, Uhud gününde, Mücezzer b Ziyâd el-Belevî'yi ve Kays b. Zeyd -ki bu, Beni Dubey'e'den birisidir- katleden kişidir. Müslümanlarla birlikte çıktı ve münafık idi. İnsanlar birbiriyle karşılaştıkları zaman, o ikisinin üzerine sarıldı ve onları katletti. Sonra Kureyş'e iltihak etti.

Resûlullah (s.a.v) zikrettiklerine göre; Ömer b. el-Hattab'a eğer muvaffak olursa katletmesini emretti, o da bunu kaçırdı. O ise Mekke'ye geldi. Sonra onun kardeşi Cülâs'a tövbe etmesini isteyerek kavmine dönmesi için haber gönderdi. Bunun üzerine Allah Tebâreke ve Teâlâ onun hakkında Al-i İmran suresi 86. ayeti kerimesini inzal buyurdu:

﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

Kendilerine apaçık deliller gelmiş, o peygamberin şüphesiz bir hak olduğuna şahidlik de etmişler iken imanlarından sonra küfre sapan bir kavmi Allah nasıl hidayete erdirir muvaffak eder? Allah zalimler güruhunu hidayete götürmez.¹⁴⁴

c) Beni Levzan'dan olan Nebtel b. Haris Hakkında

Münafıklar içinde Beni Levzan'dan olan Nebtel b. Haris ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Beni Levzân b. Amr b. Avf'dan: Nebtel b. Haris vardır. Bu, Resûlullah (s.a.v)'in kendisi için şöyle dediği kimsedir:

— Kim şeytana bakmak isterse Nebtel b. Hâris'e baksın. Cüssesi uzun, siyah, başının saçları kabarık, gözleri kırmızı, yanakları siyaha çalan kırmızı bir adam idi.

¹⁴³ 9/Tevbe 74.

¹⁴⁴ 3/Al-i İmran 86.

Resülullah (s.a.v) 'e gelir onunla konuşur ve ondan söz dinler sonra onun sözünü münafıklara naklederdi. O şöyle diyen kişidir:

Muhammed ancak bir zündür = kulaktır, kim ona bir şey haber verse onu tasdik eder doğrular. Bunun üzerine Allah Taala onun hakkında Tevbe suresi 61.¹⁴⁵ ayetini indirdi:

﴿وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِّلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

Yine o münafıkların içlerinde öyle kimseler vardır ki, peygambere ezâ ederler onu incitirler ve O, her söyleyeni dinleyen bir kulaktır, derler. De ki : O, sizin için bir hayır kulağıdır, Allah'a İnanır, mü'minler sözünle inanır. İçinizden iman edenler için de bir rahmetdir o. Allah'm Resulünü incitenler yok mu işte en acıklı azab onlarıdır.

Cibril (a.s), Resülullah (s.a.v)'e geldi ve ona dedi ki: Senin yanında uzun siyah, başının tüyleri kabarık yanakları siyaha çalan kırmızı, gözleri kızarmış bir adam sana gelir senin yanında oturur, işte o kimsenin ciğeri eşeğin ciğerinden katıdır, senin sözünü münafıklara nakleder, o halde ondan sakın. Bütün bunlar zikrettiklerine göre; Nebtel b. Hâris'in sıfatıdır.

d) Beni Dubey'e'den: Ebû Habibe b. el-Ez'ar Hakkında

Beni Dubey'e'den: Ebû Habibe b. el-Ez'ar vardı. Bu Mescidi Dırâr'ı inşa eden kimselerdendi. Bir de Salebe b. Hâtib ve Muattib b. Kuşyer vardı. Bunlar o kimselerdi ki: İbn-i Hişam bu hususta şöyle nakleder: Allah ile muahede etmişlerdi ki, eğer bize fazlından verirse, Muhammed'i tasdik ederiz ve elbette sâlihlerden oluruz. Muattib ise o kimsedir ki, Uhud gününde şöyle demişti: Şayet idareden bir şey bizde olsaydı, burada katl olunmazdık. Bunun üzerine Allah Teâlâ onun hakkında Al-i İmran 154. ayetini indirdi:

﴿ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُم مِّن بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَغْشَى طَائِفَةً مِّنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَان لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُل لَّو كُنتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِم الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾

¹⁴⁵ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 311.

Sonra o kederin ardından (Allah) üzerinize içinizden bir kısmını örtüp bürüyen bir güven, bir uyku indirdi. Bir kısmınız da kendi canlarının kaygısına düşmüştü. Allah'a karşı cahiliye zannı gibi gerçek dışı zanda bulunuyorlar; “Bu işte bizim hiçbir dahlimiz yok” diyorlardı. De ki: “Bütün iş, Allah'ındır.” Onlar sana açıklayamadıklarını içlerinde saklıyorlar ve diyorlar ki: “Bu konuda bizim elimizde bir şey olsaydı, burada öldürülmezdik.” De ki: “Evlerinizde dahi olsaydınız, üzerlerine öldürülmesi yazılmış bulunanlar mutlaka yatacakları (öldürülecekleri) yerlere çıkıp gideceklerdi. Allah, bunu göğüslerinizdekini denemek, kalplerinizdekini arındırmak için yaptı. Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) bilir.” Bu o kimsedir ki: Ahzâb gününde şöyle demiştir:

Muhammed bize Kısra ve Kayser'in hazinelerini yememizi va'd ediyordu. Halbuki bizden birisi tuvalete giderken bile emin olamıyor. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında Ahzap suresi 12. âyetini indirdi:

﴿وَإِذْ يَقُولُ الْمُنَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾

O vakit münafıklarla, kalplerinde bir hastalık bulunanlar, Allah ve Resulü bize bir aldatıştan başka bir şey va'd etmemiş diyorlardı.

e) Beni Ümeyye'den Vedie b. Sabit Hakkında

Beni Ümeyye'den olanlar ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Münafıklar içinde Beni Ümeyye b.Zeyd b. Mâlik'den: Vedie b. Sabit vardı. Bu Mescidi Dırâr'ı yapan kimselerdendir. Şöyle diyen odur:

Biz yalnız lâfa dalmış ve şakalaşıyorduk. Bunun üzerine Allah Tebâreke ve Teâlâ Tevbe suresi 65. âyetini inzal etti:

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾

Şayet onlara seninle birlikte Tebük'e giderlerken niçin alay ettiklerini sorsan, and olsun ki, biz ancak yol zahmetini hissetmemek için lâfa dalmış bulunuyor, şakalaşıyorduk, derler. De ki Allah ile Onun âyetleri ile, O'nun Resulü ile mi eğlenirdiniz? ¹⁴⁶

Beni Ubeyd b. Zeyd b. Mâlik'den: Hizam b. Hâlid vardır. Bu evinden Mescidi Dırâr'ın, yapıldığı kişidir. Bir de Bişr ve Râfi'dir. Bunlar da Zeyd'in oğullandır.

¹⁴⁶ 9/Tevbe 65.

f) Beni Nebit'den Mirbe' b. Kayzi Hakkında

Beni Nebit'den olanlarla ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Beni Harise b. Hazrec b. Amr b. Mâlik b. el-Evs'den: Mirbe' b. Kayzi vardır. Bu, Resûlullah (s.a.v)'e; onun Haris b bahçesinden Uhud'a giderken geçip:

Ya Muhammed, eğer Peygamber isen bahçemin içinden geçmeni helâl etmem. Ve eline bir avuç toprak aldı sonra şöyle dedi: Vallahi şayet bilsem ki ben bu toprağı senin gayrına İsabet ettirmem onu sana vururdum. Bunun üzerine sahabe topluluğı hemen onu öldürmek için harekete geçti. Bu olayı gören Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu :

Onu bırakınız. O âmâdır. Onun kalbi âmâdır, onun basireti amadır.

Sonra Sa'd b. Zeyd —ki bu Beni Abdil-Eşhel'in kardeşidir— ona ok ile vurdu onun başını yardı. Bir de münafıklar içinde onun kardeşi Evs b. Kayzi var ki bu Resûlullah (s.a.v) 'e Handek gününde Yâ Resûlallah evlerimiz açık vaziyette düşmana mâruz kalmış. Bize izin ver de onlara dönelim, diyen kimsedir. Allah Teâlâ da onun hakkında Ahzap suresi 13. ayetini inzal buyurdu:

﴿يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾

Evlerimiz düşmana mâruzdur, derler, halbuki onlar mâruz değildir, onlar ancak kaçmayı murad ederler.

g) Beni Zafer'den Hâtıb b. Ümeyye b Râfi Hakkında

Beni Zafer'den olanlarla ilgili İbn-i Hişam - İbn-i İshak'tan o'da Asım b. Ömer b. Katâde naklederek şöyle dedi:

Münafıklar içinde Beni Zafer'den ki Zaferin ismi Kâb b. Haris b. Hazrec'dir —olanlar: Hâtıb b. Ümeyye b Râfi'dir. Cüsseli ihtiyar biridir. Câhiliyetinde yaşı büyümüşü. Onun müslümanların hayırlılarından bir oğlu var idi. Ona Yezid b. Hâtib denilirdi. Uhud gününde yaralandı ve yaralar onu yerde bıraktı. Böylece Beni Zafer'in evine götürüldü.

Oradaki müslüman erkek ve kadınlar, onun yanında toplandılar. O, ölmek üzere idi. Onlar şöyle demeğe başladılar: Ey Hâtib'in oğlu, cennet ile müjdelen. Bu sırada münafıklığını açığa vuran babası şöyle demeğe başladı: Evet, bitkiden bir cennet! Vallahi siz bu miskini aldatınız.O kimse hakkında Allah'ı Teala Nisa suresi 107. ayeti inzal buyurdu.

﴿وَلَا تُجَادِلْ عَنِ الَّذِينَ يَخْتَانُونَ أَنْفُسَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ مَنْ كَانَ خَوَانًا أَثِيمًا﴾

Nefislerine hainlik etmiş kimseleri savunma. Çünkü Allah hainlikte ileri gitmiş günahkarları sevmez.

h) Beni Abdil-Eşhel Dahhâk b. Sabit Hakkında

Beni Abdil-Eşhel'den olanlarla ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi: Beni Abdil-Eşhel'de, bilinen ne bir münafık erkek ne de münafık bir kadın yoktu. Ancak Dahhâk b. Sabit müstesna. Bu, Beni Kâb'den biridir. Sa'd b. Zeyd'in kavmindendir. Münafıklık ve yahûdileri sevmekle itham edilmiştir.

Bana varan habere göre; Cûlâs b. Süveyd b. Sâmit tevbesinden önce ve Muattib b. Kuşeyr, Râfi b. Zeyd ve Bişr Müslüman olarak çağırılırlardı. Onlar hakkında müslümanlardan birtakım kişiler aralarında olan bir husumetten Resûlullah (s.a.v) 'e dava açtılar. Onlar ise onlar hakkında kâhinlere dava açtılar. Bu kâhinler ehli câhiliye'nin hâkimleridirler. Bunun üzerine Allah Teala onlar hakkında Nisa suresi 60. ayetini inzal buyurdu :

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ يَزْعُمُونَ أَنَّهُمْ آمَنُوا بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ يُرِيدُونَ أَنْ

يَسْحَاكُمُوا إِلَى الطَّاعُوتِ وَقَدْ أُمِرُوا أَنْ يَكْفُرُوا بِهِ وَيُرِيدُ الشَّيْطَانُ أَنْ يُضِلَّهُمْ ضَلَالًا بَعِيدًا﴾

Sana indirilen Kuranı Kerime de, senden evvel indirilmiş olan (kitap)lara da her halde iman ettiklerini bos yere iddia edenlere bir bakmadın mı ki onu inkâr etmeleriyle emr olundukları halde yine Tağutun yanında muhakeme olunmalarını isterler. Şeytân da onları bir daha dönemeyecekleri kadar uzak bir sapıklıkla büsbütün sapıtmak ister.

i) Beni Cüşem b. Hazrec'den Ced b. Kays Hakkında

Beni Cüşem'den olanlar ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi

Beni Cüşem b. Hazrec'den olan, sonra Beni Selime'den olan kimselerden, Ced b. Kays vardır. Şu sözü söyleyen budur:

Yâ Muhammed, bana izin ver beni fitneye düşürme! Bunun üzerine Allah Teâlâ onun hakkında Tevbe süresi 49. ayetini inzal buyurdu :

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَإِنَّ جَهَنَّمَ خِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾

Onlardan kimi de bana izin ver, beni fitneye (isyana ve muhalefete) düşürme, diyecektir. Haberin olsun ki onlar zaten fitne çukuruna düşmüşlerdir. Kıssa'nın sonuna kadar.

j) Beni Avf'dan Abdullah b. Übeyy b. Selûl Hakkında

Beni Avf'dan olanlar ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Beni Avf b. Hazrec'den: Abdullah b. Übeyy b. Selûl vardır. Bu münafıkların başı idi. Onun yanında toplanırlardı. Şöyle diyen odur:

And olsun ki Medine'ye dönersek güçlüler, zayıfları çıkartacak. Bunu Beni Mustalik gazvesinde söylemiş idi. Onun bu sözü hakkında bütünüyle *Münâfıkûn Sûresi* nazil olmuştur. Bu sûre, Beni Avf-tan olan Vedia ve Abdullah b. Übeyy b. Selûl'ün kabilesinden olan Malik b Ebû Kaykel Süveyd ve Dais ve Abdullah b. Übeyy b. Selûl haklarında nazil olmuştur. Resûlullah (s.a.v) Beni Nadiri muhasara altına aldığı zaman şöyle desise yapmışlardı: Yerinizde sabit durunuz. Vallahi eğer siz çıkartılırsanız sizinle beraber çıkarız. Ve sizin aleyhinize asla hiçbir kimseye itaat etmeyiz ve eğer katl onursanız, elbette size yardım ederiz. Bunun üzerine Allah Teâlâ onlar hakkında Haşr suresi 11-16. ayetleri inzal buyurdu:¹⁴⁷

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُوهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُولَيَنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يَنْصُرُونَ لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ لَا يِقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرَى مُحَصَّنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّى ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾

Ehli kitâbdan o küfreden kardeşlerine, Andolsun, eğer siz yurtlarınızdan çıkardırırsanız biz de muhakkak sizinle beraber çıkarız. Sizin aleyhinizde hiçbir kimseye asla itaat etmeyiz. Eğer sizinle harbedilirse muhakkak ve muhakkak biz,

¹⁴⁷ 59/Haşr 11-16

size yardım ederiz, diyen o münafıkları görmedin mi? Halbuki Allah şahidlik eder ki onlar hakikaten ve katiyyen yalancıdırlar. Sûre'den kıssanın şu kısmına kadar sürer:

(*Yahudileri muharebeye teşvik eden münafıkların hâli de*) şeytanın hâli gibidir. Çünkü (şeytan) insana küfret, der de o küfredince ben hakikaten senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım, der.

4) Mü'minler, Kafirler, Munafıklar ve Yahudiler Hakkında Nazil Olan Ayetler Hakkında

Bakara Suresinde Mü'minler, Kafirler, Munafıklar ve Yahudiler Hakkında Nazil Olan Ayetlerle ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi.¹⁴⁸

Ahbar hakkında nazil olan ayetler

İşte bu Yahudilerin ahbarı âlimleri, Evs ve Hazrec'in münafıkları hakkında Bakara süresinin baş tarafından yüzüncü ayetine kadarı nazil olmuştur. Vallahu âlem.

Allah Sübhânehu ve bi hamdihi şöyle der:

﴿لَمْ ذَلِكِ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ هُدًى لِّلْمُتَّقِينَ﴾

Elif Lam mim, bu bir kitab'dır, onda şek şüphe yoktur.

O kitap müttakiler için mahzi hidâyettir.

Yâni o müttakiler ki, Allah'dan bildikleri hidayeti terk etmekten. Onun cezasından sakınırlar ve onlara gelen hidayeti tasdik etmekle onun rahmetini umarlar.

﴿الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ وَالَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِمَا أُنزِلَ إِلَيْكَ وَمَا أُنزِلَ مِنْ قَبْلِكَ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ أُولَٰئِكَ عَلَىٰ هُدًى مِنْ رَبِّهِمْ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ﴾

O kimseler ki gayba iman ederler ve namazı dosdoğru kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıktan nafaka verirler. Yâni namazı farzı olduğu şekilde yerine getirirler ve zekâtı, ne tuttuğunu hesâp ederek verirler.

Ve o kimseler ki sana indirilene ve senden önce indirilene iman ederler. *Yâni seni Allah 'u Teala 'dan getirdiğini ve senden önceki peygamberlerin getirdiklerini tasdik ederler, aralarını ayrılmazlar. Rablerinden gelen şeyleri inkâr etmezler.*

¹⁴⁸ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/132; Terceme 2/209.

Ahirette de onlar kesinlikle yakinen îman ederler. Yâni diriliş, kıyamet, cennet, cehennem, hisâb ve mizana...

İşte onlar Rablerinden bir hidayet üzeredirler. Yani Rablerinden bir nur üzere ve onlara gelen şeyde istikamet üzeredirler.

Ve felah bulanlar da onlardır. *Yani o kimselerdir ki istedikleri şeye kavuşmuşlar ve kendisinden kaçtıkları şeylerin şerrinden kurtuluşa ermişlerdir.*

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَأَنذَرْتَهُمْ أَمْ لَمْ تُنذِرْهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

İnkâr eden kimseler *yani sana indirileni inkâr eden kimseler...* Her ne kadar Biz senden önce bize gelen şeylere iman etmişsiniz deseler bile...

İster onları korkut ister korkutma onlar iman etmezler. *Yani onlar, senin onların kitaplarında olan yazılar evsafını inkâr ederler. Ve sana iman etmek üzere onlardan alman ahdi inkâr ederler. Sana gelen şeyleri ve kendilerindeki vahyi inkâr ederler. O halde senden korkutma ve sakındırmayı nasıl dinlerler. Çünkü onların yanında ki sana dair bilgileri de inkâr ediyorlar.*

﴿حَتَّمَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ وَعَلَى سَمْعِهِمْ وَعَلَى أَبْصَارِهِمْ غِشَاوَةً وَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

Allah onların kalplerine mühür vurmuştur, kulaktan ve gözleri üzerinde perde vardır. *Yâni kesinlikle bulacaktan hidâyetten perdelidirler. Yâni sana Rabbinden gelen hak olan şeyle seni tekzib etmeleriyle böyledirler. Her ne kadar senden önceki olan şeylerin hepsine iman etseler bile. Sana karşı olmalarından ötürü onlar için büyük azab vardır.*

İşte bu, bildikleri halde hakkı yalanlayan yahûdilerin din âlimleri hakkında nazil olmuştur.

Evs ve Hazrec'in münafıklar hakkında nazil olan âyetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَقُولُ آمَنَّا بِاللَّهِ وَيَالِيَوْمِ الْآخِرِ وَمَا هُمْ بِمُؤْمِنِينَ﴾

İnsanlardan diyenler vardır ki, biz Allaha ve âhiret gününe İman ettik, halbuki onlar iman etmiş değillerdir. *"Yâni Evs ve Hazrec'den olan münafıklar ile onların durumu üzere olan kimseler..."*

﴿يُخَادِعُونَ اللَّهَ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَمَا يَخْدَعُونَ إِلَّا أَنْفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ﴾

Allaha ve iman eden kimselere hile ederler, halbuki onlar başkasına değil ancak kendilerine hile ederler ve kendileri bunu bilmezler. Onların kalplerinde maraz vardır. *Yâni vesvese (şüphe hastalığı) vardır.*

﴿فَرَادَهُمُ اللَّهُ مَرَضًا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ بِمَا كَانُوا يَكْذِبُونَ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ قَالُوا إِنَّمَا نَحْنُ مُصْلِحُونَ﴾

Böylece Allah onların marazını artırdı. *Yani şüphelerini.*

Tekzib ettikleri şey sebebiyle onlar için çok acıklı bir azap vardır. Onlara yeryüzünde fesad çıkarmayınız, denildiği zaman derler ki islâh edenler ancak bizleriz. *Yani ancak mü'minlerden ve ehli kitaptan olan iki fırkanın arasını islâh etmeyi murad ediyoruz.* Allah Teâlâ ise onlar hakkında şöyle der:

﴿أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ الْمُفْسِدُونَ وَلَكِنْ لَا يَشْعُرُونَ وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ آمِنُوا كَمَا آمَنَ النَّاسُ قَالُوا أَنُؤْمِنُ كَمَا آمَنَ السُّفَهَاءُ أَلَا إِنَّهُمْ هُمُ السُّفَهَاءُ وَلَكِنْ لَا يَعْلَمُونَ وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا إِلَىٰ شَيَاطِينِهِمْ قَالُوا إِنَّا مَعَكُمْ إِنَّمَا نَحْنُ مُسْتَهْزِئُونَ﴾

Haberiniz olsun ki onlar ancak müfsidlerdir fakat bunu bilmezler. Onlara insanların iman etmeleri gibi iman ediniz, denildiği zaman derler ki; sefihlerin îman etmesi gibi mi iman edeceğizi —*Haberiniz olsun ki ancak sefihler onlardır*, fakat bunu bilmezler. İman eden kimselerle bir araya geldikleri zaman derler ki biz îman ettik. — Şeytanlarının yanında تنها oldukları zaman... Onlara hakkı yalanlamayı ve Resulün getirdiği şeylerin hilafını emreden yahûdilerden olan şeytanlarının yanına gittikleri zaman...

Derler ki biz sizinle beraberiz. *Yâni sizin dininizdeyiz.*

Biz ancak istihza edicileriz.' *Yâni biz ancak millet ile istihza ediyoruz ve onlarla oynuyoruz eğleniyoruz.* Allah Teala şöyle der:

﴿اللَّهُ يَسْتَهْزِئُ بِهِمْ وَيَمُدُّهُمْ فِي طُغْيَانِهِمْ يَعْمَهُونَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ اشْتَرَوُا الضَّلَالَةَ بِالْهَدَىٰ فَمَا رَبِحَتْ تِجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُوا مُهْتَدِينَ﴾

(Asıl) Allah onlarla istihza eder ve onların taşkınlıkları azgınlıktan içinde serseri dolaşmalarına mühlet verir.

Onlar o kimselerdir ki dalâleti hidayetle satın alırlar.

Yâni küfrü iman ile...

Oysa ne ticaretleri kar etti ne de yolu buldular.

Sonra Allah Teâlâ onlar için bir darb-ı mesel söyledi ve şöyle dedi:

﴿مَثَلُهُمْ كَمَثَلِ الَّذِي اسْتَوْقَدَ نَارًا فَلَمَّا أَضَاءَتْ مَا حَوْلَهُ ذَهَبَ اللَّهُ بِنُورِهِمْ وَتَرَكَهُمْ فِي ظُلُمَاتٍ لَا يُبْصِرُونَ﴾

Onların misali ateş yakan kimsenin misali gibidir ki etrafını o ateş aydınlattığı zaman Allah onların ışıklarını giderir ve onları zulmatlarda bırakır, onlar da görmezler. *Yâni hakkı görmezler ve ona kail olmazlar, nihayet onlar onunla küfür zulmetinden çıktıkları zaman onu inkâr etmeleriyle ve onda nifak etmekle onu söndürürler. Allah da onları küfür zulmetinde bırakır onlar hidâyeti görmezler ve hak üzere istikâmet bulmazlar.*

﴿صُمٌّ بُكْمٌ عُمْيٌ فَهُمْ لَا يَرْجِعُونَ﴾

Onlar sağırdırlar, dilsizdirler ve kördürler ve onlar dönmezler. *Yâni hidâyete dönmezler. Hayırdan sağırdırlar, dilsizdirler, kördürler hayra dönmezler ve kurtuluşu bulamazlar. Üzerinde bulundukla-n hal üzere oldukları müddetçe öyledirler.*

﴿أَوْ كَصَيْبٍ مِنَ السَّمَاءِ فِيهِ ظُلُمَاتٌ وَرَعْدٌ وَبَرْقٌ يَجْعَلُونَ أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ مِنَ الصَّوَاعِقِ حَذَرَ الْمَوْتِ وَاللَّهُ مُحِيطٌ بِالْكَافِرِينَ﴾

Yahut onların hâli gökten buluttan boşanan yağmura tutulmuşun hâli gibidir ki onda o yağmurda karanlıklar, gök gürültüsü ve şimşek dikişi vardır. Ölüm korkusuyla yıldırımlardan parmaklarını kulaklarına tıkırlar. Allah kâfirleri çepçevre kuşatandır.

Yâni onlar, içinde bulunduktan küfrün zulmetinden dolayı ve size karşı muhalefet ve emniyetsiz durumda olmalarından ötürü katilden sakındıkları için bulutun karanlığında ölümden sakınan yıldırımlardan parmaklarını kulaklarına koyan gibidirler. Allah bunları onlara ceza olarak indiriyor.

﴿يَكَادُ الْبَرْقُ يَخْطَفُ أَبْصَارَهُمْ كُلَّمَا أَضَاءَ لَهُمْ مَشَوْا فِيهِ وَإِذَا أَظْلَمَ عَلَيْهِمْ قَامُوا وَلَوْ شَاءَ اللَّهُ لَذَهَبَ بِسَمْعِهِمْ وَأَبْصَارِهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

Az kalsın ki şimşek onların gözlerini alsın. Çünkü hakkın ışığı şiddetlidir.

Onlar her ziyalandırıldıkça onda yürürler ve onlar üzerine karanlık olunca kalırlar. *Yani hakkı bilirler ve onunla konuşurlar. Onlar buna kail olmalarından*

dolayı istikâmet üzeredirler. Ondan kurtulup küfürde eski hallerine döndükleri zaman şaşkınlık içinde kalırlar.

Şayet Allah dileyseydi elbette onların işitmelerini ve görmelerini götürürdü. Yani bilinmesinden sonra hakkı terk etmelerinden dolayı...

Şüphesiz Allah her şeye hakkıyla kadirdir.

Sonra Allah, kâfirlere ve münafıklara hitaben şöyle dedi:

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ اعْبُدُوا رَبَّكُمُ الَّذِي خَلَقَكُمْ وَالَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ الَّذِي جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ فِرَاشًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً وَأَنْزَلَ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً فَأَخْرَجَ بِهِ مِنَ الثَّمَرَاتِ رِزْقًا لَكُمْ فَلَا تَجْعَلُوا لِلَّهِ أَنْدَادًا وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

Ey insanlar, Rabbinize ibadet ediniz. Yâni Rabbinizi tevhid ediniz birleyiniz.

O Rab ki sizi ve sizden öncekileri yaratmıştır. Tâki takva sahibi olasınız. O (Rab) ki yeryüzünü sizin (ikamet ve istirahatınız) için bir döşek, göğü (yüksek tavan ve kubbe gibi) bir bina yaptı. O gökten su indirip onunla türlü türlü semerelerden (meyvelerden, mahsullerden) sizin için rızık çıkardı. O halde, kendiniz bilip dururken (yaratılan o şeylerle) Allah'a eşler koşmayın.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Yâni ne menfaat veren ne de zarar veren emsallerden Allah'ın gayrını O'na ortak kılmayınız. Siz bilirsiniz ki, O'nun gayrı sizi rızıklandıran hiçbir Rab yoktur. Ve bilirsiniz ki, Resûlullah'ın sizi davet ettiği, Allah'ı tevhid etmek ancak hak olup onda şüphe yoktur:

﴿وَإِنْ كُنْتُمْ فِي رَيْبٍ مِمَّا نَزَّلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا فَأْتُوا بِسُورَةٍ مِثْلِهِ وَادْعُوا شُهَدَاءَكُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ فَإِنْ لَمْ تَفْعَلُوا وَلَنْ تَفْعَلُوا فَاتَّقُوا النَّارَ الَّتِي وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ﴾

Eğer kulumuza indirdiğimiz şeylerden bir şeyde şüphede iseniz. Yâni size getirdiği şeylerden bir şey hakkında şekte iseniz:

Onun mislinde bir sûre getiriniz ve Allah'ın gayrından olan şahitlerinizi çağırınız.- Yâni üzerine olduğunuz hal için size yardım eden kimselerden gücünüz yettiği kadar çağırınız.

Eğer doğrulardan iseniz. Eğer yapamazsanız ki elbette yapamayacaksınız. Ve sizin için hak tebeyyün etmiştir.

O ateşten korkunuz ki, onun yakacakları insanlar ve taşlardır. O ateş kafirler İçin hazırlanmıştır. *Yâni sizin üzerine bulunduğunuz küfür gibi şeyler üzere bulunan kimseler için hazırlanmıştır.*

Sonra onları teşvik etti ve onları Peygamberi (s.a.v) için onlara geldiği zaman onlardan aldığı ahdi bozmalarından sakındırdı. Onlara onları yarattığı zamanki yaratılışlarının başlangıcını babaları Âdem (a.s)'ın durumunu ve onun işini ve taatına muhalefet ettiği zaman ona nasıl bir şey yapıldığını onlara hatırlattı. Sonra yahûdilerin âlimlerine hitaben şöyle dedi:

﴿يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ اذْكُرُوا نِعْمَتِيَ الَّتِي أَنْعَمْتُ عَلَيْكُمْ وَأَوْفُوا بِعَهْدِي أُوفِ بِعَهْدِكُمْ وَإِيَّايَ فَارْهَبُونِ﴾

Ey İsrail oğulları:

Üzerinize in'am ettiğim, verdiğim benim nimetlerimi hatırlayınız. *Yâni sizin ve babalarınızın yanında olan musibetten kurtulmalarını hatırlayınız ki o zaman Firavn'den ve onun kavminden onları kurtarmışımdır.*

Ahdimi ifâ ediniz. *O ahid ki, sizlerden, Peygamberim Ahmed için, o size geldiği zaman aldım.*

Ki sizinle olan ahdimi yerine getireyim. Onu tastik etmek ve ona tâbi olmak üzere sizin üzerinizde olan yükler ve sizin işlediğiniz günahlarınız sebebiyle sizin boynunuzda olan tasmaları kaldırmakla size va'd etmiş olduğum şeyi yerine getireyim.

Bana sığınınız. *Yani sizden önce babalarınıza bilmiş olduğunuz suret ve şekillerinin değiştirilmesi ve başka fiillerinin cezasından dolayı indirmiş olduğum şeyleri size indirmemden bana sığınınız.*

﴿وَأْمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

Sizdeki vahyi tasdik eden olduğu halde indirmiş olduğum şeye iman ediniz ve onu ilk inkâr edenler olmayınız. Halbuki onun hakkında başkasında olmayan bir ilim sizde mevcuttur.

Benden şakırımız. Hakkı batıl ile karıştırmayınız ve bildiğiniz halde hakkı ketm etmeyiniz. *Yani Resulüm ve onun getirdiği şeyi bilmeğe dair yanınızdaki bilgileri gizlemeyiniz. Halbuki siz onu kendi kitabınızda bilip evsafını görüyorsunuz.*

﴿وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ﴾

Namazı kılın, zekâtı verin. Rükû edenlerle birlikte siz de rükû edin. İnsanlara iyilikle emredip de siz kendinizi unutur musunuz? Halbuki siz kitabı okuyorsunuz, hiç akletmez misiniz. *Yâni siz, yanınızdaki olan peygamberlik ve Tevrat'tan olan ahid gibi şeylerle insanları küfürden nehy edersiniz de kendinizi terk mi edersiniz. Yâni siz evsafı onlarda olan Resulümü tasdik hakkında size olan ahdimi inkâr ediyorsunuz ve misakımı bozuyorsunuz ve Kitabıma dâir olan bildiğiniz şeyi inkâr ediyorsunuz.*

Onlara, onların işledikleri işleri, buzağı hakkında yaptıkları şeyi ve tövbelerini kabul etmesi ve onları sürmesi ve bize Allah'ı göster sözlerini söyleyip başlarına vurdu:

﴿أَرَنَا اللَّهَ جَهْرَةً﴾

Onlar dediler ki: Allah'ı bize aşikâr göster.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Sonra Allah, yıldırımın onlara çarpmasını ve ölmelerinden sonra onları diriltmesini ve onları bulut ile gölgelendirmesini, onlara men ve selvayı = kudret helvası ile kuş etini indirdiğini ve onlara:

﴿ادْخُلُوا الْبَابَ سُجَّدًا﴾

Secde ederek kapıdan giriniz ve bizi af et deyiniz. Yâni size emrettiğim şeyi söyleyiniz ki onunla sizin günahlarınızı sizden indireyim şileyim, dediğini ve onların onun emrini alaya almalarını ve onların o istihza etmelerinden sonra onları sürgüne mecbur ettiğini anlatır.

İbn-i İshâk şöyle dedi: Onların değiştirdiklerinden biri de : (Salih b. Keysân Sâlih=Tev'eme binti Ümeyye b. Halefin mevlâsından, o da Ebû Hureyre'den naklen ve kendisini itham etmediğim biri İbn-i Abbâs'dan, o da Resûlullah (s.a.v)'den riva-yetle bana bildirdi ki, şöyle buyurdu:

Secde ederek saflar hâlinde girmeleriyle emr olundukları kapıdan girdiler, onlar hıntun fî şairin yâni arpaya karşı buğday dediler, yani istiğfarla emr edildikleri halde bu emri böyle değiştirdiler.

İbn-i İshâk dedi ki:

Sonra Mûsa, kavmi için su talep ettiğini ve ona esasını taş vurmaıyla emr olunmasını hatırlattı: Onlar için ondan on iki gözlü kaynak oluştu. Her bir sıbt = kol için bir göz olup ondan su içiyorlardı. Her bir sıbt kendisinden su içtiği gözesini bilmiş oldu. Onların da Mûsa (a.s)'a şu sözleri oldu:

﴿لَنْ نَصْبِرَ عَلَى طَعَامٍ وَاحِدٍ فَادْعُ لَنَا رَبَّكَ يُخْرِجْ لَنَا مِمَّا تُثْبِتُ الْأَرْضُ مِنْ بَقْلِهَا وَقِثَّائِهَا وَفُومِهَا﴾

Biz bir tek taama sabretmeyiz, o halde bizim için Rabbinden dua et bize yerin bitirdiği şeylerden baklasından hıyarından ve romundan bir şeyler çıkartsın.

Sonra Allah, va'dlerini yerine getirmelerini, Tur'u onların üstüne çıkarttığını hatırlattı. Onlarda olan mesh de hatırlattı. İşledikleri şeyler sebebiyle Allah onları maymun şekline çevirmişti. Bir de ineği de hatırlattı ki Allah onu onlara ihtilâfa düştükleri ölü meselesinde ibret gösterdi. Sonra Allah onlara ineğin sıfatı hakkında Mûsâ (a.s)'a karşı onların tereddüdünden sonra emrini beyân etti. Bundan sonra da onların kalplerinin kasvetini hatırlattı. Hattâ kalplerin taşlar gibi daha da şiddetli bir kasvet içerisinde olduklarını da. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَإِنَّ مِنَ الْحِجَارَةِ لَمَا يَتَفَجَّرُ مِنْهُ الْأَنْهَارُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا يَشَقَّقُ فَيَخْرُجُ مِنْهُ الْمَاءُ وَإِنَّ مِنْهَا لَمَا

يَهْبِطُ مِنْ خَشْيَةِ اللَّهِ﴾

Taşlardan muhakkak nehirlerin kaynar olanı vardır, onlardan yarılıp da kendisinden su çıkanı vardır, onlardan Allah'ın haşyetinden yere ineni vardır. Yani taşlar içinde sizin kalplerinizden daha yumuşağı vardır.

﴿وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾

Allah sizin yaptıklarınızdan gafil habersiz değildir. Sonra Muhammed (a.s) ve onunla beraber olan müminlerin, ümidini kastederek dedi ki:

﴿أَفَتَطْمَعُونَ أَنْ يُؤْمِنُوا لَكُمْ وَقَدْ كَانَ فَرِيقٌ مِنْهُمْ يَسْمَعُونَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ يُحَرِّفُونَهُ مِنْ بَعْدِ مَا

عَقَلُوهُ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾

Size iman etmelerini mi umuyorsunuz halbuki onlardan bir fırka Allah'ın kelâmını dinliyorlardı sonra onu bilir oldukları halde ve öğrendikleri halde onu tahrif ederler. Ayeti kerimede Tevrât'ı dinlerler sözü onlardan herkesin dinlediği demek değildir. Fakat onlardan hassaten bir fırka dinler, demektir.

İbn-i İshâk bana bâzı ehli ilimden naklen bildirildiği şeye göre dedi ki:

Musa'ya dediler ki:

— Ey Mûsa bizimle Allah'ın görülmesi arasma bir bölme girdi seninle konuştuğu zaman onun kelâmını bize de dinlet. Bunun üzerine Mûsa (a.s) bunu Rabbinden talep etti. O da ona evet, dedi. Onlara emret paklansınlar temizlensinler veya elbiselerini temizlesinler ve oruç tutsunlar. Onlar da bunu yaptılar. Sonra onlarla çıktı ve nihayet onları Tûr'a getirdi. Bulut onların üzerini örttüğü zaman Mûsa onlara emretti, onlar da secdeye kapandılar ve Rabbi ile konuştu. Tebâreke ve Teâlâ'nın kelâmını dinlediler, anlayacakları şekilde onlara emr ve nehy ettiğini işittiler. Sonra o kelâmı Beni İsrail'e götürdü. Onlara geldiği zaman onlardan bir fırka onlara emrettiği şeyi tahrif edip dediler ki:¹⁴⁹

﴿وَإِذَا لَقُوا الَّذِينَ آمَنُوا قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَا بِغُضُفِهِمْ إِلَىٰ بَعْضٍ قَالُوا أَتُحَدِّثُونَهُمْ بِمَا فَتَحَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ لِيُحَاجُّوكُمْ بِهِ عِنْدَ رَبِّكُمْ أَفَلَا تَعْقِلُونَ أَوَلَا يَعْلَمُونَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا يُسِرُّونَ وَمَا يُعْلِنُونَ وَمِنْهُمْ أُمِّيُونَ لَا يَعْلَمُونَ الْكِتَابَ إِلَّا أَمَانِيٍّ وَإِنْ هُمْ إِلَّا يَظُنُّونَ﴾

Onlar iman edenlerle karşılaşıncı, “İman ettik” derler. Birbirleriyle baş başa kaldıklarında da şöyle derler: “Rabbimizin huzurunda delil olarak kullanıp sizi sustursunlar diye mi, Allah'ın (Tevrat'ta) size bildirdiklerini onlara söylüyorsunuz? (Bu kadarcık şeye) akıl erdiremiyor musunuz?

Onlar bilmiyorlar mı ki Allah, ne gizlerlerse, ne açıklarlarsa (hepsini) bilir. Onların içinde ümmiler de var ki Kitabı (Tevrat) bilmezler (Bütün bildikleri yalnız reislerinin telkin ettikleri) bir sürü kuruntu ve yalandan başkası değil.

﴿وَمَا أَرْسَلْنَا مِنْ قَبْلِكَ مِنْ رَسُولٍ وَلَا نَبِيٍّ إِلَّا إِذَا تَمَنَّى الشَّيْطَانُ فِي أُمْنِيَّتِهِ﴾

Biz senden evvel hiçbir resul, hiç bir nebi göndermedik ki o, (bir şey) arzu ettiği zaman şeytan onun dilediği hakkında ille (bir fitne meydana) atmış olmasın.

Sonra azab kesilir. Bunun üzerine Allah (c.c) bunun hakkında onların sözlerinden olan Bakara suresi 80-81. ayetlerini inzal buyurdu:

¹⁴⁹ 2/Bakara 76-84.

﴿وَقَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَةً قُلْ أَتَّخَذْتُمْ عِنْدَ اللَّهِ عَهْدًا فَلَنْ يُخْلِفَ اللَّهُ عَهْدَهُ أَمْ تَقُولُونَ عَلَى اللَّهِ مَا لَا تَعْلَمُونَ بَلَى مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

(Peygamber onları cehennemle korkuttuğu zaman da Atalarımızın buzağıya taptıkları) sayılı (ve mahdûd) günlerden (kırk günden) başka (fazla) bize katiyyen cehennem (azabı) dokunmayacak dediler. (Habibim) söyle ki: Allah katından (bu hususta) bir ahdi mi elde ettiniz? (Ondan böyle bir söz mü aldınız?) — ki Allah ahdinden asla caymaz— yoksa Allah'a karşı bilmeyeceğiniz bir şey mi söylüyorsunuz? Hayır (iş öyle değil) kim bir kötülük (günah) kazanır da suçu kendisini çepçevre kuşatırsa. *Yâni sizin amellerinizin mislini kim işlerse ve sizin küfredtiğiniz gibi küfrederse, onun küfrü Allah katında onun için olan iyiliği kuşatır:*

Onlar cehennemin sahipleridirler. Onlar orada bir daha çıkmamak üzere kakçıdırlar.

Yâni ebediyyen kalacaklardır ve orada şer daimidir.

﴿وَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَئِكَ أَصْحَابُ الْجَنَّةِ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ﴾

İman edenler ve sâlih amel işleyenler işte onlar cennetin sahipleridirler. Onlardır orada ebedî kalacak olanlar.

Yâni ey müşrikler sizin yüz çevirdiğiniz dine uyan, müminler için cennet vardır. Orada hayır daimidir.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Sonra Allah Teala onlara haber vererek şöyle dedi:

﴿وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَ بَنِي إِسْرَآئِيلَ لَا تَعْبُدُونَ إِلَّا اللَّهَ وَبِالْوَالِدَيْنِ إِحْسَانًا وَذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَقُولُوا لِلنَّاسِ حُسْنًا وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ ثُمَّ تَوَلَّيْتُمْ إِلَّا قَلِيلًا مِّنْكُمْ وَأَنتُمْ مُّعْرِضُونَ وَإِذْ أَخَذْنَا مِيثَاقَكُمْ لَا تَسْفِكُونَ دِمَاءَكُمْ وَلَا تُخْرِجُونَ أَنْفُسَكُمْ مِنْ دِيَارِكُمْ ثُمَّ أَقْرَرْتُمْ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ﴾

Hani İsrail oğullarından: Allah'tan başkasına ibadet etmeyin, anaya, babaya, hısımlara, yetimlere, yoksullara iyilik yapın, insanlara güzellikle söyleyin, dosdoğru namaz kılın, zekât verin diye (emretmiş) teminatlı söz almıştık. Sonra (bu sağlam sözünüze karşı) — içinizden birazınız hariç olmak üzere— (arka döndünüz ve siz de

atalarınız gibi) hâlâ yüz çevirmekte berdevamsınız. Yani bunun hepsini terk ettiniz. Az da olsa bırakmadınız.

Kanlarınızı dökmeyesiniz diye sizin misakınızı aldığımız zaman.

Hani sizden (ey Yahudiler birbirinizin) kanlarım (haksız yere) akıtmayın, kendinizi kendi yurtlarınızdan çıkarmayın, diye kati söz almıştık. Sonra siz şahit olarak ikrar ettiniz.

ثُمَّ أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ تَقْتُلُونَ أَنْفُسَكُمْ وَتُخْرِجُونَ فَرِيقًا مِنْكُمْ مِنْ دِيَارِهِمْ تَظَاهَرُونَ عَلَيْهِمْ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَإِنْ يَأْتُواكُمْ أُسَارَى تُفَادُوهُمْ وَهُوَ مُحَرَّمٌ عَلَيْكُمْ إِخْرَاجُهُمْ أَفَتُؤْمِنُونَ بِبَعْضِ الْكِتَابِ وَتَكْفُرُونَ بِبَعْضٍ فَمَا جَزَاءُ مَنْ يَفْعَلُ ذَلِكَ مِنْكُمْ إِلَّا خِزْيٌ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ يُرَدُّونَ إِلَى أَشَدِّ الْعَذَابِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ أُولَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا بِالْآخِرَةِ فَلَا يَخَفُ عَنْهُمْ الْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنصَرُونَ ﴿١٥٠﴾

Sonra sizler, yine öylelersiniz ki kendilerinizi öldürüyor, içinizden bir fırkayı yurtlarından çıkarıyor, aleyhlerinde günah ile düşmanlıkla birleşip yardımlaşıyorsunuz. Eğer size esir olup gelirlerse kendileriyle fidyeleşir (esir mübadelesi yapar, yine onların, yurtlarında kalmasına müsaade etmezsiziniz. Halbuki onların çıkarılması size haram kılınmıştı. Yoksa siz Kitabın (fidyeye ait) bir kısmına inanıyorsunuz da (Katl-i nefsi, nefyi, kötülükte yardımlaşmayı men eden) kısmını inkâr mı ediyorsunuz? Şu halde içinizden böyle yapan(lar)ın cezası dünya hayatında bir rüsvaylıktan (esir ve makhur yaşamaktan) başka (bir şey) değildir. Kıyamet gününde de onlar azabın en çetinine iletileceklerdir. Ne yaparsanız (hiç birinden) Allah gafil değildir.

Onlar âhirete bedel dünya hayatını satın almış kimselerdir. Bundan dolayı kendilerinden azab kaldırılıp hafifletilmeyecek, onlara yardım da edilmeyecektir.¹⁵⁰

Allah Teala bu ayetlerle onları kınadı. Çünkü Tevrat'ta onlara kanlarını dökmeleri haram kılınmıştı ve onlara Tevrat'ta esirlerini fidye ile bırakmaları farz kılınmıştı.

Onlar iki fırka halinde idiler. Benû Kaynuka ve onlardan sayılanlar... Bunlar Hazrec'in müttefikleridirler. Biri de Nadir, Kureyze ve onlardan sayılanlar... Bunlar da Evs'in müttefikleridir. Evs ile Hazrec'in arasında bir harb olduğu zaman Benû

¹⁵⁰ 2/Bakara 85-86.

Kaynuka Hazrec ile birlikte çıkardı. Nadir ve Kureyze de Evs ile birlikte çıkarlardı. İki fırkadan her biri yahudi kardeşlerine karşı müttefiklerine yardımcı olurdu. Nihayet aralarında birbirinin kanlarını akıttırlardı. Halbuki ellerinde Tevrat vardı ki, onda aleyhlerine ve lehlerine olan şeyleri biliyorlardı. Evs ve Hazrec ehli şirkti, putlara ibâdet ederlerdi. Ne cenneti, ne cehennemi, ne dirilişi ne kıyameti, ne kitabı, ne helâli, ne haramı bilmiyorlardı. Harp sona erdiği zaman, esirlerini, Tevrat'ta olan hükmü tasdik için, fidye karşılığında birbirlerine verdiler ve birbirinden aldılar. Benû Kaynuka Evs'in elindeki esirlerinden olan kişilerin fidyesini vererek onları kurtardı. Nadir ve Kureyza da onlardan Hazrec'in elindeki esirlerinin fidyesini vererek onları kurtardı. Fakat müşriklere yardım olarak birbirlerinden öldürdüklerinin kanlarını heder sayıyorlardı. Allah Teâlâ onları bununla kınayarak onlara şöyle der:¹⁵¹

﴿وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ أَفَكُلَّمَا جَاءَكُمْ رَسُولٌ بِمَا لَا تَهْوَى أَنْفُسُكُمْ اسْتَكْبَرْتُمْ فَفَرِّقُوا بَيْنَهُمَا وَفَرَّقُوا قُلُوبًا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ بِئْسَمَا اشْتَرَوْا بِهِ أَنْفُسَهُمْ أَنْ يَكْفُرُوا بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ بَعِثْنَا اللَّهَ مِنْ فَضْلِهِ عَلَى مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ فَبَاءُوا بِغَضَبٍ عَلَى غَضَبٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُهِينٌ﴾

Andolsun, Mûsâ'ya Kitab'ı (Tevrat'ı) verdik. Ondan sonra ard arda peygamberler gönderdik. Meryem oğlu İsa'ya mucizeler verdik. Onu Ruh'u'l-Kudüs (Cebrail) ile destekledik. Size herhangi bir peygamber, hoşunuza gitmeyen bir şey getirdikçe, kibirlenip (onların) bir kısmını yalanlayıp bir kısmını da öldürmediniz mi?

“Kalplerimiz muhafazalıdır” dediler. Öyle değil. İnkârları sebebiyle Allah onları lânetlemiştir. Bu yüzden pek az iman ederler.

Kendilerine ellerindekini (Tevrat'ı) tasdik eden bir kitap (Kur'an) gelince onu inkâr ettiler. Oysa, daha önce (bu kitabı getirecek peygamber ile) inkârcılara (Arap müşriklerine) karşı yardım istiyorlardı. (Tevrat'tan) tanıyıp bildikleri (bu peygamber) kendilerine gelince ise onu inkâr ettiler. Allah'ın lâneti inkârcıların üzerine olsun.

¹⁵¹ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 82, 160, 165.

Karşılığında nefislerini sattıkları şeyi kıskançlıkları sebebiyle Allah'ın, kullarından dilediğine lütfuyla indirdiği vahyi inkâr etmeleri ne kötüdür! Bu yüzden gazap üstüne gazaba uğradılar. İnkâr edenlere alçaltıcı bir azap vardır.¹⁵²

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Onların başına Gadab üzerine gadab gelmesi onlara Tevrat'tan zayı etmiş oldukları şeyler hakkında Allah'ın gazab ettiğiidir. Halbuki Tevrat onların yanında idi. Onların Nebi'yi (s.a.v) inkâr etmeleri sebebiyle bir gazabdır. Çünkü Allah onu onlara bildirmişti.

Sonra onların üzerlerine Tur'u kaldırmakla ve buzağıyı Rablerinin gayrı olarak ilâh edinmeleriyle onları inletti. Allah Teâlâ Muhammed (s.a.v)'e şöyle der:¹⁵³

﴿قُلْ إِنْ كَانَتْ لَكُمْ الدَّارُ الْآخِرَةُ عِنْدَ اللَّهِ خَالِصَةً مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوْا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ

صَادِقِينَ﴾

(Habibim) söyle! Allah'ın yanında âhiret yurdu (cennet, diğer) insanların değil de yalnız sizinse (ve bu dâvanızda) doğrulardan iseniz haydi, ölümü temenni edin. (Bunu canınıza minnet bilin). Yani Allah'ın katında iki fırkadan hangisinin daha yalancı olduğu üzerine ölümü isteyiniz. Onlar da Resûlullah (s.a.v)'e karşı bundan imtina ettiler. Allah (C.C.), Peygamberi (a.s) için şöyle der:

﴿وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمْتُمْ أَيْدِيَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾

(Fakat) onlar önceden elleriyle işlediklerinden (kötü amellerinden, Tevrat'ı tahrif ettiklerinden) ötürü onu (ölümü) hiçbir zaman arzu etmezler. Yâni kendi yanlarında kileriyle seni bilmeleri sebebiyle ve bunu inkâr etmeleriyle böyledir. Denilir ki:

Şayet bunu onlara teklif ettiği zaman, ölümü temenni etselerdi yeryüzünde hiçbir yahûdi kalmayıp hepsi ölürdü. Sonra onlanrın dünya hayatına ve uzun ömür yaşamağa rağbet ve arzularını zikretti şöyle dedi:

﴿وَلَتَجِدَنَّهُمْ أَحْرَصَ النَّاسِ عَلَى حَيَاةٍ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا يَوَدُّ أَحَدُهُمْ لَوْ يُعَمَّرَ أَلْفَ سَنَةٍ

وَمَا هُوَ بِمُخْرِجٍ مِنْ الْعَذَابِ أَنْ يُعَمَّرَ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾

Andolsun, sen onları (Yahudileri) insanlardan (hattâ) müşrik olanlardan ziyâde hayata düşkün bulacaksın. Onlardan her biri arzu eder ki (kendisine) bin yıl ömür

¹⁵² 2/Bakara 87-90.

¹⁵³ 2/Bakara 94-96.

verilsin. Halbuki onun çok yaşatılması kendisini azaptan uzaklaştırıcı değildir. Yani o, onu azaptan kurtarıcı değildir. Bu şunun içindir ki, müşrik ölümden sonra dirilmeyi ummaz. O uzun hayatı sever. Yahûdi ise bildiği ilmi zayi etmesinden dolayı âhirette kendisi için olan horlayıcı azabı biliyor. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى

وَبُشْرَى لِلْمُؤْمِنِينَ﴾

(Habibim) de ki: Kim Cebrail'e düşman olursa, (kahrından gebersin). Çünkü kendinden evvelki (kitap)ları tasdik edici (ve doğrulayıcı) ve mü'minler için aynı hidâyet ve müjde olan (Kur'an'ı) Allah'ın izni ile senin kalbinin üstüne o indirmiştir.¹⁵⁴

Yahudilerin, Resûlullah (s.a.v) soru sormaları ve Hz Muhammed (s.a.v)'de onlara cevap vermesi

İbn-i İshak şöyle dedi :

— Bana Abdullah b Abdurrahman b. Ebi Hüseyin el-Mekki, Şehr b. Havşeb el-Eşari'den naklen haber verdi ki:

Yahudilerin ahabârından = (âlimlerinden) bir topluluk Resûlullah (s.a.v)'e geldiler ve dediler ki:

Ey Muhammed bize dört şeyden haber ver. Biz onları senden soruyoruz. Eğer cevaplarsan sana tâbi oluruz seni tasdik ederiz ve sana iman ederiz.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v)'de onlara şöyle dedi: Bu Allah'ın ahdi ve misakı olsun. Eğer ben bunu size haber verirsem siz beni tasdik edeceksiniz. Onlar evet, deyip kabul ettiler. Resûlullah, aklınıza gelen şeyi sorunuz, dedi. Onlar dediler ki:

Bize, çocuğun anasına nasıl benzediğini haber ver, çünkü meni ancak erkektendir.

Resûlullah (s.a.v) de onlara dedi : Siz Allah hakkı için erkeğin nutfesinin beyaz kalın olduğunu, kadının nutfesinin (menisinin) sarı ince olduğunu bilir misiniz? o iki nutfeden hangisi üstün gelirse çocuk ona benzer.

Dediler ki:

Allah Allah! Evet öyledir. Dediler ki bize haber ver, senin uykun nasıldır?

O da dedi ki:

¹⁵⁴ 2/Bakara 97.

Allah hakkı için gözü uyuyup kalbi ayık olanı bilmiyor musunuz?

Dediler ki:

Evet. Dedi ki:

Benim uykum işte böyledir, gözüm uyur kalbim ise ayıktır. Dediler ki :

Bize İsrail'in kendine haram kılmış olduğu şeylerden haber verir misin? Dedi ki:

Sizi Allah hakkı itin bilmez misiniz onun yiyecek ve içeceğinin en iyisi develerin sütleriyle onların etleri idi Onu bir hastalık yakalamıştı ve Allah ona o hastalıktan afiyet verdi, kurtuldu. O, yiyeceğin ve içeceğin kendisine en sevgili olanını, Allah'a şükür için, haran kıldı. Böylece nefesine develerin etlerini ve onların sütlerini haram kıldı. Dediler ki:

Allah Allah evet öyledir. Dediler ki:

Bize Ruhdan haber verir misin? Dedi ki:

Allah hakkı için siz Cebrail'i bilmezsiniz o bir kimsedir ki, bana gelir.

Dediler ki:

Allah Allah evet.

Fakat ey Muhammed o bize düşmandır. Ve o bir melektir ki ancak şiddet ile ve kan dökmekle gelir. Şayet bu olmasaydı elbette sana tâbi olurduk. Dedi ki:

Bunun üzerine Allah Teala onlar hakkında Bakara suresi 97-102. ayetlerini indirdi.¹⁵⁵

﴿قُلْ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِجِبْرِيلَ فَإِنَّهُ نَزَّلَهُ عَلَى قَلْبِكَ بِإِذْنِ اللَّهِ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُدًى وَبُشْرَىٰ لِلْمُؤْمِنِينَ مَنْ كَانَ عَدُوًّا لِلَّهِ وَمَلَائِكَتِهِ وَرُسُلِهِ وَجِبْرِيلَ وَمِيكَالَ فَإِنَّ اللَّهَ عَدُوٌّ لِلْكَافِرِينَ وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ أَوْ كَلَّمَآ عَاهَدُوا عَهْدًا نَبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ وَلَمَّا جَاءَهُمْ رَسُولٌ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَهُمْ نَبَذَ فَرِيقٌ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ كِتَابَ اللَّهِ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ كَانَتْهُمْ لَا يَعْلَمُونَ وَاتَّبَعُوا مَا تَتْلُو الشَّيَاطِينُ عَلَىٰ مُلْكٍ سَلِيمَانَ وَمَا كَفَرَ سَلِيمَانُ وَلَكِنَّ الشَّيَاطِينَ كَفَرُوا يُعَلِّمُونَ النَّاسَ السِّحْرَ وَمَا أُنْزِلَ عَلَى الْمَلَكَيْنِ بِبَابِلَ هَارُوتَ وَمَارُوتَ وَمَا يُعَلِّمَانِ مِنْ أَحَدٍ حَتَّى يَقُولَا إِنَّمَا نَحْنُ فِتْنَةٌ فَلَا تَكْفُرْ فَيَتَعَلَّمُونَ مِنْهُمَا مَا يُفَرِّقُونَ بِهِ بَيْنَ الْمَرْءِ وَزَوْجِهِ وَمَا هُمْ بِضَارِينَ بِهِ مِنْ أَحَدٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ وَيَتَعَلَّمُونَ مَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنْفَعُهُمْ وَلَقَدْ عَلِمُوا لَمَنِ اشْتَرَاهُ مَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ مِنْ خَلَاقٍ وَلَبِئْسَ مَا شَرُّوا بِهِ أَنْفُسَهُمْ لَوْ كَانُوا يَعْلَمُونَ﴾

¹⁵⁵ 2/Bakara 97-102.

De ki: “Her kim Cebrail’e düşman ise, bilsin ki o, Allah’ın izni ile Kur’an’ı; önceki kitapları doğrulayıcı, mü’minler için de bir hidayet rehberi ve müjde verici olarak senin kalbine indirmiştir.”

Her kim Allah’a, meleklerine, peygamberlerine, Cebrail’e ve Mîkâil’e düşman olursa bilsin ki, Allah da inkâr edenlerin düşmanıdır.

Andolsun, biz sana apaçık âyetler indirdik. Bunları ancak fasıklar inkâr eder.

Onlar ne zaman bir antlaşma yaptılarsa, içlerinden birtakımı o antlaşmayı bozmadı mı? Zaten onların çoğu iman etmez.

Onlara, Allah katından ellerinde bulunan Kitab’ı (Tevrat’ı) doğrulayıcı bir peygamber gelince, kendilerine kitap verilenlerden bir kısmı, sanki bilmiyorlarmış gibi Allah’ın Kitab’ını (Tevrat’ı) arkalarına attılar.

"Süleyman’ın hükümrânlığı hakkında şeytanların (ve şeytan tıynetli insanların) uydurdukları yalanların ardına düştüler. Oysa Süleyman (büyü yaparak) küfre girmedir. Fakat şeytanlar, insanlara sihri ve (özellikle de) Babil’deki Hârût ve Mârût adlı iki meleğe ilham edilen (sihr)i öğretmek suretiyle küfre girdiler. Hâlbuki o iki melek, “Biz ancak imtihan için gönderilmiş birer meleğiz. (Sihri caiz görüp de) sakın küfre girme” demedikçe, kimseye (sihir) öğretmiyorlardı. Böylece (insanlar) onlardan kişi ile karısını birbirinden ayıracakları sihri öğreniyorlardı. Hâlbuki onlar, Allah’ın izni olmadıkça o sihirle hiç kimseye zarar veremezlerdi. (Onlar böyle yaparak) kendilerine zarar veren, fayda getirmeyen şeyleri öğreniyorlardı. Andolsun, onu satın alanın ahirette bir nasibi olmadığını biliyorlardı. Kendilerini karşılığında sattıkları şey ne kötüdür! Keşke bilselerdi!

5) Resûlullah (s.a.v)’in Hayber’in Yahudilerine mektubu Hakkında

Resûlullah (s.a.v)’in Hayber’in Yahudilerine mektubu ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak’tan naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) (bana Zeyd b. Sabit’in Akrabalarının bir azatlısı İkrime’den veya Said b. Cübeyr’den, onun da İbn-i Abbâs’dan naklen haber verdiğine göre) Hayber’in yahudilerine şu mektubu yazdı:

Rahman Rahim Allah’ın adıyla, Resûlullah (s.a.v) Muhammed’den ki, Musa’nın arkadaşı ve kardeşidir ve Musa’nın getirdiği kitabı tastik edicidir. Dikkat edin Allah size şöyle demiştir: Ey ehli Tevrat topluluğu, siz kitabınızda şunu buluyorsunuz

﴿مُحَمَّدٌ رَسُولُ اللَّهِ وَالَّذِينَ مَعَهُ أَشِدَّاءُ عَلَى الْكُفَّارِ رُحَمَاءُ بَيْنَهُمْ تَرَاهُمْ رُكَّعًا سُجَّدًا يَبْتَغُونَ
فَضْلًا مِنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا سِيمَاهُمْ فِي وُجُوهِهِمْ مِنْ أَثَرِ السُّجُودِ ذَلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَةِ وَمَثَلُهُمْ فِي
الْإِنْجِيلِ كَزَرْعٍ أَخْرَجَ شَطْأَهُ فَآزَرَهُ فَاسْتَغْلَظَ فَاسْتَوَى عَلَى سُوقِهِ يُعْجِبُ الرُّزَّاعَ لِيغِيظَ بِهِمُ
الْكُفَّارَ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنْهُمْ مَغْفِرَةً وَأَجْرًا عَظِيمًا﴾

Muhammed Allah'ın Resûlü'dür. Onun maiyetinde bulunanlar da kâfirlere karşı çetin (ve metin), kendi aralarında merhametlidirler. Onları rûkû ediciler, secde ediciler olarak görürsün. Onlar Allah'tan (daima) Fazlı kerem) ve rıza isterler. Secde izinden (meydana gelen) nişanları yüzlerindedir. İşte onların Tevrat'taki vasıfları budur. İncil'deki vasıfları da (şöyledir: Onlar) filizini yarıp çıkmış, gitgide kuvvetlenmiş, kalınlaşmış, gövdesi üzerine doğrulup kalkmış bir ekine benzerler ki bu, ekicilerin de hoşuna gider. (Ashap hakkındaki bu teşbih kâfirlere öfkelenmek içindir). İçlerinden iman edip de iyi amel (ve hareket) de bulunanlara Allah hem mağfiret, hem büyük mükâfat va'd etmiştir.

Allah hakkı için, sizden önce olan sıbtlarınıza kudret helvası ile selva kuşunu yediren hakkı için, denizi babalarınız için kurutan, Fir'anv'den ve onun yaptığından onları kurtaran hakkı için Allah'ın size indirdiği şeyde Muhammed'e iman etmenizi emreden ayetleri bulup bulmadığınızı bana bildirir misiniz. Eğer bunu kitabınızda bulamazsanız size karşı bir zorlama yoktur.

﴿قَدْ تَبَيَّنَ الرُّشْدُ مِنَ الْغَيِّ﴾

Hakikat, iman ile küfür apaçık meydana çıkmıştır. O halde sizi Allah'a ve onun Peygamberine davet ederim.¹⁵⁶

6) Yahudiler hakkında nazil olan ayetler

Ebu Yasir ve kardeşi hakkında nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Abdullah b. Abbas ve Cabir b. Abdullah b. Reab'tan bana zikr olunduğuna göre Resûlullah (s.a.v)'den sormakta olan, hakkı bâtila karıştıran hususiyle ahbardan ve yahudilerin küffarından kendisi hakkında Kur'an'ın nazil olduğu kimselerden Ebû Yâsir b. Ahtab, Resûlullah (s.a.v)'e o, Bakara'nın başlangıcı:

¹⁵⁶ 2/Bakara 256.

﴿الْم ذَلِكَ الْكِتَابُ لَا رَيْبَ فِيهِ﴾

-Elif lâ m mim. Bu öyle bir kitaptır ki onda asla şüphe yoktur ayetini okurken rastladı ve birtakım Yahudiler içinde kardeşi Huyey b. Ahtab'a geldi ve dedi ki:

— Biliniz, vallahi Muhammed'i, onun üzerine inen ayetler içinde:

﴿الْم ذَلِكَ الْكِتَابُ﴾

Elif lâ m mim, bu bir kitaptır ki ayetini okurken dinledim. Onlar da dediler ki:

— Sen mi onu dinledin? Dedi ki:

Evet.

Bunun üzerine Huyey b. Ahtab Yahudilerden o toplulukla beraber Resülullah (s.a v)'e gitti ona dediler ki:

Ey Muhammed, bize denildi ki, sen, sana inen Elif lâ m mim İşte bu bir kitaptır ki ayetini okuyor muşsun.

Resülullah (s.a.v)'de:

Evet ben okuyorum, dedi. Dediler ki:

Onu sana Allah'tan Cebrail mi getirdi? Dedi ki: Evet. Dediler ki:

Muhakkak Allah senden önce birtakım peygamberler gönderdi ki senden başka saltanatı müddetinin ne olduğu ve ümmetinin rızkının ne kadar olduğu belli olan birisini bilmiyoruz.

Huyey b. Ahtab konuştu ve kendisiyle birlikte olanlara döndü ve onlara şöyle dedi:

Elif birdir. Lâ m otuzdur. Mim kırktır. Bunlar yetmiş bir senedir. Bir dine girer misiniz ki onun mülkünün müddeti ve ümmetinin rızkı ancak yetmiş bir senedir? Sonra Resülullah (s.a.v)'e döndü ve şöyle dedi:

Ya Muhammed, bununla beraber başkası var mıdır? Dedi ki:

Evet. Dedi ki:

Nedir? Dedi ki:

Elif lâ m mim sâ d. Dedi ki:

İşte bunlar vallahi daha ağır ve daha uzundur. Elif birdir. Lâ m otuzdur, mim kırktır. Sâ d doksandır. Bunlar yüz altmış bir senedir, y Muhammed bununla birlikte onun gayrı var mıdır? Dedi ki:

Evet, Elif lâ m Ra, vardır. Dedi ki:

Bunlar vallahi daha ağır ve daha uzundur. Elif birdir, lâm otuzdur, ra ikiyüzdür. Bunlar ikiyüz otuz birdir.

Ey Muhammed bununla beraber onun gayrı var mıdır? De ki:

Evet elif lâm mim ra vardır. Dedi ki:

Bu vallahi daha ağır ve daha uzundur. Elif birdir, lâm otuzdur, mim kırktır, ra ikiyüzdür. Bu ikiyüz yetmiş bir senedir. Sonra dedi ki:

Ey Muhammed senin hakkında şaşırdık. Bilmiyoruz sana az mı verildi yoksa çok mu?

Sonra onun yanından kalktılar. Ebû Yâsir de kardeşi Huyey b. Uıtab'a ve onunla beraber bulunan Yahudi âlimlerine şöyle dedi:

Ne biliyorsunuz, belki de bunların hepsi Muhammed'e verilmiş müddetin toplamıdır. Yetmiş bir, artı, yüz altmış bir, artı, ikiyüz otuz bir ve artı iki yüz yetmiş bir. Bunlar yedi yüz otuz dört sene eder. Ve dediler ki:

Onun durumu bize şüpheli geliyor.

Derler ki şu ayetler onların hakkında nazil oldu:

﴿مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ وَأُخَرُ مُتَشَابِهَاتٌ﴾

Ondan bir kısım ayetler muhkemdir ki bunlar Kitabın anası (temeli) dir. Diğer bir kısmı da müteşâbihlerdir.

İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Ehl-i ilimden kendisini töhmet etmediğim bir kimseden işittim şöyle zikrediyor: O ayetler ancak Necrân halkı hakkında indirildi. İsa b. Meryem (a.s)'dan sormak üzere Resûlullah (s.a.v) yanına geldikleri zaman onların hakkında indirildi

İbn-i İshak dedi ki: Bana Muhamed b. Ebi Ümame b. Sehl b. Huneyf haber verdi ki o:

İşte bu âyetler ancak Yahudilerden bir topluluk hakkında indirildi diye işittiğini söyledi. Fakat onları bana tefsir etmedi. Demek bunun hangisi olduğunu en iyi bilen Allah'tır.

Peygamber (s.a.v) ile istiftahlarından¹⁵⁷ sonra Yahudilerin onu inkâr etmeleri ve bu hususta nazil olan ayet ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

İbn-i Abbâs'dan naklen bana bildirdiğine göre şöyle idi: Yahudiler Evs ve Hazrec'e karşı gönderilmesinden önce Resûlullah (s.a.v) ile istiftah ediyorlardı. Allah

¹⁵⁷ İstiftah: Peygamber'in geleceğini söyleyip müşriklere karşı onunla güçlenmeleri demektir.

onu Araptan gönderince onu inkâr ettiler ve onun için dedikleri şeyleri inkâr ettiler. Bunun üzerine Muâz b. Cebel ve Beni Seleme'nin kardeşi Bısr b. Berâ b. Marûr onlara şöyle dediler:

Ey Yahudiler topluluğu, Allah'tan sakınınız ve Müslüman olunuz. Siz bize Muhammed ile istiftah etmiştiniz halbuki biz o zaman ehli şırtık. Bize onun Peygamber olduğunu haber veriyordunuz ve bize onu sıfatıyla vasıflıyordunuz.

Selâm b. Mişkem —o ki Beni Nadir'den biridir— şöyle dedi:

O bildiğimiz şeyleri bize getirmedi. O size zikretmiş olduğumuz kimse değildir.

Bunun üzerine Allah onların sözlerinden olarak bu hususta Bakara suresi 89.¹⁵⁸ âyetini inzal buyurdu: ¹⁵⁹

﴿وَلَمَّا جَاءَهُمْ كِتَابٌ مِّنْ عِندِ اللَّهِ مُصَدِّقٌ لِّمَا مَعَهُمْ وَكَانُوا مِنْ قَبْلُ يَسْتَفْتِحُونَ عَلَى الَّذِينَ كَفَرُوا فَلَمَّا جَاءَهُمْ مَا عَرَفُوا كَفَرُوا بِهِ فَلَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الْكَافِرِينَ﴾

Vaktaki onlara Allah katından —nezdlerinde bulunan (Tevrat)ı tasdik edici — bir Kitâb (Kur'ân) geldi, ki daha evvel küfredenlerin (Arap müşriklerinin) aleyhine (s.a.v)'dan böyle bir) feth istiyorlardı. İşte (Tevrat'ın şehâdet ve sarâhatiyle) tanıdıkları o şey (Kur'ân) kendilerine gelince ona (hasetlerinden ve mevki hırsından dolayı) küfrettiler. Artık Allah'ın laneti o kâfirlerin üzerine.

Mâlik b. es-Sayf'ın, kendilerinden Peygamber hakkında alınan ahdi inkârı üzere nazil olan âyet ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) gönderildiği ve kendisi için onlardan alınan misak ve kendisi hakkında onlardan alınan Allah'ın ahdini onlara zikrettiği zaman, Mâlik b. Sayf şöyle dedi:

Vallahi bize Muhammed hakkında hiçbir ahid olmamıştır ve bizden onun için bir misak alınmamıştır.

﴿أَوْ كَلَّمَا عَاهَدُوا عَهْدًا نَّبَذَهُ فَرِيقٌ مِنْهُمْ بَلْ أَكْثَرُهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

Onlar ne zaman bir ahit ile bağlandılarsa içlerinden bir grup onu bozup atıvermedi mi? Hayır, (bir grup değil), onların çoğu (ahid tanımazlar), iman etmezler.

Ebü Salûba'nın Bize bildiğimiz bir şey getirmedi sözünü hakkında nazil olan âyet ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

¹⁵⁸ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 82, 157.

¹⁵⁹ Bkz. İbn-i Hişam a. g. e. , 1/170; Terceme 1/282.

Ebû Salûbâ el-Fityûni, Resûlullah (s.a.v)'e dedi ki: Ey Muhammed, bize tanıdığımız bildiğimiz bir şey getirmedi ve Allah bir âyet indirmede ki onlardan dolayı sana tâbi olalım. Bunun üzerine Allah Teâlâ işte onun hakkında Bakara suresi 99. ayetini indirdi:

﴿وَلَقَدْ أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَمَا يَكْفُرُ بِهَا إِلَّا الْفَاسِقُونَ﴾

And olsun ki sana açık seçik ayetler indirdik ki onları başkası değil ancak fasıklar inkâr ederler.

İbn-i Hüreymile'nin ve Vehb'in sözü hakkında nazil olan âyet ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Râfi b. Hüreymile ve Vehb b. Zeyd, Resûlullah (s.a.v) 'e dediler ki:

— Ey Muhammed, bize gökten okuyacağımız bir kitap getir. Bizim için nehirler çıkart ki sana tâbi olalım ve seni tasdik edelim. Bunun üzerine Allah Teâlâ onların sözlerinden dolayı bu hususta Bakara suresi 108. ayetini indirdi:

﴿أَمْ تُرِيدُونَ أَنْ تَسْأَلُوا رَسُولَكُمْ كَمَا سُئِلَ مُوسَىٰ مِنْ قَبْلُ وَمَنْ يَتَّبِعِ الْكُفْرَ بِالْإِيمَانِ فَقَدْ

صَلَ سَوَاءَ السَّبِيلِ﴾

Yoksa siz de (ey Yahudiler) evvelce Musa'ya sorulduğu gibi Peygamberinizi sorguya mı çekmek istiyorsunuz? Kim imanı(nı) küfre geçirirse dümdüz yolu sapıtmış olur.

Hüey ve kardeşinin, insanları İslâm'dan menetmesi hakkında nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Hüey b. Ahtap ve kardeşi Yasir hasetçe Araplara karşı Yahudilerin en şiddetlisi idiler. Allah Teâlâ Resûlullah (s.a.v)'i Araplardan gönderince o ikisi insanları İslâm'dan çevirme hususunda güçleri yettiğince mücâhede ediyorlardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ onların hakkında Bakara suresi 109. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَدَّ كَثِيرٌ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَوْ يَرُدُّوكُمْ مِنْ بَعْدِ إِيمَانِكُمْ كُفَّارًا حَسَدًا مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِهِمْ مِنْ

بَعْدِ مَا تَبَيَّنَ لَهُمُ الْحَقُّ فَاعْتَمُوا وَاصْطَفُوا حَتَّىٰ يَأْتِيَ اللَّهُ بِأَمْرِهِ إِنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

Ehli Kitaptan bir çoğu, Hak kendilerince besbelli olduktan sonra, ruhlarındaki hasetten ötürü sizi imanınızdan sonra küfre döndürmek hevesine düştü. Allah'ın emri gelinceye kadar şimdilik onları bırakın, serzeniş de etmeyin. Şüphesiz ki Allah her şeye hakkiyle kadirdir.¹⁶⁰

¹⁶⁰ 2/Bakara 109.

7) Yahudiler ve Hristiyanların Resûlullah (s.a.v)'in katında münazaa etmeleri Hakkında

Yahudiler ve Hristiyanların Resûlullah (s.a.v)'in katında münazaa etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Hristiyan olan Necrân halkı Resûlullah (s.a.v)'in yanına geldikleri zaman onlara Yahudilerin âlimleri geldiler ve Resûlullah (s.a.v)'in yanında münazaa ettiler ve Râfi b. Hüreymile dedi ki:

— Siz bir şey üzere değilsiniz, İsâ ve İncil'i inkâr etti. Necrân ehlinden Hristiyanlardan bir adam yahûdiye dedi ki:

— Siz, bir şey üzere değilsiniz. Musa'yı inkâr etti ve Tevrat'ı da inkâr etti.

Bunun üzerine Allah Teâlâ onların sözlerinden bu hususta Bakara suresi 113. âyetini indirdi:

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ لَيْسَتِ النَّصَارَىٰ عَلَىٰ شَيْءٍ وَقَالَتِ النَّصَارَىٰ لَيْسَتِ الْيَهُودُ عَلَىٰ شَيْءٍ وَهُمْ يَتْلُونَ الْكِتَابَ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ مِثْلَ قَوْلِهِمْ فَاللَّهُ يَحْكُمُ بَيْنَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيمَا كَانُوا فِيهِ يَخْتَلِفُونَ﴾

Yahudileri Hristiyan (saymaya değer) bir şeye sahip değiller, dedi. Hristiyanlar da: Yahudiler (saymaya değer) bir şeye sahip değiller, dedi. Halbuki hepsi de (kendilerine indirilen) Kitabı (sözde) okuyorlar. (Okumak) bilmeyenler de tıpkı onların dediklerini söyledi. Artık Allah ihtilâfa düşmekte oldukları bu (dâvada) kıyamet günü aralarında hükmünü verecektir.¹⁶¹

Yani onlardan her biri kitabında, inkâr ettiği şeyin tasdikini okuyor. Yani Yahudiler İsâ'yı inkâr ediyorlar. Halbuki onların indinde Tevrat vardır ki onda Allah'ın Mûsâ (a.s)'ın lisanı üzere, İsâ (a.s)'ı tasdik hakkında onlardan aldığı misak vardır, incil'de de Allah'ın İsâ (a.s)'ın lisanı üzere Mûsâ (a.s)'ı ve Tevrat'ı tastik hakkında onlardan aldığı söz vardır. Onların her biri diğerinin elindeki şeyi inkâr ediyor.

8) İbn-i Hüreymile'nin Allah'ın kendisiyle konuşmasını istediği hakkında

İbn-i Hüreymile'nin Allah'ın kendisiyle konuşmasını istediği hakkında nazil olan âyet ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Râfi b. Hüreymile, Resûlullah (s.a.v)'e dedi ki:

¹⁶¹ 2/Bakara 113.

— Ey Muhammed, eğer sen dediğin gibi Allah tarafından gelen bir resul isen, Allah'a de ki bizimle konuşsun da onun kelâmını dinleyelim.

Bunun üzerine Allah Teâlâ bunun hakkında onun sözüne dair Bakara suresi 118. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَقَالَ الَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ لَوْلَا يُكَلِّمُنَا اللَّهُ أَوْ تَأْتِينَا آيَةٌ كَذَلِكَ قَالَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ مِثْلَ قَوْلِهِمْ تَشَابَهَتْ قُلُوبُهُمْ قَدْ بَيَّنَّا الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾

(Hakikati) bilmeyenler, ne olur Allah bizimle (senin hak peygamber olduğuna dair yüz yüze bir) söylese, konuşsa, yahut (bu bapta) bize bir ayet (mucize) gelse, dediler. Onlardan evvelkiler de tıpkı onların söyledikleri gibi söylediler. Kalpleri birbirine ne kadar da benzemiş. Biz hakikatleri iyice bilmek isteyenlere ayetlerimizi apaçık göstermişizdir.

9) İbn-i Suriyâ'nın Peygamber (s.a.v)'e Yahudileşmesini istemesi hakkında

İbn-i Suriyâ'nın Peygamber (s.a.v)'e Yahudileşmesini istemesi hakkında nazil olan âyet ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Abdullah b. Sûriya el-Aver el-Fityûnî, Resûlullah (s.a.v)'e dedi ki:

Hidayet başka değil ancak bizim üzerine olduğumuz şeydir, öyle ise ya Muhammedi Bize tâbi ol ki, hidayete eresin. Hristiyanlar da bunun mislini söylediler. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta Abdullah b. Suriyâ'nın ve Hristiyanların dediğine dair Bakara suresi 135-141. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَقَالُوا كُونُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى تَهْتَدُوا قُلْ بَلْ مِلَّةَ إِبْرَاهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ قُلُوا آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنْزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنْزِلَ إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَمَا أُوتِيَ مُوسَى وَعِيسَى وَمَا أُوتِيَ النَّبِيُّونَ مِنْ رَبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُسْلِمُونَ فَإِنْ آمَنُوا بِمِثْلِ مَا آمَنْتُمْ بِهِ فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا هُمْ فِي شِقَاقٍ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ صِبْغَةَ اللَّهِ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ صِبْغَةً وَنَحْنُ لَهُ عَابِدُونَ قُلْ أَتُحَاجُّونَنَا فِي اللَّهِ وَهُوَ رَبُّنَا وَرَبُّكُمْ وَلَنَا أَعْمَالُنَا وَلَكُمْ أَعْمَالُكُمْ وَنَحْنُ لَهُ مُخْلِصُونَ أَمْ تَقُولُونَ إِنَّ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطَ كَانُوا هُودًا أَوْ نَصَارَى قُلْ أَأَنْتُمْ أَعْلَمُ أَمِ اللَّهُ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنْ كَتَمَ شَهَادَةً عِنْدَهُ مِنَ اللَّهِ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾

(Yahudiler) “Yahudi olun” ve (Hıristiyanlar da) “Hıristiyan olun ki doğru yolu bulasınız” dediler. De ki: “Hayır, hakka yönelen İbrahim’in dinine uyarız. O, Allah’a ortak koşanlardan değildi.”

Deyin ki: “Biz Allah’a, bize indirilene (Kur’an’a), İbrahim, İsmail, İshak, Yakub ve Yakuboğullarına indirilene, Mûsâ ve İsa’ya verilen (Tevrat ve İncil) ile bütün diğer peygamberlere Rab’lerinden verilene iman ettik. Onlardan hiçbirini diğerinden ayırt etmeyiz ve biz ona teslim olmuş kimseleriz.”

Eğer onlar böyle sizin iman ettiğiniz gibi iman ederlerse, gerçekten doğru yolu bulmuş olurlar; yüz çevirirlerse onlar elbette derin bir ayrılığa düşmüş olurlar. Allah, onlara karşı seni koruyacaktır. O, hakkıyla işitendir, hakkıyla bilendir.

“Biz, Allah’ın boyasıyla boyanmışızdır. Boyası Allah’ınkinden daha güzel olan kimdir? Biz ona ibadet edenleriz” (deyin).

Onlara de ki: “Allah hakkında mı bizimle tartışıp duruyorsunuz? Hâlbuki O, bizim de Rabbimiz, sizin de Rabbinizdir. Bizim işlediklerimiz bize, sizin işledikleriniz size aittir. Biz O’na gönülden bağlanmış kimseleriz.”

Yoksa siz, “İbrahim de, İsmail de, İshak da, Yakub ile Yakuboğulları da Yahudi, ya da Hıristiyan idiler” mi diyorsunuz? De ki: “Sizler mi daha iyi bilirsiniz, yoksa Allah mı?” Allah tarafından kendisine ulaşan bir gerçeği gizleyen kimseden daha zalim kimdir? Allah, yaptıklarınızdan habersiz değildir.

Onlar gelip geçmiş bir ümmettir. Onların kazandıkları kendilerinin, sizin kazandıklarınız sizindir. Siz onların yaptıklarından sorumlu tutulacak değilsiniz.

10) Kiblenin, Kabe'ye değiştirilmesi esnasında Yahudilerin sözleri Hakkında

Kiblenin, Kabe'ye değiştirilmesi esnasında Yahudilerin sözleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak’tan naklederek şöyle dedi:

Kible Şâm tarafından = Kudüs'ten Kabe'ye değiştiği zaman, Recep ayında, Resûlullah (s.a.v)’ in Medine'ye gelişinden tam yedi ay geçmişti. Resûlullah (s.a.v)'e, Rifâe b. Kays, Kardam b. Amr, Kâb b. el-Eşref, Rafî b. Ebl Râfi, Haccâc b. Amr, ki bu Kâb b. el-Eşref’in halifi = müttelikidir. Rebî b. Rebi b. Ebi'l Hukayk ve Kinâne b. Rebi b. Ebi'l-Hukayk geldiler ve dediler ki:

Ey Muhammed üzerinde olduğun kablenden seni çeviren nedir? Halbuki sen İbrahim'in milleti ve onun dini üzere olduğunu iddia ediyorsun. Üzerine olduğun kiblene dön, sana tabi olalım ve seni tasdik edelim.

Onlar bununla ancak onu dininden saptırmayı murad ediyorlardı. Bunun üzerine Allah Teala onların hakkında Bakara suresi 142. ayetini inzal buyurdu.

﴿سَيَقُولُ السُّفَهَاءُ مِنَ النَّاسِ مَا وَلَّاهُمْ عَنْ قِبْلَتِهِمُ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا قُلْ لِلَّهِ الْمَشْرِقُ وَالْمَغْرِبُ يَهْدِي مَنْ يَشَاءُ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا وَمَا جَعَلْنَا الْقِبْلَةَ الَّتِي كُنْتَ عَلَيْهَا إِلَّا لِنَعْلَمَ مَنْ يَتَّبِعِ الرَّسُولَ مِمَّنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ وَإِنْ كَانَتْ لَكَبِيرَةً إِلَّا عَلَى الَّذِينَ هَدَى اللَّهُ وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُضِلَّ إِيْمَانَكُمْ إِنَّ اللَّهَ بِالنَّاسِ لَرَّءُوفٌ رَحِيمٌ﴾

İnsanlardan (Yahudi ve müşriklerden) bir takım beyinsizler (Müslümanların namazda kible edinip) üzerinde durdukları (devam ettikleri eski) kiblesinden çeviren (sebeup) nedir? diyecekler. De ki (Habibim) doğu da Allah'ın, batı da. O, kimi dilerse onu doğru yola iletir.

Böylece sizi (ey Muhammed ümmeti) vasat (orta) bir ümmet yapmışızdır, insanlara karşı (hakikatin) şahitler(i) olasınız, bu peygamber de sizin üzerinize tam bir şahit olsun diye. (Habibim) senin hâlâ üstünde dura geldiğin (Kâ'beyi tekrar) kible yapmamız, o peygambere (sana) uyanları (senin izince gidenleri) ayağının iki ökçesi üzerinde geri döneceklerden (irtidad edeceklerden ve münafıklardan) ayırt etmemiz içindir. Gerçi (Kible'nin bu suretle çevrilmesi) elbette büyük bir (mes'ele)dir. Ancak bu, Allah'ın, doğru yola iletmişti kimseler hakkında (asla vârid) değil. Allah imanımızı zayi edecek değildir. Çünkü Allah insanları çok esirgeyendir, (onlara) rahmet (ve inayet)ini râyiğan edendir.

Yani imanınızı zayi etmez demek, ilk kibleye olan imanınızı, peygamberinizi tasdikinizi ve O'na, sonraki kibleye doğru yönelerek tâbi olmanızı ve peygamberinize o kiblede itaat etmenizi zayi etmez. Yani elbette size o ikisinin de ecrini muhakkak verir.

﴿قَدْ نَرَى تَقَلُّبَ وَجْهِكَ فِي السَّمَاءِ فَلَنُوَلِّيَنَّكَ قِبْلَةً تَرْضَاهَا فَوَلِّ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَحَيْثُ مَا كُنْتُمْ فَوَلُّوا وُجُوهَكُمْ شَطْرَهُ وَإِنَّ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَيَعْلَمُونَ أَنَّهُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّهِمْ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا يَعْمَلُونَ وَلَئِنْ أَتَيْتَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ بِكُلِّ آيَةٍ مَا تَبِعُوا قِبْلَتَكَ وَمَا أَنْتَ بِتَابِعٍ قِبْلَتَهُمْ وَمَا بَعْضُهُمْ بِتَابِعٍ قِبْلَةَ بَعْضٍ وَلَئِنْ اتَّبَعْتَ أَهْوَاءَهُمْ مِنْ بَعْدِ مَا بَجَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ إِنَّكَ إِذَا لَمِنَ الظَّالِمِينَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ آبَاءَهُمْ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنْهُمْ لَيَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ فَلَا تَكُونَنَّ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾

(Ey Muhammed!) Biz senin çok defa yüzünü göğe doğru çevirip durduğunu (vahiy beklediğini) görüyoruz. (Merak etme) elbette seni, hoşnut olacağın kıbleye çevireceğiz. (Bundan böyle), yüzünü Mescid-i Haram yönüne çevir. (Ey Müslümanlar!) Siz de nerede olursanız olun, (namazda) yüzünüzü hep onun yönüne çevirin. Şüphesiz kendilerine kitap verilenler, bunun Rabblerinden (gelen) bir gerçek olduğunu elbette bilirler. Allah, onların yaptıklarından habersiz değildir.

Andolsun, sen kendilerine kitap verilenlere her türlü mucizeyi getirsen de, onlar yine senin kiblene uymazlar. Sen de onların kiblesine uyacak değilsin. Onlar birbirlerinin kiblesine de uymazlar. Andolsun, eğer sana gelen bunca ilimden sonra onların arzu ve keyiflerine uyacak olursan, o takdirde sen de mutlaka zalimlerden olursun.

Kendilerine kitap verdiklerimiz onu (Peygamberi) oğullarını tanıdıkları gibi tanır. Böyle iken içlerinden birtakımı bile bile gerçeği gizlerler.

Hak (ancak) Rabbindendir. Artık, sakın şüpheyi düşenlerden olma!

11) Yahudilerin Tevrat'taki hak olan şeyleri gizlemeleri Hakkında

Yahudilerin Tevrat'taki hak olan şeyleri gizlemeleri ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi: Muâz b. Cebel, ki bu Benî Seleme'nin kardeşidir; Sad b. Muâz, ki bu Beni Abdul-Eşhel'in kardeşidir; Hârice b. Zeyd ki bu Belhâris b. Hazrec'in kardeşidir, Yahudi bir âlim topluluktan Tevrat'taki olan bazı şeyleri sordular ve onlar da onu onlardan gizlediler ve onlara ondan haber vermekten imtina ettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ onlar hakkında Bakara suresi 159. ayetini inzal buyurdu :

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَهُدًى مِّنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ

يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ﴾

Hakikat, indirdiğimiz o açık açık ayetlerimizi ve doğruyu —biz kitapta insanlara onu pek aşikâr bir surette bildirdikten sonra — gizleyenler (yok mu) işte onların hâli) onlara hem Allah lanet eder ve hem de lanet etmek şanından olanlar lanet eder.

12) Yahudileri İslam'a davet ettiği zaman Peygamber (a.s.)'a verdikleri cevaplar Hakkında

Yahudileri İslam'a davet ettiği zaman Peygamber (a.s.)'a verdikleri cevaplar ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi.¹⁶²

¹⁶² İbn-i Hişam a. g. e. , 2/150; Terceme 2/251.

Resülullah (s.a.v) ehli kitaptan olan Yahudileri İslam'a davet etti ve onları İslâmiyet'e teşvik etti. Allah'ın azabından şiddet ve ukubetinden onları kaçındırdı. Bunun üzerine ona Râfi b. Hârice ve Mâlik b. Avf dediler ki:

Hayır, bilâkis ey Muhammed, babalarımızın üzerinde bulundukları şeye tâbi oluruz. Onlar bizden daha bilgili ve daha hayırlı idiler.

Bunun üzerine Allah Teala bu hususta onların sözlerinden olarak Bakara suresi 170. ayetini indirdi:

﴿وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ﴾

Onlara Allah'ın indirdiğine uyun, denildiği zaman onları Hayır, biz atalarımızı üzerinde bulduğumuz şeye uyarız, derler. Ya ataları bir şey anlamamış, doğruyu da bulmamış idiysele?

13) Yahudilerin Beni Kaynuka Çarşısında Toplanmaları Hakkında

Yahudilerin Beni Kaynuka Çarşısında Toplanmaları ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁶³

Allah Teala Bedir gününde Kureyş'i musibete uğrattığı ve Resülullah (s.a.v), Medine'ye döndüğü zaman Beni Kaynuka çarşısına Yahudileri topladı ve şöyle dedi:

Ey Yahudi topluluğu, Allah'ın Kureyş'e verdiği musibetin mislini size de isabet etmemesi için Müslüman olunuz. Onlar da dediler ki:¹⁶⁴

Ey Muhammed, sen savaşı bilmeyen, tecrübesiz Kureyş'ten birtakım kişileri katlettiğine aldanma! Vallahi sen şayet bizimle savaşırsan bizim nasıl insan olduğumuzu ve semin bizim gibisi ile karşılaşmadığın göreceksin. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta onların sözlerinden olarak Al-i İmran suresi 12-13.¹⁶⁵ ayetlerini inzal buyurdu:

﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سِتٌّ لَّهُمْ وَأَتَّخِذُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَبُيُوتَ الْمِهَادِ قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِتْنَةِ الْعُقَاتِ فَمَا تَتَّقُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَهُمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصَرِهِ مَنْ يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾

¹⁶³ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/150; Terceme 2/251.

¹⁶⁴ Bkz. İbn-i Hişam a. g. e. , 3/6; Terceme 3/65.

¹⁶⁵ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 235.

(Habibim) o küfreden (Yahudi)lere de ki: Yalanda mağlûb olacaksınız ve (toptan) cehenneme sürüleceksiniz. O ne kötü yataktır.

(Bedir muharebesinde) karşılaşan iki toplulukta sizin için muhakkak bir ibret vardır. (Onlardan) bir cem'iyet Allah yolunda dövüşüyordu, diğeri ise kâfirdi. Onlar öbürlerini (Müslümanları) dış gözleriyle kendilerinin iki katı olarak görüyorlardı. Allah, kimi dilerse onu yardımıyla destekler. Şüphesiz bunda kalp gözleri açık olanlar için kati bir ibret vardır.

14) Resûlullah (s.a.v)'in Midrâs'ın evine girmesi Hakkında

Resûlullah (s.a.v)'in Midrâs'ın evine girmesi ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Midrâs'ın evine, Yahudilerden bir cemaatin yanına girdi ve onları Allah'a davet etti. Ona Nu'mân b. Amr ile Haris b. Zeyd dediler ki:

Ey Muhammed, sen hangi din üzeresin? Dedi ki:

İbrahim'in milleti ve onun dini üzereyim. O ikisi dediler ki:

İbrahim Yahudi idi. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) onlara dedi ki:

Tevrat'ı getiriniz o aramızda hakem olsun.

O ikisi onu getirmekten imtina ettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ o ikisi hakkında Al-i İmran suresi 23-24. ayetlerini inzâl buyurdu

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَمُحَرِّضُونَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ نَمَسَّ النَّارَ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ﴾

Kitab'tan (Tevrat'tan) kendilerine bir nasip verilmiş olanları göremedin mi ki Allah'ın Kitabı —aralarında hakem olmak için — çağırıyorlar da sonra onlardan bir zümre (bu Kitaba) arkasını çeviriyor. Onlar böyle (hakikatlerden) yüz çevirmeyi âdet edinmiş kimselerdir. Bunun sebebi şudur: Onlar Sayılı günlerden başka bize asla ateş dokunmayacak, dediler. Onların uydurdukları bu şey, dinleri hususunda da (kendilerini) aldatmıştır.¹⁶⁶

15) Yahudilerin ve Nasranîlerin İbrahim (a.s) hakkında ihtilâf etmeleri

Yahudilerin ve Nasranîlerin İbrahim (a.s) hakkında ihtilâf etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

¹⁶⁶ 3/Al-i İmran suresi 23-24.

Yahûdiler'in âlimleri ve Necrân'ın Hıristiyanları gelip konuştular. Resûlullah (s.a.v)'in yanında toplandıkları ve birbiriyle münazaa ettikleri zaman Ahbar şöyle dedi:

İbrahim başka değil ancak yahûdidir. Necran halkından Nasraniler de dediler ki: İbrahim başka değil ancak Nasrani'dir.

Bunun üzerine Allah taala onların hakkında Al-i İmran suresi 65-68. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تُحَاجُّونَ فِي إِبْرَاهِيمَ وَمَا أُنْزِلَتِ التَّوْرَةُ وَالْإِنْجِيلُ إِلَّا مِنْ بَعْدِهِ أَفَلَا تَعْقِلُونَ هَا أَنْتُمْ هَؤُلَاءِ حَاجِّجْتُمْ فِيمَا لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَاجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَاللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنْتُمْ لَا تَعْلَمُونَ مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ إِنَّ أَوْلَى النَّاسِ بِإِبْرَاهِيمَ لَلَّذِينَ اتَّبَعُوهُ وَهَذَا النَّبِيُّ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَاللَّهُ وَلِيُّ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Ey kitap ehli! İbrahim hakkında niçin tartışıyorsunuz. Oysa Tevrat da, İncil de ondan sonra indirilmiştir. Siz hiç düşünmüyor musunuz?

İşte siz böyle kimselersiniz! Diyelim ki biraz bilginiz olan şey hakkında tartıştınız. Ya hiç bilginiz olmayan şey hakkında niçin tartışıyorsunuz? Allah bilir, siz bilmezsiniz.

İbrahim, ne Yahudi idi, ne de Hıristiyan. Fakat o, hanif (Allah'ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir müslümandı. Allah'a ortak koşanlardan da değildi.

Şüphesiz, insanların İbrahim'e en yakın olanı, elbette ona uyanlar, bir de bu peygamber (Muhammed) ve mü'minlerdir. Allah da mü'minlerin dostudur.

16) Bazılarının sabahleyin Peygambere iman etmesi ve akşamleyin inkar etmeleri Hakkında

Bazılarının sabahleyin Peygambere iman etmesi ve akşamleyin inkar etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:¹⁶⁷

Abdullah b. Sayf, Adiy b. Zeyd ve Haris b. Avf birbirine şöyle dediler:

Geliniz Muhammed ve ashabının üzerine inen şeye sabahleyin iman edelim ve akşam inkar edelim ki, dinlerini karıştıralım, belki onlarda bizim yaptığımız gibi yaparlar ve onun dininden dönerler. Bunun üzerine Al-i İmran suresi 71-73. ayetlerini inzal buyurdu:

¹⁶⁷ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/151; Terceme 2/254.

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لِمَ تَلْبِسُونَ الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُونَ الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ وَقَالَتْ طَائِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ الْكِتَابِ آمِنُوا بِالَّذِي أُنْزِلَ عَلَى الَّذِينَ آمَنُوا وَاجْهَ النَّهَارِ وَاكْفُرُوا آخِرَهُ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ وَلَا تُؤْمِنُوا إِلَّا لِمَن تَبَعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ الْهُدَى هُدَى اللَّهِ أَنْ يُؤْتَى أَحَدٌ مِّثْلَ مَا أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَاجُّوكُمْ عِنْدَ رَبِّكُمْ قُلْ إِنَّ الْفَضْلَ بِيَدِ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ﴾

Ey Kitap ehli! Niçin hakkı batılla karıştırıyor ve bile bile gerçeği gizliyorsunuz?

Kitap ehlinden bir grup, “Mü'minlere indirilene günün başlangıcında inanın, sonunda da inkâr edin, belki onlar (size bakarak) dönerler” dedi.

“Sizin dininize uyandan başkasına inanmayın” (dediler). De ki: “Şüphesiz hidayet, Allah'ın hidayetidir. Birine, size verilenin benzerinin verilmesinden veya Rabbinizin huzurunda aleyhinize deliller getireceklerinden ötürü mü (böyle söylüyorsunuz)?” De ki: “Lütuf Allah'ın elindedir. Onu dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.”¹⁶⁸

17) Ebû Râfi'in Hz. Peygambere Sunduğu Teklif

Ebû Râfi'in ve Necrânî'nin Hristiyanlar İsa'ya ibâdet ettiği gibi sana ibadet etmemizi mi istiyorsun sözleri hakkında inen ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Ebû Râfi el-Kurazi, Yahudilerin âlimlerinin' ve ehli Necran'dan olan Hristiyanların Resûlullah (s.a.v)'in yanında toplandıkları ve Resûlullah (s.a.v), onları İslâm'a davet ettiği zaman Ebû Râfi şöyle dedi:

Ey Muhammed bizden, sana ibadet etmemizi mi istiyorsun? Hristiyanlar İsa b. Meryem'e ibadet ettikleri gibi...

Ehli Necran'dan Nasrânî = Hristiyan bir adam, ki ona Ribbis denilir; Reys ve Reis olarak da rivayet olunur; dedi ki:

Ey Muhammed bizden bunu mu istiyor ve bizi ona mı çağıryorsun?

Veya benzeri bir şey söyledi. Resûlullah (s.a.v) dedi ki:

Allah'ın gayrına ibadet etmekten veya ondan başkasına ibadet etmeyi emretmekten Allah'a sığınırım. Allah beni bunun için göndermedi.

Veya benzerini söyledi. Bunun üzerine Allah Teâlâ o ikisinin sözünden olarak bu hususta Al-i İmran suresi 79-80. ayetlerini inzal buyurdu:

¹⁶⁸ 3/Al-i İmran suresi 71-73.

﴿ مَا كَانَ لَيْسَ أَنْ يُؤْتِيَهُ اللَّهُ الْكِتَابَ وَالْحُكْمَ وَالنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا عِبَادًا لِي مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ كُونُوا رَبَّانِيِّينَ بِمَا كُنْتُمْ تُعَلِّمُونَ الْكِتَابَ وَبِمَا كُنْتُمْ تَدْرُسُونَ وَلَا يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَتَّخِذُوا الْمَلَائِكَةَ وَالنَّبِيِّينَ أَرْبَابًا أَيَأْمُرُكُمْ بِالْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْتُمْ مُسْلِمُونَ ﴾

Allah'ın, kendisine Kitab'ı, hükmü (hikmeti) ve peygamberliği verdiği hiçbir insanın, “Allah'ı bırakıp bana kullar olun” demesi düşünülemez. Fakat (şöyle öğüt verir:): “Öğretmekte ve derinlemesine incelemekte olduğunuz Kitap uyarınca rabbânîler (Allah'ın istediği örnek ve dindar kullar) olun.”

Onun size, “Melekleri ve peygamberleri ilâhlar edinin.” diye emretmesi de düşünülemez. Siz müslüman olduktan sonra, o size hiç inkârı emreder mi?

18) Yahudilerden ahit alınması hakkında

Yahudilerden ahit alınması hakkında inen âyet ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Allah, yahûdilerden ve Peygamberlerinden aldığı ahdi zikretti ve Peygamber Efendimizin onlara geldiğinde onun kabul edecekleri hakkında verdikleri andı hatırlattı. Allah Teala Al-i İmran Suresi 89. ayetini inzal buyurdu.

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ النَّبِيِّينَ لَمَا آتَيْتُكُمْ مِنْ كِتَابٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَاءَكُمْ رَسُولٌ مُصَدِّقٌ لِمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِ وَلَتَنْصُرُنَّهُ قَالَ أَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِي قَالُوا أَقْرَرْنَا قَالَ فَاشْهَدُوا وَأَنَا مَعَكُمْ مِنَ الشَّاهِدِينَ﴾

Allah, (geçmiş) peygamberler(in)den —and olsun ki size Kitap ve Hikmet verdim. Sonra da size nezdinizdeki (o Kitap ve hikmeti) tasdik eden bir peygamber gelmiştir (gelecektir). Ona katiyyen iman ve ona her halde yardım edeceksiniz diye — (ahd ve) misak aldığı zaman dedi ki: İkrar ettiniz ve uhdenize bu ağır yükümü (vecibemi) alıp kabul eylediniz mi? Onlar (cevaben) ikrar ettik, dediler. (Allah) dedi ki: Öyleyse (birbirinize ve ümmetlerinize karşı) şahit olun, ben de sizinle beraber (bu ikrarınıza şahitlik edenlerdenim.)

19) Yahudilerin Ensârı birbirine düşürmeleri Hakkında

Yahudilerin Ensârı birbirine düşürmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁶⁹

¹⁶⁹ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/153; Terceme 2/257.

Şe's b. Kays — ki bu yaşı ilerlemiş ihtiyar bir kişi idi. Küfrü büyük, Müslümanlara şiddetli kindar olan bir kimse idi — Resûlullah (s.a.v)'in Evs ve Hazrec'den olan ashabından bir topluluğun yanına, onların toplanmış olduğu bir mecliste, konuşurlarken geldi ve cahiliyette aralarında düşmanlığın olmasından sonra ülfet ve cemaatlerine ve İslâm üzere aralarının iyi olmasına kızdı sonra gelip şöyle dedi:

Beni Kayle'nin cemaati bu memlekette toplanmıştır. Hayır, vallahi onların cemaati ve eşrafı oralarda toplandıkları zaman, biz onlarla hiçbir zaman karar kılamayız. Sonra o, Yahudilerden yanında olan genç bir kişiye emretti ve şöyle dedi:

— Onlara git ve onlarla birlikte otur. Sonra Bûâs gününü ve ondan önce geçen şeyleri anlat, onun hakkında söylemiş oldukları şiirlerden bazılarını onlara oku.

Ve o da bu emrini yerine getirdi. Bu esnada millet konuştu, münazaa ettiler ve birbirine karşı tefâhür ettiler, nihayet iki kabileden binekler üzerinde olan iki adam kapıştı. Bunlar Evs'den Beni Harise b. Hâris'den biri olan Evs b. Kayzi'dir. Biri de Hazrec'den Beni Seleme'den biri olan Cabbâr b. Sahr'dır. Bunlar bu ikisi birbirine karşı söz düellosuna giriştiler sonra o ikisinden biri diğerine şöyle dedi:

— Eğer dilerseniz, başa dönelim.

Bunun üzerine iki fırka birden gazaplandı ve:

Yapalım! Buluşma yerimiz Zahir olsun.

Silâha sarılınız, silâha sarılınız, dediler ve o harreye çıktılar. Bu haber, Resûlullah (s.a.v)'e vardı ve beraberindeki muhacirlerinden olan ashabıyla birlikte çıktı. Onların yanına geldi ve şöyle dedi:

Ey Müslümanlar topluluğu, Allah'tan sakınınız, Allah'tan sakınınız, Allah sizi İslâm'a hidayet ettikten ve sizi onunla şereflendirdikten ve sizden cahiliyet durumunu İslâmiyetle kestikten ve onunla sizi küfürden kurtardıktan ve onunla sizin kalbinizi telif ettikten sonra, ben sizin aranızda bulunduğun halde cahiliyet davasıyla mi birbirinize düşeceksiniz.

Bunun üzerine millet anladı ki o şeytandan bir ifsat bir vesvesedir ve kendi düşmanlarından bir hiledir. Böylece ağladılar. Evs'den ve Hazrec'den adamlar birbirlerinin boyunlarına sarıldılar, sonra Resûlullah (s.a.v) ile birlikte söz dinler ve itaat eder olarak oradan ayrıldılar, gittiler. Allah onlardan Allah'ın düşmanı Şe's b. Kays'ın hilesini söndürmüştü. Bunun üzerine Allah Teâlâ Şe's b. Kays'ın ve yaptığı şeyin hakkında Al-i İmran suresi 98-99. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَمْ تَكْفُرُوا بِالْآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ

لَمْ تَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ مَنْ آمَنَ تَبِعُونَهَا عِوَجًا وَأَنْتُمْ شُهَدَاءُ وَمَا اللَّهُ بِغَافِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ﴾

De ki ey kitaplılar, Allah ne yaparsanız hepsine hakkiyle şahit iken niçin Allah'ın ayetlerini inkâr ediyorsunuz?

De ki ey Kitaplılar, kendiniz (İslâm dininin hak olduğunu Kitaplarınızda okuyan) şahitler olduğunuz halde, neye iman edenleri Allah yolundan, kendiniz onda bir eğrilik aramaya yeltenerek, döndürmeye çalışıyorsunuz? Allah yaptığınızdan gafil değildir.

Allah, Evs b. Kayzi ve Cebbar b. Sahr ve o ikisiyle birlikte kavimlerinden olan kimseler hakkında (ki onlar yaptıklarını Şe'sin cahiliyet işinden onlara bulaştırdığı şey yüzünden yapmışlardı) Allah Teala Al-i İmran suresi 100-105. ayetlerini indirdi:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا فَرِيقًا مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ يَرُدُّوكُمْ بَعْدَ إِيمَانِكُمْ كَافِرِينَ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنْتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ آيَاتُ اللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُ وَمَنْ يَعْتَصِم بِاللَّهِ فَقَدْ هُدِيَ إِلَى صِرَاطٍ مُسْتَقِيمٍ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا وَاذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنْتُمْ أَعْدَاءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُمْ بِنِعْمَتِهِ إِخْوَانًا وَكُنْتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِنَ النَّارِ فَأَنْقَذَكُمْ مِنْهَا كَذَلِكَ يُبَيِّنُ اللَّهُ لَكُمْ آيَاتِهِ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ وَلِتُكُنْ مِنْكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ تَفَرَّقُوا وَاخْتَلَفُوا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَأُولَٰئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

Ey iman edenler, eğer kendilerine Kitap verilenlerin İçinden her hangi bir zümreye boyun eğecek olursanız, sizi imanınızdan sonra döndürüp kâfirler yaparlar.

Halbuki siz Allah'a nasıl küfreder (Onu inkâr ederisiniz ki, karşınızda Allah'ın ayetleri okunup durmaktadır. Onun peygamberi de içinizde. Kim Allah'a sınıksız tutunursa muhakkak ki doğru bir yola iletilmiştir o.

Ey iman edenler, Allah'tan nasıl korkmak lazımsa öylece korkun. Sakın siz, Müslümanlar (olmak)tan başka (bir sıfatla) can vermeyin.

Bu, Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar; İşte onlar için büyük bir azap vardır.¹⁷⁰

Yahudilerin ancak şerhlerimiz iman etti sözleri hakkında nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

¹⁷⁰ 3/Al-i İmran 100-105.

Abdullah b. Selâm, Sa'lebe b. Saye, Üseyd b. Sa'ye, Esed b. Ubeyd Müslüman oldukları ve Yahudilerden onlarla birlikte olan kimseler Müslüman oldukları, iman ettikleri, Peygamberi tasdik ettikleri ve İslama rağbet ettirdikleri ve onda sabit kadem oldukları zaman Yahudilerin küfür ehli olan Yahudi âlimleri dediler ki: Muhammed'e ancak şerlilerimiz, iman etti. Şayet bizim hayırlılarımızdan olsalardı babalarının dinini terk etmez ve başkasının dinine girmezlerdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta onların sözlerinden olarak Al-i İmran suresinin 113-114. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿لَيْسُوا سَوَاءً مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ أُمَّةٌ قَائِمَةٌ يَتْلُونَ آيَاتِ اللَّهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ وَيُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ وَأُولَئِكَ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾

Hepsi bir değildirler. Kitaplıların içinde ayakta dikilen bir ümmet vardır ki gecenin saatlerinde onlar secdeye kapanarak Allah'ın ayetlerini okurlar.

Allah'a ve âhiret gününe inanırlar, iyiliği emrederler, kötülük ten vaz geçirmeye çalışırlar, hayır işlerinde de birbiriyle yansırırlar İşte onlar salihlerdendirler.

20) Müslümanların Yahudilerle dostluk kurmalarından nehy eden ayetler Hakkında

Müslümanların Yahudilerle dostluk kurmalarından nehy eden ayetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Müslümanlardan birtakım adamlar Yahudilerden birtakım adamları sıra = dost ediniyorlardı. Çünkü aralarında eman ve ittifak anlaşması vardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ onların hakkında onları Yahudilerin dostluğundan nehyederek Al-i İmran suresi 118-119. ayetlerini inzal buyurdu :

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا بَطَانَةً مِنْ دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَاءُ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمْ الْآيَاتِ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ هَا أَنْتُمْ أَوْلَاءُ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوا آمَنَّا وَإِذَا خَلَوْا عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ مِنَ الْغَيْظِ قُلْ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾

Ey iman edenler, kendi (din kardeş)lerinizden başkasını (dost ve) sırdaş edinmeyin. (Çünkü) onlar size şer ve fesat yapmakta hiç kusur etmezler, size sıkıntı

verecek şeyleri arzu ederler. Hakikat, onların (kin ve) buğzları ağızlarından (taşıp) meydana vurmuştur. Göğüslerinde gizlemekte oldukları (düşmanlık) ise daha büyüktür. Size ayetlerimizi (kati surette) açıkladık, eğer düşünürseniz.

İşte siz öyle kimselersiniz ki, onları seversiniz; onlar ise, bütün kitaplara iman ettiğiniz hâlde, sizi sevmezler. Onlar sizinle karşılaştıkları zaman “inandık” derler. Ama kendi başlarına kaldıklarında, size karşı kinlerinden dolayı parmaklarını ısıırırlar. De ki: “Öfkenizden ölün!” Şüphesiz Allah, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) bilir.

21) Ebû Bekr ile Finhas'ın arasında geçen hadise

Ebû Bekr ile Finhas'ın arasında geçen hadise ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Ebû Bekr es-Sıddık Midrâs'ın evine Yahudilerin yanına girdi ve onlardan bir çok insanları buldu. Onlar kendilerinden bir adamın yanında toplanmışlardı. O adama Finhâs denilir. Bu, onların ulemasından idi. Onunla birlikte de onların harblerinden bir habr = âlim vardı ki ona Eşye denilir. Ebû Bekr Finhâs'a dedi ki:

Ey Finhâs sana yazıklar olsun Allah'tan kork ve Müslüman ol. Allah'a yemin ederim ki muhakkak sen bilirsin ki Muhammed Allah'ın Resulüdür. Onun indinden size hak ile gelmiştir. Onun ismini nezdinizde, Tevrat ve İncil'de yazılmış olarak bulursunuz.

Bunun üzerine Finhâs, Ebû Bekr'e dedi ki:

— Vallahi ey Ebû Bekr bizim Allah'a hiçbir ihtiyacımız yoktur. O bize muhtaçtır. Biz ona tazarru etmeyiz, nitekim o bize tazarru eder. Biz muhakkak ondan zenginiz o ise bizden zengin değildir. Şayet bizden zengin olsa bizim mallarımızı istikraz etmez = borç istemez. Nitekim arkadaşınız Muhammed böyle iddia eder. Sizi ribâdan nehy eder ve onu bize verir. Şayet bizden zengin olsaydı bize ribâyı vermezdi.

Bunun üzerine Ebû Bekr gazaplandı ve Finhâs'ın yüzüne şiddetli bir darbe indirdi ve şöyle dedi:

— Nefsim elinde olana yemin ederim ki, bizimle sizin aranızdaki ahid olmasaydı ey Allah'ın düşmanı elbette başını vururdum.

Bunun üzerine Finhâs Resûlullah (s.a.v)'e gitti ve şöyle dedi:

Ey Muhamed, bak senin arkadaşın bana ne yaptı? Resûlullah (s.a.v) de Ebû Bekr'e şöyle dedi:

Yaptığın bu şeye seni ne sürükledi? Ebû Bekr de, dedi ki:

Ey Allah'ın Resulü, şüphesiz Allah'ın düşmanı büyük bir söz söyledi. O iddia etti ki, Allah fakirdir, onlar ise zenginmişler. Bunu deyince, Allah için gazablandım ve onun yüzüne vurdum.

Finhâs ise bunu inkâr etti ve dedi ki: — Bunu söylemedim.

Bunun üzerine Allah Teâlâ Finhâs'ın dediği şey hakkında ona karşı bir red olarak, Ebû Bekri tasdik için Al-i İmran suresi 181. âyeti kerimesini inzal buyurdu:

﴿لَقَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّذِينَ قَالُوا إِنَّ اللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَاءُ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا وَقَتْلَهُمُ الْأَنْبِيَاءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا عَذَابَ الْحَرِيقِ﴾

Hakikat, Allah fakirdir. Biz zenginleriz, diyenlerin lafını andolsun ki Allah işitmiştir. Söyledikleri (o sözü) haksız yere peygamberleri öldürmeleriyle beraber yazacağız ve diyeceğiz ki: Tadın o cehennem azabını.

Ebû Bekr es-Sıddik (r.a)'ın hakkında ve bu hususta onda olan gazab hakkında Allah Teala Al-i İmran suresinin 186-188. ayetleri nazil oldu:

﴿لِكَيْلَوْنَ فِي أَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعَنَّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَمِنَ الَّذِينَ أَشْرَكُوا أَهْدَى كَثِيرًا وَإِنْ تَضَرَّعُوا وَتَتَّقُوا فَإِنَّ ذَلِكَ مِنْ عَزْمِ الْأُمُورِ﴾

Andolsun, mallarınız ve canlarınız konusunda imtihana çekileceksiniz. Sizden önce kendilerine kitap verilenlerden ve Allah'a ortak koşanlardan üzücü birçok söz işiteceksiniz. Eğer sabreder ve Allah'a karşı gelmekten sakınırsanız bilin ki, bunlar (yapmaya değer) azmi gerektiren işlerdendir.

Sonra Finhâs'ın ve Yahudilerden onunla birlikte olan hahamların dediği hakkında şöyle buyurdu:

﴿وَإِذْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ لَتُبَيِّنُنَّهُ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُ فَنَبَذُوهُ وَرَاءَ ظُهُورِهِمْ وَاشْتَرَوْا بِهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَبَيَّسَ مَا يَشْتَرُونَ لَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَا أَتَوْا وَيُجِبُونَ أَنَّ هُمُ الْمُحْمَدُونَ بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا فَلَا تَحْسَبَنَّهُمْ بِمَفَازَةٍ مِنَ الْعَذَابِ وَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

-Allah bir zaman kendilerine Kitâb verilenlerden Onu (Celâlim hakkı için) behemhal insanlara açıklayıp anlatacaksınız, onu gizlemeyeceksiniz, diye teminat almıştı. Onlar ise o sözü arkalarına attılar. Onun mukabilinde az bir menfaati satın aldılar. Müşteri oldukları şey ne kadar kötüdür!

Getirdikleriyle (ettikleri kötülüklerle) kıvranan, yapmadıkları İle de öğünmelerini arzu eden o kimseler (yok mu?) onların azabdan kurtulacak (selâmet) bir yerde bulunacaklarını zinhar sanma, zinhar sanma. Onlara pek acıklı bir azab vardır. Yani Finhâs, Eşye" ve hahamlardan bu ikisinin benzeri için... Onlar ki insanlar için süslü püslü kıldıkları dalâlet vesilesiyle dünyadan kazandıktan şeylerle sevinirler ve yapmadıkları bir şeyle öğünmeyi severler. İnsanların onlara ulema demesini severler. Halbuki onlar ilim ehli değillerdir. İnsanları ne bir hidayet ne de bir hak üzerine götürmedikleri halde insanların ne güzel yaptınız, demesini istiyorlar.

22) Yahudilerin Mü'minlere cimrilik etmeyi emretmeleri Hakkında

Yahudilerin Mü'minlere cimrilik etmeyi emretmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁷¹

Kerdem b. Kays, ki bu Kâb b. el-Eşref'in müttelikidir. Üsâme b. Habib, Nâfi' b. Ebi Nâfi', Bahriyy b. Amr, Huyey b. Ahtab, Rifâe b. Zeyd b. Tâbut, Ensârdan birtakım kişilerin yanlarına geliyorlar, onlarla karışıp kaynaşıyorlardı. Onlara nasihat ediyorlardı. Onlar Resûlullah (s.a.v)'in ashabındandılar ve onlar şöyle diyorlardı:

Mallarınızı infak etmeyiniz hayra harcamayınız, çünkü biz size karşı mallarınızın gitmesinden ötürü fakirliğe düşeceğinizden korkuyoruz. Nafaka hususunda süratli davranmayınız, çünkü bilmezsiniz ki ne olacaktır.

Bunun üzerine Allah onların hakkında Nisa suresi 37-39. ayetlerini inzal etti:

﴿الَّذِينَ يَخُلُونِ وَيَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبُخْلِ وَيَكْتُمُونَ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَأَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ عَذَابًا مُهِينًا وَالَّذِينَ يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ رِئَاءَ النَّاسِ وَلَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَكُنِ الشَّيْطَانُ لَهُ قَرِينًا فَسَاءَ قَرِينًا وَمَاذَا عَلَيْهِمْ لَوْ آمَنُوا بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَنْفَقُوا مِمَّا رَزَقَهُمُ اللَّهُ وَكَانَ اللَّهُ بِهِمْ عَلِيمًا﴾

Bunlar cimrilik eden, insanlara da cimriliği emreden ve Allah'ın, lütfundan kendilerine verdiği nimeti gizleyen kimselerdir. Biz de o nankörlere alçaltıcı bir azap hazırlamışızdır.

Bunlar, mallarını insanlara gösteriş için harcayan, Allah'a ve ahiret gününe de inanmayan kimselerdir. Şeytan kimin arkadaşı olursa, o ne kötü arkadaştır.

Bunlar, Allah'a ve ahiret gününe iman etselerdi ve Allah'ın verdiği rızıktan (gösterişsiz olarak) harcasalardı, kendilerine ne zarar gelirdi? Allah, onları en iyi bilendir.

¹⁷¹ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/156; Terceme 2/265.

23) Yahudilerin hakkı inkâr etmeleri Hakkında

Yahudilerin hakkı inkâr etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Rifâe b. Zeyd b. Tâbut ki bu Yahudilerin büyüklerinden idi. Resûlullah (s.a.v) ile konuştuğu zaman lisanını eğip büküyor ve şöyle diyordu :

— Ey Muhammed, işitmemiz için bizi de gözet ki, seni anlayalım Sonra İslâm hakkında ta'n etti ve onu ayıpladı. Bunun üzerine Allah Teala onun hakkında Nisa suresinin 44-47. ayetlerini inzal buyurdu.¹⁷²

﴿لَمْ تَر إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِنَ الْكِتَابِ يَشْتَرُونَ الضَّلَالََةَ وَيُرِيدُونَ أَنْ تَضِلُّوا السَّبِيلَ وَاللَّهُ
أَعْلَمُ بِأَعْدَائِكُمْ وَكَفَى بِاللَّهِ وَلِيًّا وَكَفَى بِاللَّهِ نَصِيرًا مِنَ الَّذِينَ هَادُوا يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ
وَيَقُولُونَ سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا وَاسْمِعْ غَيْرَ مُسْمِعٍ وَرَاعِنَا لَيْئًا بِالْسِتِّهِمْ وَطَعْنَا فِي الَّذِينَ وَلَوْ أَنَّهُمْ قَالُوا سَمِعْنَا
وَأَطَعْنَا وَاسْمِعْ وَانْظُرْنَا لَكَانَ حَيًّا لَهُمْ وَأَفْئُومَ وَلَكِنْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَلَا يُؤْمِنُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾

—Kendilerine kitaptan (okuyup yazmaktan) bir nasip verilmiş olanlara bakmadın mı? Onlar sapıklığı satın alıyorlar ve sizin de yoldan sapmanızı istiyorlar.

Allah, sizin düşmanlarınızı çok iyi bilendir. Gerçek bir dost olarak Allah elverir, hakiki yardımcı olarak da Allah yeter.

Yahudi olanlardan kimi, kelimeleri (Allah tarafından) konuldukları yerlerinden (kaldırıp) değiştirirler, dillerini eğerek, bükerek, dine de saldırarak (sana) derler ki: (Sözünü zahiren) dinledik, (fakat kalbimizle) isyan ettik. Onlar, (Peygambere) tariz ederler.

Eğer onlar dinledik, itaat ettik. Dinle bize bak! deselerdi kendileri için elbet daha hayırlı ve daha doğru olurdu. Fakat Allah kendi küfürleri yüzünden onları rahmetinden kovmuştur. Artık onlar, birazı müstesna olmak üzere, iman etmezler.

Resûlullah (s.a.v) Yahudilerin hahamlarından reis olanlarla konuştu. (Onlardan Abdullah b. Sûriyâ el E'ver, Kâb b. Esed vardır). Ve onlara şöyle dedi:

—Ey Yahudiler topluluğu, Allah'tan korkun ve Müslüman olun. Allah'a yemin ederim siz şunu biliyorsunuz ki size getirdiğim şey elbette haktır. Onlar:

— Ey Muhammed biz bunu bilmiyoruz dediler. Ve bildiklerini inkar ettiler, küfür üzerinde ısrar ettiler.

¹⁷² 5/Maide 44-46.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ آمِنُوا بِمَا نَزَّلْنَا مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَطْمِسَ وُجُوهًا فَنَرُدَّهَا عَلَى أَدْبَارِهَا أَوْ نَلْعَنَهُمْ كَمَا لَعَنَّا أَصْحَابَ السَّبْتِ وَكَانَ أَمْرُ اللَّهِ مَفْعُولًا﴾

Ey kendilerine kitap verilenler, nezdinizdeki kitapları tasdik edici (doğrulayıcı) olmak üzere indirdiğimiz (Kur'an-ı Kerimle biz birtakım yüzleri silip ve belirsiz edip de enselerine çevirmezden, yahut Cumartesi ehline ettiğimiz lanet gibi kendilerine de lanetlemez den evvel iman edin. Allah'ın emri yerine gelecektir.¹⁷³

24) Hizibleri meydana getirenler Hakkında

Hizibleri meydana getirenler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Kureyş'den, Gatafan'dan ve Beni Kurayza'dan hizibleri meydana getiren kimseler Huyey b. Ahtab, Sellâm b. Ebil-Hukayk, Ebû Râ-fi, Rebi' b. Rebi' b. Ebil-Hukayk, Ebû Ammâr, Vehveh b. Amir ve Hevze b. Kays idiler. Vehveh, Ebû Ammâr ve Hevze'ye gelince, bunlar Ben! Vâil'dendirler. Ötekileri ise Beni Nadir'den idiler. Kureyş'in yanına geldikleri zaman şöyle dediler:

İşte bunlar, Yahudilerin hahamlarıdır ve İlk Kitabın ilim ehlidirler. Onlara sorunuz ki:

Sizin dininiz mi hayırlıdır? Muhammed'in dini mi?- Onlara sordular onlar da dediler ki:

Bilâkis sizin dininiz onun dininden hayırlıdır. Ve siz ondan ve ona tâbi olan kimselerden daha hidayettesiniz. Bunun üzerine Allah Teâlâ onların hakkında Nisa suresinin 51-54. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيبًا مِنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَنْ يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَنْ تَجِدَ لَهُ نَصِيرًا أَمْ هُمْ نَصِيبٌ مِنَ الْمُلْكِ فَإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا أَمْ يَخْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُمْ مُلْكًا عَظِيمًا﴾

Kendilerine Kitap'tan bir nasip verilmiş olanları görmüyor musun? Onlar “cibt”e ve “tâğût”a inanıyorlar. İnkâr edenler için de, “Bunlar, iman edenlerden daha doğru yoldadır” diyorlar.

¹⁷³ 4/ Nisa 47.

Onlar, Allah'ın lânet ettiği kimselerdir. Allah, kime lânet ederse, artık ona asla bir yardımcı bulamazsın.

Yoksa onların hükümranlıktaki bir payı mı var? Öyle olsa, insanlara bir zerre bile vermezler.

Yoksa, insanları; Allah'ın lütfundan kendilerine verdiği şey dolayısıyla kıskanıyorlar mı? Şüphesiz biz, İbrahim ailesine de kitap ve hikmet vermişizdir. Onlara büyük bir hükümranlıktaki da vermiştik.

25) Yahudilerin Kuran-ı inkâr etmeleri Hakkında

Yahudilerin Kuran-ı inkâr etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Sükeyn ve Adıyy b. Zeyd dediler ki:

Ey Muhammed, bilmiyoruz ki, Allah Musa'dan sonra bir beşer üzerine bir şey indirdi mi? Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta o ikisinin sözlerinden olarak Nisa suresi 163-166. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿إِنَّا أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ كَمَا أَوْحَيْنَا إِلَى نُوحٍ وَالنَّبِيِّينَ مِنْ بَعْدِهِ وَأَوْحَيْنَا إِلَى إِبْرَاهِيمَ وَإِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَالْأَسْبَاطِ وَعِيسَى وَأَيُّوبَ وَيُونُسَ وَهَارُونَ وَسُلَيْمَانَ وَآتَيْنَا دَاوُدَ رُجُومًا وَرُسُلًا قَدْ قَصَصْنَاهُمْ عَلَيْكَ مِنْ قَبْلُ وَرُسُلًا لَمْ نَقْصُصْهُمْ عَلَيْكَ وَكَلَّمَ اللَّهُ مُوسَى تَكْلِيمًا رُسُلًا مُبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجَّةٌ بَعْدَ الرُّسُلِ وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا﴾

Nuh'a, ondan sonraki peygamberlere vahy ettiğimiz ve İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a, evlatlarına, İsa'ya, Eyyûb'a, Yunus'a, Harun'a ve Süleyman'a vahy eylediğimiz ve Davud'a Zebur verdiğimiz gibi (Habibim) şüphesiz sana da vahyettik.

Öyle Peygamberler (gönderdik ki) kıssalarını hakikat önceden sana bildirdik. (Yine) öyle peygamberler (yolladık ki) sana onların kıssalarını haber vermedik. Allah Musa'ya da hitaben konuştu.

(Biz) peygamberi rahmet) müjdeciler(i) ve azab haberciler(i) olarak (gönderdik), ta ki peygamberlerden sonra insanların Allah'a karşı (özür diye ileri sürebilecekleri) bir bahaneleri olmasın. Allah mutlak galiptir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir.

Onlardan bir cemaat, Resûlullah (s.a.v)'in yanına girdiler. O da onlara şöyle dedi

— Siz elbette bilirsiniz ki ben Allah'tan size gelen bir Resulüm. Dediler ki:

Ne öyle bir şey biliyoruz ve ne de öyle bir şeye şehâdet ediyoruz.

﴿لَكِنَّ اللَّهَ يَشْهَدُ بِمَا أَنْزَلَ إِلَيْكَ أَنْزَلَهُ بِعِلْمِهِ وَالْمَلَائِكَةُ يَشْهَدُونَ وَكَفَى بِاللَّهِ شَهِيدًا﴾

Bununla beraber Allah sana indirdiği (Kur'an-ı Kerim) ile şahitlik eder ki O, bunu kendi ilmiyle indirmiştir. Melekler de şahitlik ederler. Hakiki şahit olmak bakımından (yalnız) Allah yeter.

26) Büyük kaya parçasını Resûlullah (s.a.v)'in üzerine atmak için toplanmaları Hakkında

Büyük kaya parçasını Resûlullah (s.a.v)'in üzerine atmak için toplanmaları ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Beni Nadire gitti onlardan Amr b. Ümeyye el-Damri'nin katlettiği iki Amir'in diyeti hakkında yardım talebinde bulunuyordu. Onlar birbirleriyle başbaşa yalnız kaldıktan zaman dediler ki :

Elbette Muhammed'i şimdikinden daha yakın bulamazsınız. O halde hangi adam bu evin üstüne çıkıp onun üzerine bir büyük kaya parçası atıp da bizi ondan rahat ettirecek? Amr b. Cihâş b. Kâb da dedi ki :

Ben. Durum hakkında Resûlullah (s.a.v)'e haber geldi ve onlardan ayrılıp uzaklaştı. Bunun üzerine Allah Teâlâ su-i kast eden kimse ve onun kavmi hakkında Allah Teala Maide suresi 11.¹⁷⁴ ayetini inzal buyurdu.¹⁷⁵

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَنْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾

Ey iman edenler, Allah'ın, üzerinizdeki nimetini düşünün. Hani bir güruh size ellerini uzatmayı kurmuştu da O, bunların ellerini sizden itip çekmişti. Allah'tan korkun. Müminler ancak Allah'a güvenip dayanmalıdır.

27) Yahudilerin, kendilerini Allah'ın dostları olduklarını iddia etmeleri Hakkında

Yahudilerin, kendilerini Allah'ın dostları olduklarını iddia etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:¹⁷⁶

¹⁷⁴ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 266.

¹⁷⁵ Bkz. İbn-i Hişam a. g. e. , 3/137; Terceme, 3/289.

¹⁷⁶ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/159; Terceme 2/271.

Resûlullah (s.a.v) o. Numân b Eza, Bahri b. Amr ve Şe's b. Adıyy geldiler ve onunla konuştular Resûlullah (s.a.v) de onlarla konuştu ve onları Allah'a davet etti ve onları Onun şiddet, ve ukubetinden kaçırdı Onlar da dediler ki:

Ey Muhammed, bizi korkutamazsın Biz vallahi Allah'ın oğullarıyız ve onun sevgilileriyiz. Tıpkı Nasara'nın sözü gibi Bunun üzerine Allah Teâlâ onların hakkında Maide suresinin 18. ayetini inzal buyurdu.

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَىٰ نَحْنُ أَبْنَاءُ اللَّهِ وَأَحِبَّاؤُهُ قُلْ فَلِمَ يُعَذِّبُكُم بِذُنُوبِكُمْ بَلْ أَنْتُمْ بَشَرٌ مِّمَّنْ خَلَقَ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ﴾

Yahudilerle Nasrani'ler (şöyle) dedi der) : Biz Allah'ın oğulla-n ve sevgilileriyiz. De ki: Öyle de niçin (Allah) sizi günahlarınız yüzünden azaplandırıyor? Bilâkis siz onun yarattığından bir beşersiniz. O, kimi dilerse yarlıgar, kimi dilerse azaba uğratar. Göklerin, yerin ve aralarında ne varsa hepsinin mülkü tasarrufu Allah'ındır. Son dönüş de ancak onadır.

28) Yahudilerin, Musa (a.s) 'dan sonra bir kitabın inmesini inkâr etmeleri Hakkında

Yahudilerin, Musa (a.s) 'dan sonra bir kitabın inmesini inkâr etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Yahudileri İslâm'a çağırdı ve onları ona teşvik ettirdi, onları Allah'ın gayrına ibadet etmekten ve Allah'ın ukubetinden kaçınırdı. Onlar ise ona karşı imtina ettiler ve onun onlara getirdiklerini inkâr ettiler. Bunun üzerine onlara Muâz b. Cebel, Sa'd b. Ubâde ve Ukbe b. Vehb şöyle dediler:

Ey Yahudi topluluğu Allah'tan korkunuz, vallahi siz elbette bilirsiniz ki o Allah'ın Resulüdür ve and olsun ki siz onun gönderilmesinden önce onu bize zikr ediyor hatırlatıyordunuz. Ve onu sıfatıyla bize vasfediyordunuz.

Bunun üzerine Râfi' b. Hüreymile ve Vehb b. Yahuzâ şöyle dediler :

Bunu biz size hiçbir zaman söylemedik. Allah da Musa'dan sonra ne bir kitap ne de ondan sonra bir müjdeleyici ve bir korkutucu gönderdi.

Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta o ikisinin sözlerinden olarak Allah Teala Maide suresi 19. ayetini inzal buyurdu:

﴿يَا أَهْلَ الْكِتَابِ قَدْ جَاءَكُمْ رَسُولُنَا يُبَيِّنُ لَكُمْ عَلَى فَتْرَةٍ مِنَ الرُّسُلِ أَنْ تَقُولُوا مَا جَاءَنَا مِنْ بَشِيرٍ وَلَا نَذِيرٍ فَقَدْ جَاءَكُمْ بَشِيرٌ وَنَذِيرٌ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

Ey ehli kitab, peygamberlerin arası kesildiği zamanda size (hakikatleri) apaçık söyleyip duran elçimiz (Muhammed) gelmiştir. Taki bize ne bir rahmet müjdecisi, ne de bir azab habercisi gelmedi demenize (meydan kalmasın). İşte size rahmet müjdecisi de, azab habercisi de geldi artık. Allah, her şeye hakkıyla kadirdir.¹⁷⁷

Sonra onlara Musa'nın haberini ve onlardan karşılaştığı şeyleri ve ona karşı onların ayrılık göstermelerini ve onların Allah'ın emirlerinden red ettikleri şeyleri ve bir ceza olsun diye kırk sene yerde şaşkın olarak gezdiklerini anlattı.

29) Recm'in hükmü hakkında Peygamber (s.a.v)'e müracaat etmeleri Hakkında

Recm'in hükmü hakkında Peygamber (s.a.v)'e müracaat etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Bana İbn i Şihâb ez-Zühri haber verdi ki, O, Müzeyne'li ehli ilim bir adamdan dinlemiş Said b. Museyyib'in haber verdiğine göre; Ebû Hureyre onlara şöyle anlatmış :

Yahudilerin hahamları, Resülullah (s.a.v) Medine'ye geldiği sırada Midrâs'ın evinde toplandılar. Yahûdi bir adam muhsan olduktan = (evlendikten sonra) yahûdilerden muhsana olan bir kadınla zina etmişti. Dediler ki :

Bu adamı ve bu kadını Muhammed'e gönderin. Onlar için hükmün nasıl olduğunu ondan sorun ve onlar hakkındaki hükmü ona bırakın. Eğer o ikisinin hakkında sizin ameliniz olan tecbiye ile amel ederse —ki tecbiye zift ile kaplanmış bir liftten ip ile celd etmek— sonra o ikisinin yüzlerinin siyahlatılması, ondan sonra da iki eşeğin üzerine bindirilmeleri ve yüzlerini o iki eşeğin arka taraflarına çevirmektir— onun peşine gidiniz, o ancak bir melikdir, onu tastik ediniz. Eğer o, onların hakkında recim ile hükmederse o bir Nebidir, elinizdeki şeyleri sizden kapmasına karşı ondan sakınınız Onlarda ona geldiler ve dediler ki:

Ey Muhammed, bu adam muhsan (evlendikten) olduktan sonra muhsana olan bir kadınla zina etmiştir. O halde onların hakkında hükmünü ver, onların hakkında hüküm vermekte seni tâyin etmişizdir.

Bunun üzerine Resülullah (s.a.v) yürüdü ve Midrâs'ın evinde onların hahamlarının (din adamlarının) yanına geldi ve dedi ki ;

¹⁷⁷ 5/Maide 19.

Ey yahûdiler topluluğu! Bana ulemânızı çıkartınız (Onlar da ona Abdullah Sûriyâ'yı çıkarttılar).

İbn i Ishak şöyle dedi: Bana Beni Kurayza'dan bir kimse haber verdi ki; O gün onlar Ibn i Suriya ile birlikte Ebû Yâsir b. ve Vehb b. Yahuza'yı çıkarttılar dediler ki:

İşte ulemamız bunlardır. Böylece Resûlullah (s.a.v) onlardan sordu ve durumlarını öğrendi. Abdullah b. Sûriyâ için: İşte burda kalanlardan Tevrat'ı en iyi bilendir demelerine kadar bu devam etti.

İbn-i Hişâm şöyle dedi:

Bana Beni Kurayza'dan birisi haber verdi ki sözünden Kalanlardan Tevrâtı en iyi bilendir sözüne kadar İbn-i İshak'ın yaptığı nakildir.

Ve Resûlullah (s.a.v) onunla başbaşa kaldı. O yaşça onların en genci idi. Resûlullah (s.av) ondan sormakta İsrar etti, ona şöyle diyordu:

Ey İbn-i Suriyâ, seni Allah'a yemin ettiririm ve Allah'ın Beni İsrail'in basma getirdiği günleri sana hatırlatırım ki, evlendikten sonra zinâ eden bir kimse hakkında, Allah'ın Tevrat'ta recim ile hükmettiğini bilmiyor musun? Suriyâ :

Allah hakkı için, evet. Vallahi, ey Ebul-Kasım! Onlar senin bir peygamber olduğunu elbette biliyorlar, fakat onlar sana hased ediyorlar.

Bunun üzerine, Resûlullah (s.a.v) çıktı ve zinâ eden o iki kişiyi getirtti. Beni Ganm b. Mâlik b. Neccâr içinde mescidin kapısı önünde recm olundular. Bundan sonra İbn-i Sûriya, Resûlullah (s.a.v)'in peygamberliğini yine inkâr etti.

Allah Teâlâ da onların hakkında Maide suresi 41. ayetini inzal buyurdu:¹⁷⁸

﴿يَا أَيُّهَا الرَّسُولُ لَا يَحْزُنْكَ الَّذِينَ يُسَارِعُونَ فِي الْكُفْرِ مِنَ الَّذِينَ قَالُوا آمَنَّا بِأَفْوَهِهِمْ وَلَمْ تُؤْمِنْ قُلُوبُهُمْ وَمِنَ الَّذِينَ هَادُوا سَمَّاعُونَ لِلْكَذِبِ سَمَّاعُونَ لِقَوْمٍ آخَرِينَ لَمْ يَأْتُوكَ يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ مِنْ بَغْدٍ مَوَاضِعَهُ يَقُولُونَ إِنْ أُوتِيتُمْ هَذَا فَخُذُوهُ وَإِنْ لَمْ تُؤْتَوْهُ فَاحْذَرُوا وَمَنْ يُرِدِ اللَّهُ فِتْنَتَهُ فَلَنْ تَمْلِكَ لَهُ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا أُولَئِكَ الَّذِينَ لَمْ يُرِدِ اللَّهُ أَنْ يُطَهِّرْ قُلُوبَهُمْ هُمْ فِي الدُّنْيَا حَزِيٍّ وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

Ey Peygamber, kalpleriyle inanmadıktan halde ağızlarıyla İnandık, diyen (münafık)larla Yahudilerden o küfür içinde (alabildiğine) koşuşanlar seni mahzun etmesin. Onlar, durmadan yalan dinleyen, senin huzuruna gelmeyen diğer bir kavm

¹⁷⁸ İbn-i Hişâm a. g. e. , 2/161; Terceme 2/274.

hesabına casusluk eden (kimse)lerdir. Yani o kimselerdir ki kendilerinden gönderdikleri kimseleri gönderip kendileri geride duran ve onlara hükmi konuları tahrif etmek hususunda onlara emir veren kimselerdir. Sonra şöyle buyurdu:

Onlar, kelimeleri (Allah tarafından) yerlerine konulduktan sonra (tutup) bir tarafa atarlar. Eğer size şu (fetva) verilirse onu alın, şayet o verilmezse onu (kabul etmekten) çekinin, derler.

Allah, kimin azaba uğramasını istemişse artık sen onun için asla Allah'a karşı hiçbir şey yapamazsın. Onlar, Allah'ın kalplerini temizlemeyi istemediği kimselerdir. Onlara dünyada bir rüsvaylık, ahirette ise yine onlara büyük bir azap vardır.

Bana Muhammed b. Talha b. Yezid b. Rükâne İsmail b. İbrahim'den, O da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki; o şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) o ikisinin recmini emretti ve onlar, Peygamberin mescidinin kapısında recm olundular. Yahudi, taşların dokunmasını hissedince kadın arkadaşına doğru kalktı ve onu taşların dokunmasından koruyarak onun üzerine eğildi ve ikisi de kati olundular.

Bu recm olayı, Peygamber (s.a.v)'in o ikisinin kesin olarak zinâ yaptıklarını tespit ettikten sonra gerçekleşti.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Salih b. Keysân, Nâfi'den —ki bu Abdullah b. Ömer'in azadlısıdır— o da Abdullah b. Ömer'den rivayetle haber verdiğine göre dedi ki:

Resûlullah (s.a.v)'i o ikisi hakkında hakem kıldıkları zaman, onlara Tevrat'ı getirtti ve onlardan bir haham okuyarak oturdu, elini recim ayetinin üzerine koymuş vaziyette idi. Bunun üzerine Abdullah b. Selâm hahamın eline vurdu. Sonra da şöyle dedi:

İşte recim ayeti, ey Allah'ın nebisi! Onu sana okumaktan imtina ediyor.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) onlara dedi ki:

Yazık size ey Yahudiler topluluğu! Sizi Allah'ın hükmünü terk etmeğe çağıran şey nedir? Halbuki o sizin elinizdedir.

Onlar da dediler ki:

-- Vallahi o bizim içimizde kendisiyle amel olunmakta idi, nihayet evlendikten sonra meliklerin ailesinden ve şeref ehlinde olan bizden bir adam zina etti ve melik de onu recimden korudu. Ondan sonra başka bir adam daha zina etti, melik istedi ki onu recm etsin. Onlar da dediler ki:

Hayır, vallahi falan kimseyi recim etmedikçe, bunu recim edemezsin. Onlar bunu söyledikleri zaman toplandılar ve zinakârların işlerini tecbiye üzerine islâh ettiler, böylece recmin zikrini ve onunla ameli öldürdüler.

Resûlullah (s.a.v) de dedi ki:

O halde Allah'ın emrini ve onun kitabını ilk ihya eden ve onunla ilk amel eden benim.

Sonra o zinâ edenleri getirtti. Böylece onlar, onun mescidinin kapısı önünde recin olundular. Abdullah b. Ömer dedi ki: Ben de o ikisini recm edenler arasında idim.

30) Yahudilerin diyet hakkında zulüm etmeleri

Yahudilerin diyet hakkında zulüm etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁷⁹

Bana Dâvûd b. Husayn, İkrime'den. o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki: Maide sûresinde birtakım âyetler ki, Allah onların içinde Maide suresi 42. âyetini inzal buyurdu:

﴿فَاحْكُم بَيْنَهُم أَوْ أَعْرِضْ عَنْهُمْ وَإِنْ تُعْرِضْ عَنْهُمْ فَلَنْ يَصُرُوا شَيْئًا وَإِنْ حَكَمْتَ فَاحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ﴾

Eğer sana gelirlerse, ister aralarında hükmet, ister onlardan yüz çevir. Şayet kendilerinden yüz çevirirsen sana hiç bir şeyle zarar yapmazlar. Eğer hükmedersen aralarında adaletle hükmet. Çünkü Allah adalet sahiplerini sever.

Bu âyetler Beni Nadir ile Beni Kurayza arasındaki diyet hakkında inzal olmuşlardır. Çünkü Beni Nadir'in maktulleri için üstünlük vardı ve onların diyetleri kamilen ödenirdi. Beni Kureyza'nın maktullerinin diyetleri ise yanın diyet ödenirdi. Böylece bu hususta Resûlullah (s.a.v)'i hakem kıldılar. Bunun üzerine Allah, bu âyetleri onların haklarında inzal buyurdu. Böylece Resûlullah (s.a.v) onları bu hususta hak üzerine çekti ve diyeti müsavi kıldı.

İbn-i İshâk şöyle dedi: Bunun hangisi olduğunu en iyi bilen Allah'tır.

31) Resûlullah (s.a.v)'i dininden döndürmeye kasd etmeleri

Resûlullah (s.a.v)'i dininden döndürmeye kasd etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Kâb b. Esed, İbn-i Selûbâ, Abdullah b. Sûriyâ, Şe's b. Kays birbirine şöyle dediler:

¹⁷⁹ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/162; Terceme 2/276.

Muhammed'e gidelim belki de onu dininden saptırırız. O ancak bir beşerdir. Böylece ona gittiler ve şöyle dediler:

— Ey Muhammed! Sen bilmektesin ki, biz, Yahudilerin âlimleriyiz. Biz eğer sana tâbi olursak Yahudiler sana tâbi olurlar, bize muhalefet etmezler. Bizimle kavmimizden bir kısmı arasında husumet vardır. Onların hükmünü biz sana getirsek, bizim için onların aleyhine hüküm verir misiniz? Böylece biz sana iman eder ve seni tasdik ederiz.

Resûlullah (s.a.v) bunu yapmaya karşı çıktı. Allah da onların hakkında Maide suresi 49-50. ayetlerini inzal buyurdu :

﴿وَأَنِ احْكُم بَيْنَهُم بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ وَلَا تَتَّبِعْ أَهْوَاءَهُمْ وَاحْذَرْهُمْ أَنْ يَفْتِنُوكَ عَنْ بَعْضِ مَا أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَاعْلَمْ أَنَّمَا يُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُصِيبَهُمْ بِبَعْضِ ذُنُوبِهِمْ وَإِنَّ كَثِيرًا مِنَ النَّاسِ لَفَاسِقُونَ أَفَحُكْمَ الْجَاهِلِيَّةِ يَبْغُونَ وَمَنْ أَحْسَنُ مِنَ اللَّهِ حُكْمًا لِقَوْمٍ يُوقِنُونَ﴾

(Ve şu emri indirdik) : Aralarında Allah'ın indirdiği (vech) ile hükmet, onların keyiflerine uyma, Allah'ın sana indirdiği (hükümlerin) bir kısmından seni saptıracaklar diye kaçın onlardan. Eğer onlar (indirilen hükümleri kabulden) yüz çevirirlerse, bil ki Allah, günahlarının (yalnız şu) biri (veya şu yüz çevirmemeleri) sebebiyle bile kendilerini mutlaka musibete uğratmak istiyordur. İnsanlardan bir çoğu muhakkak ki Allah'ın emrinden dışarı çıkanlar (güruhu)-dur.

Onlar hâlâ cahillik (devri)nin (o kötü) hükmünü mü arıyorlar? Şüphesiz, bir kanaate sahip olacak bir kavim için, hükmü Allah'tan daha güzel olan kimdir?

32) Yahudilerin İsa (a.s)'ın Nübüvvetini inkâr etmeleri Hakkında

Yahudilerin İsa (a.s)'ın Nübüvvetini inkâr etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Onlardan bir topluluk Resûlullah (s.a.v)'e geldiler: Bunlar, Ebû Yâsir b. Ahtab, Nâfi b. Ebl Nâfi, Azer b. Ebi Azer, Hâlid, Zeyd, İzar b. Ebi İzar ve Eşye'dir. Ve ona resullerden kime İman edileceğinden sordular. Resûlullah (s.a.v) de dedi ki:

Biz Allah'a bize indirilene (Kur'an-ı Kerim'e), İbrahim'e, İsmail'e, İshak'a, Yakub'a ve torunlarına (esbata) indirilenlere, Musa'ya, İsa'ya verilenlere ve (bütün) peygamberlere Rableri katından verilen (Kitab ve ayetlerle iman ettik. Onlardan hiçbirini (kimine inanmak, kimini inkâr etmek suretiyle) diğerlerinden ayırt etmeyiz. Biz (Allah'a) teslim olmuş (Müslümanlar)ız.

İsâ b. Meryem'i zikr ettiği zaman Yahudiler onun peygamberliğini inkâr ettiler ve dediler ki:

Biz, İsâ b. Meryem'e iman etmeyiz, ona iman edene de iman etmeyiz Bunun üzerine Allah Teâlâ onların hakkında Maide suresi 59. ayetini indirdi :

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا وَمَا نُنْزِلُ مِنْ قَبْلُ وَأَنْ أَكْثَرُكُمْ فَاسِقُونَ﴾

De ki; Ey ehli kitab, sizin bizden hoşlanmayışınızdan sebebi) Allah'a (inandığımızdan) ve bize daha evvel indirilenlere iman ettiğimizden ve sizin bir çoğunuzun da fâsık kimseler olduğunuzdan başka (bir şey) değildir.

Yahudilerin kendilerinin hak üzere olduklarını iddia etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Râfi' b. Harise, Sellâm b. Mişkem, Mâlik b. Sayf, Râfi b. Hüreymile Resûlullah (s.a.v) e geldiler ve dediler ki:

Ey Muhammed, sen değil misin ki iddia ediyorsun; İbrahim'in milleti ve onun dini üzeresin ve bizim nezdimizdeki Tevrat'a iman edersin ve Allah tarafından hak olduğuna şehâdet edersin.

Evet ben diyorum. Fakat siz bir şeyler ihdas ettiniz ve onda sizden Allah'ın almış olduğu ahdi inkâr ettiniz ve ondan insanlara beyan etmeniz için emr olunduğunuz şeyleri ketmettiniz. Ben de sizin bu ihdas ettiğiniz şeylerden beriyim. Dediler ki :

Biz, elimizde olan şeyle amel ederiz. Biz hidâyet ve hak üzereyiz ve sana iman etmeyiz, sana tâbi olmayız.

Bunun üzerine Allah Teâlâ onların hakkında Maide suresinin 68. ayetini inzal buyurdu;

﴿قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ لَسْتُ عَلَى شَيْءٍ حَتَّى تُفِيمُوا التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَمَا نُنْزِلُ إِلَيْكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَلَيَزِيدَنَّ كَثِيرًا مِنْهُمْ مَا أُنْزِلَ إِلَيْكَ مِنْ رَبِّكَ طُغْيَانًا وَكُفْرًا فَلَا تَأْسَ عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾

De ki: Ey ehl-i kitab, Tevrat'ı(n), İncil'i(n) ve Rabbinizden size indirilen (Kuran-ı Kerim)i(n hükümlerini) dosdoğru tatbik ve icra edilinceye kadar siz hiçbir şey (kanaat) üzerinde değilsinizdir. And olsun, sana Rabbinden indirilen (bu Kuran)

onlardan bir çoğunun taşkınlığını ve küfrünü arttıracaktır. O halde, o kâfirler güruhuna karşı gam yeme.¹⁸⁰

Yahudilerin Allah'a şirk koşmaları ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Nehhâm b. Zeyd, Kardem b Kâb ve Bahri b. Amr, Resûlullah (s.a.v)' e geldiler ve dediler ki:

Ey Muhammed! Allah ile beraber O'ndan başka bir ilâh olduğunu biliyor musun?

Resûlullah (s.a.v) de buyurdu ki: — Allah, bir tek Allah'tır ki başka bir mabud yoktur, ancak O vardır Bunun için gönderildim ve buna davet ediyorum

Bunun üzerine Allah Teâlâ, onlar ve onların sözleri hakkında Enam Suresi 19-20. ayetlerini inzal buyurdu.

﴿قُلْ أَيُّ شَيْءٍ أَكْبَرُ شَهَادَةً قُلِ اللَّهُ شَهِيدٌ بَيْنِي وَبَيْنَكُمْ وَأُوحِيَ إِلَيَّ هَذَا الْقُرْآنُ لِأُنذِرَكُمْ بِهِ وَمَنْ بَلَغَ أَئِنَّكُمْ لَتَشْهَدُونَ أَنَّ مَعَ اللَّهِ آلِهَةً أُخْرَى قُلْ لَا أَشْهَدُ قُلْ إِنَّمَا هُوَ إِلَهٌ وَاحِدٌ وَإِنِّي بَرِيءٌ مِمَّا تُشْرِكُونَ الَّذِينَ آتَيْنَاهُمُ الْكِتَابَ يَعْرِفُونَهُ كَمَا يَعْرِفُونَ أَبْنَاءَهُمُ الَّذِينَ خَسِرُوا أَنْفُسَهُمْ فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ﴾

-De ki: Şahit olmak bakımından hangi şey daha büyük? De ki: Benimle sizin aranızda (hak peygamber olduğuma) Allah hakkıyla şahiddir. Şu Kur'an bana sizi de, sizden sonra erişen der) de korkutmam için vahy olundu. Allah'la beraber başka tanrılar da olduğuna gerçekten siz şahitlik mi ediyorsunuz? De ki: Ben (buna) şahitlik etmem. De ki: O, ancak bir tek ilahtır ve sizin eş tutmakta olduğunuz nesnelerle muhakkak ki benim bir ilgim yoktur.

Kendilerine kitap verdiğimiz kimseler onu o hak peygamberi öz oğullarını nasıl tanıyorlarsa öyle tanır, nefislerini hüsrana uğratanlar (yok mu) işte onlardır ki peygambere inanmazlar.

33) "Allah Teâlâ'nın, müminleri Yahudilerle dostluk kurmaktan nehy etmesi Hakkında

"Allah Teâlâ'nın, müminleri Yahudilerle dostluk kurmaktan nehy etmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan o, da Rifâe b. Zeyd b. Tâbut ve Süveyd b Haris İslâmı izhar edip münafıklaşmışlardır. Müslümanlardan birtakım kişiler de onlarla dostluk ediyorlardı. Bunun üzerine Allah Teâlâ, o ikisinin hakkında Maide Suresinin 57-61. ayetleri inzal buyurdu:

¹⁸⁰ 5/Maide 68.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الَّذِينَ اتَّخَذُوا دِينَكُمْ هُزُوعًا وَلَعِبًا مِّنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ مِنْ قَبْلِكُمْ وَالْكُفَّارَ أَوْلِيَاءَ وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ كُثُومَ مُؤْمِنِينَ وَإِذَا نَادَيْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ اتَّخَذُوهَا هُزُوعًا وَلَعِبًا ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ هَلْ تَتَّقُمُونَ مِنَّا إِلَّا أَنْ آمَنَّا بِاللَّهِ وَمَا أُنزِلَ إِلَيْنَا وَمَا أُنزِلَ مِن قَبْلُ وَأَنَّ أَكْثَرَكُمْ فَاسِقُونَ قُلْ هَلْ أُنَبِّئُكُمْ بِشَرٍّ مِنْ ذَلِكَ مَثُوبَةً عِنْدَ اللَّهِ مَنْ لَعَنَهُ اللَّهُ وَغَضِبَ عَلَيْهِ وَجَعَلَ مِنْهُمْ الْفِرْدَ وَالْخَنَازِيرَ وَعَبَدَ الطَّاغُوتِ أُولَئِكَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضَلُّ عَن سَوَاءِ السَّبِيلِ وَإِذَا جَاءَهُمْ قَالُوا آمَنَّا وَقَدْ دَخَلُوا بِالْكَفْرِ وَهُمْ قَدْ خَرَجُوا بِهِ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا كَانُوا يَكْتُمُونَ﴾

Ey iman edenler, sizden evvel kendilerine kitap verilenlerle kâfirlerden dininizi bir eğlence ve bir oyun yerine tutanları dostlar (ve üzerinize hâkimler) edinmeyin. Allah'tan korkun, eğer Ona inanmış kimselerseniz. . Size geldikleri zaman iman ettik, derler. Halbuki onlar küfür ile çıktılar. Allah onların neler gizlemekte olduklarını çok iyi bilendir.

34) Kıyametin kopmasını sormaları Hakkında

Kıyametin kopmasını sormaları ile ilgi İbn-i Hişam o, da Cebel b. Ebi Kuşeyr ve Şemvil b Zeyd, Resûlullah (s.a.v)'e dediler ki:

Ey Muhammed: Eğer dediğin gibi bir peygamber isen, kıyametin ne zaman kopacağım bize haber ver. Bunun üzerine Allah Teâlâ o ikisi hakkında Araf suresi 187. ayeti inzal buyurdu:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ رَبِّي لَا يُجَلِّيهَا لِوَفِّيهِ إِلَّا هُوَ تَقُلْتَ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ لَا تَأْتِيكُمْ إِلَّا بَغْتَةً يَسْأَلُونَكَ كَأَنَّكَ حَفِيٌّ عَنْهَا قُلْ إِنَّمَا عِلْمُهَا عِنْدَ اللَّهِ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ﴾

Kıyametin sübût ve vukuunun ne zaman olduğunu sana sorarlar. De ki: Onun ilmi ancak Rabbimin nezdindedir. Onun vaktini kendisinden başkası açıklayamaz. Göklere de, yere de ağır basmıştır. O, size başka suretle değil ancak ansızın gelir. Tam manasıyla biliyormuşsun gibi sana tekrar onu sorarlar. Yine deki: Onun ilmi ancak Allah katındadır. Fakat insanların çoğu bunu bilmezler.¹⁸¹

Uzeyr'in Allah'ın oğlu olduğunu iddia etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan o, da Sellâm b. Mişkem, Numân b. Evfâ Ebû Enes. Mahmûd b. Dihye, Şe's b. Kays ve Mâlik b. Sayf, Resûlullah (s.a.v) 'e geldiler ve ona dediler ki: Biz sana nasıl tâbi oluruz ki, sen bizim

¹⁸¹ 7/Araf 187.

kiblemizi terkettin ve sen Uzeyr'in Allah'ın oğlu olduğunu kabul etmiyorsun. Bunun üzerine Allah (c.c) bu hususta onların sözlerinden olarak Tövbe suresi 30-31. âyetlerini inzal buyurdu:

﴿وَقَالَتِ الْيَهُودُ عُزَيْرٌ ابْنُ اللَّهِ وَقَالَتِ النَّصَارَى الْمَسِيحُ ابْنُ اللَّهِ ذَلِكَ قَوْلُهُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ يُضَاهِئُونَ قَوْلَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ قَبْلُ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّى يُؤْفَكُونَ اتَّخَذُوا أَحْبَارَهُمْ وَرُهَبَانَهُمْ أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَالْمَسِيحَ ابْنَ مَرْيَمَ وَمَا أُمُّوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا إِهًا وَاحِدًا لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ سُبْحَانَهُ عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾

Yahudiler, “Üzeyr, Allah’ın oğludur” dediler. Hristiyanlar ise, “İsa Mesih, Allah’ın oğludur” dediler. Bu, onların ağızlarıyla söyledikleri (gerçeği yansıtmayan) sözleridir. Onların bu sözleri daha önce inkâr etmiş kimselerin söylediklerine benziyor. Allah, onları kahretsin. Nasıl da haktan çevriliyorlar!

(Yahudiler) Allah’ı bırakıp, hahamlarını; (hristiyanlar ise) rahiplerini ve Meryem oğlu Mesih’i rab edindiler. Oysa, bunlar da ancak, bir olan Allah’a ibadet etmekle emrolunmuşlardır. O’ndan başka hiçbir ilâh yoktur. O, onların ortak koştukları her şeyden uzaktır.

35) Yahudilerin gökten kitap talep etmeleri Hakkında

Yahudilerin gökten kitap talep etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak’tan naklederek şöyle dedi:

Mahmud b. Seyhan, Numân b. Ezâ, Bahri b. Amr, Uzeyr b. Ebi Uzeyr ve Selâm b. Mişkem, Resûlullah (s.a.v)’e geldiler ve dediler ki:

Ey Muhammed, Allah’ın indinden getirdiğin bu şeyin hak olduğu gerçek midir? Biz onu derli toplu görmüyoruz. Tevrat’ın derli toplu olduğu gibi.

Resûlullah (s.a.v) de dedi ki;

Vallahi siz onun Allah’ın indinden olduğunu elbette biliyorsunuz, onu indinizde Tevrat’ta yazılı olarak buluyorsunuz. Şayet İnsanlar ve cinler onun mislini getirmek üzere toplansalar onu getiremezler.

Bu esnada onlar da bir topluluk oldukları halde —ki bunlar Finhâs, Abdullah b. Süriyâ, İbn-i Salûbâ Kinâne b Rebi’ b. Ebil Hukayk, Eşye, Kâb b. Esed, Şemvil b. Zeyd ve Cebel b. Amr b. Sükeyne idiler şöyle dediler:

— Ey Muhammed bunu sana insanlar ve cinler öğretmiyor mu? Resûlullah (s.a.v) de onlara dedi:

Vallahi siz biliyorsunuz ki o, Allah’ın indindendir. Ben de Allah’ın resulüyüm. Bunu nezdinizde Tevrat’ta yazılmış buluyorsunuz.

Onlar da dediler ki:

Ey Muhammed, şüphesiz Allah Resulünü gönderdiği zaman ona dilediğini yapar ve murat ettiği şeyi ona yapmaya kadir olur. O halde bize gökten bir kitap indir ki onu okuyalım ve onu bilelim. Yoksa senin getirdiğin şeyin mislini biz sana getiririz.

Bunun üzerine Allah Teâlâ onların hakkında ve dedikleri şeyler hakkında İsra suresinin 88. âyetini inzal buyurdu :

﴿قُلْ لَّئِنْ اجْتَمَعَتِ الْإِنْسُ وَالْجِنُّ عَلَى أَنْ يَأْتُوا بِمِثْلِ هَذَا الْقُرْآنِ لَا يَأْتُونَ بِمِثْلِهِ وَلَوْ كَانَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ ظَهِيرًا﴾

-De ki: Andolsun, insü- cin şu Kur'an'ın benzerini meydana getirmeleri için bir araya toplansa, yekdiğerine yardımcı da olsalar, yine onun benzerini getiremezler.

36) Allah'ın zâtına karşı tehaccümleri Hakkında

Allah'ın zâtına karşı tehaccümleri ve Resûlullah (s.a.v)'in bundan dolayı gazabı ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Said b. Cubeyr'den naklen haber aldım ki, o şöyle demiş: ¹⁸²

— Yahudilerden bir topluluk, Resûlullah (s.a.v)'e geldiler ve dediler ki :

— Ey Muhammed, işte Allah halkı halk etti Allah'ı kim halk etti? Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) gazaplandı ve onun rengi değişti. Sonra Rabbi için gazabından dolayı onlarla atıştı. Bunun üzerine Cebrail (a.s) geldi ve onu teskin etti ve :

-Ey Muhammed aldırış etme dedi. Ve ondan sordukları şeyin cevabını İhlas suresi 1-4. ayetleri ile verdi.

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾

De ki: O, Allah'tır. bir tekdir. O Allah'tır, Samet'tir zeval bulmayan bir hâkidir, daimdir, herkesin ve her şeyin doğrudan doğruya muhtaç olduğu ve kastettiği yegâne varlıktır, ulular ulusudur). Doğurmamıştır, doğurulmamıştır O. Hiçbir şey Onun dengi ve benzeri değildir.

Bunu onlara okuduğu zaman, dediler ki:

— O halde ey Muhammed! Bize onu vasıfla, onun yaratılışı nasıldır? Onun kolu nasıldır? Onun bâzusu nasıldır?

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v birinci gazabından daha şiddetli bir şekilde gazaplandı ve onlarla atışmaya girişti

¹⁸² İbn-i Hişam a. g. e. , 2/166; Terceme 2/285.

O anda Cebrail (a.s) yine geldi ve ona ilk defa dediği şeyin benzerini söyledi ve Allah Teâlâ'dan ona sordukları şeyin cevabını getirdi. Allah Teâlâ Zümer suresi 67. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَمَا قَدَرُوا اللَّهَ حَقَّ قَدْرِهِ وَالْأَرْضُ جَمِيعًا قَبْضَتُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَالسَّمَاوَاتُ مَطْوِيَّاتٌ بِيَمِينِهِ

سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى عَمَّا يُشْرِكُونَ﴾

Müşrikler Allah'ı hak ve lâyük olduğu vech ie takdir etmediler. Halbuki, kıyamet günü kürre-i arz toptan (ancak) Onun kabzasıdır. Gökler de Onun sağ eliyle (toplanıp) dürülmüşlerdir dürüleceklerdir O, müşriklerin (kendisine) katmakta oldukları ortaklardan münezzehtir, çok yücedir.

Utbe b. Müslim, ki bu Beni Temim'in mevlâsıdır, Ebû Seleme b. Abdurrahman'dan, o Ebû Hureyre'den naklen şöyle haber verdi:

Resûlullah (s.a.v)'den işittim o şöyle diyordu :

— Yakındır ki, insanlar aralarında sualleşsinler ve şöyle desinler

-Allah, mahlûkatı yaratmıştır, o halde Allah'ı kim yaratmıştır? Bunu dedikleri zaman şöyle söyleyiniz:

﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ اللَّهُ الصَّمَدُ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ وَلَمْ يَكُنْ لَهُ كُفُوًا أَحَدٌ﴾

De ki: O, Allah'tır, O tekdir. (O), Allah'tır, Samed'dir zeval bulmayan bir bakidir, daimdir, herkesin ve her şeyin doğrudan doğruya muhtaç olduğu ve kast ettiği yegâne varlıktır, ulular ulusudur). Doğurmamıştır, doğurulmamıştır O. Hiçbir şey onun dengi (ve benzeri) değildir. Sonra adam soluna üç defa tükürsün ve şeytanı recimden Allah'a sığınsın, ondan istiâze etsin..

37) Al-i İmran suresinden Yahudiler hakkında nazil olan Ayetler

a) Heyttekilerin Resulullah (s.a.v)'e Soru Sormaları

Al-i İmran suresinden Yahudiler hakkında nazil olan Ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta onların sözlerinden olarak ve onların bütün işlerinin ihtilâfı hakkında Âli İmran suresinin baş tarafından seksen küsur ayete kadar inzal buyurdu:¹⁸³

¹⁸³ 3/ Al-i İmran 1-20.

﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۖ لَهُ الْهَيْبَةُ ۚ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾

Elif. Lam. Mim. Allah o Allah'tır ki, kendinden başka hiç bir Tanrı yoktur, (O, zati, ezeli ve ebedi hayat ile diri ve bakıdır. Zatiyle, kemaliyle kaimdir. *(Yaratıklarının her an tedbir-ü hıfzında yegane hâkimdir, her şey onunla kaimdir)*). Böylece sureyi, kendisini onların dedikleri şeylerden tenzih ile yaratma ve emirde kendisini tevhid etmekle, birlemek ile açtı. Onun için hiçbir ortak yoktur. Onların meydana getirdikleri, ihdas ettikleri ve O'na eşler koştukları, küfürlerini red için böyle başladı. Ve onların sahihlerinin yani Peygamber İsa (a.s)'ın hakkındaki sözleriyle onların üzerine hüccet getirmek için böyle başladı ki bununla onların dalâletlerini sapıklıklarını onlara bildirsın. Şöyle ki: Al-i İmran suresi 1-20

﴿لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۖ لَهُ الْهَيْبَةُ ۚ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْحَيُّ الْقَيُّومُ﴾

Elif. Lam. Mim. Allah o Allah'tır ki, kendinden başka hiç bir Tanrı yoktur, O, zati, ezeli ve ebedi hayat ile diri ve bakıdır. Zatiyle, kemaliyle kaimdir. *(arattıklarının her an tedbiri hıfzında yegâne hâkimdir, her şey onunla kaimdir)*.

Bir diridir ki ölmez. Halbuki İsa ölmüştür ve dediklerine göre asılmıştır.

Kayyum demek; halkındaki saltanatından olan mekânı üzere kaimdir zail olmaz, demektir. Halbuki İsa onlara göre bulunduğu mekânından zail olmuştur ve başka bir mekâna gitmiştir:

﴿نَزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابُ بِالْحَقِّ مُصَدِّقًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهِ﴾

(Habibim) O, sana Kitabı hak ve kendinden evvelkileri de tasdik edici olarak tedricen indirdi. Yani kendisinde ihtilâf ettikleri şeyleri sıdk ile doğruldukları indirdi:

﴿وَأَنْزَلَ التَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ﴾

Bunlardan evvel de Tevrat ile İncil'i indirmişti.

Tevrat'ı Musa'ya, İncil'i İsa'ya indirmişti. Nitekim ondan önceki kimselere kitapları indirdiği gibi.

﴿وَأَنْزَلَ الْفُرْقَانَ﴾

Furkan'ı indirdi. *Yâni İsâ ve onun gayrının durumuna dâir ahzabın kendisinde ihtilâf ettikleri şeyde, hak ile bâtılın arasını ayıran olarak;*

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِ اللَّهِ هُمْ عَذَابٌ شَدِيدٌ وَاللَّهُ عَزِيزٌ ذُو انتِقَامٍ﴾

Allah'ın hak olan, mahz-ı hidâyet olan âyetlerine küfredenler yok mu? onlar için pek çetin bir azab vardır. Allah cezada amansız bir galibi mutlaktır.- *Yani şüphesiz Allah, ayetlerinin kendisi tarafından geldiğini bildikten sonra inkâr eden kimselerden intikam alıcıdır.*

﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَخْفَىٰ عَلَيْهِ شَيْءٌ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي السَّمَاءِ﴾

Şüphe yok ki ne yerde, ne gökte hiçbir şey Allah'a gizli kalmaz. *Yani murad ettikleri ve hile ettikleri şeyleri ve İsâ hakkında sözleriyle benzettikleri şeyleri bilmiştir. Zira onlar onu ilâh ve Rab kıldılar. Halbuki onların nezdinde bunların gayrı olduğuna dair ilim vardır. Allah'tan gaflet ettikleri ve O'na küfrettikleri için böyle derler :*

﴿هُوَ الَّذِي يُصَوِّرُكُمْ فِي الْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَاءُ﴾

Döl yataklarında size nasıl dilerse öyle şekil veren Odur. *Yani İsâ döl yataklarında kılık verilen kimselerden olmuştu. Bunu def de edemezler, inkâr da edemezler Nitekim Âdem'in çocuklarından onun gayrına kılık verildiği gibi. O halde nasıl ilâh olur, halbuki o, işte bu menzilde olmuştur. Sonra Allah Teâlâ kendisini tenzih ve kendisiyle beraber kıldıkları şeylerden kendisini tevhit için şöyle buyurdu :*

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ﴾

Ondan başka hiçbir Tanrı yoktur. (O), mutlak gâlibdir. Yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Dilediği zaman, kendisine küfreden kimselerden intikam almakta gâlibdir azizdir. Kullarına hüccetinde ve özründe hakimdir, hakkiyle hikmet sahibidir:

﴿هُوَ الَّذِي أَنْزَلَ عَلَيْكَ الْكِتَابَ مِنْهُ آيَاتٌ مُحْكَمَاتٌ هُنَّ أُمُّ الْكِتَابِ﴾

(Habibim) sana Kitabı indiren odur. Ondan bir kısım Ayetler muhkemdir ki bunlar Kitabın anası temelidir. Onlarda Rabb'in hücceti ve kulların ismeti korunması, hasımların ve batılın def edilmesi vardır. Onlar için üzerine konuldukları şekilden ne bir uzaklaştırma ne bir tahrif yoktur.

﴿وَأُخْرَىٰ مُتَشَابِهَاتٌ﴾

Diğer bir kısmı da müteşabihlerdir. Onlar için tasrif değiştirme ve tevil vardır. Allah onlar hakkında kulları imtihan etmiştir. Nitekim onları helâl ve haram hakkında imtihan ettiği gibi ki onları bâtila sarf etmesinler ve haktan tahrif etmesinler. (c.c) şöyle diyor:

﴿فَأَمَّا الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ﴾

İşte kalplerinde eğrilik bulunanlar. Yani hidayetden sapma bulunanlar:

﴿فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَابَهَ مِنْهُ﴾

Onun müteşabih olanına tâbi olurlar. *Yani ondan tasarruf edilebilene tâbi olurlar ki bidat çıkarttıkları ve ihdas ettikleri şeyleri onunla tasdik ettirsinler de onlar için bir hüccet olsun.*

﴿اِبْتِغَاءَ الْفِتْنَةِ﴾

Sırf fitne aramak ötekini berikini saptırmak ve kendi arzularına göre onun teviline yeltenmek için onun müteşabih olanına tâbi olurlar. Biz yarattık biz kaza ettik sözlerinde olduğu gibi. Şöyle buyurur.

﴿وَإِيتَاءَ تَأْوِيلِهِ﴾

Halbuki onun tevilini Allah'dan başkası bilmez,

﴿وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُ إِلَّا اللَّهُ وَالرَّاسِخُونَ فِي الْعِلْمِ يَقُولُونَ آمَنَّا بِهِ كُلٌّ مِنْ عِنْدِ رَبِّنَا﴾

İlimde yüksek payeye erenler ise: Biz Ona inandık. Hepsi Rabbimiz karındandır derler. O halde o bir tek söz olduğu bir tek Rab'den olduğu halde nasıl ihtilâf eder. Sonra müteşâbihin tevilini de ret ettiler. Şuna göre ki, kendisinde hiçbir kimse için tevil hakkı olmayan ancak bir tek tevil olan muhkem elfazın tevilini bilmektedirler. Kitap onların sözlerine mutabık olmakla birbirini doğrulamakta ve onunla hüccet nüfuz etmekte ve onunla özür zahir olmakta ve onunla batıl gitmekte ve onunla küfür yarılmaktadır. Allah Teâlâ bunun misli hakkında şöyle buyurur:

﴿وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّا أُولُو الْأَلْبَابِ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا﴾

(Bunları) Salim akıllardan başkası iyice düşünmez. Ey Rabbimiz, bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi haktan saptırma. *Yani kalplerimizi meyi ettirme her ne kadar biz ihdasımızla meylettik ise de.*

﴿وَهَبْ لَنَا مِنْ لَدُنْكَ رَحْمَةً إِنَّكَ أَنْتَ الْوَهَّابُ﴾

Bize kendi canibinden bir rahmet ver. Şüphesiz bağışı en çok olan ancak Sensin. Sonra şöyle dedi

﴿شَهِدَ اللَّهُ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ وَالْمَلَائِكَةُ وَأُولُو الْعِلْمِ قَائِمًا بِالْقِسْطِ﴾

Allah şu hakikati kendinden başka hiç bir Tanrı olmadığını, adaleti ayakta tutarak, (delilleriyle, ayetleriyle) açıkladı. Melekler (bunu ikrar etti, hakiki) ilim sahipleri (nebiler, âlimler) de (böylece inandı):

﴿لَا إِلَهَ إِلَّا هُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ إِنَّ الدِّينَ عِنْدَ اللَّهِ الْإِسْلَامُ﴾

Ondan başka hiçbir Tanrı yoktur. (O), mutlak gâlibdir, yegâne hüküm ve hikmet sahibidir. Hak din Allah indinde İslâm'dır Müslümanlıktır. *Yani ey Muhammed senin, üzerine olduğun şey, Rabbi tevhiddir ve Resulleri tasdiktir:*

﴿وَمَا اخْتَلَفَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِنْ بَعْدِ مَا جَاءَهُمُ الْعِلْمُ﴾

Kitap verilenler başka suretle değil ancak kendilerine ilim geldikten sonra, aralarındaki ihtirastan dolayı, ihtilâfa düştü. *Yâni sana gelen şey yâni Allah birdir ki onun için hiçbir ortak yoktur şeklinde sana gelen şeyde...*

﴿بَغْيًا بَيْنَهُمْ وَمَنْ يَكْفُرْ بِآيَاتِ اللَّهِ فَإِنَّ اللَّهَ سَرِيعُ الْحِسَابِ فَإِنْ حَاجُّوكَ﴾

Kim Allah'ın âyetlerini inkâr ederse şüphesiz ki Allah hesabı pek çabuk görendir. Habibim seninle mücâdele ederlerse. *Yâni Allah'ın biz yarattık, biz yaptık, biz emrettik gibi sözlerinden bâtila dâir getirdikleri şeylerle mücâdele ederlerse o ancak bâtil bir şüphe dir ki ondaki hak olan şeyi biliyorlar:*

﴿فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ اتَّبَعَنِ وَقُلْ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْأُمِّيِّينَ أَسْلَمْتُمْ فَإِنْ

أَسْلَمُوا فَقَدْ اهْتَدَوْا وَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِالْعِبَادِ﴾

(Şöyle) de: Ben, bana tâbi olanlarla birlikte, kendimi Allah'a teslim etmişimdir. Kendilerine Kitâp verilenlerle ümmilere (Arap müşriklerine) de ki: Siz de İslâm'ı Allah'a teslim olmayı kabul ettiniz mi? Eğer İslâm'a girerlerse muhakkak doğru yolu bulurlar. Eğer yüz çevirirlerse artık sana düşen (vazife) ancak tebliğdir. Allah kul-larını lâıykıyla görücüdür.

b) Yahudilerin ve Nasranilerin ihdas ettikleri şeyler hakkında

Yahudilerin ve Nasranilerin ihdas ettikleri şeyler hakkında Kur'an'dan inen ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra Allah Kur'an'da iki ehli kitabı da cem etti, Yahudilerden ve Nasranilerden olan kimselerin ihdas ettikleri ve bidat çıkarttıkları şeyleri zikr etti ve şöyle dedi:¹⁸⁴

﴿إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِآيَاتِ اللَّهِ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيَّ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِالْقِسْطِ مِنَ النَّاسِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ أُولَئِكَ الَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِنَ الْكِتَابِ يُدْعَوْنَ إِلَى كِتَابِ اللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّى فَرِيقٌ مِنْهُمْ وَهُمْ مُعْرِضُونَ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا لَنْ تَمَسَّنَا النَّارُ إِلَّا أَيَّامًا مَعْدُودَاتٍ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِمْ مَا كَانُوا يَفْتَرُونَ فَكَيفَ إِذَا جُمِعَتْهُمْ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكِ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَنْ تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّنْ تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَنْ تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَنْ تَشَاءُ بِيَدِكَ الْخَيْرُ إِنَّكَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

Allah'ın âyetlerini inkâr edenler, Peygamberleri haksız yere öldürenler, insanlardan adaleti emredenleri öldürenler var ya, onları elem dolu bir azap ile müjdele.

Onlar, amelleri, dünyada da, ahirette de boşa gitmiş kimselerdir. Onların hiç yardımcıları da yoktur.

Kendilerine Kitap'tan bir pay verilenleri görmüyor musun ki, aralarında hüküm vermesi için Allah'ın Kitabına çağrılıyorlar da sonra içlerinden bir kısmı yüz çevirerek dönüp gidiyor.

Bunun sebebi, onların, “Bize, ateş sadece sayılı günlerde dokunacaktır.” demeleridir. Uydurageldikleri şeyler dinleri konusunda kendilerini aldatmıştır.

Bakalım, kendilerini o geleceğinde hiç şüphe olmayan gün için bir araya topladığımız ve hiç kimseye haksızlık edilmeden herkese kazandığı tamamen ödendiği vakit, hâlleri nice olacaktır.

De ki: “Ey mülkün sahibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin. Dilediğinden de mülkü çeker alırsın. Dilediğini aziz edersin, dilediğini zelil edersin. Hayır senin elindedir. Şüphesiz sen her şeye hakkıyla gücü yetensin.”

“Geceyi gündüze sokarsın, gündüzü geceye sokarsın. Ölüden diriye çıkarırsın, diriden ölüyü çıkarırsın. Dilediğine de hesapsız rızık verirsin.”

﴿تُوجِبُ اللَّيْلَ فِي النَّهَارِ وَتُوجِبُ النَّهَارَ فِي اللَّيْلِ وَتُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَتَزُوقُ مَنْ تَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾

¹⁸⁴ 3/Al-i İmran 21-26.

Geceyi gündüzün içine girdirirsin. Gündüzü de geceye girdirirsin. Ölüden diri çıkarırsın, diriden ölü çıkarırsın. Sen kimi dilersen ona sayısız rızık verirsin. Buna senin gayrın hiçbir kimse kadir olmaz ve onu yapamaz ancak sen yaparsın. Yani eğer ben İsa'yı kendileriyle onun bir ilah olduğunu iddia ettikleri eşya üzerine musallat ettimse, ki bu eşya şunlardır:

Ölüleri diriltmek, hastalıkları iyileştirmek, çamurdan kuş yaratmak, gayiblerden haber vermektir, onunla insanlara bir âyet kılmam ve onu kendisiyle kavmine gönderdiğim nübüvvetinde onu tasdik içindir. Benim sultanımdandır ve benim kudretimdendir ki ona meliklerin temlikini Nübüvvet işi sebebiyle vermemişimdir. Ve o temliki dilediğim yere koymuşumdur. Gecenin gündüze, gündüzün de geceye girdirilmesi, dirinin ölüden ölünün de diriden çıkartılması, iyi kişi olsun fâcir kişi olsun sayısız bir şekilde dilediğim kimseye rızık vermem, ki bunların hepsine de İsa'ya vermemişimdir ve onu ona malik de kılmadım. Acaba onlar için bunda bir ibret bir beyyine yok mudur ki, şayet İsa bir ilâh olsaydı bunların hepsi ona ait olurdu. Halbuki onlar biliyorlar ki İsa meliklerden, memleketten memlekete kaçırdı.

c) Müminlere va'z etmek İçin Kur'an'dan inen Ayetler

Müminlere va'z etmek İçin Kur'an'dan inen Ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra, Allah müminlere öğüt verdi ve onları sakındırdı. Sonra Al-i İmran suresinin 31-32. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿قُلْ إِنْ كُنْتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ قُلْ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ﴾

Habibim deki: Eğer Allah'ı seviyorsanız, Yani eğer bu bu sözünüz hak ise Allah'ı sevgiden ve onu tazimden dolayı ise;

Bana tâbi olunuz ki Allah sizi sevsin ve sizin günahlarınızı mağfîret etsin. Yâni sizin geçmiş küfürlerinizi af etin.

Allah Gafur Rahimdir. Habibim de ki; Allah'a ve Resulüne itaat ediniz. Siz onu biliyorsunuz ve onu kitabınızda buluyorsunuz.

Eğer yüz çevirirlerse yani küfürleri üzere kalırlarsa:

Şüphesiz Allah kafirleri sevmez.

d) İsa (a.s)'ın yaratılması hakkında Kur'an'da nazil olan Ayetler

İsa (a.s)'ın yaratılması hakkında Kur'an'da nazil olan Ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra İsa (a.s)'ın durumunu ve Allah'ın onunla murad ettiği şeyin başlangıcının nasıl olduğunu onlara anlatmaya başladı ve Al-i İmran suresi 32-37. ayetler bu hususta nazil oldu:

﴿إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ وَآلَ عِمْرَانَ عَلَى الْعَالَمِينَ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

Gerçek, Allah Adem'i, Nuh'u, İbrahim hanedanını, İmran ailesini hepsi de birbirinden gelme tek bir zürriyet olarak âlemlerinin üzerine mümtaz kıldı. Allah hakkiyle işitici, kemaliyle bilicidir. Sonra İmrân'ın karısının durumunu o kadının sözünü zikr etti:

﴿إِذْ قَالَتِ امْرَأَةُ عِمْرَانَ رَبِّ إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا﴾

Hani İmrân'ın karısı: Rabbim, karnımdakini azatlı bir kul olarak sana adadım. Yani onu nezrettim ve onu âzad edilmiş kıldım. Onun ibadet etmesi Allah içindir. Onunla dünyadan bir şeyle menfaatlanmaz:

﴿فَتَقَبَّلَ مِنِّي إِنَّكَ أَنْتَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنْثَىٰ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعْتَ وَلَيْسَ الذَّكَرُ كَالْأُنْثَىٰ﴾

Benden olan bu adağı kabul et. Şüphesiz niyazımı hakkiyle İşiten, niyetimi kemaliyle bilen Sensin demişti. Fakat onu kız çocuğunu doğurunca, Allah onun ne doğurduğunu daha İyi bilici iken i Rabbim, hakikat ben onu kız olarak doğurdum. Erkek, kız gibi değildir. Yani sana nezir ettiğim şey için, erkek, kız çocuğu gibi değildir.

﴿وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّي أُعِيدُهَا بَكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ﴾

Gerçek ben adını Meryem koydum. Ben onu da, zürriyetini de o taşlanmış (kovulmuş) şeytandan Sana sığınır (Sana ısmarlar)ım, dedi. Allah Tebâreke ve Teâlâ şöyle buyurur:

﴿فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنْبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا الْمِحْرَابَ وَجَدَ عِنْدَهَا رِزْقًا قَالَ يَا مَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكَ هَٰذَا قَالَتْ هُوَ مِنْ عِنْدِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يَرْزُقُ مَنْ يَشَاءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾

Bunun üzerine Rabbi onu güzel bir şekilde kabul buyurdu ve onu güzel bir şekilde yetiştirdi. Zekeriya'yı da onun bakımıyla görevlendirdi. Zekeriya, onun bulunduğu bölme her girişinde yanında bir yiyecek bulurdu. “Meryem! Bu sana nereden geldi?” derdi. O da “Bu, Allah katından” diye cevap verirdi. Zira Allah, dilediğine hesapsız rızık verir.

e) Zekeriya ve Meryem'in Haberleri Hakkında

Zekeriya ve Meryem'in Haberi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Allah Meryem'i yetimlikle andı, sonra onun ve Zekeriya'nın haberin ve dua ettiği şeyi ve Allah'ın Zekeriya'ya vermiş olduğu Yahya'yı anlattı. Sonra Meryem'i ve meleklerin Meryem'e olan sözlerini Al-i İmran suresinin 42-43. ayetleri zikretti:

﴿وَإِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَاكِ وَطَهَّرَكِ وَاصْطَفَاكِ عَلَى نِسَاءِ الْعَالَمِينَ يَا مَرْيَمُ

أَقْنِي لِرَبِّكِ وَاسْجُدِي وَارْكَعِي مَعَ الرَّاكِعِينَ﴾

-Hani melekler: Ey Meryem, şüphesiz ki Allah sana seçkin bir hususiyet verdi. Seni tertemiz (büyüttü), Seni âlemlerin kadınları üzerine mümtaz kıldı, demişti. Ey Meryem huşu ile Rabbin divanına dur, secdeye kapan. (Allah'a) rükû edenlerle beraber eğil (cemaatle namaz kıl) - Allah (c.c) şöyle der:

﴿ذَلِكَ مِنْ أَنْبَاءِ الْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَ وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَقُولُونَ أَفَلَا مَعْنَاهُمْ أَفُلْهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ﴾

Habibim bunlar sana vahy etmekte olduğumuz gayb haberlerindendir. Meryem'i onlardan hangisi himayesine alacak diye kalemlerini atarlarken sen yanlarında değildin.

İbn-i Râhib Cüreyc'in Meryem'e kefaleti

Orada Rahib Cüreyc Meryem'i kefalet altına aldı. O Beni İsrail'den marangoz bir adamdı. Ok, Meryem'e kefalet hakkında ona çıktı. O da onu yükledi Bundan önce Meryem'i Zekeriya tekeffül etmişti. Beni İsrail'e şiddetli bir kıtlık darlık isabet etti. Bunun üzerine Zekeriya Meryem'i yüklenmekten acze düştü. Bunun üzerine Meryem'e karşı kısmet oklarını çektiler ki bakalım onu hangisi tekeffül edecektir. Ve ok Rahip Cüreyc'e çıktı ve o da onu kefalet altına aldı. Ona sahip çıktı. Bu hususta Allah Teala Al-i İmran suresinin 44-47. ayetlerini inzal buyurdu.¹⁸⁵

¹⁸⁵ 3/ Al-i İmran 44-47.

﴿وَمَا كُنْتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ﴾

Bu hususta çekişirlerken de yine yanlarında yoktun. Yâni Meryem'in hakkında çekişirlerken onlarla birlikte değildin. Kendi katlarında gizledikleri ilmin gizlisini Peygamberine haber veriyor ki onun Nübüvvetinin hak olduğunu bilsinler. Onlara getirdikleri ile, ondan gizledikleri şeyler konusunda, onlara karşı bir hüccet olsun. Sonra şöyle buyurdu :

﴿إِذْ قَالَتِ الْمَلَائِكَةُ يَا مَرْيَمُ إِنَّ اللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِنْهُ اسْمُهُ الْمَسِيحُ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ﴾

Melekler : Ey Meryem! Allah, kendinden bir kelimeyi sana müjdeliyor! Adı İsa, (Lakabı) Mesih, sıfatı Meryem oğludur. Yani onun durumu işte böyle idi, onun hakkında sizin dediğiniz gibi değil:

﴿وَجِيهًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ﴾

Dünyada da, âhirette de şanı yücedir. *Yani Allah'ın katında:*

﴿وَمِنَ الْمُقَرَّبِينَ وَيُكَلِّمُ النَّاسَ فِي الْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ الصَّالِحِينَ﴾

Allah'a) çok yakınlardandır. Beşiğinde de yetişkinlik hâlinde de İnsanlara söz söyleyecektir. O, sâlihlerdendir, dediği zaman da sen yanlarında değildin. Onlara ömründe değişikliğe uğradığı hallerini haber veriyor. Tıpkı Adem oğullarının ömürlerinde küçüklük ve büyüklüğünde bir halden bir hale değişmesi gibi. Ancak Allah onu peygamberliğine bir alâmet olsun ve kudretinin vaki olduğu yerleri kullara bildirmek için beşikte iken konuşma ile onu mümtaz kıldı :

﴿قَالَتْ رَبِّ أَنَّى يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمَسِّنِي بَشَرٌ قَالَ كَذَلِكَ اللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَاءُ﴾

Meryem dedi ki: Ey Rabbim, bana bir beşer dokunmamışken benim nasıl çocuğum olabilir? Allah dedi, öyle. Fakat Allah ne dilerse yaratır. *Yâni murad ettiği şeyi yapar ve beşer olsun olmasın, dilediği şeyleri yaratır:*

﴿إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ﴾

Bir işe hükmedince ona ancak ol der, o da oluverir. Dilediği şeyler dilediği gibi olur.

f) İsa (a.s)'ın mucizelerinin beyânı hakkında

İsa (a.s)'ın mucizelerinin beyânı hakkında Kur'an'da nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra İsa'ya yapmak istediği şeyleri Meryem'e haber verdi ve Allah Teala Al-i İmran suresi 48-53. ayetlerini buyurdu:¹⁸⁶

﴿وَيُعَلِّمُهُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَالتَّوْرَةَ وَالْإِنْجِيلَ وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنِّي قَدْ جِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ﴾

(Allah) ona yazmayı, hikmeti, Tevrat'ı öğretecek. O Tevrat ki, ondan önce Musa'nın zamanından beri onlar da idi:

İncil'i de (öğretecek). İncil diğer bir kitaptır ki Allah (c.c.) onu ona ihdas etti onların yanında ancak onun bahsi vardı ki o Musa'dan sonraki nebilerden olacaktır:

Onu İsrail oğullarına peygamber gönderecek. (Onlara diyecek ki Hakikat, ben size Rabbinizden bir ayet mucize getirdim. *Yani Allah nübüvvetimi o ayetlerle gerçekleştirecek. Ben ondan size gelen bir Resulüm.*

﴿أَنِّي أَخْلُقُ لَكُمْ مِنَ الطِّينِ كَهَيْئَةِ الطَّيْرِ فَأَنْفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًا بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُبْرِئُ الْأَكْمَهَ وَالْأَبْرَصَ وَأُحْيِي الْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ اللَّهِ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدْجُرُونَ فِي بُيُوتِكُمْ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لَّكُمْ﴾

Hakikat, ben size çamurdan kuş biçimi gibi bir şey yapar, ona üfürürüm de Allah'ın izniyle derhal canlı bir kuş olur. O Allah ki beni size gönderdi ve O benim Rabbidir, sizin de Rabbinizdir.

Yine Allah'ın izniyle anadan doğma körü ve abraşı iyi der.

Yine Allah'ın izniyle ölüleri diriltirim. Evlerinizde ne yiyor, ne biriktiriyorsanız size haber veririm. Elbette bunlarda sizin için birer ibret vardır. Ki ben Allah'tan size bir resulüm elçiyim.

﴿إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَةِ﴾

Eğer iman edicilerseniz, önümüzdeki Tevrat'ı tasdik edici olarak. Yani Tevrat'tan olup benden önce geçeni tasdik edici olarak.

¹⁸⁶ 3/ Al-i İmran 48-53.

﴿وَلَا جَلَّ لَكُمْ بَعْضَ الَّذِي حُرِّمَ عَلَيْكُمْ﴾

Ve aleyhinize haram edilen bazı şeyleri fâidenize helâl kılmak için geldim. Yâni size onunla haber veririm ki o sizin üzerinize haram idi ve onu terk etmiştiniz. Sonra onu sizin için helâl kılıyorum, sizden hafifletmek için. Böylece onun kolaylığına kavuşursunuz ve onun zararından çıkıp kurtulursunuz.

﴿وَجِئْتُكُمْ بِآيَةٍ مِنْ رَبِّكُمْ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ رَبِّي وَرَبَّكُمْ﴾

Size Rabbinizden peygamberliği isbât eder ayet alâmet, mucize getirdim. Artık Allah'tan korkun, bana da itaat edin. Şüphe yok ki Allah benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz. *Yani onun hakkında dedikleri şeyden beri olduğunu bildirmek ve Rabbi için onlara karşı hüccet getirmek için ayet getirdim, demektir.*

﴿فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ﴾

Öyle ise ona kulluk edin. işte doğru yol budur. *Yani bu odur ki, sizi onun üzerine sevk etmiş ve size onu getirmişimdir.*

﴿قَلَمَّا أَحَسَّ عِيسَى مِنْهُمْ الْكُفْرَ﴾

Vaktaki İsâ onlardan ısrar ile taşan küfrü hissetti ve kendisine karşı düşmanlığı hissetti.

﴿قَالَ مَنْ أَنْصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنْصَارُ اللَّهِ آمَنَّا بِاللَّهِ﴾

Dedi: Allah'a doğru giden yolda bana yardım edecekler kim? Havariler: Biziz Allah'ın yardımcıları, Allah'a inandık. Bu onların bir sözüdür ki onlar onunla rablerinden fazl ve ihsana kavuştular

﴿وَأَشْهَدُ بِأَنَا مُسْلِمُونَ﴾

Sen de ey İsâ şâhid ol ki, biz muhakkak Müslümanlarız, dediler. Onun hakkında seninle mücadele eden işte o kimselerin dediği gibi demiyoruz.

﴿رَبَّنَا آمَنَّا بِمَا أَنْزَلْتَ وَاتَّبَعْنَا الرَّسُولَ فَاكْتُبْنَا مَعَ الشَّاهِدِينَ﴾

Ey Rabbimiz, Senin indirdiğin Kitaba inandık o peygambere de tâbi olduk. Artık bizi birliğini ve peygamberlerini tanıyan şâhidlerle beraber yaz. Onların sözleri ve imanları işte böyle idi.

g) İsa (a.s.)'ın göğes kaldırılması Hakkında

İsa (a.s.)'ın göğes kaldırılması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra Sübhanehû ve Teâlâ, İsa'yı katletmek için toplandıkları zaman onu katına aldığı zikretti ve Al-i İmran suresi 54-64. ayetlerini inzal buyurdu:¹⁸⁷

﴿وَمَكَرُوا وَمَكَرَ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾

Yahudiler gizli hileye saptılar, İsa'yı ansızın öldürmeye adam tayin ettiler. Allah da onların o hilekârlarına öldürmek isteyen İsa'ya benzetmek, kendilerine onu öldürtmek, İsa'yı göğes kaldırmak suretiyle mukabele etti. Allah, bütün hilekarları hakkiyle bilendir. Sonra Hristiyanların Yahudilerin onu asmasını ikrar ettikleri şeyde onlara red cevabı verdi ve onu nasıl göğes kaldırdığını ve onlardan onu nasıl temizleyip pâk kıldığını haber verdi ve şöyle dedi :

﴿إِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ اذْكُرْ مَا كُنْتَ عَمَلًا مَحْسُودًا ۚ إِنِّي مَتِّعُوكَ فَأَنْتَ كَافِرٌ ۚ وَكَرِهْتُكَ لِلَّذِينَ يَكُونُونَ فِيهِ خُتْلَفُونَ فَأَمَّا الَّذِينَ كَفَرُوا فَأَعَذُّهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا ۚ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ مِنْ نَاصِرِينَ ۚ وَأَمَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ ۚ ذَلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ الْآيَاتِ وَالذِّكْرِ الْحَكِيمِ﴾

Hani Allah şöyle buyurmuştu: “Ey İsa! Şüphesiz, senin hayatına ben son vereceğim. Seni kendime yükselteceğim. Seni inkâr edenlerden kurtararak temizleyeceğim ve sana uyanları kıyamete kadar küfre sapanların üstünde tutacağım. Sonra dönüşünüz yalnızca banadır. Ayrılığa düştüğünüz şeyler hakkında aranızda ben hükmedeceğim.”

“İnkâr edenlere gelince, onlara dünyada da, ahirette de şiddetli bir şekilde azab edeceğim. Onların hiç yardımcıları da olmayacaktır.”

“İman edip salih ameller işleyenlere gelince, Allah onların mükâfatlarını tastamam verecektir. Allah, zalimleri sevmez.”

(Ey Muhammed!) Bunu (bildirdiklerimizi) biz sana âyetlerden ve hikmet dolu Kur'an'dan okuyoruz..

﴿إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِنْدَ اللَّهِ كَمَثَلِ آدَمَ خَلَقَهُ مِنْ تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ الْحَقُّ مِنْ رَبِّكَ ۚ فَلَا تَكُنَ مِنَ الْمُمْتَرِينَ﴾

¹⁸⁷ 3/Al-i İmran 54-64.

Muhakkak ki İsa'nın hali de, yani babasız dünyaya gelişi de Allah indinde, Adem'in hâli gibidir. Allah onu Âdem'i topraktan yarattı. Sonra ona Ol, dedi, o da can gelip oluverdi. Bu Hak ve hakikat Rabbinden gelen bir gerçektir. Yani sana İsa'dan gelen haber hak ve gerçektir.

Öyle ise onda münakaşa etme. Eğer derlerse ki: İsa erkek olmaksızın yaratılmıştır, Âdem'i de topraktan işte o kudretle kadın ve erkek olmaksızın yaratmışımdır. O da İsa'nın olduğu gibi bir et, bir kan, tüy ve deri oldu. Baba olmaksızın İsa'nın yaratılışı bundan daha acayip değildir.

﴿فَمَنْ حَاجَّكَ فِيهِ مِنْ بَغْدٍ مَا جَاءَكَ مِنَ الْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا نَدْعُ أَبْنَاءَنَا وَأَبْنَاءَكُمْ وَنِسَاءَنَا وَنِسَاءَكُمْ وَأَنْفُسَنَا وَأَنْفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَلْ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَى الْكَاذِبِينَ﴾

Artık sana bu ilim geldikten sonra kim seninle onun hakkında çekişirse. Yani sana onun haberini ve onun durumunun nasıl olduğunu sana anlattığımdan sonra:

De ki: Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra hepimiz bir arada olarak dua ve niyaz edelim de yalancıların üstüne Allah'ın lanetini okuyalım.

﴿إِنَّ هَذَا لَهُوَ الْقَصَصُ الْحَقُّ﴾

İşte (İsa'ya dair sana anlatılan) bu haber. İsa'dan getirdiğim bu haber,

Elbette en doğru bir haberin beyanıdır. Onun durumuna dâir.

﴿وَمَا مِنْ إِلَهٍ إِلَّا اللَّهُ وَإِنَّ اللَّهَ لَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَإِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ بِالْمُفْسِدِينَ قُلْ يَا أَهْلَ الْكِتَابِ تَعَالَوْا إِلَى كَلِمَةٍ سَوَاءٍ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا اللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِ شَيْئًا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِنْ دُونِ اللَّهِ فَإِنْ تَوَلَّوْا فَقُولُوا اشْهَدُوا بِأَنَّا مُسْلِمُونَ﴾

Allah'tan başka hiçbir Tanrı yoktur. Allah hiç şüphesiz yegâne gâlibdir. Mutlak hüküm ve hikmet sahibidir. Eğer Haktan, imandan yine yüz çevirirlerse muhakkak Allah o fesatçıları hakkiyle bilendir. De ki: Ey ehli kitaplılar Yahudiler, Hristiyanlar hepiniz bizimle sizin aranızda müsavi ve âdil bir kelimeye gelin, şöyle diyerek: Allah'tan başkasına tapmayalım. Ona hiç bir şeyi eş tutmayalım.

Allah'ı bırakıp da kimimiz kimimizi Rab'ler diye tanımayalım. Buna rağmen eğer yine yüz çevirirlerse o halde deyin ki: Şahit olun, biz muhakkak Müslümanlarız. Böylece onları orta yola çağırdı ve ellerinde özür bırakmadı.

38) Haram Aylarla İlgili Peygamber (s.a.v)'e Soru Sormaları Hakkında

Mübaheleye dâir Allah'tan Resûlullah (s.a.v)'e onlarla arasındaki adaleti yerine getirmede hüküm verme ve red ettikleri takdirde de lânetleşmeye dair emr olduğu haberi geldiği zaman onları mübaheleye davet etti. Onlar da ona dediler ki:

Ey Ebul Kasım, bizi bırak, işimize bakalım, sonra bizi davet ettiğin şey hakkında yapmak istediğimiz şeyle sana geliriz.

Böylece onun yanından ayrıldılar, sonra Âkib ile başbaşa kaldılar. Âkib onların görüş sahihleri idi. Dediler ki:

Ey Abdul Mesih nasıl görürsün? O da dedi ki:

Ey Hristiyan topluluğu, siz biliyorsunuz ki Muhammed gönderilmiş bir nebidir. O size sahibinizin (İsa'nın) haberinden haklıyı haksızı ayırmak üzere gelmiştir. Siz biliyorsunuz ki hiçbir kavim yoktur ki, bir Peygamber ile lanetlensin de onların yaşlıları kalsın ve onların küçükleri doğup büyüsün. Ve bu lânetlenmeyi eğer kabul ederseniz kökünüzün silinmesidir. Eğer siz başka değil ancak dininize bağlılıktan dolayı ve sahibinizin (İsa'nın) hakkındaki üzerine bulunduğunuz sözü ikame etmekten dolayı imtina ederseniz adamlar ve-dalaşın, sonra beldelerinize gidin.

Onlar da Resûlullah (s.a.v)'e geldiler ve dediler ki:

Ey Ebul Kasım, biz seninle lânetlenmemeyi, seni dinin üzerine bırakmayı ve dinimiz üzerine dönmeyi uygun gördük. Fakat mallarımızdan kendisinde ihtilâf ettiğimiz şeyler hakkında aramızda hükmedecek bizim için razı olduğun ashabından bir adamı bizimle beraber gönder. Çünkü biz sizden razıyız.

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ﴾

Senden haram ay'dan sorarlar Bakara suresi 217. ayetinin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:¹⁸⁸

Resûlullah (s.a.v) Abdullah b. Cahş b. Riâb el-Esedî'yi, Receb ayında, Birinci Bedirden Makfele'ye gönderdi. Onunla birlikte de içlerinde hiçbir Ensar olmayan Muhacirlerden sekiz müfrezeyi gönderdi, ona bir mektub yazdı. Ona emr etti ki iki gün gidinceye kadar onu açma, sonra ona bak ve emr olduğun şeye devam et ve hiçbir kimseyi zorlama.

¹⁸⁸ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/188; Terceme 2/331.

İbn-i Cahş'ın Peygamber (s.a.v) in mektubunu açması ve emr olunduğu işe devam etmesi

Abdullah b. Cahş iki gün yürüdükten sonra mektubu açtı ve ona baktı. Bir de gördü ki, onda şöyle yazılıdır:

Benim bu mektubuma baktığım zaman yürü, devam et, Mekke ile Tâif'in arasında Nahle'ye in. Ve orada Kureyş'i tarassut et ve bize onların haberlerini bildir. Abdullah b. Cahş mektuba baktığı zaman dedi ki:

Başımızın gözümüzün üstüne- Sonra arkadaşlarına dedi ki: Resûlullah (s.a.v) bana emr etmiştir ki, Nahleye kadar yürüyeyim orada Kureyş'i gözetleyeyim ve ona onlardan bir haber götüreyim. Beni de sizden her hangi birinize zoraki iş yaptırmaktan nehy etmiştir. Sizden kim şehâdeti murâd eder ve ona rağbet ederse yürüsün; kim de bundan hoşlanmazsa geri dönsün. Bana gelince Resûlullah (s.a.v)'in emrini yerine getirmeğe devam ediciyim. Böylece o yürüdü ve onunla birlikte arkadaşları da yürüdü. Onlardan hiçbir kimse ondan geri kalmadı.

Kur'ân'ın, İbn-i Cahş'ın fiili hakkında nazil olması ve Resûlullah (s.a.v)'in onu ikrar etmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Vaktaki insanlar bu hususta çok ileri gittiler, Allah, Resulü (s.a.v)' in üzerine hakkında Bakara suresi 217. ayetini inzal buyurdu:

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الشَّهْرِ الْحَرَامِ قِتَالٍ فِيهِ قُلْ قِتَالٌ فِيهِ كَبِيرٌ وَصَدٌّ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَكُفْرٌ بِهِ
وَالْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَإِخْرَاجُ أَهْلِهِ مِنْهُ أَكْبَرُ عِنْدَ اللَّهِ﴾

Sana haram olan o ayı, ondaki muharebeyi sorarlar. De ki: Onda o ayda muharebe etmek büyük günahdır,.Allah yolundan men etmek, onu inkâr etmek, (ziyaretçilerin) Mescidi harama gitmelerine mâni olmak, Onun halkını oradan çıkarmak ise Allah katında daha büyük günahdır.

Yani eğer siz haram ayda katlettinizse, Onlar da Allah'ın yolundan, Ona küfür ile birlikte ve mescid-i haramdan sizi men ettiler. Siz oranın ehli olduğunuz halde, oradan çıkarılmanız Allah katında, onlardan katlettiğiniz kimsenin katlinden günahça daha büyüktür:

﴿وَالْفِتْنَةُ أَكْبَرُ مِنَ الْقَتْلِ﴾

Fitne ise katilden daha beterdir. *Yâni onlar Müslümanı dininden saptırıyorlardı, hatta onu imanından sonra küfre geri çeviriyorlardı. Bu ise Allah katında katilden günahça daha büyüktür :*

﴿وَلَا يَزَالُونَ يُقَاتِلُونَكُمْ حَتَّى يَرُدُّوكُمْ عَنْ دِينِكُمْ إِنِ اسْتَطَاعُوا﴾

Kâfirler, güçleri yetse, sizi dininizden döndürünceye kadar sizinle savaşmalarında devam edeceklerdir. Yani sonra onlar bunun en habisini ve en büyüğünü, tövbe ediciler ve çekinenler olmaksızın yapmaya koyulacaklardır. Kur'an işte bu emirle nazil olduğu ve Allah Teâlâ, Müslümanlardan, içinde bulundukları korkuyu açtığı zaman Resûlullah (s.a.v) deveyi ve iki esiri kabz etti ve Kureyş, ona Osman b. Abdullah ve Hakem b. Keysân'ın fidyesi hakkında haber gönderdi. Resûlullah (s.a.v) de dedi ki:

O ikisini, fidyeleri karşılığında size vermeyiz şu zamana kadar ki iki arkadaşımız gelsinler. *Yani bunlar Sa'd b. Ebi Vakkâs ve Utbe b. Cazvân'dır. Çünkü biz onlara karşı sizden korkuyoruz.* Eğer siz onları katlederseniz biz de sizin iki kişinizi katlederiz. Bunun üzerine Sa'd ve Utbe geldiler, Resûlullah (s.a.v) de onlardan onların fidyesini kabul etti.

İbn-i Cahş'ın sevab beklemesi ve bu hususta nazil olan ayetile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Kur'ân nazil olduğu zaman, Abdullah b. Cahş ve onun arkadaşlarından, içinde bulundukları şey açıldığı zaman, ecir umdular ve dediler ki:

Yâ Resûlallah: Acaba kendisinde bizim için mücahitlerin ecrinin bize verileceği bir gazve olmasını isteyebilir miyiz? Bunun üzerine Allah (c.c) onların hakkında Bakara suresi 218. ayetini inzal buyurdu,

﴿إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَالَّذِينَ هَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ يَرْجُونَ رَحْمَةَ اللَّهِ وَاللَّهُ

عَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

Hakikat, îman edenler, bir de Allah yolunda yurtlarından hicret edip de savaşanlar yok mu? işte onlar Allah'ın rahmetini umarlar. Allah müminleri hakkiyle yarlıgayıcı, onları cinden esirgeyicidir. Böylece Allah (c.c) bundan dolayı onlara en büyük bir umudu verdi.

39) Ebû Bekr, Ömer, Mikdâd Ve Onların Cihâd Hakkındaki Sözleri Hakkında

Ebû Bekr, Ömer, Mikdâd ve onların cihâd hakkındaki sözleri ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:¹⁸⁹

Kureyş'ten Resûlullah'a haber geldi ki onlar kabilelerini korumak için yola çıkmışlardır. Bunun üzerine sahâbeleriyle istişare etti ve onlara Kureyş'ten haber verdi. Bunun üzerine Ebû Bekr es-Sıddık kalktı güzel bir konuşma yaptı. Sonra Ömer b. el Hattâb kalktı güzel bir konuşma yaptı. Sonra Mikdâd b Amr kalktı ve şöyle dedi:

Yâ Resûlallah, Allah'ın sana gösterdiği şey için yürü devam et biz seninle beraberiz. Vallahi Benû İsrail'in Musa'ya: (Maide suresi 24. ayet)

﴿قَدْ هَبْنَاكَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلَا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ﴾

Sen ve Rabbin gidiniz ve savaşınız, biz ise işte burada oturucularız. dediği gibi sana demiyoruz. Fakat git sen ve Rabbin savaşınız, biz sizinle beraber savaşçılarız, diyoruz. Seni hak ile gönderene yemin ederim ki sen bizi Berki Gımad'a götür sen elbette seninle birlikte, sen oraya varıncaya kadar kılıçlarımızla savaşırız. Bunun üzerine Resûlullah (s.av) ona, hayırlı olsun, dedi ve hayırla onun için dua etti ve ona hayır söyledi.

40) Öz nefislerinin zalimleri olarak canlarını alacağı kimselere melekler derler ki

"Öz nefislerinin zalimleri olarak canlarını alacağı kimselere melekler derler ki..." ayeti inen gurubun bahsi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Müslüman olup Mekke'de kalmış ve Kureyş tarafında savaşa mecbur kalmış bir gurup Bedir'de öldürüldüler. Bize zıkr olunduğuna göre, Kur'an'da onların hakkında Nisa suresi 97. âyet nazil oldu.¹⁹⁰

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَفَّاهُمُ الْمَلَائِكَةُ ظَالِمِي أَنْفُسِهِمْ قَالُوا فِيمَ كُنْتُمْ قَالُوا كُنَّا مُسْتَضْعَفِينَ فِي الْأَرْضِ

قَالُوا أَلَمْ تَكُنْ أَرْضُ اللَّهِ وَاسِعَةً فَتُهَاجِرُوا فِيهَا فَأُولَئِكَ مَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَسَاءَتْ مَصِيرًا﴾

Öz nefislerinin zalimleri olarak canlarını alacağı kimselere melekler derler ki: Ne işte idiniz? Onlar biz yer (yüzün)de (dinin emirlerini tatbikten) aciz (kimse)lerdik derler.

¹⁸⁹ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/199; Terceme 2/348.

¹⁹⁰ 4/Nisa 97.

Melekler de: Allah'ın arzı (yer yüzü) geniş değil miydi? Siz de orada hicret edeydiniz ya derler. İşte onlar (böyle). Onların barınakları cehennemdir. O ne kötü bir yerdir. Bunlar, Beni Esed b. Abduluzzâ b. Kusayy'dan: Haris b. Zem'a b. el-Esved b. Abdulmuttalib b. Esed'dir.

Beni Manzum'dan: Ebû Kays b. Fâkihe b. Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum ile Ebû Kays b. Velid b. Muğire b. Abdullah b. Ömer b. Mahzum'dur.

Beni Cumeh'den: Ali b. Ümeyye b. Halef b. Vehb b. Hüzâfe b. Cumeh'dir.

Beni Sehm'den: Âs b. Münebbih b. Haccac b. Âmir b. Huzeyfe b. Sa'd b. Sehm'dir.

Bunun böyle olması şunun içindi ki, onlar Müslüman olmuşlardı. Resûlullah (s.a.v) ise henüz Mekke'de idi. Resûlullah (s.a.v) Medine'ye hicret ettiği zaman onların babaları ve aşiretleri onları Mekke'de hapsedtiler ve onların dinlerinden çevirdiler onlar da dinlerinden döndüler. Sonra kavimleriyle beraber Bedre yürüdüler ve böylece onlarla birlikte musibete uğradılar.

41) Umeyr b. Vehb'in Müslüman olması Hakkında

Umeyr b. Vehb'in Müslüman olması ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v), Hz. Ömer ile Safvân arasında olan şeyi ona bahs etmesi ve onun Müslüman olması.

Resûlullah (s.a.v), Ömer'in onun kılıcının kayışından tutup onun boynuna bağladığını gördüğü zaman, dedi ki:

— Ey Ömer onu serbest bırak. Ey Umeyr yaklaş. O da yaklaştı sonra dedi ki:

Bol nimetli iyi sabahlar! (Bu söz onların arasında cahiliyet ehlinin selâmı idi). Resûlullah (s.a.v) de dedi ki :

Ey Umeyr, Allah bize senin selamlaşmandan daha hayırlı bir selamlaşmayı ikram etmiştir. Selâm ile: Cennet ehlinin selâmlaşmasıyle. O da dedi ki:

Vallahi ey Muhammed ben bu selamlaşmayı yeni işitiyorum. Dedi ki:

Ey Umeyr seni buraya getiren nedir? Dedi ki:

Sizin elinizde bulunan şu esir için geldim, onu bağışlayın. Dedi ki:

O halde senin boynundaki kılıcın işi nedir? Dedi ki:

Allah kılıçların belâsını versin. Onlar bize ne sağladı ki! Dedi ki:

Bana, doğru söyle, niçin geldin? Dedi ki:

Başka şey için gelmedim ancak bunun için geldim. Dedi ki:

Hayır bilâkis sen ve Safvân b. Ümeyye Hicr'de oturdunuz ve Kureyş'den kuyuya atılanları zikr ettiniz. Sonra da dedin ki: Şayet üzerimde bir borç olmasa ve benim yanımda iyâl olmasa elbette çıkar gider Muhammed'i katlederdim. Böylece Safvân senin borcunu ve iyâlini beni katletmen karşılığında senin için yüklenip üzerine aldı. Allah ise bu yapacağın iş ile senin arana girmiştir. Umeyr dedi ki:

Şehâdet ederim ki muhakkak sen Allah'ın Resulüsün. Ey Allah Resulü, biz göğün haberinden bize getirmiş olduğun şeylerde ve senin üzerine inen vahyde seni yalanlamıştık. Bu işte ben ve Safvân'dan başka kimse yoktu. Vallahi bu haberi ancak Allah sana getirmiştir. Beni İslâm'a hidâyet eden, beni işte bu yere sevk eden Allah'a hamd olsun. Sonra hak şahadetiyle şahadet getirdi. Resûlullah (s.a.v) de dedi ki:

Kardeşinizi dininde fakih yapın, ilmihalini ona öğretin ve ona Kur'ân okuyun ve onun için onun esirini serbest bırakın.

Onlar da bunu yaptılar.

İslâm'a davet için Mekke'ye dönmesi

Sonra dedi ki: Yâ Resûlallah, ben Allah'ın nurunu söndürmeğe cehd eden ve Allah (c.c)'nin dini üzere olan kimselere şiddetle eziyet veren birisi idim. Ben istiyorum ki, bana izin veresin de Mekke'ye gideyim ve onları Allah'a ve Resûlullah (s.a.v)'e ve İslam'a davet edeyim. Umulur ki, Allah onları hidayet eder. Yoksa dinleri hususunda onlara eziyet veririm. Daha önce senin ashabına dinleri hususunda eziyet verdiğim gibi. Resûlullah (s.a.v) de ona izin verdi. O Mekke'ye vardı. Safvân b. Ümeyye, Umeyr b. Vehb çıktığı zaman şöyle diyordu :

Şimdi birkaç gün içinde gelecek olan vak'a ile müjdeleniniz. O size Bedir vak'asını unutturacaktır. Safvân kabilelerden onu sorardı. Nihayet bir süvari geldi onun İslama girdiğini haber verdi. Bunun üzerine Safvân asla onunla konuşmamaya ve asla ona menfaat sağlamayacağına yemin etti.

Umeyr Mekke'ye geldiği zaman İslama davet ederek orada ikamet etti ve kendisine muhalefet eden kimselere şiddetli eziyetler verdi ve onunla çok insanlar Müslüman oldu.

Umeyr b. Vehb veya Haris b. Hişam, o ikisinden biri Bedir gününde gerisin geriye döndüğü zaman İblis-i gördü ve:

Nereye gidiyorsun ey Surak? Dedi. Sonra Allah düşmanı olan o,şeytan yerde gizlenip gitti. Bunun üzerine Allah Teala onun Hakkında Enfal suresi 48. ayeti inzal buyurdu.

﴿وَإِذْ زَيْنَ هُتَمِ الشَّيْطَانُ أَعْمَاهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ فَلَمَّا تَرَآءَتِ الْفِئَتَانِ نَكَصَ عَلَى عَقَبَيْهِ وَقَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكُمْ إِنِّي أَرَى مَا لَا تَرَوْنَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ وَاللَّهُ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

Hani şeytan onlara yaptıklarını süslemiş ve, “Bu gün artık insanlardan size galip gelecek kimse yok, mutlaka ben de size yardımcıyım.” demişti. Fakat iki taraf savaş alanında yüz yüze gelince şeytan, gerisingeriye dönüp, “Ben sizden uzağım. Çünkü ben sizin görmediğiniz şeyler melekler görüyorum. Ben Allah’tan korkarım. Allah, cezası çetin olandır” demişti. Bana zikr olundu ki onlar onu her bir konuklama yerinde Surake'nin suretinde görüyorlardı. Nihayet Bedir günü olduğu ve iki topluluk karşı karşıya geldikleri zaman topukları üzere gerisin geriye döndü ve onları savaşa sokup öyle yardımsız bıraktı.¹⁹¹

¹⁹¹ 8/Enfal 48.

E: BEDİR SAVAŞINDAN UHUD SAVAŞINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Ganimetlerin Taksimi Hakkında

Enfal'ın (ganimet mallarının) taksimi hakkında nazil olan âyetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Bedir savaşı son bulduğu zaman Allah (c.c) onun hakkında Kur'an'dan Enfâl sûresini baştan başa indirdi Yani ganimette ihtilâf ettikleri zaman ihtilâfları hakkında o sûreden nazil olan âyetlerden biri şudur: Enfal suresi ayet 1.¹⁹²

﴿يَسْأَلُونَكَ عَنِ الْأَنْفَالِ قُلِ الْأَنْفَالُ لِلَّهِ وَالرَّسُولِ فَأَتَقُوا اللَّهَ وَأَصْلِحُوا ذَاتَ بَيْنِكُمْ وَأَطِيعُوا
اللَّهَ وَرَسُولَهُ إِن كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ﴾

(Habibim) sana harb ganimetlerinin hükmünü sorarlar. De ki: (Bu) ganimetler Allah'ın ve Resûlünündür. O halde tam müminlerseniz Allah'tan korkun, (ihtilâfa düşmeyip) aranızı düzeltin, Allah'a ve peygamberine itaat edin.

Bana gelen habere göre, ganimetler Ubâde b. Sâmit'ten sorulduğu zaman şöyle dedi: Ey Ehli Bedr topluluğu bu sure Bedir gününde ganimet hakkında ihtilâfa düştüğümüz zaman bizim hakkımızda nazil oldu. Ganimetler hakkında ahlâkımız kötüleştiği zaman Allah ganimetleri elimizden çıkarttı. Resûlullah (s.a.v)'e verdi. O da aramızda eşit bir şekilde taksim etti. Bununla Allah'tan sakınma, Ona ve Resulü (s.a.v)'e itaat ve aramızın düzeltilmesi sağlandı.

2) Sahabilerin, Resulullah (s.a.v) ile birlikte, Kureş ile karşılaşmak için çıkması hakkında

Sahabilerin, Resulullah (s.a.v) ile birlikte, Kureş ile karşılaşmak için çıkması hakkında nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Allah, sahabelerin Kureys'in onlara doğru yürümekte olduğunu öğrendikleri zaman, Resûlullah (s.a.v) ile birlikte yürüme emrini zikr etti. Onlar ise ancak ganimette tamaa binâen Şam kervanını elde etmek üzere çıktılar. Allah Enfal suresi 5-11. ayetlerde şöyle buyurdu:

﴿كَأَمَّا أَخْرَجَكَ رَبُّكَ مِنْ بَيْتِكَ بِالْحَقِّ وَإِنَّ فَرِيقًا مِنَ الْمُؤْمِنِينَ لَكَارِهُونَ يُجَادِلُونَكَ فِي الْحَقِّ
بَعْدَمَا تَبَيَّنَ كَأَنَّمَا يُسَاقُونَ إِلَى الْمَوْتِ وَهُمْ يَنْظُرُونَ﴾

¹⁹² 8/Enfal 1.

(Bedir ganimetlerinin taksiminden bazıları nasıl hoşlanmadılarsa) Rabbin seni hak uğrunda evinden (harbe) çıkardığı zaman da (hal böyle idi). Çünkü müminlerden bir zümre muhakkak ki isteksizdiler.

Hak apaçık meydana çıktıktan sonra bile onlar bu hususta sanki gözleri göre göre ölüme sürülüyorlarmış gibi, seninle mücadele ediyorlardı. *Yani kavimle karşılaşmaktan hoşlanmadıkları için ve kendilerine Kureyş'e yürüme hatırlatıldığı zaman onlar yürümeyi yadırgadıkları için bu duruma düştüler.*

﴿وَإِذْ يَعِدُكُمُ اللَّهُ إِحْدَى الطَّائِفَتَيْنِ أَنَّهَا لَكُمْ وَتَوَدُّونَ أَنَّ غَيْرَ ذَاتِ الشُّوْكَةِ تَكُونُ لَكُمْ﴾

Hani Allah size iki taifeden birinin muhakkak sizin olduğunu vaad ediyordu, siz ise kuvvetsiz ve silâhı bulunmayanın kendinizin olmasını arzu ediyordunuz. *Yani harbi değil ganimeti arzu ediyordunuz.*

﴿وَيُرِيدُ اللَّهُ أَنْ يُحَقِّقَ الْحَقَّ بِكَلِمَاتِهِ وَيَقْطَعَ دَابِرَ الْكَافِرِينَ﴾

Allah da emirleriyle hakkı açığa vurmaya, kâfirlerin kökünü kesmeyi irâde buyuruyordu. *Yani Kureyş'in şeci ve bahadır kişilerine ve kumandanlarına Bedir gününde vâki kıldığı musibet ile bunu yaptı demektir.*

﴿إِذْ تَسْتَغِيثُونَ رَبَّكُمْ فَاسْتَجَابَ لَكُمْ أَنِّي مُمِدُّكُمْ بِآلَفٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُرْدِفِينَ﴾

Hani siz Rabbinizden imdad İstiyordunuz da. *Yani düşmanlarının çokluğuna ve kendi sayılarının azlığına baktıkları zaman dua ederek imdat istiyorlardı.*

Sizin için kabul buyurdu. Resûlullah (s.a.v)' in duâsiyle ve sizin duanızla.

O da muhakkak ki ben size meleklerden birbiri ardınca binlercesi ile imdad ediciyim, diyerek (duanızı kabul buyurmuştu).

﴿إِذْ يُعَشِّيكُمُ النُّعَاسُ أَمَنَةً مِنْهُ وَيُنْزِلُ عَلَيْكُمْ مِنَ السَّمَاءِ مَاءً لِيُطَهِّرَكُمْ بِهِ وَيُذْهِبَ عَنْكُمْ

رِجْزَ الشَّيْطَانِ وَلِيَرْبِطَ عَلَى قُلُوبِكُمْ وَيُثَبِّتَ بِهِ الْأَقْدَامَ﴾

O, size o vakit sükûnet vermek İçin hafif bir uyku üzerinize kıldı. *Yani sizin üzerinize, siz uyuduğunuz zaman emniyet indirdi siz korkmuyordunuz.*

-Size gökten su İndiriyordu. Bedir gecesi onlara isabet eden yağmurdan ötürü böyle buyurdu. Böylece müşrikleri suya önce kavuşmalarından hapsetti ve Müslümanların yolunu o suya serbest bıraktı.

Sizi tertemiz yapmak, sizden şeytanın murdarlığını gidermek, kalplerinize rabıta vermek, ayakları(nızı) pekiştirmek için de gökten üstünüze bir su indiriyordu. *Yani sizden şeytanın şüphesini gidermek için, çünkü o onları düşmanlarından korkutuyor ve yeri onlar için şiddetli gösteriyordu. Nihayet onlar düşmanlarının kendisine önceden varmak istedikleri yerlere vardılar.*

3) Müslümanların desteklenmesiyle ve yardım görecekleriyle müjdelenmeleri hakkında

Müslümanların desteklenmesiyle ve yardım görecekleriyle müjdelenmeleri ve teşvik edilmeleri hakkında inen âyetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Allah Teâlâ Enfal suresi 12-16. Ayetlerini inzal buyurdu.¹⁹³

﴿إِذْ يُوحِي رَبُّكَ إِلَى الْمَلَائِكَةِ أَنِّي مَعَكُمْ فَتَثْبُتُوا الَّذِينَ آمَنُوا سَأَلْتَنِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّغْبَ فَاضْرِبُوا فَوْقَ الْأَعْنَاقِ وَاضْرِبُوا مِنْهُمْ كُلَّ بَنَانٍ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَمَنْ يُشَاقِقِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ذَلِكَمُ فَذُوقُوهُ وَأَنَّ لِلْكَافِرِينَ عَذَابَ النَّارِ﴾

-Hani Rabbin meleklerle: Şüphesiz ki ben sizinle beraberim. Haydi iman eden (o mücahit)lere sebat ilham edin, diye vahy ediyordu. *Yani iman eden kimselere yardım ediniz, demektir.*

Ben, kâfirlerin yüreklerine korku salacağım. (Ey müminler) hemen vurun boyunlarının üstüne, vurun onların her bir parmağına (diyordu).

Bunun sebebi şudur: Çünkü onlar Allah'a ve Resulüne karşı geldiler. Kim Allah'a ve Resulüne karşı gelirse Allah'ın cezası cidden çetindir.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمُ الَّذِينَ كَفَرُوا زَحَفُوا زَحْفًا فَلَا تُولُوهُمْ الْأَذْبَارَ وَمَنْ يُؤْهِمْ يَوْمَئِذٍ دُبُرَهُ إِلَّا مُتَحَرِّفًا لِقِتَالٍ أَوْ مُتَحَيِّرًا إِلَى فِتْنَةٍ فَقَدْ بَاءَ بِعَصَابٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾

Ey İman edenler, toplu bir halde kâfirlerle karşılaştığınız zaman onlara arkalarınızı çevirip dönmeyin (kaçmayın).

Tekrar muharebe için bir tarafa çekilenin, yahut diğer bir fırkaya ulaşp mevki tutanın hâli müstesna olmak üzere kim öyle bir günde onlara arka çevirirse o, muhakkak ki Allah'ın gazabına uğramıştır. Onun yurdu cehennemdir. O ne kötü bir sonucudur. Bu ayetler onları düşmanların üzerine teşvik içindir ki onlarla karşılaştıkları zaman onlardan çekinmesinler. Çünkü Allah onlara va'd etmişti.

¹⁹³ 8/Enfal 12-16.

4) Resûlullah (s.a.v)'in müşriklere çakılları atması hakkında

Resûlullah (s.a.v)'in müşriklere çakılları atması hakkında nazil olan Ayetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Allah Teâlâ Resûlullah (s.a.v)'in onlara elinden çakılları atması hakkında, Enfâl suresi 17. ayetini inzal buyurdu.

﴿وَمَا رَمَيْتَ إِذْ رَمَيْتَ وَلَكِنَّ اللَّهَ رَمَى وَلِيُبْلِيَ الْمُؤْمِنِينَ مِنْهُ بَلَاءٌ حَسَنًا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ عَلِيمٌ
ذَلِكُمْ وَأَنَّ اللَّهَ مُوهِنُ كَيْدِ الْكَافِرِينَ﴾

Attığın zaman da (Habibim) sen atmadın, ancak Allah attı.

Yani bu senin atmanla olmadı. Şayet Allah'ın orada sana kıldığı yardım olmasaydı ve senin düşmanlarının kalplerine onları hezimete uğratacağı korkusunu vermeseydi, bu zafer senin çakıl atmanla olmazdı.

Ve bunu mü'minleri kendinden güzel bir (nimet) imtihan(ı) ile denemek için (yaptı). *Yani onları düşmanlarına karşı galib kılmakta ve kendi adetlerinin azlığında onlara olan nimetini bildirmek için ki bununla Allah'ın hakkını bilsinler ve bununla onun nimetine şükr etsinler.*

İşte durum bu: (Allah, mü'minleri güzel bir şekilde dener). Bir de Allah, kâfirlerin tuzağını zayıf düşürendir.

5) İstiftâh hakkında nazil olan ayet

İstiftâh hakkında nazil olan ayet sonra Enfâl suresi 19. ayetini inzal buyurdu.¹⁹⁴

﴿إِنْ تَسْتَفْتِحُوا فَقَدْ جَاءَكُمْ الْفَتْحُ وَإِنْ تَنْتَهُوا فَهُوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَعُودُوا نَعُدْ وَلَنْ تُغْنِي عَنْكُمْ فِئَتُكُمْ شَيْئًا وَلَوْ كَثُرَتْ وَأَنَّ اللَّهَ مَعَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Eğer siz (ey kâfirler) fetht-u zafer) istiyor idiyse işte o feth size gelmiştir. Yani Ebû Cehlin şu sözünden dolayı : -Ey Allah'ım Muhammed bizim akrabalık bağımızı kesti ve bize bilinmeyen bir şeyi getirdi Allahım, onu sabahleyin helak et.

Eğer (bundan) vaz geçerseniz!Bu, sizin için daha hayırlıdır. Eğer (tekrar muharebeye) dönerseniz biz de döneriz. *Yani Bedir gününde başınıza getirdiğimiz vak'anın aynını getiririz.* Cemaatiniz çok da olsa sizden hiçbir şeyi asla def edemez. Çünkü Allah müminlerle beraberdir. Yani sizin sayınız ve çokluğunuz sizden hiç bir şeyi asla def edemez. Ben ise müminlerle beraberim, onlara muhalefet edenlere karşı onlara yardım ederim, demektir.

¹⁹⁴ 8/Enfâl 19.

6) Müslümanları Resulullah (s.a.v)'e itaat etmeye teşvik Hakkında

Müslümanları Resulullah (s.a.v)'e itaat etmeye teşvik için Enfal suresi 20-29. ayetler indirildi.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَوَلَّوْا عَنْهُ وَأَنْتُمْ تَسْمَعُونَ﴾

Ey iman edenler! Allah'a ve Resûlüne itaat edin ve (Kur'an-ı) dinlediğiniz hâlde ondan yüz çevirmeyin.

﴿وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ قَالُوا سَمِعْنَا وَهُمْ لَا يَسْمَعُونَ﴾

Ve kendileri dinlemedikleri halde dinledik, diyenler gibi olmayın. *Yani o münaфіklar gibi ki onlar ona taat ettiklerini gösterirler. Hâlbuki ona isyan ettiklerini gizlerler.*

﴿إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الصُّمُّ الْبُكْمُ الَّذِينَ لَا يَعْقِلُونَ﴾

Çünkü yerde yürüyen hayvanların Allah katında en kötüsü (hakkı) akıllarına sokmaz (ve hakkı duyup söylemez olan) sağırlar ve dilsizlerdir. *Yani o münaфіklar ki sizi onların misli olmanızdan nehy ettim, hayırdan dilsizdirler, haktan sağırdırlar, ekletmezler, bu hususta onların üzerine olan felâketi ve başlarına gelecek şeyi bilmezler.*

﴿وَلَوْ عَلِمَ اللَّهُ فِيهِمْ خَيْرًا لَأَسْمَعَهُمْ وَلَوْ أَسْمَعَهُمْ لَتَوَلَّوْا وَهُمْ مُعْرِضُونَ﴾

Eğer Allah onlarda bir hayır görseydi elbette onlara duyurur (hayrı kulaklarına sokar)dı. Yani onlar için lisanlarıyla dedikleri sözlerini kalplerine nüfuz ettirirdi. Fakat kalpleri buna muhalefet ettiler, sizinle beraber çıksalar da

Kulaklarına soksaydı bile yine onlar muhakkak ki (haktan) yüz çevirici olarak arkalarına dönerlerdi. Sizin için çıktıkları şeylerden bir şeyi yerine getirmezlerdi.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اسْتَجِيبُوا لِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ إِذَا دَعَاكُمْ لِمَا يُحْيِيكُمْ وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ يَحُولُ بَيْنَ

الْمَرْءِ وَقَلْبِهِ وَأَنَّهُ إِلَيْهِ تُخْشَرُونَ﴾

Ey iman edenler, size hayat verecek şeylere sizi davet ettiği zaman Allah'a ve Resulüne icabet edin. *Yani bir harpten dolayı ki Allah sizi zilletten sonra onunla aziz kıldı ve zayıflıktan sonra sizi onunla kuvvetlendirdi. Düşmanlarınızın sizi ezmesinden sonra onunla sizi onlardan korudu:*

﴿وَاذْكُرُوا إِذْ أَنْتُمْ قَلِيلٌ مُسْتَضْعَفُونَ فِي الْأَرْضِ تَخَافُونَ أَنْ يَخَطَّفَكُمُ النَّاسُ فَآوَاكُمْ وَأَيَّدَكُمْ بِبَضْرِهِ وَزَرَقَكُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

O zamanı da hatırlayın ki, siz yer yüzünde azlıktınız, âciz tanınanlardınız. Halkın sizi tutup kapmasından korkuyordunuz (işte bu halde iken Allah sizi, ev bark sahibi yaptı, yardımıyla kuvvetlendirdi, size en temiz ve güzel şeylerden rızık verdi. Ta ki şükredesiniz.

Ey iman edenler, Allah'a ve o peygambere hainlik etmeyin. Siz, bilip dururken, kendi emanetlerinize hainlik eder misiniz? Yani iki yüzlü olmayın. Çünkü bu emanetlerinize hıyanettir. Ve kendinizi helak etmektir.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَتَّقُوا اللَّهَ يَجْعَلْ لَكُمْ فُرْقَانًا وَيُكَفِّرْ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ﴾

Ey iman edenler, eğer Allah'tan korkarsanız O, size iyi ile kötüyü ayırt edecek (bir marifet ve nur) verir, suçlarınızı örter, sizi yargılar. Allah büyük lütfü inayet sahibidir. *Yani hak ile batılın arasını ayırmak için, ki Allah hakkınızı göstere sin ve size muhalefet eden kimsenin batılını söndürsün.*

7) Allah'ın, Resulü üzerine olan nimetinin zikri hakkında

Allah, Resulü (s.a.v)'e, kavmin ona hilesi esnasında olan nimetini Enfal suresi 30. ayet ile hatırlattı.¹⁹⁵

﴿لِيُثْبِتُوكَ أَوْ يَقْتُلُوكَ أَوْ يُخْرِجُوكَ وَيَمْكُرُوا وَيَمْكُرُ اللَّهُ وَاللَّهُ خَيْرُ الْمَاكِرِينَ﴾

Seni tutup bağlamaları, ya seni öldürmeleri, yahut seni (yurdundan zorla) çıkarmaları için sana tuzak kuruyor(lar)dı. Onlar bu tuzağı kurarlarken Allah da onun karşılığını yapıyordu. Allah tuzak kuranlara mukabele edenlerin hayırlısıdır. *Yani ben onlara sağlam tuzağımla tuzak kurdum ve seni onlardan kurtardım.*

¹⁹⁵ 8/Enfal 30.

8) Kureyş'in aldanması ve istiftahları hakkında

Kureyş'in aldanması ve istiftahları hakkında inen Enfal 31-35. ayetler.¹⁹⁶

Sonra Kureyş'in aldanmasını ve aleyhlerine istiftahlarını (dualarını) zikr etti. Zira onlar:

﴿وَإِذْ قَالُوا اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ هَذَا هُوَ الْحَقُّ مِنْ عِنْدِكَ فَأَمْطِرْ عَلَيْنَا حِجَارَةً مِنَ السَّمَاءِ أَوْ اثْبِتْنَا

بِعَذَابِ أَلِيمٍ﴾

Ey Allah, eğer bu, senin katından (gelmiş) hak (kitap)'ın kendisi ise, (Yani Muhammed'in getirdiği şey)

Durma bizim üstümüze gökten taş yağdır, *Lût kavmi üzerine yağdırdığın gibi.*

Yahut bize (daha) acıklı bir azap getir demişlerdi. *Yani bizden önceki bazı ümmetlere azap ettiğin şeyi getir.* Ve onlar şöyle diyorlardı: Şüphesiz Allah bize azap etmez, biz ona istiğfar ediyoruz, nebileri kendileriyle birlikte olan bir ümmete, Nebi'yi onlardan çıkartmadıkça azap etmez. Bunun üzerine Allah Teâlâ onların cehaletlerini ve onların aldanmışlıkların ve kötü amellerini ve üzerlerine ölüm haberini verdiği zaman nefisleri üzerine dua ettiklerini zikrederek Peygamber (s.a.v)'ine şöyle dedi:

﴿وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيُعَذِّبَهُمْ وَأَنْتَ فِيهِمْ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾

Halbuki sen içlerinde iken (Habibim), Allah onları azaplandırıcı değildi. Onlar istiğfar ederlerken de Allah yine onları azaplandırıcı değildir. Yani Muhammed bizim aramızda iken ve biz istiğfar ettiğimiz için... Sonra şöyle buyurdu:

﴿وَمَا لَهُمْ آلَا يُعَذِّبَهُمُ اللَّهُ وَهُمْ يَصُدُّونَ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَمَا كَانُوا أَوْلِيَاءَهُ إِنْ أُولِيَاءُهُ إِلَّا

الْمُتَّقُونَ وَلَكِنْ أَكْثَرُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ وَمَا كَانَ صَلَاتُهُمْ عِنْدَ الْبَيْتِ إِلَّا مُكَاءً وَتَصَدِيَةً فَذُوقُوا

الْعَذَابَ بِمَا كُنْتُمْ تَكْفُرُونَ﴾

Allah onlara ne diye azap etmeyecek? Sen onların arasında olsan bile ve istiğfar eder olsan bile.

Onlar Mescidi Harâm'dan, kendileri ona (onun hizmetine) ehil olmadıkları halde de, men edip duranlardır. *Yani Allah'a iman edip ona ibadet edenleri men ederler. Yani seni ve sana tâbi olan kimseleri...*

¹⁹⁶ 8/Enfal 31-35.

O (hizmete) takvaya erenlerden başkaları onun ehilleri değildir. O kimseler ki Ona saygı gösterirler ve onun yanında namaz kılarlar

Fakat onların pek çoğu bunu bilmezler. Onların Beyt(-i şerif) huzurundaki duaları ki o dua ile onlardan musibet def olunur sanırlar.

Islık çalmaktan, el çırpılmaktan başka bir şey değildir.

Bu (yani onların duaları) Allah(c.c.)'yi ne razı kılar ne de ona sevdendir. Ne de onların üzerine farz kıldığı şeydir ve ne de Allah onu onlara emr etmiştir.

(Ey kâfirler) devam ede geldiğiniz o küfrünüzden dolayı tadın artık azabı! Bedir gününde başlarına getirdiği musibeti kast ediyor.

9) Vahyin başlangıçları ile Bedir savaşı arasında geçen müddet Hakkında

Vahyin başlangıçları ile Bedir savaşı arasında geçen müddet ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:¹⁹⁷

Bana Yahya b. Abbâd b. Abdullah b. Zübery, babası Abbad'dan, o da Âişe'den şöyle dediğini naklen bana haber verdi:

﴿يَا أَيُّهَا الْمَرْمَلُ﴾

Ey esvabına bürünen Habibim buyruğunun nazil olması ile Allah Teâlâ'nın Müzzemmil suresi 11-13. ayetleri:

﴿وَدَرْزِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهْلَهُمْ قَلِيلًا إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ

وَعَذَابًا أَلِيمًا﴾

Yalan sayacak olan o varlık sahihlerini bana bırak ve onlara biraz mühlet ver. Çünkü bizim yanımızda (ağır) bukağılar var, yakıcı bir ateş var, boğazda tıkanıp kalan bir yiyecek var. (Bunlardan başka da) elem verici bir azab var. ayeti arasında çok geçmedi ki, Allah Kureyş'in başlarına, Bedir günündeki vakayı getirdi.

10) Ebû Süfyân'a yardım edenler hakkında

Ebû Süfyân'a yardım edenler hakkında Enfal suresi 36-38.¹⁹⁸ ayetlerde Allah (c.c.) şöyle buyurdu:¹⁹⁹

¹⁹⁷ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/245; Terceme 2/423.

¹⁹⁸ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 239.

¹⁹⁹ Bkz. İbn-i Hişam a. g. e. , 3/17; Terceme, 3/883.

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُحْشَرُونَ لِيَمِيزَ اللَّهُ الْخَبِيثَ مِنَ الطَّيِّبِ وَيَجْعَلَ الْخَبِيثَ بَعْضَهُ عَلَىٰ بَعْضٍ فَيَرْكُمَهُ جَمِيعًا فَيَجْعَلُهُ فِي جَهَنَّمَ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا إِنْ يَنْتَهُوا يُغْفَرْ لَهُمْ مَا قَدْ سَلَفَ وَإِنْ يَعُودُوا فَقَدْ مَضَتْ سُنَّةُ الْأَوَّلِينَ﴾

Küfredenler mallarını, (halkı) Allah yolundan alıkoymaları için harcarlar. Harcasınlar onları! Nihayet bu, onlara bir yürek acısı olacaktır. Sonra da mağlûb olacaklardır. Küfr(ünde inat) edenler (ise) en son cehenneme sürüleceklerdir. O kişiler topluluğu ki, Ebû Süfyân'a yardım için gittiler. Ticaret mallarını kurtarmak istediler. O ticaret mallarını Resûlullah (s.a.v)'e karşı savaşmak için onlardan istediler. Onlar da bunu yaptılar.

(Habibim), o küfredenlere söyle ki eğer (sana düşmanlıktan) vaz geçerlerse geçmiş (günahları) yarlıganacaktır, eğer (muharebeye) dönerlerse. Seninle harb etmeğe devam etseler.

(Kendilerinden) evvelki ümmetlere tatbik edilen ilâhi kanun(un hükmü) muhakkak surette devam etmiş olacaktır. *Yani Bedir gününde başlarına gelenlerin aynisi yine gelecektir.*

11) Kâfirlerle savaş emrinin gelmesi hakkında

Kâfirlerle savaş emrinin gelmesi hakkında Allah Teâlâ Enfal suresi 39-40. ayetlerini inzal buyurdu.²⁰⁰

﴿وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّى لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَيَكُونَ الدِّينُ كُلُّهُ لِلَّهِ فَإِنْ انْتَهَوْا فَإِنَّ اللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ بَصِيرٌ وَإِنْ تَوَلَّوْا فَأَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ مُوَلَّاكُمْ نِعْمَ الْمَوْلَىٰ وَنِعْمَ النَّصِيرُ﴾

(Yer yüzünde) bir fitne kalmayınca ve din tamimiyle Allah'ın oluncaya kadar onlarla muharebe edin. *Yani hiç bir mümin zorla dininden döndürülmeyinceye tevhit sırf halis olarak Allah için olup ona ortak koştukları eşler sökülüp atıluncaya kadar.*

Eğer vaz geçerlerse (onları bırakın). Şüphesiz ki Allah, ne yapacaklarını hakkiyle görücüdür. Eğer yüz çevirirlerse. *Yani sana karşı üzerinde bulundukları küfre doğru yüz çevirirlerse demektir.*

²⁰⁰ 8/Enfal 39-41.

(Korkmayın) Bilin ki Allah sizin Mevlâ'nızdır. O'dur ki. Bedir gününde onların adetlerinin çokluğunda ve sizin adedinizin azlığında sizi aziz kıldı ve onlara karşı size yardım etti.

O ne güzel Mevlâ'dır ve ne güzel yardımcıdır!

12) Ganimetin taksimi hakkında

Ganimetin taksimi hakkında Enfal suresi 41-42. ayetler nazil oldu.²⁰¹

Sonra Allah sahabelere ganimetin taksimini ve hükmünü bildirdi ve şöyle dedi:

﴿وَاَعْلَمُوا أَنَّمَا غَنِمْتُمْ مِنْ شَيْءٍ فَإِنَّ لِلَّهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ إِن كُنتُمْ آمَنْتُمْ بِاللَّهِ وَمَا أَنْزَلْنَا عَلَىٰ عَبْدِنَا يَوْمَ الْفُرْقَانِ يَوْمَ التَّقَىٰ الْجُمُعَانِ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ إِذْ أَنْتُمْ بِالْعُدْوَةِ الدُّنْيَا وَهُمْ بِالْعُدْوَةِ الْقُصْوَىٰ وَالرَّكْبُ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَلَوْ تَوَاعَدْتُمْ لَاخْتَلَفْتُمْ فِي الْمِيعَادِ وَلَكِنْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا لِيَهْلِكَ مَنْ هَلَكَ عَنْ بَيِّنَةٍ وَيَحْيَا مَنْ حَيَّ عَنْ بَيِّنَةٍ وَإِنَّ اللَّهَ لَسَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

Eğer Allah'a (iman etmiş), hak ile batılın ayrıldığı gün, iki ordunun bir birine kavuştuğu (Bedir)gün(ü) kulumuz (Muhammed)e indirdiğimiz (ayetlerle inanmışsanız, bilin ki, ganimet olarak aldığınız herhangi bir şeyin mutlaka beşte biri Allah'ın Resulünün, hışımlanan, yetimlerin, yoksulların, yolcunundur. Allah her şeye hakkiyle kadirdir. *Yani sizden ve onlardan iki topluluğun karşılaştığı ve kudretimle hak ile batılın arasını ayırdığım günde, demektir*

O vakit siz vadinin yakın bir kenarında idiniz,

Onlar (düşmanlar, aynı yerin) en uzak bir kıyısında idiler. Mekke tarafında vadiden en uzak bir kıyısında demektir.

(Mekkelilerin) kervan ise (sizin) daha aşağı(nız) da (ki sahil tarafında) idiler. Yani Ebû Süfyân'ın kafilesi ki, siz onu yakalamak için çıktınız ve onlar ise o kafileyi korumak için çıktılar. Birbirinizden haberiniz olmadan karşılaştınız.

Eğer böyle muayyen bir yerde buluşmak hususunda sözleşmiş olsaydınız tam zamanında gitmezsiniz. Yani Ayet bu sizden ve onlardan söz verilmiş muayyen bir vakitte olsaydı sonra onların sayılarının çokluğu ve sizin adedinizin de azlığı haberi size varsaydı siz onlarla karşılaşmazdınız.

²⁰¹ 8/Enfal 41-42.

Fakat işlenmesi gerekli olan emri yerine getirmek için (Allah böyle yaptı). *Yani İslâmı ve onun ehlini aziz kılmak, küfrü ve onun ehlini zelil kılmak için başınıza bir belâ gelmeden kudretiyle yerine getirdi ve istediği şeyi lütfü ile yaptı.*

Taki helak olan kişi apaçık bir delili gözüyle gördükten sonra helak olsun diri kalan kişide yine apaçık delili (gözüyle) görerek hayatta kalsın. Şüphesiz ki Allah hakkıyla iştirici kemaliyle bilicidir. *Yani küfre girenler delil gördükten sonra girsinler. İmana girenler ise delil ile girsinler.*

Allah'ın Resulüne olan lütfunu ve onun için karşı tarafa kurduğu tuzağı zikr etti ve Allah Teala Enfal suresinin 43-44. ayetlerini inzal buyurdu.

﴿إِذْ يُرِيكُهُمُ اللَّهُ فِي مَنَايِكَ قَلِيلًا وَلَوْ أَرَاكَهُمْ كَثِيرًا لَفَشِلْتُمْ وَلَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَلَكِنَّ اللَّهَ سَلَّمَ إِنَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ وَإِذْ يُرِيكُمُوهُمْ إِذِ التَّكْوِينِ فِي آعْيُنِكُمْ قَلِيلًا وَيُقَلِّلُكُمْ فِي آعْيُنِهِمْ لِيَقْضِيَ اللَّهُ أَمْرًا كَانَ مَفْعُولًا﴾

Hani Allah sana onları uykunda az gösteriyordu. Eğer sana onları çok gösterseydi elbette gevşerdiniz ve o iş hakkında birbirinizle çekişirdiniz. Fakat Allah (sizi bunlardan) kurtardı. Çünkü O, göğüslerin özünü (kalplerde olanı) hakkıyla bilendir.

Allah'ın Resulüne gösterdiği bu şeyler sahabelere olan nimetlerinden bir nimet oldu. Onları düşmanlarına karşı şecaatlandırdı. Ve yine o nimetiyle zaifliklerinden korktukları şeyi onlardan men etti. Çünkü Allah durumlarını biliyordu.

Hani karşılaştığınız zaman onları gözlerinize az gösteriyor, sizi de onların gözlerinde azaltıyordu ki Allah, olacak bir işi gerçekleştirsin. *Yani intikam almak istediği kimselere ceza için ve dostlarından olup onlara nimeti ikmal etmeyi istediği kimselere de nimet vermek için harp üzerine birleştirdi.*

13) Müslümanlara öğüt, nasihat ve onlara harp yollarını öğretme hakkında

Müslümanlara öğüt, nasihat ve onlara harp yollarını öğretme hakkında Enfal suresi 45-66. ayetlerini inzal buyurdu.²⁰²

Allah müminlere öğüt verdi ve onlara harpte gereken gidişatı bildirdi.

²⁰² 8/Enfal 45-66.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُوا وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَتَازَعُوا فَعْفُسُلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ وَلَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ خَرَجُوا مِنْ دِيَارِهِمْ بَطَرًا وَرِئَاءَ النَّاسِ وَيَصُدُّونَ عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ وَاللَّهُ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ﴾

Ey iman edenler, (harpten) bir (düşman) topluluğuna çıktığınız vakit Allah (c.c)'nin yolunda onlarla savaştığınız halde

Sebat edin ve Allah'ı çok anın. Ona verdiğiniz beyatınızla ona vefanızı gösteriniz.

Taki umduğunuza kavuşasınız. Allah'a ve Onun Resulüne itaat edin. Birbirinizle çekişmeyin. Sonra korku ile za'fa düşersiniz. *Yani ihtilâf etmeyiniz ki işiniz dağılsın.*

Rüzgârınız (kesilip) gider. Yani kuvvetiniz gider

Bir de sabr(ü sebat) edin (katlanın) Çünkü Allah sabredenlerle beraberdir. *Yani siz bunu yaptığınız zaman ben sizinle beraberim.*

Yurtlarından çalım satarak, insanlara gösteriş yaparak çıkanlar, (halkı) Allah'ın yolundan (hak dininden) men edenler gibi olmayın. Yani Ebû Cehl ve onun taraftarları gibi olmayınız ki onlar şöyle dediler:

Bedr'e gelip orada develer kesmedikçe, şaraplar içmedikçe ve şarkıcı kadınları söyletip oynatmadıkça ve Araplar ışıtımedikçe dönmeyiniz. Yani işiniz ne riya yani gösteriş için olsun, ne de suma için olsun. Ve insanların elindekini almak için de olmasın. Niyeti ve hasbiliği, dininizin muzafferiyetinde ve peygamberinize muavenette Allah için halis ediniz başka şey için değil ancak bunun için amel ediniz ve onun gayrını istemeyiniz.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

﴿وَإِذْ زَيَّنَ لَهُمُ الشَّيْطَانُ أَعْمَاهُمْ وَقَالَ لَا غَالِبَ لَكُمْ الْيَوْمَ مِنَ النَّاسِ وَإِنِّي جَارٌ لَكُمْ﴾

O zaman şeytan onların yaptıklarını süslemiş ve şöyle demişti: Bugün insanlardan size galebe edecek (hiçbir kuvvet) yoktur. Ben de sizin muhakkak yardımcınızım.

İbn-i Hişâm dedi ki: Bu âyetin tefsiri yukarda geçti. İbn-i İshâk dedi ki:

Sonra Allah Teâlâ, ehli küfrü ve ölümlerinde karşılaştıklarını zikretti ve onları sıfatlarıyla vasf etti ve Nebisi (s.a.v)'e onlardan haber verdi. Ta şu ayete kadar geldi.

﴿فَإِمَّا تَنْفَقَهُمْ فِي الْحَرْبِ فَشَرِّدْ بِهِمْ مِّنْ خَلْقِهِمْ لَعَلَّهُمْ يَذْكُرُونَ﴾

Onun için eğer bunları harpte muhakkak yakalarsan onlarla yapacağın ceza ile arkalarında (ahdi bozacak) kimseleri de ürküt. Umulur ki (anlar da) iyice ibret alırlar. *Yani böylece onlara ardlarından ibret dersi ver. Umulur ki akıllarını başlarına toplarlar.*

﴿وَأَعِدُّوا لَهُمْ مَا اسْتَطَعْتُمْ مِنْ قُوَّةٍ وَمِنْ رِبَاطِ الْخَيْلِ تُزْهِبُونَ بِهِ عَدُوَّ اللَّهِ وَعَدُوَّكُمْ﴾

Siz de onlara (düşmanlara) karşı gücünüzün yettiği kadar kuvvet ve (cihâd için) bağlanıp beslenen atlar hazırlayın ki bununla (bu hazırlama ile) Allah'ın düşmanı ve sizin düşmanınız (olanlar)ı korkutasınız.

Allah Tealâ'nın şu kavline kadar :

﴿وَمَا تُنْفِقُوا مِنْ شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنْتُمْ لَا تُظْلَمُونَ﴾

Allah yolunda ne harcarsanız (ecr) size eksiksiz ödenir ve siz asla haksızlığa uğratılmazsınız. *Yani sizin için Allah katında âhiretteki sevap ve dünyada verdiği peşin sevap zayi olmaz.* Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

﴿وَإِنْ جَنَحُوا لِلسَّلْمِ فَاجْنَحْ لَهَا وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ هُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ﴾

Eğer (düşmanlar) barışa meylederlerse sen de ona yanaş. *Yani eğer seni İslâm üzere barışa çağırırlarsa onlarla İslâm üzerine sulh yap.*

Ve Allah'a güvenip dayan. Çünkü Allah sana kâfidir

Çünkü her şeyi hakkıyla işiten, kemaliyle bizzat O'dur.

﴿وَإِنْ يُرِيدُوا أَنْ يَخْدَعُوكَ فَإِنَّ حَسْبَكَ اللَّهُ هُوَ الَّذِي أَيْدَكَ بِتَضَرُّهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ وَالْأَلْفَ بَيْنَ قُلُوبِهِمْ﴾

﴿لَوْ أَنْفَقْتَ مَا فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا مَا أَلْفَتْ بِينَ قُلُوبِهِمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ أَلْفَ بَيْنَهُمْ إِنَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ﴾

Eğer sana hilekârlık yapmak isterlerse muhakkak ki Allah sana yeter.

O, seni yardımıyla zayıflıktan sonra.

Ve müminlerle destekleyen ve onların gönüllerine sevgi verip Allahın seninle onlara gönderdiği hidayet üzere birleştirendir.

Sen yer yüzünde olan (her) şeyi toptan harcamış olsan yine onların gönüllerini (böyle) birleştiremezdin. Fakat Allah onların aralarını bulup kaynaştırdı. Üzerine onları topladığı din ile:

Çünkü O, mutlak galiptir, tam hüküm ve hikmet sahibidir. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu :

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَسْبُكَ اللَّهُ وَمَنِ اتَّبَعَكَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ حَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ إِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ عِشْرُونَ صَابِرُونَ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِئَةٌ يَغْلِبُوا أَلْفًا مِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ﴾

Ey peygamber, sana da, müminlerden senin izince gidenlere de Allah yeter. Ey peygamber, müminleri harbe teşvik et. Eğer içinizden sabr-u sebata malik yirmi (kişi) bulunursa onlar iki yüze galebe ederler. Eğer sizden yüz (kişi) olursa kâfirlerden binini yener. Çünkü onlar anlamazlar guruhudur. Yani onlar ne bir niyet üzere ne hak üzere ne hayrı ve şerri bilenler olarak savaşmazlar.

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Abdullah b. Ebi Necih, Atâ b. Ebi Ribâh'dan, o da Abdullah b. Abbâs'dan onun şöyle dediğini naklen bana haber verdi:

İşte bu ayet nazil olduğu zaman Müslümanlara ağır geldi ve yirminin iki yüz ile ve yüzün de bin ile savaşmalarını büyük gördüler. Bunun üzerine Allah işi kolaylaştırdı ve bu ayeti diğer bir ayetle neshetti. Ve şöyle dedi:

﴿الآن خَفَّفَ اللَّهُ عَنْكُمْ وَعَلِمَ أَنَّ فِيكُمْ صَعِفًا فَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ مِئَةٌ صَابِرَةٌ يَغْلِبُوا مِائَتِينَ وَإِنْ يَكُنْ مِنْكُمْ أَلْفٌ يَغْلِبُوا أَلْفَيْنِ بِإِذْنِ اللَّهِ وَاللَّهُ مَعَ الصَّابِرِينَ﴾

Şimdi Allah sizden (yükü) hafifletti. Bildi ki sizde muhakkak bir za'f vardır. Eğer içinizden (azimli) sabırlı yüz (kişi) olursa iki yüzü yenerler. eğer sizden bin (kişi) olursa iki bine galebe çalarlar, Allah'ın izniyle. Allah sabr-u sebat edenlerle beraberdir.

Böylelikle düşmanlarının yarısı oldukları zaman onlardan kaçmak caiz olmazdı. Bundan az bir durumda oldukları zaman onlarla savaşmak vacip olmazdı. Ve onlar için kâfirlerden kendilerini uzak tutmaları caiz olur.

14) Esirler ve ganimetler hakkında

Esirler ve ganimetler hakkında Enfal suresi 67-72. ayetler inzal oldu.²⁰³

İbn-i İshâk dedi ki:

²⁰³ İbn-i Hişam a. g. e. , 2/249; Terceme 2/434.

Sonra Allah Teâlâ Resulüne, esirler ve ganimetleri alma hakkında itâb etti ve ondan önce hiçbir peygamberin kendisinin düşmandan ganimet almadığını bildirdi.

İbn-i İshâk dedi ki:

Bana Muhammed Ebû Cafer b. Ali b. Hüseyin haber verdiğine göre:

Resûlullah (s.a.v) dedi ki: Düşmanların korkutulmasıyla yardım olundum. Yeryüzü benim için mescid ve pak kılındı. Bana Cevâmi-i Kelim verildi. Bana ganimetler helâl kılındı, halbuki benden önce geçen hiçbir peygambere ganimetler helâl kılınmadı. Bana şefaât verildi Bunlar beş şeydir ki benden önce hiçbir peygambere verilmediler.

İbn-i İshâk dedi: Ve şöyle buyurdu:

﴿مَا كَانَ لِيَبِيِّ أَنْ يَكُونَ لَهُ أَسْرَى حَتَّى يُثَخَّنَ فِي الْأَرْضِ تُرِيدُونَ عَرَضَ الدُّنْيَا وَاللَّهُ يُرِيدُ
الْآخِرَةَ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ لَوْلَا كِتَابٌ مِنَ اللَّهِ سَبَقَ لَمَسَّكُمْ فِيمَا أَخَذْتُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ فَكُلُوا مِمَّا
غَنِمْتُمْ حَلَالًا طَيِّبًا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ قُلْ لِمَنْ فِي أَيْدِيكُمْ مِنَ الْأَسْرَى إِنْ
يَعْلَمِ اللَّهُ فِي قُلُوبِكُمْ خَيْرًا يُؤْتِكُمْ خَيْرًا مِمَّا أُخِذَ مِنْكُمْ وَيَغْفِرَ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Hiçbir peygamberin senden önce.

(Muhârib düşmandan) esirler alması (vâki) olmamıştır.

Yer yüzünde ağır basıp harp edip zaferler kazanıncaya kadar. *Yani düşman üzerine tazyik edip yerden onu silinceye kadar:*

Siz geçici dünya malını arzu ediyorsunuz. *Yani mal almayı ve adamları esir almakla fıdye almayı.*

Halbuki Allah âhireti ister. Yani dinin izhar edilmesini âhirete kavuşturmak için onların kati edilmelerini ister.

Eğer Allah'ın geçmiş bir yansı olmasaydı aldığınız (fıdye)de size her halde büyük bir azab dokunurdu. Yani şayet yasaklamadan sonra bunu yapsaydınız elbette yaptığınız şeyler hakkında size azab ederdim. Sonra o ganimetleri ona ve sahabelerine kendisinden bir rahmet olarak helâl kıldı ve şöyle buyurdu:

Artık elde ettiğiniz ganimetlerden helâl ve hoş olarak yiyin. Allah'tan korkun. Şüphesiz ki Allah çok yarlıgayıcıdır, çok esirgeyicidir. Sonra şöyle buyurdu:

Ey peygamber, ellerinizdeki esirlere de ki : Eğer Allah'ın ezeli ilmine göre yüreklerinizde bir hayır (iman ve ihlâs) varsa O, size sizden almandan daha hayırlısını verir ve sizi yarlıgar da. Allah çok yarlıgayıcıdır, çok esirgeyicidir.

15) Müslümanların, Müslümanlar arasında ilişkisi Hakkında

Müslümanların Müslümanlar arasında ilişki kurma hakkında Enfal suresi 73-75. ayetler inzal oldu.

Allah Müslümanları birbiriyle ilişki kurmaya teşvik etti. Muhacirleri ve Ensârı dinde ehli velayet (geçerli söz sahibi) kıldı, başkalarına değil... Kâfirleri de birbirine veli kıldı. Sonra dedi ki:

﴿إِلَّا تَفْعَلُوهُ تَكُنْ فِتْنَةٌ فِي الْأَرْضِ وَفَسَادٌ كَبِيرٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ آوَوْا وَنَصَرُوا أُولَئِكَ هُمُ الْمُؤْمِنُونَ حَقًّا لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَرِزْقٌ كَرِيمٌ وَالَّذِينَ آمَنُوا مِنْ بَعْدُ وَهَاجَرُوا وَجَاهَدُوا مَعَكُمْ فَأُولَئِكَ مِنْكُمْ وَأُولُو الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَى بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

Eğer siz bunu yapmazsanız yer yüzünde bir fitne ve büyük bir fesad olur. *Yani akraba da olsa müminler kâfirlere destek ve dost olsalar...*

Yer yüzünde büyük bir fitne olur. *Yani hakta ve bâtılda şüphe olur.* Yer yüzünde fesadın zuhuru, mümini mümine değil de kâfiri mümine veli kılmakla olur.

Muhacirin ve Ensâr arasındaki hısımlıklar nazara alınmaksızın velayetin (yani elinde söz sahipliğinin) onlara verilmesinden sonra, mirasları, Müslümanlardan hısım ve akrabaya verdi. Ve şöyle dedi:

Henüz iman edip de hicret ve sizinle beraber cihâd edenler(e gelince) Onlar da sizdendir. Hısımlar Allah'ın kitabınca birbirine daha yakındırlar. *Yani mirasta daha yakındırlar.*

Allah her şeyi hakkıyla bilendir.²⁰⁴

²⁰⁴ 8/Enfal 73-75.

ÜÇÜNCÜ CİLT

16) Beni Kaynukanın Durumu

Resûlullah'ın onlara nasihati ve onların da onu red etmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshâk'tan o, da Zeyd b. Sabit soyuna ait bir azatlı köle bana Said b. Cubeyr'den veya İkrime'den naklen, onun da İbn-i Abbas'dan nakline dayanarak şöyle haber verdi.²⁰⁵

Resûlullah (s.a.v) in savaşları arasında Beni Kaynuka hâdisesi oldu. Olay şöyle olmuştu:

Resûlullah (s.a.v), onları Beni Kaynuka çarşısında topladı.²⁰⁶ Onlara şöyle buyurdu:

Ey Yahudi topluluğu! Allah'ın Kureyş'in başına indirdiği şiddet ve cezalardan sakınınız ve müslüman olunuz. Çünkü siz, benim gönderilen bir peygamber olduğumu biliyorsunuz. Bunu, sizin kitabınızda ve Allah'ın size gönderdiği ahidde buluyorsunuz.

Onlar dediler ki:

— Ey Muhammed! Sen bizi kendi kavmin mi zan ediyorsun? Kendilerinde harb ilmi olmayan bir kavimle karşılaşman seni aldatmasın. Onlardan bir fırsata nail oldun. Vallahi biz eğer seninle harb edersek, elbette bizim nasıl insanlar olduğumuzu öğrenirsin. Bu hususta Al-i İmran suresinin 12-13.²⁰⁷ ayetleri nazil oldu.

﴿قُلْ لِلَّذِينَ كَفَرُوا سَعْلَبُونَ وَخُشِرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمِهَادُ قَدْ كَانَ لَكُمْ آيَةٌ فِي فِتْنَةِ الْقُرَآءَةِ﴾

Ey Muhammed! İnkâr edenlere de ki: Yenileceksiniz, toplanıp cehenneme sürüleceksiniz orasına kötü döşektir. Karşı karşıya gelen iki topluluğun durumlarında sizin için ibret vardır. O iki topluluk. Resûlullah (s.a.v)'in ashabından Bedir ashabı ile Kureyş'dirler.

﴿فَبَقِيَ ثَقَاتِلُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُمْ مِثْلَيْهِمْ رَأْيَ الْعَيْنِ وَاللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصَرِهِ مَنْ

يَشَاءُ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُولِي الْأَبْصَارِ﴾

Biri Allah yolunda savaşanlardır, diğeri inkarcılardır ki, bunlar karşı tarafı gözleriyle kendilerinin iki misli olarak görüyorlardı. Allah dilediğini yardım ile destekler. Bunda görebilenler için ibret vardır.

²⁰⁵ İbn-i Hişam a. g. e. , 3/6; Terceme 3/65.

²⁰⁶ Bkz. İbn-i Hişam a. g. e. , 2/150; Terceme 2/251.

²⁰⁷ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 172.

Ahdini ilk bozan kimselerle ilgili İbn-i Hişam →İbn-i İshâk'tan o, da Asım b. Ömer b. Katâde'den şöyle haber verdi:

Beni Kaynuka, Resûlullah (s.a.v) kendi aralarındaki ahdi bozan ve Bedir ile Uhud harpleri arasında harp eden yahudilerin ilki oldular.

Onlarla Müslümanlar arasındaki harbin sebebi

İbn-i Hişam --- İbn-i İshâk'tan o,da Abdullah b. Cafer b. Misver b. Mahreme, Ebû Avnden naklen zikr etti ki o Beni Kaynuka'nın durumu hakkında şöyle dedi:

"Arapdan bir kadın çarşıda bir mal satmak üzere gelmişti. O kadın o malını Benî Kaynuka çarşısında sattı. Bir kuyumcunun yanında oturdu. Onlar onun yüzünü açmasını ondan istediler. O ise bundan kaçındı. Bunun üzerine kuyumcu o kadının elbisesinin ucundan tuttu ve kadının sırtına attı. Kadın ayağa kalktığı zaman, avreti açıldı. Onlar ise ona güldüler. Bunun üzerine kadın bağırdı. Böylece müslümanlardan bir adam kuyumcunun üzerine atıldı ve onu katletti. O kuyumcu yahudi idi, Yahudiler de o müslümana hiddetlenip onu katlettiler. Bunun üzerine müslümanın sahipleri, yahudilere karşı bağırarak müslümanları çağırdılar. Böylece Beni Kaynuka arasında savaş vâki oldu.

İbn-i Übey ile Resûlullah (s.a.v) arasında olan hâdise İbn-i Hişam--İbn-i İshâk'tan o, da Asım b. Ömer b. Katâde'den şöyle haber verdi: Resûlullah (s.a.v)'e itaat edinceye kadar O, onları muhasara altına aldı.

Bunun üzerine Abdullah b. Übey b. Selûl, Allah ona imkân verdiği zaman, kalktı Resûlullah'a doğru gitti ve şöyle dedi:

Ey Muhammed, mevâlim hakkında ihsanda bulun! Yahudiler, Hazrec'in halifleri idiler. Resûlullah (s.a.v) susup bekledi. O da şöyle dedi:

Ey Muhammed mevâlim için ihsan et! Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) ondan yüz çevirdi. Bu sefer o elini Resûlullah (s.a.v)'in zırhının cebine soktu.

Resûlullah (s.a.v) de ona: Beni bırak, dedi. Gazaplandı ve hatta yüzünde bir siyahlık gördüler. Sonra dedi ki:

Yazık! Beni bırak. O dedi ki: Hayır vallahi dört yüz zırhsız, üç yüz zırhlı kişi olan Mevlâlarımı bırakıncaya kadar seni bırakmam. Onlar beni, beyazdan ve siyahtan korumuşlardır. Sen ise onları bir sabahta "hasat etmek = katletmek istiyorsun. Şüphesiz ben musibetlerin meydana gelmesinden korkuyorum. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v)'de dedi ki:

—İşte onlar senin olsun.

Muhasaralarının müddeti ile ilgili İbn-i Hişâm→İbn-i İshâk'tan o,da babası İshâk b. Yesar, Ubâde b. Velid b. Ubâde b. Sâmit'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:²⁰⁸

Resûlullah (s.a.v)'in onları muhasarası on beş gece sürdü

İbn-i Sâmit'in yahudilerin halifi olmaktan beri olması, onun ve İbn-i Übeyy'in hakkında nazil olan âyetler

İbn-i Hişâm →İbn-i İshâk'tan naklederek şöyle dedi:

Benû Kaynuka, Resûlullah (s.a.v) ile harp ettikleri zaman Abdullah b. Übeyy b. Selul onların işleriyle ilgilendi ve onların önüne geçti. Ubâde b. Sâmit de Resûlullah (s.a.v)'in yanına yürüdü. O Benî Avf'den biri idi. O da Abdullah b. Übeyy gibi yahudilerin halifi müttefiki idi. Onlardan vazgeçti. Resûlullah (s.a.v)'in tarafına geçti Allah ve O'nun Resulü (s.a.v)'e onların hâlifliğinden beri olarak geldi. Dedi ki:

Yâ Resûlallah! Allah'ı ve O'nun Resulü (s.a.v)'i ve mü'minleri dost ediniyorum. Ve işte o kâfirlerin halifi olmaktan ve onların dostluklarından kendimi beri kılıyorum. Onun ve Abdullah b. Übeyy'in hakkında Mâide süresi 51. ayet nazil oldu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا الْيَهُودَ وَالنَّصَارَىٰ أَوْلِيَاءَ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَاءُ بَعْضٍ وَمَنْ يَتَوَلَّهُمْ مِنْكُمْ فَإِنَّهُ مِنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

Ey inananlar! Yahudi ve Hıristiyanları dost edinmeyin. onlar birbirlerinin dostudurlar. Sizden kim onlara dost olursa, o da onlardandır. Allah zulmeden kimseleri doğru yola erıştirmez.

Abdullah b. Übeyy ve onun: Ben musibetlerin inmesinden korkuyorum-, sözü üzerine Maide suresi 52-55. ayetleri nazil oldu.²⁰⁹

﴿فَتَرَى الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ يُسَارِعُونَ فِيهِمْ يَقُولُونَ نَخْشَىٰ أَنْ تُصِيبَنَا دَائِرَةٌ فَعَسَىٰ اللَّهُ أَنْ يَأْتِيَ بِالْفَتْحِ أَوْ أَمْرٍ مِنْ عِنْدِهِ فَيُضْبِحُوا عَلَىٰ مَا أَسْرُوا فِي أَنْفُسِهِمْ نَادِمِينَ وَيَقُولُ الَّذِينَ آمَنُوا أَهَؤُلَاءِ الَّذِينَ أَقْسَمُوا بِاللَّهِ جَهْدَ أَيْمَانِهِمْ إِنَّهُمْ لَمَعَكُمْ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ فَأَصْبَحُوا خَاسِرِينَ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَزِدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِيَ اللَّهُ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ إِنَّمَا وَلِيُّكُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا الَّذِينَ يُقِيمُونَ الصَّلَاةَ وَيُؤْتُونَ الزَّكَاةَ وَهُمْ رَاكِعُونَ﴾

²⁰⁸ İbn-i Hişâm a. g. e. , 3/8; Terceme, 3/67.

²⁰⁹ 5/Maide 52-55.

İşte kalplerinde bir hastalık (nifak) bulunanların, “Başımıza bir felaketin gelmesinden korkuyoruz” diyerek onların arasında koşup durduklarını görürsün. Ama Allah, yakın bir fetih veya katından bir emir getirir ve onlar içlerinde gizledikleri şeye (nifaka) pişman olurlar.

(O zaman) iman edenler derler ki: “Sizinle beraber olduklarına dair var güçleriyle Allah’a yemin edenler şunlar mı?” Bunların çabaları boşa çıkmıştır. Böylece ziyan edenler olmuşlardır.

Ey iman edenler! Sizden kim dininden dönerse, (bilin ki) Allah onların yerine öyle bir topluluk getirir ki, Allah onları sever, onlar da Allah’ı severler. Onlar mü’minlere karşı alçak gönüllü, kâfirlere karşı güçlü ve onurludurlar. Allah yolunda cihad ederler. (Bu yolda) hiçbir kınayıcının kınamasından da korkmazlar. İşte bu, Allah’ın bir lütfudur. Onu dilediğine verir. Allah, lütfu geniş olandır, hakkıyla bilendir.

Sizin dostunuz ancak Allah’tır, Resûlüdür ve Allah’ın emirlerine boyun eğerek namazı kılan, zekâtı veren mü’minlerdir.

Ubâde b. Samit’in Allah’a, Onun Resulüne ve iman edenlere dostluğunu, Beni Kaynuka’dan, onların halifliğinden ve onların dostluğundan beri olmasından dolayı Maide suresinin 56. ayeti nazil oldu:

﴿وَمَنْ يَتَوَلَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَالَّذِينَ آمَنُوا فَإِنَّ حِزْبَ اللَّهِ هُمُ الْعَالِيُونَ﴾

-Kim Allah’ı, Peygamberini ve inananları dost edinirse bilsin ki, şüphesiz Allah’tan yana onlar üstün gelirler.

F: UHUD SAVAŞINDAN HENDEK SAVAŞINA KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Kureyş’in, Bedir’de Yenilgiye Uğrayanları Resûlullah’a Karşı Savaşmaları İçin Teşvik Etmeleri

Uhud gazvesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak’tan o, da Muhammed b. Müslim ez-Zühri, Muhammed b. Yahya b. Hibban, Asım b. Ömer b. Katade, Husayn b. Abdurrahman b. Amr b. Sad b. Muaz ve ulemamızdan onların Gayrıları haber verdiklerine göre Uhud hâdisesi şudur:

Onların her birisi Uhud gününün bir kısmını bana haber verdiler. Hepsinin bana söyledikleri şu aşağıda açıklanan hâdiselerdir.

Kureyş'in, Bedir'de Yenilgiye uğrayanları Resûlullah'a karşı savaşmaları için teşvik etmeleri

Bedir gününde Kureyş'in küffarından Ashabı Kalib (kuyulara atılanlar) musibete duçar olduğu ve onların yenilgiye uğrayıp kaçıp kurtulanları Mekke'ye döndüğü ve Ebû Süfyan b. Harb, kafilesiyle döndüğü zaman Abdullah b. Ebi Rebie, İkrime b. Ebi Cehl ve Safvân b. Ümeyye, Kureyş'ten babaları ve oğulları ve kardeşleri Bedir gününde musibete uğrayanlarla yürüdüler; Ebû Süfyan b. Harb ve o kafilede kendisi için ticaret malı bulunan Kureyşlilerle konuştular ve şöyle dediler:

Ey Kureyş topluluğu! Şüphesiz Muhammed size musibet erİştirmiştir ve sizin hayırlılarınızı katletmiştir. O halde bu mal ile ona karşı yapılacak harpte bize yardım ediniz. Umulur ki bizden kendilerine musibet erİştirdiği kimselere mukabil ondan intikam alınız. Onlar da bunu yaptılar.

Onların hakkında Allah Teâlâ Enfal suresinin 36.²¹⁰ ayeti nazil oldu.²¹¹

﴿إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا يُنْفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ لِيَصُدُّوا عَنْ سَبِيلِ اللَّهِ فَسَيُنفِقُونَهَا ثُمَّ تَكُونُ عَلَيْهِمْ حَسْرَةً ثُمَّ يُغْلَبُونَ وَالَّذِينَ كَفَرُوا إِلَىٰ جَهَنَّمَ يُخْشَرُونَ﴾

Doğrusu inkâr edenler, Allah'ın yolundan insanları alıkoymak için mallarını sarf ederler ve daha da sarf edeceklerdir; Ama sonra içleri yanacak, hem de mağlûp olacaklardır. İnkâr edenler cehenneme toplanacaklardır.

2) Kureyş'in harp için toplanması Hakkında

Kureyş'in harp için toplanması²¹² Ebû Süfyan b. Harb, Mekkelilerden başka kendilerine katılanlar ve Kinâne kabilelerinden Kureyş'e itaat edenler ve Tihâme halkı, savaşı kabul ettikleri zaman; Kureyş, Resûlullah (s.a.v) ile harp etmek için toplandılar. Ebû Azze Amr b. Abdullah el-Cumehi ise Resûlullah (s.a.v) Bedir gününde onun canını bağışlamıştı, İyal ve hacet sahibi fakir bir kimse idi. Esirlerin içinde idi ve şöyle demişti:

Ben fakir, iyal ve hacet sahibi bir adamım, Allah sana salât ve selâm indirsın, sen bunu biliyorsun. Resûlullah (s.a.v) de onu bağışladı. Safvân b. Ümeyye ona şöyle dedi:

Ey Ebû Azze şüphesiz sen şâir bir kişisin. O halde lisanınla bize yardım et ve bizimle beraber çık. O da dedi ki:

²¹⁰ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 227.

²¹¹ Bkn. İbn-i Hişam a. g. e. , 2/245; Terceme 2/424.

²¹² İbn-i Hişam a. g. e. , 3/17; Terceme, 3/84.

Şüphesiz Muhammed bana minnet etti ölümünden beni af etti. Ona karşı görünmeyi istemiyorum. Safvân Peki öyle ise kendin ile bize yardım et. Eğer ben dönersem Allah benim üzerime seni zengin etmemi vacip kılsın. Eğer sana bir şey olursa senin kızlarını benim kızlarımla beraber kılmamı vacip kılsın, onlara isabet eden varlık ve darlık onlara da isabet eder.

3) Uhud gününde Resûlullah'ın başına gelenler Hakkında

Uhud gününde Resûlullah'ın başına gelen şeylerle ilgili İbn-i Hişam --İbn i ishâk'tan naklederek şöyle dedi:

Müslümanlar çekildiler Düşman onlara musibet erİştirdi. O gün imtihan ve tecrübe günü idi Allah o günde müslümanlara şehâdet ikram etti. Hattâ düşman Resûlullah (s.a.v)'e kadar yol buldu ve taşları ona isabet ettirdiler. Taş dörtlü dişine isabet etti. Yüzünde yara meydana geldi. Dudağı yaralandı. Ona isabet ettiren kimse Utbe b. Ebi Vakkâs idi.

Peygamber (s.a.v)'in dörtlü dişi Uhud gününde kırıldı. Yüzünde yara açıldı, yüzü kanadı, akan kanları silmeye başladı ve şöyle diyordu:

-Peygamberinin yüzünü kana boyayan bir kavim nasıl felah bulur! Halbuki o onları Rablerine davet ediyor! Bunun üzerine Allah taala bu hususta Al-i İmran suresi 128.²¹³ âyetini inzal buyurdu:²¹⁴

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾

Allah'ın, onların tövbelerini kabul veya onlara azap etmesi işiyle senin bir alâkan yoktur. Çünkü onlar zalimlerdir.

Utbe b. Ebi Vakkas. Resûlullah (s.a.v)'e işte o günde ok attı ve üst sağ dörtlü dişini (yani ön dişlerle azı diş arasındaki dişini) kırdı. Alt dudağını da yaraladı. Abdullah b. Şihâb ez-Zühri de onun alnını yaradı. İbn-i Kamie de yanağının üst tarafını yaraladı. Miğferin halkalarından iki halka yanağının üst tarafına girmişti.

Resûlullah (s.a.v) Ebû Âmir'in, müslümanların içine düşmesi için yaptığı çukurlardan bir çukura düştü. Müslümanlar ise bu çukurları bilmiyorlardı.

Ali b. Ebi Tâlib, Resûlullah (s.a.v) in elinden tuttu; Talha b. Ubeydullah onu kaldırdı ve ayağa kalktı. Mâlik b. Sinan Ebû Said el-Hudri'nin babası, Resûlullah

²¹³ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 246.

²¹⁴ Bkz. İbni Hişam a. g. e. , 3/41; Terceme, 3/119.

(s.a.v)'in yüzünden kanı dudaklarıyla ağzına çekti sonra yuttu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) dedi ki:

Kanımın kanına dokunduğu kimseye ateş isabet etmez.

İbn-i Hişam İbn-i İshâk →Asım b. Ömer b. Katade, Mahmud b. Lebid'den naklen haber vererek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Uhud'a gittiği zaman, Hüseyl b. Câbir (Huzeyfe'nin babası Yeman) Sabit b. Vakş ve çocuklarla birlikte yüksek evlerin damına çıktılar ve onlardan biri diğerine (ki ikisi de ihtiyar idiler) şöyle dedi:

Seni anlamıyorum, neyi bekliyorsun? Vallahi ikimizden birimizin ömründen, ancak iki su içimi arası kadar bir zaman kalmıştır. Biz ancak bu günün ve yarının ölüleriyiz. Kılıçlarımızı alsak ya. Sonra da Resûlullah (s.a.v)e kavuşsak ya. Belki umulur ki Allah bizi Resûlullah (s.a.v) ile birlikte şehâdetle rızıklandırır. Böylece ikisi kılıçlarını aldılar sonra çıktılar ve ordunun içine dâhil oldular. Fakat orduya girdikleri bilinmedi. Müşrikler Sabit b. Vakş'ı katlettiler. Hüseyl b. Câbir'e gelince, müslümanların kılıçları onu tanımayarak katlettiler. Bunun üzerine Huzeyfe dedi ki.

O benim babamdır. Onlar da dediler ki:

Vallahi biz onu tanımadık. Ve doğru söylediler Huzeyfe dedi ki:

Allah sizi af eder. Allah Erhamür-Râhimindir. Resûlullah (s.a.v) istedi ki onun fidyesini ödeye. Huzeyfe ise onun diyetini müslümanlara bağışladı. Bu da, Resûlullah (s.a.v)'e göre onun sevabına yazıldı.

4) Resûlullah'ın haber verdiği gibi Kuzman'ın münafık olarak katl olunması

Resûlullah'ın haber verdiği gibi Kuzman'ın münafık olarak katl olunması ile ilgili İbn-i Hişam-İbn-i İshâk 'tan o, da Asım b. Ömer b. Katâde'den haber verdi ki o şöyle dedi.

İçimizde garib bir adam vardı. Onun kimlerden olduğu bilinmezdi. Kendisine Kuzman denilirdi. Resûlullah (s.a.v)'e o zikr olunduğunda şöyle derdi:

O muhakkak cehennem ehliendir. Uhud günü olduğu zaman şiddetli bir şekilde savaştı ve yalnız olduğu halde müşriklerden sekiz veya yedi kişiyi katletti. Kuvvetli ve şiddetli biri idi. Ona yara isabet etti. Beni Zafer evine taşındı. Müslümanlardan birtakım adamlar ona şöyle demeğe başladılar:

Vallahi bu gün ey Kuzman sen imtihan verdin. Sana müjdeler olsun. Dedi ki:

Ne ile müjdeleniyorum? Vallahi ancak kavmimin şerefi için savaştım. Şayet bu anlattığınız için olsaydı savaşmazdım. Sonra yarası şiddetlenince okluğundan bir ok aldı ve kendisini okla katletti.

5) Muhayrik'in katl olunması Hakkında

Muhayrik'in katl olunması İbn-i Hişam---İbn-i İshak'tan naklederek şöyledi:²¹⁵

Uhud gününde katl olunanlardan biri de Muhayrik idi. Beni Salebe b. Fityun'dan biri idi. Uhud günü olduğu zaman şöyle dedi: Ey Yahudiler topluluğu! Vallahi biliyorsunuz ki, Muhammed'in yardımı üzerinize hakdır. Dediler ki:

Bu gün sebt günüdür. O Sizin için sebt yoktur, dedi, kılıcını ve cephanesini aldı ve şöyle dedi:

Eğer öldürülürsem bana olan Muhammed'e olur, onda dilediği şeyi yapar. Sonra Resûlullah (s.a.v)'in yanına sabahleyin gitti. Onunla birlikte savaştı ve katl olundu. Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) dedi ki: -Muhayrik Yahudilerin hayırlısıdır.

6) Haris b. Süveyd'in durumu Hakkında

Haris b. Süveyd'in durumu ile ilgili İbn-i Hişam---İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Haris b. Süveyd b. Sâmit münafık idi. Uhud gününde müslümanlarla birlikte çıktı ve millet onunla karşılaştığı zaman Mücezzer b. Ziyâd el-Belevi ile Beni Dubeye'den birisi olan Kays b. Zeyd'in üzerine saldırdı ve onları katletti. Sonra Mekke'de Kureyş'e katıldı. Resûlullah (s.a.v) zikr ettiklerine göre; Ömer b. el-Hattâb'a, eğer onu ele geçirirse onu katletmesini emr etmişti o ise onu kaçırtmıştı. O Mekke'de idi. Sonra kardeşi Cülâs b. Süveyd'e, kavmine dönmesi için tövbe eder olduğu halde haber gönderdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ onun hakkında İbn-i Abbâs'tan bana gelen habere göre Ali-İmran suresinin 86. ayeti nazil oldu:

﴿كَيْفَ يَهْدِي اللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا بَعْدَ إِيمَانِهِمْ وَشَهِدُوا أَنَّ الرَّسُولَ حَقٌّ وَجَاءَهُمُ الْبَيِّنَاتُ وَاللَّهُ

لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

İnandıktan, peygamberin hak olduğuna şehâdet getirdikten kendilerine belgeler geldikten sonra inkâr eden bir milleti Allah nasıl doğru yola eriştirir? Allah zâlimleri doğru yola eriştirmez.

²¹⁵ İbn-i Hişam a. g. e. , 3/41; Terceme, 3/118.

7) Resûlullah'ın Hamza'ya mahzun olması Hakkında

Resûlullah'ın Hamza'ya mahzun olması ile ilgili İbn-i Hişam→İbn i İshâk'tan naklederek şöyle dedi:²¹⁶

Resûlullah (s.a.v), Hamza b. Abdulmuttalib'i aramaya çıktı. Onu vadinin çukurunda karnı ciğerinin hizasından delinmiş ve kendisine hakaret edilmiş burnu ve kulakları kesilmiş bir vaziyette buldu.

Resûlullah (s.a.v) şöyle dedi: Gördüğüm şeyleri gördüğüm zaman, Safiyye'yi hüznlendirmek ve benden sonra bir sünnet olur korkusu olmasaydı, elbette Hamza'yı öyle terkederdim. Ta yırtıcı hayvanların karınlarına ve kuşların da kursaklarına girsin. Ve and olsun! Eğer Allah, Kureys'e karşı herhangi bir yerde beni muzaffer kılsa, elbette onlardan otuz adamın ölüsünün başına böyle getireceğim.

Müslümanlar Resûlullah (s.a.v) hüznünü ve amcasına üzüldüğünden dolayı kızdığını gördükleri zaman dediler ki:

Vallahi eğer Allah bizi her hangi bir zamanda onlara gâlib kılsa Arap'tan hiçbir kimseye yapılmadığı bir şekilde burun ve kulaklarını keseceğiz.

Resûlullah (s.a.v) Hamza'nın yanında durduğu zaman şöyle dedi:

Senin bu durumun gibi hiç bir musibet başıma gelmiş değildir. Ve burası gibi hiç bir yer bana bu kadar sıkıntılı gelmemiştir. Sonra şöyle buyurdu:

Cebrail bana geldi ve haber verdi ki: Hamza b. Abdulmuttalip yedi gök ehli içinde Hamza b. Abdulmuttalib Allah'ın ve Resulünün arslanıdır diye yazılıdır.

Resûlullah (s.a.v), Hamza ve Ebû Seleme b. Abdul-Esas süt kardeş idiler. Ebû Leheb'in cariyesi onlara süt emzirmişti.

8) Uzuvarını kesmek suretiyle öç almaktan nehiy hakkında

Uzuvarını kesmek suretiyle öç almaktan nehiy hakkında Bureyde b. Süfyan b. Ferve el-Eslemi, Muhammed b. Kâb el-Kurezî'den naklen ve itham etmediğim bir kimse İbn-i Abbas'dan naklen bana haber verdiler ki:

Allah (c.c) bu hususta Resûlullah (s.a.v)'in ve ashabının sözünden dolayı Allah Taala Nahl suresinin 126. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ وَاصْبِرْ وَمَا صَبْرُكَ إِلَّا بِاللَّهِ وَلَا تَحْزَنْ عَلَيْهِمْ وَلَا تَكُ فِي صَيْنٍ مِّمَّا يَمْكُرُونَ﴾

²¹⁶ İbn-i Hişam a. g. e. , 3/47; Terceme, 3/127.

Eğer ceza vermek isterseniz size yapılanın aynıyle mukabele edin. Sabrederseniz and olsun ki bu, sabredenler için daha iyidir. Sabret, senin sabrın ancak Allah'ın yardımıyladır. Onlara üzülmeyi, kurdukları düzenlerden de endişe etme.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) affetti ve sabretti ve ölümlere işkence etmekten de nehy etti.

Resûlullah (s.a.v) şimdiye kadar bir duracak yerde durup da oradan ayrılmadı ki bize sadaka vermekle emreder ve işkenceden de nehyeder olmasın

9) Resûlullah'ın, Hamza ve diğer şehitlerin üzerine namaz kılması

Resûlullah'ın, Hamza ve diğer şehitlerin üzerine namaz kılması ile ilgili İbn-i Hişam-İbn-i İshâk 'tan o, da Miksem'den naklen —ki bu Abdullah b. Hâris'in mevlâsıdır— o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Hamza'nın getirilmesini emretti. Üzeri bir kumaş ile örtüldü. Sonra Resûlullah onun üzerine namaz kıldı ve yedi tekbir getirdi. Sonra diğer maktuller birer birer getirildi. Hamza'nın yanına konuluyorlardı. Resûlullah (s.a.v) onlar üzerine cenaze namazı kılıyordu:

Uhud günü mihnet günü ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshâk tan naklederek şöyle dedi:

Uhud günü belâ, musibet ve imtihan günü oldu. Allah onunla müminleri denedi, tecrübe etti. Kalbindeki küfür ile istihfaf ettiği halde lisaniyle imanı izhar eden kimselerden olan münafıkları ise onunla imtihan etti. Ve öyle bir gün oldu ki onda Allah, dostlarından şehâdet ve keramet vermek istediklerine rahmet etti.

10) Allah'ın Uhud Hakkında İndirdiği Ayetlerin Bahsi Hakkında

Ebû Muhammed Abdulmelik b Hişâm haber verdi şöyle dedi: Bize Ziyad b. Abdullah el-Bekkâi, Muhammed b. İshâk el-Muttalibi'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:²¹⁷

Allah Tebâreke ve Teâlâ'nın Uhud gününde Kur'ân'dan indirdikleri içinde Al-i İmrân sûresinden altmış âyet vardır. O âyetlerde, onların o günde başlarına gelen şeylerin evsafi vardır. Onlardan kendisine itab ettiği kimselerin itabı vardır. Allah Tebâreke ve Teâlâ, Peygamberi (s.a.v) için Al-i İmran suresinin 121-125. ayetleri nazil oldu:

²¹⁷ İbn-i Hişam a. g. e. , 3/55; Terceme, 3/141.

﴿وَإِذْ عَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

Ey Muhammed! Sen inananları savaş için duracakları yerlere yerleştirmek üzere, erkenden evinden ayrılmıştın. Allah işitir ve bilir.

﴿إِذْ هَمَّتْ طَائِفَتَانِ مِنْكُمْ أَنْ تَفْشَلَا وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾

Sizden iki takım bozulup geri çekilmek üzere idi. Gevşemişlerdi. Oysa Allah onların dostu idi? Yani o iki taifeden kendisiyle bozulmaya yüz tuttukları şeyleri def edicidir. Muhakkak ki bu, onlara isabet eden zayıflık ve mecalsizlikten oldu. Dinleri hakkında bir şüphe vermez. Böylece bunu onlardan rahmetiyle ve merhametiyle def etmeyi üzerine aldı öyle ki bu sayede onlar mecalsizliklerinden ve zayıflık ve bitaplıklarından selâmete erdiler.

İnananlar yalnız Allah'a güvensinler. -Yani müminlerden kendisinde zaf olan kimse, bana tevekkül etsin ve benden yardım dilesin ki ona onun işi üzerine yardım edeyim ve onu müdafaa edeyim ve onu umduğuna erdireyim ve korktuğunu ondan def edeyim ve onu niyyeti üzerine takviye edeyim.

﴿وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ بِبَدْرِ وَأَنْتُمْ أَذِلَّةٌ فَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ﴾

And olsun ki, siz düşkün bir durumda iken, Bedir'de, Allah size yardım etmişti; Allah'tan sakının ki şükredebilesiniz. - Yani benden sakınıyorsunuz, çünkü sakınmak benim nimetimin şükrüdür.

﴿إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَنْ يَكْفِيَكُمْ أَنْ يُدِّدَ كُمْ رَبُّكُمْ بِثَلَاثَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُنَزَّلِينَ بَلَىٰ إِنْ

تَصْبِرُوا وَتَتَّقُوا وَيَأْتُوكُمْ مِنْ فُورِهِمْ هَذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُمْ بِخَمْسَةِ آلَافٍ مِنَ الْمَلَائِكَةِ مُسَوِّمِينَ﴾

Mü'minlere: -Rabbinizin size gönderilmiş üç bin melekle yardım etmesi size yetmeyecek mi? diyordun. Evet, eğer sabrederseniz, sakınırsınız ve onlar da hemen üzerinize gelirlse Rabbiniz size, nişan beş bin melekle imdad edecektir. *Yani eğer benim düşmanıma karşı sabr ederseniz ve benim emrime itaat ederseniz ve o müşrikler de bu tarzda size gelseler Allah size beş bin melekle imdad ve yardım kılar.*

﴿وَمَا جَعَلَهُ اللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُمْ بِهِ وَمَا النَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِنْدِ اللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ﴾

-Allah bunu, ancak size müjde olsun ve böylece kalpleriniz yatışsın diye yaptı. Yardım ancak güçlü ve hakim olan Allah katından olur.

Yani sizin için meleklerimin askerlerinden ancak sizlere bir müjde olsun ve bununla kalpleriniz yatışsın diye gönderdim. Çünkü biliyordum ki zayıfsınız. Yardım başka-sından değil ancak bendendir. Çünkü benim hakimiyetim, kuvvetim ve kudretim vardır. Çünkü izzet ve hüküm bana âiddir. Sonra şöyle buyurdu:

﴿لَيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْبِتُهُمْ فَيُتَقَلِّبُوا خَائِبِينَ﴾

İnkâr edenlerin bir kısmını kesmek veya ümitsiz olarak geri dönecek şekilde bozguna uğratmak için. Yani müşriklerden bir kısmını onlardan intikam aldığı bir katil ile kesmek için veya onları ümitsizler olarak geri çevirmek için. *Yani onlardan geri kalanları, umar oldukları şeylerden hiçbir şeye nail olmadıkları halde ümitsizlikle kaçarak geriye dönmeleri için.*

Sonra Allah (c.c) Al-i İmran suresi 128.²¹⁸ ayetinde şöyle buyurdu.²¹⁹

﴿لَيْسَ لَكَ مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبُهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَالِمُونَ﴾

-Allah'ın, onların tevbelelerini kabul veya onlara azab etmesi işiyle senin bir ilişiğin yoktur. Çünkü onlar zâlimlerdir. *Yani sana emrettiğimden başka kullarımın hakkında senin için bir hüküm yoktur. Eğer dilersem günahları ya rahmetimle siler kaldırırım veya günahları sebebiyle onlara azab ederim ki bu benim hakkımdır.*

﴿وَاللَّهُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ يَغْفِرُ لِمَن يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَاءُ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

﴿وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ﴾

Göklerdeki her şey ve yerdeki her şey Allah'ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğine azab eder. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

11) Faizin Yasak Edilmesi Hakkında

Faizin Yasak Edilmesi ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshâk 'tan naklederek şöyle dedi:²²⁰

Allah şöyle buyurdu: Ali- İmran suresi 130-132. Ayetlerini inzal buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا الرِّبَا أَضْعَافًا مُّضَاعَفَةً وَاتَّقُوا اللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ وَاتَّقُوا النَّارَ

الَّتِي أُعِدَّتْ لِلْكَافِرِينَ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ﴾

Ey İnananlar! Kat kat faizi yemeyin. *Yani İslâm'da yemeyiniz. Daha önce yediklerinizden ise sorumlu değilsiniz.*

²¹⁸ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 240.

²¹⁹ Bkz. İbni Hişam a. g. e. , 3/33; Terceme, 3/107.

²²⁰ İbn-i Hişam a. g. e. , 3/57; Terceme, 3/147.

Allah'tan sakının ki başarıya erişesiniz. *Yani Allah'a itaat ediniz ki Allah'ın korktuğunuz azabından kurtulasınız. Ve istediğiniz sevabına kavuşasınız.*

İnkâr edenler için hazırlanmış ateşten sakının. Yani bana küfreden kimseler için kılınan cehennemden sakının.

Allah'a ve Peygambere itaat edin ki size merhamet edilsin.

12) Allah'ın ibâdete teşvik etmesi Hakkında

Allah'ın ibâdete teşvik etmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshâk'tan naklederek şöyle dedi:²²¹

Sonra Allah şöyle buyurdu: Ali-İmran suresi 133-136. Ayetlerini inzal buyurdu:

Size merhamet edilmesi İçin, Allah'a ve Peygamber'e itaat edin.

Resûlullah (s.a.v)'in o günde ve başka savaşlarda onlara emr ettiği zaman, isyan edenlere itab için bu âyetleri buyurdu. Sonra şöyle dedi:

﴿وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ﴾

Rabbinizin mağfiretine ve Allah'a karşı gelmekten sakınanlar İçin hazırlanmış eni gökler ve yer kadar olan cennete koşuşun. *Yani bana ve Resulüme itaat edenlerin yurduna.*

﴿الَّذِينَ يُتَّقُونَ فِي الْسَّرَاءِ وَالضَّرَاءِ وَالْكَاطِمِينَ الْغَيْظَ وَالْعَافِينَ عَنِ النَّاسِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْحَسَنِينَ﴾

Onlar bollukta ve darlıkta nafaka verirler, öfkelerini yenerler, insanların kusurlarını affederler. Allah iyilik yapanları sever.

﴿وَالَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا فَاحِشَةً أَوْ ظَلَمُوا أَنْفُسَهُمْ ذَكَرُوا اللَّهَ فَاسْتَغْفَرُوا لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرِ

الذُّنُوبَ إِلَّا اللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا عَلَىٰ مَا فَعَلُوا وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾

Onlar fena bir şey yaptıklarında veya kendilerine zulmettiklerinde Allah'ı anarlar, günahlarının bağışlanmasını dilerler. Allah'tan başka günahları bağışlayan kim var? Onlar bile bile yaptıklarında direnmezler . *Yani fena bir iş yapmışlarsa veya bir masiyet sebebiyle nefislerine zulm etmişlerse Allah'ın o şeyi haram ve yasak ettiğini anarlar. Onlardan dolayı ona istiğfar ederler ve bilirler ki gûnahtan başkası değil ancak O affeder.*

²²¹ İbn-i Hişam a. g. e. , 3/57; Terceme, 3/147.

﴿أُولَٰئِكَ جَزَاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا وَنِعْمَ أَجْرُ

الْعَامِلِينَ﴾

İşte onların mükâfatı Rab'leri tarafından bağışlanma ve içinden ırmaklar akan cennetlerdir ki orada ebedî kalacaklardır. (Allah yolunda) çalışanların mükâfatı ne güzeldir!

13) Müslümanların başlarına gelen musibetler Hakkında

Müslümanların başlarına gelen musibetler ve Allah'ın onlara tesellisi ile ilgili İbn-i Hişam---İbn-i İshâk 'tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Allah Teâlâ Al-i İmran suresi 137-141. Ayetlerini inzal buyurdu.²²²

﴿قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُوا فِي الْأَرْضِ فَانظُرُوا كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُكَذِّبِينَ﴾

Sizden önce(ki milletlerin başından) nice olaylar gelip geçmiştir. Yeryüzünde gezin dolaşın da yalanlayanların sonunun nasıl olduğunu bir görün.

﴿هَٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ﴾

Bu Kur'an, insanlara bir açıklama, sakınanlara yol gösterme ve bir öğüttür. *Yani bu Kur'an insanlar için eğer hidayeti kabul ederlerse bir tefsirdir, açıklamadır.*

﴿وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِن كُنْتُمْ مُّؤْمِنِينَ﴾

Gevşemeyin, üzülmeyin. Yani zayıflamayın ve size isabet eden şeye karşı üzülmeyin.

Mutlaka siz üstünsünüzdür. Yani âkibet ve galibiyet sizin için olur.

İnanmışsanız. *Yani eğer benim peygamberimi benden size getirdiği şeyde tasdik etmişseniz.*

﴿إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ الْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُ وَتِلْكَ الْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ النَّاسِ وَلِيَعْلَمَ اللَّهُ

الَّذِينَ آمَنُوا وَيَتَّخِذَ مِنْكُمْ شُهَدَاءَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ﴾

Eğer siz bir yara aldıysanız, şüphesiz o topluluk da benzeri bir yara almıştır. İnsanlar arasında bu günleri bazen lehe, bazen aleyhe döndürür dururuz: *Yani imtihan ve tecrübe için böyle yaparız.*

Allah'ın gerçek müminleri bilmesi ve içinizden şehitler edinmesi için. Allah zulmedenleri sevmez. *Yani müminler ile münafıkların arasını ayırt etmek için ve ehli imandan şehâdet ile ikram etmek istediği kimselere ikramı için.*

²²² 3/Al-i İmran 137-141.

﴿وَلِيْمَحْصَ اللّٰهُ الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا وَيَمْحَقَ الْكَافِرِيْنَ﴾

Allah'ın inananları arıması için. Yani iman edenleri deneyip kendilerine inen belâ ile onları halis kılıp temizlemesi için ve sabırlarının ve yakınlerinin nasıl olduğunu denemek için.

Ve inkâr edenleri yok etmesi için. - *Yani münafiglardan kalplerinde olmayan şeyi lisanlarıyla söylemelerini iptal için ki, gizledikleri küfürleri açığa çıkarsın.*

14) Mücâhitlerin cennete çağrılışı Hakkında

Mücâhitlerin cennete çağrılışı ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshâk 'tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Allah Teâlâ: Al-i İmran suresi 142-144. Ayetlerini inzal buyurdu:²²³

﴿اَمْ حَسِبْتُمْ اَنْ تَدْخُلُوْا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ اللّٰهُ الَّذِيْنَ جَاهَدُوْا مِنْكُمْ وَيَعْلَمِ الصّٰبِرِيْنَ﴾

Yoksa içinizden Allah cihat edenleri ve sabredenleri belirtmeden cennete gireceğinizi mi sanıyordunuz? *Yani cennete girmenizi ve benim sevabımdan keramete nail olmanızı, sizi şiddet ile denemediğim halde ve hoş gitmeyen şeylerle imtihan etmemiş olduğum halde ve sizden bana iman ile doğruluğunu ve benim yolumda size isabet eden şeye karşı sabrınızı bilinceye kadar cennete girip benim sevabımdan keramete nail olacağınızı mı sanıyorsunuz. Halbuki siz düşmanlarınızla karşılaşmadan önce üzerinde bulunduğunuz hak üzere şehitliği temenni ediyordunuz. Yani Bedir'e katılmayı kaçırانları, Resûlullah (s.a.v)'den, savaşa çıkmasını isteyen kimseleri kast ediyor. Ve şöyle buyurdu:*

﴿وَلَقَدْ كُنْتُمْ تَمَتُّوْنَ الْمَوْتَ مِنْ قَبْلِ اَنْ تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَاَيْتُمُوْهُ وَاَنْتُمْ تَنْظُرُوْنَ﴾

And olsun ki ölümle karşılaşmadan önce onu temenni ediyordunuz.

İşte onu gözlerinizle bakarak gördünüz. *Yani karşı karşıya geldiğiniz adamların ellerindeki kılıçlarla ölümü siz onlara bakar olduğunuz halde gördünüz. Sonra onları sizden men etti.*

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ اِلَّا رَسُوْلٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ اَفَاِنْ مَاتَ اَوْ قُتِلَ اِنْقَلَبْتُمْ عَلٰى اَعْقَابِكُمْ

وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلٰى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يُّصْرَّ اللّٰهُ شَيْعًا وَّسَيُجْزِي اللّٰهُ الشّٰكِرِيْنَ﴾

²²³ İbni Hişam a. g. e. , 3/58; Terceme, 3/151.

Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmiştir, ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, Allah'a hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir. Yani milletin Muhammed (s.a.v) katl olundu sözünden ve bu esnada onların hezimete uğramalarından ve düşmanlarından kaçmalarından dolayı böyle buyurdu.²²⁴

﴿أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَصُرَ اللَّهُ شَيْعًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾

Ölür veya öldürülürse kafirler olarak mı dininizden dönersiniz. Düşmanlarınızla da cihadı mı terk edersiniz. Allah'ın kitabını da mı terk edersiniz. Peygamberi (s.a.v)'in yanınızda geriye bıraktığı dinini mi terk edersiniz. Halbuki benden size getirdiği bilgileri beyan etmiş O mutlaka ölecektir ve sizden ayrılacaktır.

-Kim geriye dönerse. Yani dininden dönerse;

-Allah'a hiç bir zarar vermez. Yani bu Allah Teâlâ'nın ne izzetine ne mülküne ne otoritesine ne kudretine eksiklik vermez.

-Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir. Yani kim ona itaat eder ve onun emriyle amel ederse.

15) Ölümün Allah'ın izniyle ile ilgili olması Hakkında

Ölümün Allah'ın izniyle ile ilgili olması İbn-i Hişam---İbn-i İshâk 'tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Allah Ali-İmran suresi 145. Ayetini inzal buyurdu.²²⁵

﴿وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَنْ تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ كِتَابًا مُؤَجَّلًا﴾

Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez; o, belli bir vakte bağlanmıştır. Yani Muhammed (s.a.v) için bir ecel vardır ki o ona baliğ olacaktır. O halde Allah Taala bu hususta izin verdiği zaman olur.

﴿وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الدُّنْيَا نُؤْتِهِ مِنْهَا وَمَنْ يُرِدْ ثَوَابَ الْآخِرَةِ نُؤْتِهِ مِنْهَا وَسَيَجْزِي الشَّاكِرِينَ﴾

Kim dünya nimetini isterse ona ondan veririz ve kim âhiret nimetini isterse ona ondan veririz. Şükredenlerin mükâfatını vereceğiz. *Yani sizden bir kimse dünyayı*

²²⁴ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 327.

²²⁵ İbni Hişam a. g. e. , 3/59; Terceme, 3/153.

isterse kendisinde âhirete rağbet olmasa ona taksim olunan mukadder rızkıdan başka vermeyiz. Artık onun için âhirette bir pay olmaz. Kim âhiretin sevabını murat ederse, âhiretten kendisine vad olunanı, dünyada ona verilecek olan rızkıyla beraber veririz. Bu, şükredenlerin yani muttakilerin mükâfatıdır.

16) Eski mücâhidlerin, peygamberlerle beraber şecaatlerinin bahsi

Eski mücâhidlerin, peygamberlerle beraber şecaatlerinin bahsi ile ilgili İbn-i Hişam---İbn-i İshâk ‘tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Allah Ali- İmran suresi 146-148. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿وَكَايْنٍ مِّنْ نَّبِيِّ قَاتَلَ مَعَهُ رَبِّيُونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا لِمَا أَصَابَهُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا وَمَا اسْتَكَانُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الصَّابِرِينَ﴾

Nice peygamberlerin yanında Rabb'e kul olmuş pek çok kimse savaştı. Allah yolunda başlarına gelenlerden ötürü gevşememişler ve boyun eğmemişlerdi. Allah sabredenleri sever. Yani peygamberlerden çok kimseler vardır ki ona katil isabet etmiştir ve onlarla beraber olan cemaatleri, Peygamberlerinin kaybolmasından dolayı gevşememişler ve düşmanlarından zaafa düşmemişlerdir. Allah ve dinleri yolunda cihâd etmelerinden başlarına gelenlerden yılmadılar. Sabır işte budur. Allah sabr edenleri sever.

﴿وَمَا كَانَ قَوْلُهُمْ إِلَّا أَنْ قَالُوا رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِي أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَانصُرْنَا عَلَى الْقَوْمِ الْكَافِرِينَ﴾

-Dedikleri ancak şu idi. Rabbimiz! Günahlarımızı, işimizdeki aşırılıklarımızı bize bağışla, sebatımızı arttır, inkarcı topluluğa karşı bize yardım et.

﴿فَاتَاهُمُ اللَّهُ ثَوَابَ الدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ الْآخِرَةِ وَاللَّهُ يُحِبُّ الْحَسَنِينَ﴾

Allah da onlara hem dünya nimetini, hem de ahiretin güzel mükâfatını verdi. Allah, güzel davrananları sever

17) Allah'ın Müslümanları kâfirlere itaat etmekten men etmesi

Allah'ın Müslümanları kâfirlere itaat etmekten men etmesi ile ilgili İbn-i Hişam--İbn-i İshâk ‘tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Allah Ali- İmran suresi 149-152. ayetlerini inzal buyurdu:²²⁶

²²⁶ İbni Hişam a. g. e. , 3/60; Terceme, 3/156.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَطِيعُوا الَّذِينَ كَفَرُوا يُرْذُوكُمْ عَلَىٰ أَعْقَابِكُمْ فَتَنْقَلِبُوا خَاسِرِينَ﴾

Ey inananlar! İnkâr edenlere itaat ederseniz, sizi geriye döndürürler de kayba uğrarsınız. *Yani düşmanlarınızdan gelen bir kayba uğrarsınız. Böylece sizin hem dininiz hem âhiretiniz gider.*

﴿بَلِ اللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ خَيْرُ النَّاصِرِينَ﴾

Sahibiniz Allah'dır. O yardımcıların en iyisidir. Eğer lisanlarınızla söyledikleriniz şeyler kalplerinizdeki ile eşit ise ona sarılınız ve başkasından yardım talebinde bulunmayınız. Ve Onun dininden irtidad ederek tabanlarınızın üzerine geri dönmeyiniz.

﴿سَنُلْقِي فِي قُلُوبِ الَّذِينَ كَفَرُوا الرُّعْبَ بِمَا أَشْرَكُوا بِاللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِ سُلْطَانًا وَمَأْوَاهُمُ

النَّارُ وَبِئْسَ مَثْوَى الظَّالِمِينَ﴾

Hakkında hiçbir delil indirmedığı şeyleri Allah'a ortak koştuklarından dolayı; inkâr edenlerin kalplerine korku salacağız. Barınakları da cehennemdir. Zalimlerin kalacakları yer ne kötüdür.

İnkâr edenlerin kalbine korku salacağız. *Yani bir delil olmadan bana şirk koştuklarından dolayı onlara karşı size yardım ettim. Onların kalplerine korku koydum. Bunun için bana bağlı olduğunuz ve emrime itaat ettiğiniz müddetçe onların size üstün geleceklerini sanmayın. Şimdiki mağlûbiyetiniz ise sizin kusurlarınızdandır. Peygamberimize karşı geldiğinizdendir.*

﴿وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ اللَّهُ وَعْدَهُ إِذْ تَخُسُّونَهُمْ بِآذِنِهِ حَتَّىٰ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَازَعْتُمْ فِي الْأَمْرِ وَعَصَيْتُمْ

مِنْ بَعْدِ مَا أَرَاكُمْ مَا تُحِبُّونَ مِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الدُّنْيَا وَمِنْكُمْ مَنْ يُرِيدُ الْآخِرَةَ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ

لِيَتَّبِلَكُمْ وَلَقَدْ عَفَا عَنْكُمْ وَاللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ﴾

-And olsun ki, Allah, size verdiği sözde durdu. Onun izniyle kâfirleri kırıp biçiyordunuz, ama Allah size arzuladığınız zaferi gösterdikten sonra gevşeyip bu hususta çekiştiniz ve isyan ettiniz; sizden kimi dünyayı, kimi âhireti istiyordu derken denemek için Allah sizi geri çevirip bozguna uğrattı. And olsun ki O, sizi bağışladı. Allah'ın inananlara nimeti boldur. *Yani sizin için size vad etmiş olduğum yardımı muzafferiyeti yerine getirdim. Zira benim iznimle ve sizi onlara musallat kılmamla ve onların ellerini sizden men etmemle siz onları kılıçlarla yani katil ile kırıp biçiyordunuz.*

18) Allah'ın, Peygamberinden kaçmalarından dolayı müminleri levm etmesi

Allah'ın, Peygamberinden kaçmalarından dolayı müminleri levm etmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshâk'tan naklederek şöyle dedi:²²⁷

Sonra Allah Al-i İmran suresinin 153-158. ayetlerini inzal buyurdu

﴿إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُونَ عَلَى أَحَدٍ وَالرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِي أُخْرَاكُمْ فَأَتَابَكُمْ عَمَّا بَغِمَ لَكُمْ لَئِنْ تَخَرُّوا عَلَى مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَا أَصَابَكُمْ وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

Peygamber arkanızdan sizi çağırırken, kimseye bakmadan kaçıyordunuz. Kaybettiğinize ve başınıza gelene üzülmeysiniz diye, Allah sizi kederden kedere uğrattı. Yani kardeşlerinizden katl olunan kimselerin katli sebebiyle ve düşmanlarınızın size üstün gelmesiyle ve Peygamberiniz katl olundu diyen kimsenin sözünde içinize düşen korku sebebiyle sizi kederden sonra kedere uğrattı, düşmanlarınıza galip olmayı kaybetmenize —onu gözlerinizle görmenizden sonra — ve yine kardeşlerinizin katli ile size isabet eden şeye üzülmeysiniz diye. Bu kadarı sizden giderdim.

Allah yaptığınız işleri pek iyi bilendir. İçinde bulundukları kederi ve onlara isabet eden gımmı, onlardan kaldırması şu idi:

Allah şeytanın onların peygamberlerinin katl olunmasına dair verdiği haberin yalanını, ortaya çıkardı. Resûlullah (s.a.v) aralarında sağ olarak gördükleri zaman, kendilerine galibiyetten ve kardeşleri hakkında kendilerine isabet eden musibetten sonra, o kavme karşı yapmaları gereken şeyi kaçırdıklarını anladılar.

﴿ثُمَّ أَنْزَلَ عَلَيْكُمْ مِنْ بَعْدِ الْغَمِّ أَمَنَةً نَاعَسَا يَغْشَى طَائِفَةً مِنْكُمْ وَطَائِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنْفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِاللَّهِ غَيْرَ الْحَقِّ ظَنَّ الْجَاهِلِيَّةِ يَقُولُونَ هَلْ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ مِنْ شَيْءٍ قُلْ إِنَّ الْأَمْرَ كُلَّهُ لِلَّهِ يُخْفُونَ فِي أَنْفُسِهِمْ مَا لَا يُبْدُونَ لَكَ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ الْأَمْرِ شَيْءٌ مَا قُتِلْنَا هَاهُنَا قُلْ لَوْ كُنْتُمْ فِي بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ الَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقَتْلُ إِلَى مَضَاجِعِهِمْ وَلِيَبْتَلِيَ اللَّهُ مَا فِي صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحَّصَ مَا فِي قُلُوبِكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ﴾

Kederden sonra, bir takımınızı kendinden geçirecek şekilde size huzur ve emniyet indirdi; oysa bir takımınız da kendi dertlerine düşmüşlerdi. Allah hakkında, cahiliye devrinde olduğu gibi yanlış biliyorlar. -Bu İşte bizim bir fikrimiz var mı?

²²⁷ İbni Hişam a. g. e. , 3/62; Terceme, 3/159.

diyorlardı; Ey Muhammed: De ki: -Buyruğun hepsi Allah'ındır. Sana açmadıklarım içlerinde gizliyorlar, Bu işte bizim fikrimiz alınsaydı, burada öldürülmezdik diyorlar. De ki Evlerinizde olsaydınız, haklarında ölüm yazılı olan kimseler, yine de devrilecekleri yere varırlardı. Bu, Allah'ın, içinizde olanı denemesi, kalplerinizde olanı arıtması içindir. Allah gönüllerde olanı bilir.

Bunun üzerine Allah kendisini yakın ile bilen kimseler üzerine kendinden geçirecek şekilde huzur ve emniyet indirdi. Böylece onlar uykuda olup korkmuyorlardı. Oysa bir takım ehli nifak = münafık kimseler, katilden korktukları için haksız yere Allah hakkında, câhiliye devrinde olduğu gibi inanıyorlardı. Çünkü onlar âhireti istemiyorlar. Böylece Allah, başlarına gelenlerden dolayı birbirini levm etmelerini ve kendilerine isabet eden şeyden hasret çektiklerini zikr etti.

﴿إِنَّ الَّذِينَ تَوَلَّوْا مِنْكُمْ يَوْمَ الْتَقَى الْجَمْعَانِ إِنَّمَا اسْتَزَلَّهُمُ الشَّيْطَانُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا وَلَقَدْ عَفَا

اللَّهُ عَنْهُمْ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ﴾

İki topluluğun karşılaştığı gün, içinizden yüz çevirip kaçanları, şeytan ancak yaptıkları bazı hatalardan dolayı yoldan kaydırmak istemişti. Ama yine de Allah onları affetti. Kuşkusuz Allah çok bağışlayandır, halîmdir (hemen cezalandırmaz, mühlet verir).

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ كَفَرُوا وَقَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا فِي الْأَرْضِ أَوْ

كَانُوا غُزًى لَوْ كَانُوا عِنْدَنَا مَا مَاتُوا وَمَا قُتِلُوا لِيَجْعَلَ اللَّهُ ذَلِكَ حَسْرَةً فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ يُخَيِّ

وَيُمِيتُ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ﴾

Ey inananlar! Yolculuğa çıkan veya savaşa giden kardeşleri hakkında Onlar yanımızda olsalardı ölmezler ve öldürülmezlerdi diyen inkarcılar gibi olmayın ki, Allah bunu onların kalplerinde bir hasret olarak bıraksın. Dirilten de öldüren de Allah'dır. Allah işlediklerinizi görür.

Yani şu münafıklar gibi olmayınız ki, onlar kardeşlerini Allah yolunda cihaddan ve Allah ve Resulü (s.a.v)'in taatında yürümekten nehy ederler ve öldükleri veya katl olundukları zaman şöyle derler: Şayet bize itaat etselerdi, ölmezlerdi.

Sonra Allah Tealâ şöyle buyurdu:

﴿وَلَا يَنْفَعُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٍ مِنَ اللَّهِ وَرَحْمَةٍ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ﴾

Allah yolunda öldürülür veya ölürseniz, size Allah'tan, onların topladıklarından daha hayırlı bir mağfiret ve rahmet vardır.

Yani ölüm elbette olacaktır ondan kurtuluş yoktur. O hal de Allah yolunda ölüm veya katl olunma daha hayırlıdır. Şayet onun için cihattan geri durdukları ve dünyadan topladıkları şeylerden daha hayırlı olduğunu bilseler ve yakın hasıl etseler! Bunlar ölümden ve katilden korktukları için âhiretten yüz çevirip dünya servetinden cem ettikleri şeylere aldanarak yakın getirmiyorlar.

﴿وَلَيْنَ مُتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى اللَّهِ تُحْشَرُونَ﴾

And olsun ki ölseniz de, öldürülseniz de bunların hangisi olursa olsun. Allah katında toplanacaksınız. *Yani dönüş ancak Allah'adır. O halde dünya sizi aldatmasın ve siz onunla aldanmayınız. Cihâd ve Allah'ın sizi rağbet ettirdiği sevap, sizin katınızda (dünyadan) daha üstün olsun.*

Resûlullah'ın onlara olan acımasının bahsi ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi: ²²⁸

Sonra Allah Al-i İmran suresi 159-160. ayetleri inzal buyurdu

﴿فَبِمَا رَحْمَةٍ مِنَ اللَّهِ لِنْتَ لَهُمْ وَلَوْ كُنْتَ فَظًّا غَلِيظَ الْقَلْبِ لَانْفَضُّوا مِنْ حَوْلِكَ فَاعْفُ عَنْهُمْ

وَاسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِي الْأَمْرِ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾

Allah'ın rahmetinden dolayı, ey Muhammed sen onlara yumuşak davrandın. Eğer kaba ve katı kalpli olsaydın, şüphesiz etrafından dağılır giderlerdi. Yani elbette seni terk ederlerdi. Onları af et. *Yani günahlarından dolayı onları cezalandırmaktan vaz geç.* Onlara mağfiret dile, iş hakkında onlara danış, fakat karar verdin mi Allah'a güven, doğrusu Allah güvenenleri sever. Böylece Peygamberi (s.a.v)'in onlara yumuşaklığını ve zayıflıklarından katılığa karşı sabırlarının azlığından dolayı onlara olan sabrını zikr etti. Eğer farz kılınan şeylerde Peygamberine karşı geldikleri her şeyde Peygamber onlara karşı sert davransaydı etrafından kaçarlardı.

﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَوَكِّلِينَ﴾ إِنَّ يَنْصُرْكُمْ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ وَإِنْ يَخْذُلْكُمْ فَمَنْ ذَا الَّذِي

يَنْصُرُكُمْ مِنْ بَعْدِهِ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾

Allah size yardım ederse artık sizi yenecek yoktur. Sizi yardımsız bırakırsa ondan size yardım edebilecek kimse yok. *Yani emrimi insanlar için terk etmeyesin. İnsanların işini bana bırak.*

²²⁸ İbni Hişam a. g. e. , 3/63; Terceme, 3/163.

19) Ğulül hakkında nazil olan âyetler

Ğulül hakkında nazil olan âyetler ile ilgili İbn-i Hişam Allah'ın Al-i İmran suresi 161-163. ayetlerini inzal buyurduğunu söyledi:²²⁹

﴿وَمَا كَانَ لِإِيَّيْ أَنْ يَعْلَلَّ وَمَنْ يَعْلَلْ يَأْتِ بِمَا عَلَّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ تُؤَفَّقُ كُلُّ نَفْسٍ مَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ﴾

Bir peygamber için emanete (ganimet malına) hainlik etmek? (Bu) olur şey değil. Kim böyle hainlik eder (ganimet ve ammeye ait hâsılattan bir şey aşırır, gizler)se kıyamet günü hainlik ettiği o şey(in günahını) yüklenerek gelir. Sonra herkes ne etti, ne kazandıysa (mücâzat veya mükâfatı) eksiksiz ödenir. Onlar haksızlığa uğratılmazlar.

Yani bir peygamber için gerek insanları kaçıncıracak ve gerekse rağbet ettireceği şeylerden emredildiklerini gizleme hakkı yoktur. Kim bunu yaparsa kıyamet gününde ortaya getirilir sonra da kesbiyle zulmedilmeksizin ve haddi aşılmaksızın cezalandırılır.

﴿أَفَمَنْ اتَّبَعَ رِضْوَانَ اللَّهِ كَمَنْ بَاءَ بِسَخَطٍ مِنَ اللَّهِ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ﴾

Allah'ın rızasına tabi olan kimse ise Allah'ın rızasını insanlarınkinden üstün tutan kimse. Allah'ın hışmına uğrayan kimse gibi midir insanların rızasını veya onların hışmını esas aldığı için.

Bana itaat üzere olan ve sevabı cennet ve Allah'ın rızası olan kimse Allah'tan hışma uğrayan ve onun hışmına müstehak olan böylece durağı cehennem olan, (adam) gibi mi olacaktır)? O, ne kötü dönüş yeridir, ikisi birbirine müsavi midir? Artık düşününüz.

﴿هُمْ دَرَجَاتٌ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ بَصِيرٌ بِمَا يَعْمَلُونَ﴾

Onlar (Allah'ın rızasına tabi olanlar) ise Allah indinde derece derecedirler. Allah (Emin olanları da, hainlik edenleri de) ne yaparlarsa hakkiyle görür. Herkes için amel ettikleri şeylerden cennette ve cehennemde dereceler vardır. *Yani ona itaat eden ve ona karşı gelenler Allah'a gizli kalmaz.*

Resulleri göndermekle Allah'ın insanlara lütfetmesi ile ilgili İbn-i Hişam Allah'ın Ali-İmran suresi 164. ayetini inzal buyurduğunu söyledi.

²²⁹ İbni Hişam a. g. e. , 3/64; Terceme, 3/165.

﴿لَقَدْ مَنَّ اللَّهُ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِنْ أَنْفُسِهِمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ﴾

Andolsun ki mü'minler daha evvel apaçık ve kati bir sapıklık içinde bulunuyorlarken Allah, içlerinden ve kendilerinden onlara ayetlerini okur, onları tertemiz yapar, onlara Kitâp ve hikmeti öğretir bir peygamber göndermiş olduğu için büyük bir lütufta bulunmuştur.

Yani ey ehli iman. Allah size lütufta bulundu, zira kendinizden size bir resul gönderdi. O ihdas ettiğiniz ve amel ettiğiniz şeyler hakkında onun ayetlerini size okuyor. Böylece o size hayrı ve şerri öğretiyor ki, hayrı bilesiniz ve onunla amel edersiniz, şerri de bilesiniz ki ondan sakıttasınız. Allah'a itaat ettiğiniz zaman sizden razı olacağını size haber veriyor O halele onun taatını çok celiniz ve onun masiyetinden size hışm ettiği şeylerden de kaçınınız, ki bununla onun azabından kurtulasınız ve bununla onun cennetinden sevabına kavuşasınız.

﴿وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ﴾

Her ne kadar bundan önce apaçık bir sapıklık içinde oldunuz ise de. *Yani cahiliyyenin körlüğünde ne bir hasene bilmiyordunuz ne de bir seyyieden istiğfar etmiyordunuz, hayırdan sağırdınız, haktan dilsizdiniz, doğru yoldan kördünüz.*

Onlara isabet eden musibetin bahsi ile ilgili İbn-i Hişam Allah'ın Al-i İmran suresi 165-168. ayetleri inzal buyurduğunu söyledi.²³⁰

﴿أَوَلَمْ أَصَابَكُمْ مِصْيَةٌ قَدْ أَصَبْتُكُمْ مِنْهَا قُلْتُمْ أَلَمْ يَكُنْ هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

-Size (Bedir'de) onlara iki katını başlarına getirdiğiniz bir belâ (Uhud'ta) kendinize çatmış olduğu için mi? -Bu, nereden (geldi) dediniz? De ki: O, kendi katımızdadır. Şüphesiz ki Allah her şeye hakkiyle kadirdir.

Yani eğer size kardeşlerinizin ölümü olarak günahlarınız sebebiyle bir musibet isabet etmiş ise bundan önce Bedir'de olan günde düşmanlarınıza kati olunma ve esir edilme yönünden o musibetin iki mislini isabet ettirdiniz. Siz masiyetinizi ve Peygamberiniz (s.a.v)'in size emr ettiği şeye muhalefet etmenizi unuttunuz. Siz muhalefeti kendilerinize helâl kalmıştınız.

²³⁰ İbni Hişam a. g. e. , 3/64; Terceme, 3/167.

﴿وَمَا أَصَابَكُمْ يَوْمَ التَّتَى الْجَمْعَانِ فَيَاذَنِ اللَّهُ وَلِيَعْلَمَ الْمُؤْمِنِينَ﴾

İki ordu karşılaştığı gün size gelen musibet Allah'ın emriyle idi. (Bu, Allah'ın mü'minleri ayırt etmesi içindi.

Yani siz ve düşmanınız karşılaştığınız zaman size isabet eden şey benim iznimledir. Bu benim yardımım size geldikten ve vaadimi size doğru çıkartmamdan sonra yaptığınız şeyleri yaptığınız zaman oldu ki mü'minlerle münafıkların arası ayırt olunsun ve sizden münafıklık edenler bilinsin yani onlardaki münafıklık zahir olsun.

﴿وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا قَاتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَوْ ادْفَعُوا قَالُوا لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَا تَبْعَنَاكُمْ﴾

Berikilere: Gelin. Allah yolunda muharebe edin, yahut (hiç olmazsa düşmanın kendinize ve ailelerinize saldırmasını) önleyin denildi. Yani Uhud'ta, müşrik düşmanlarına yürüdüğü zaman Resûlullah (s.a.v)'in ordusundan geri dönen Abdullah b. Übey ile onun ashabını kast ediyor. Onlar şöyle demiştiler: Şayet sizin savaşacağınızı bilseydik elbette sizinle beraber yürürdük ve müşrikleri def ederdik fakat bir savaşın olacağını zan etmiyorduk. Böylece Allah onlardan içlerinde gizlemiş oldukları şeyi izhar etti.

﴿هُمْ لِلْكَفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَانِ يَقُولُونَ بِأَفْوَاهِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ وَاللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا

يَكْتُمُونَ﴾

Onlar o gün imandan ziyade küfre yakındılar. Ağızlarıyla kalplerinde olmayanı söylüyorlardı. *Yani sana imanı izhar ediyorlar, halbuki onların kalplerinde iman yoktu.*

Onlar ne gizlerlerse Allah çok iyi bilicidir. Yani gizledikleri şeyleri bilir.

﴿الَّذِينَ قَالُوا لِإِخْوَانِهِمْ وَقَعَدُوا لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا قُلْ فَادْرَءُوا عَنْ أَنْفُسِكُمُ الْمَوْتَ إِنْ

كُنْتُمْ صَادِقِينَ﴾

Kardeşlerine sizinle beraber aşiretlerinden ve kavimlerinden isabet olan kimselere;

Eğer bizi dinleselerdi ölmeyeceklerdi, diyen o adamlara de ki: öyle İse kendi nefislerinizden ölümü geri çevirin, eğer doğru (adam)larsanız! *Yani ölümden elbette kurtuluş yoktur. Eğer onu kendinizden def etmeğe takatiniz var ise yapınız. Bu kaçışları onların ancak münafıklık etmelerinden ve dünyada kalmaya hırslarından ve ölümden kaçmalarından dolayı ve Allah yolunda cihadı terk etmeleri sebebiyleydi.*

20) Cihada terğib ve teşvik Hakkında

Cihada terğib ve teşvik ile ilgili İbn-i Hişam---İbn-i İshâk ‘tan naklederek şöyle dedi: Sonra Peygamber (s.a.v)’e müminleri cihada teşvik ederek ve katli onlara küçük göstererek şöyle buyurdu.²³¹

Bu hususta Allah Ali- İmran suresi 169-171.²³² ayetleri inzal buyurdu

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُزَوِّجُونَ فَرَجِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾

Allah yolunda öldürülenleri sakın ölümler sanma. Bilâkis onlar Rableri katında diridirler, (öyle ki Allah'ın) lütfü inayetinden, kendilerine verdiği (şehitlik mertebesi) ile hepsi de şad olarak (cennet nimetleriyle) rızıklanırlar. Arkalarından henüz onlara katılamayan (şehit dindaş)lar hakkında da: Onlara hiç bir korku yoktur. Onlar mahzun da olacak değildir diye müjde vermek isterler.

Yani Allah yolunda öldürülenleri ölümler zannetmeyiniz.

Yani onları diriltmişimdir. Onlar benim katımda cennetin nimetleri içinde rızıklanırlar. Allah'ın onlara ondan yana cihatları karşılığı verdiği ihsan ve lütfü ile mesrur olarak ve arkalarından onlara kavuşamayan kimselerle müjdeleniyorlar. Yani üzerine devam ettikleri cihada karşılık kendilerine lahik olan kardeşlerinin kavuşmalarına seviniyorlar ki kendilerinin içinde bulundukları Allah'ın kendilerine vermiş olduğu sevaba onları ortak etsinler. Allah onlardan korku ve kederi gidermiş olduğu halde.

﴿يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِنَ اللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ الْمُؤْمِنِينَ الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ﴾

Onlar Allah'tan (gelen) bir nimetle, (hatta) daha fazlasıyla ve Allah'ın mü'minlere olan mükâfatını zayıf etmeyeceği müjdesiyle de sevinirler. Çünkü artık onlara vaad olunan şeyin yerine getirildiği ve sevabın büyüğü ayan olmuştur.

21) Uhud şehitlerinin varış yeri Hakkında

Uhud şehitlerinin varış yeri ile ilgili İbn-i Hişam---İbn-i İshâk ‘tan o,da Ebû Zübeyr'den, o İbn-i Abbas'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

²³¹ İbni Hişam a. g. e. , 3/65; Terceme, 3/169.

²³² Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 260.

Resûlullah (s.a.v): Kardeşlerinize Uhud'da musibet eriştiği zaman, Allah onların ruhlarını yeşil kuşların içlerine koydu. Cennetin ırmaklarına gelirler ve oranın meyvelerinden yerler. Arş'ın gölgesinde altından kandillere yerleşir otururlar. İçtiklerinin ve yediklerinin temiz ve güzelliğini ve lisanlarının güzelliğini buldukları zaman derler ki:

Keşke kardeşlerimiz de Allah'ın bize yaptığını bilselerdi de cihattan yüz çevirmeseydiler ve harpten dönmeselerdi. Bunun üzerine Allah Teâlâ buyurur ki: Ben sizden bunu onlara tebliğ ederim.

Sonra Allah Ona (s.a.v) Al-i İmran suresinin 169-170.²³³ ayetleri nazil oldu:

﴿وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أَحْيَاءٌ عِنْدَ رَبِّهِمْ يُزَكُّونَ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾
Zan etmeyiniz ki ile başlayan ayetlerini inzal buyurdu.

Resûlullah (s.a.v) dedi ki: Nefsim kudret elinde olan Zâtı Ecell-ü Alâ'ya kasem ederim; şehit hariç hiçbir mü'min yoktur ki dünyadan ayrılсын da bütün dünya ve içindekileri karşısında gündüzden bir saat kadar dünyaya dönmeyi arzu etsin. Çünkü şehit dünyaya geri gelip Allah yolunda savaşmayı ve bir kere daha kati olunmayı ister.

22) Hamrâ-i Esed'de Resûlullah'a karşı çıkanların bahsi

Hamrâ-i Esed'de Resûlullah'a karşı çıkanların bahsi ile ilgili İbn-i Hişam Allah'ın Ali-İmran suresi 172-179.²³⁴ ayetlerinin nazil olduğunu söyledi.²³⁵

﴿الَّذِينَ اسْتَجَابُوا لِلَّهِ وَالرَّسُولِ مِنْ بَعْدِ مَا أَصَابَهُمُ الْقَرْحُ﴾

Kendileri savaşta yara aldıktan sonra Allah ve Peygamberin çağrısına koşanlar. Bunlar Resûlullah (s.a.v) ile birlikte Uhud gününün sabahında erkenden kendileri üzerinde yaralanmanın elemi olmasına rağmen, Hamra-i Esed'e yürüyen mü'minlerdir.

﴿لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا مِنْهُمْ وَاتَّقُوا أَجْرٌ عَظِيمٌ الَّذِينَ قَالَ لَهُمُ النَّاسُ إِنَّ النَّاسَ قَدْ جَمَعُوا لَكُمْ فَاخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَانًا وَقَالُوا حَسْبُنَا اللَّهُ وَنِعْمَ الْوَكِيلُ﴾

²³³ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 259.

²³⁴ 3/Ali-İmran 172-179.

²³⁵ İbni Hişam a. g. e. , 3/66; Terceme, 3/172.

bu İbn-i Abbas'ın mevlâsıdır — naklen veya Said b. Cübeyr'den naklen, o da İbn-i Abbas'dan naklen haber verdi ki, İbn-i Abbâs şöyle dedi:²³⁶

Reci'de, içinde Mersed ve Asım'ın bulunduğu seriyyeye isabet olunduğu zaman, münafıklardan birtakım adamlar şöyle dediler:

Vah vah, işte o meftun kişilere ki, böylece helak oldular, onlar ne ailelerinin yanında oturdular, ne de arkadaşlarının risâletini tebliğ ettiler. Bunun üzerine Allah Teâlâ bu hususta münafıkların sözlerinden olarak o kişilere isabet eden hayır hakkında Bakara suresinin 204-207. ayetlerini inzâl buyurdu

﴿وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يُعْجِبُكَ قَوْلُهُ فِي الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَيُشْهَدُ اللَّهُ عَلَى مَا فِي قَلْبِهِ وَهُوَ أَلَدُّ الْخِصَامِ وَإِذَا تَوَلَّى سَعَى فِي الْأَرْضِ لِيُفْسِدَ فِيهَا وَيُهْلِكَ الْحَرْثَ وَالنَّسْلَ وَاللَّهُ لَا يُحِبُّ الْفُسَادَ وَإِذَا قِيلَ لَهُ اتَّقِ اللَّهَ أَخَذَتْهُ الْعِزَّةُ بِالْإِثْمِ فَحَسْبُهُ جَهَنَّمُ وَلَيْسَ الْمِهَادُ وَمِنَ النَّاسِ مَنْ يَشْرِي نَفْسَهُ ابْتِغَاءَ مَرْضَاةٍ اللَّهِ وَاللَّهُ رَءُوفٌ بِالْعِبَادِ﴾

Dünya hayatına dair konuşması senin hoşuna giden çünkü lisaniyla İslâmı izhar etmektedir.

Kalbinde olana Allah'ı şahit tutan. Halbuki o lisaniyle söylediği şeye muhaliftir.

Pek azılı düşman İken yâni seninle konuştuğu ve sana müracaat ettiği zaman cidal sahibidir.

Yer yüzünde bozgunculuk yapmağa, ekin ve nesli yok etmeğe çabalayan insanlar vardır. Allah bozgunculuğu sevmez. Yani yapılmasını sevmez ve ona razı olmaz.

Ona, Allah'tan sakın denince, gururu kendisine günah işletir, artık ona cehennem yetişir. Orası ne kötü yataktır! İnsanlar arasında, Allah'ın rızasını kazanmak için canını verenler vardır. Allah kullarına karşı şefkatlidir. Yani nefislerini ölünceye kadar Allah yolunda cihâd etmek ve onun hakkını yerine getirmek için, Allah'a satmışlardır.

24) Beni Nadir'den Müslüman olanlar Hakkında

Beni Nadir'den Müslüman olanlar ile ilgili İbn-i Hişam---İbn-i İshâk 'tan naklederek şöyle dedi²³⁷

²³⁶ İbni Hişam a. g. e. , 3/112; Terceme, 3/247.

²³⁷ İbni Hişam a. g. e. , 3/126; Terceme, 3/270.

Beni Nadir'den ancak iki adam Müslüman oldu. Biri Yâmin b. Ümeyr'dir ki bu Ümeyr, Amr b. Cihâş'ın babası Kâ'b'in oğludur. (Yani Amr'ın kardeşidir) Biri de Ebû Sad b. Vehb'dir. Bunlar Müslüman olup mallarının başında kaldılar ve mallarını ellerinde tuttular.

Yâmin'in, Amr b. Cihâş'ın katl edilmesine teşvik etmesi

İbn-i İshâk dedi ki: Bana Yâmin soyundan biri şöyle haber verdi: Resûlullah (s. a.v) Yâmin'e dedi ki: Senin amca oğlundan (yani Amr b. Cihâş'dan) gördüğüm ve benim hakkımda kasd ettiği şeyi biliyor musun?

Bunun üzerine Yâmin b. Umeyr de bir adama, Amr b. Cihâş'ı katletmesi için peşkeş verdi. İddia ettiklerine göre o da onu katletti.

Beni Nadir hakkında bütünüyle Haşır suresi nazil oldu. O surede Allah'ın onlara verdiği azabı, Resûlullah (s.a.v)'i onlardan üstün kılması ve onun (s.a.v) ki onlar hakkında yaptığı şeyler zikr edilmiş. Allah Teâlâ Haşır suresini inzal buyurdu:

﴿هُوَ الَّذِي أَخْرَجَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ دِيَارِهِمْ لِأَوَّلِ الْحَشْرِ مَا ظَنَنْتُمْ أَنْ يَخْرُجُوا وَظَنُّوا أَنْهُمْ مَانِعَتُهُمْ حُصُونُهُمْ مِنَ اللَّهِ فَأَتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُمْ بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِي الْمُؤْمِنِينَ فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ وَلَوْ لَا أَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَلَيْهِمُ الْجَلَاءَ لَعَذَّبَهُمْ فِي الدُّنْيَا وَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابُ النَّارِ﴾

Kitap ehlinde inkarcı olanları ilk sürgünde yurtlarından çıkaran O'dur. Oysa ey inananlar! Çıkacaklarını sanmamıştınız, onlar da kalelerinin kendilerini Allah'tan koruyacağını sanmışlardı. İşte Allah'ın azabı onlara beklemedikleri yerden geldi, kalplerine korku saldı; evlerini kendi elleriyle ve inananların elleriyle yıkıyorlardı.

Bu, onların, evlerini kapılarının eşiklerinden itibaren develerine yükleyip götürmek için yıkılmalarını kast ediyor.

Ey akıl sahipleri ders alın. Allah onlara sürülmeyi yazmamış olsaydı ki bu onlar için Allah'tan bir azap oldu.

Âhirette de onlara ateş azabı vardır bununla beraber,

﴿مَا قَطَعْتُمْ مِنْ لَيْتَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ﴾

Hurma ağaçlarını kesmeniz veya onları kesmeyip gövdeleri üzerinde ayakta bırakmanız. Line, bir hurma ağacıdır ki, acve denilen hurma ağacının tersidir.

Allah'ın izniyledir. Yâni Allah'ın emriyle kesilmişlerdir, fesat değildir. Allah'tan bir azaptır.

Bir de fasıkları rezil edip hakir kılmanız içindir.

﴿وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ مَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَى رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَى فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنْكُمْ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانْتَهُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ﴾

Onların mallarından Allah'ın, savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar için siz, at ya da deve koşturmuş değilsiniz. Fakat Allah, peygamberlerini, dilediği kimselerin üzerine salıp onlara üstün kılar. Allah'ın her şeye hakkıyla gücü yeter.

Allah'ın, (fethedilen) memleketlerin ahalisinden savaşılmaksızın peygamberine kazandırdığı mallar; Allah'a, peygambere, onun yakınlarına, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara aittir. O mallar, içinizden yalnız zenginler arasında dolaşan bir servet (ve güç) hâline gelmesin diye (Allah böyle hükmetmiştir). Peygamber size ne verdiyse onu alın, neyi de size yasak ettiyse ondan vazgeçin. Allah'a karşı gelmekten sakının. Şüphesiz, Allah'ın azabı çetindir.

Sonra Allah Teâlâ Haşr suresi 11-17. ayetlerini inzal buyurdu.²³⁸

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِنْ قُوتِلْتُمْ لَنَنْصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِنْ قُوتِلُوا لَا يَنْصُرُونَهُمْ وَلَئِنْ نَصَرُوهُمْ لَيُولُنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ لَأَنْتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِمْ مِنَ اللَّهِ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَفْقَهُونَ لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قَوْمٍ مُحْصَنَةٍ أَوْ مِنْ وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُمْ بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْقِلُونَ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاتُوا أَمْرِ هُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنْسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِنْكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ﴾

Kitap ehlinde o inkâr eden kardeşlerine, “Yemin ederiz ki, siz (Medine'den) çıkarılırsanız, muhakkak biz de sizinle beraber çıkarız. Sizin hakkınızda asla kimseye boyun eğmeyiz. Eğer size karşı savaşılırsa, size mutlaka yardım ederiz” diyerek münafıklık yapanlara bakmaz mısın? Hâlbuki Allah onların kesinlikle yalancı olduklarına şahitlik eder.

²³⁸ 59/Haşr 11-17.

Andolsun, eğer (kardeşleri Medine'den) çıkarılırsa, onlarla beraber çıkmazlar. Kendilerine karşı savaşılsa, onlara yardım etmezler. Yardım edecek olsalar bile andolsun mutlaka arkalarını dönüp kaçarlar, sonra kendilerine de yardım edilmez.

Onların kalplerinde size karşı duydukları korku, Allah'a karşı duydukları korkudan daha baskındır. Bu, onların anlamaz bir toplum olmaları sebebiyledir.

Onlar müstahkem kaleler içinde veya duvarlar arkasında olmadan sizinle toplu hâlde savaşmazlar. Kendi aralarındaki çekişmeleri şiddetlidir. Sen onları toplu sanırsın. Hâlbuki kalpleri darmadağındır. Bu, onların akılları ermez bir topluluk olmalarındandır.

Onların durumu, kendilerinden az öncekilerin (Mekkeli müşriklerin) durumu gibidir. Onlar (Bedir'de) yaptıklarının cezasını tatmışlardır. Onlara (Ahirette de) elem dolu bir azap vardır.

Münafıkların durumu ise tıpkı şeytanın durumu gibidir. Çünkü şeytan insana, “İnkâr et” der; insan inkâr edince de, “Şüphesiz ben senden uzağım. Çünkü ben âlemlerin Rabbi olan Allah'tan korkarım” der.²³⁹

25) Zatur-Rika gazvesi Hakkında

Ğavres ve Resûlullah'ı katletmeye yeltenmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshâk 0, da Amr b. Ubeyd, Hasandan, o, Câbir b. Abdullah'dan naklen haber verdi ki:

Resulullah (s.a.v) Zatur-Rika gazvesinde ashâbı ile istirahat ederlerken Beni Muhârib'den, kendisine Ğavres denilen bir adam Gatafan ve Muhârib'den olan kavmine dedi ki:

Sizin için Muhammed'i öldüreyim mi? Dediler ki: Evet öldür. Fakat onu nasıl öldüreceksin? Dedi ki:

Onu gafıl bir şekilde hile ile öldürürüm.

Böylece Resûlullah (s.a.v)'e doğru gitti. O (s.a.v) ise oturmaktaydı, Resûlullah (s.a.v)'in kılıcı kınında idi. Ve şöyle dedi:

Ey Muhammed! Senin bu kılıcına bakabilir miyim? Dedi ki: Evet Ve kılıcı aldı, kınından çıkarttı sonra salladı, bir şeyler yapmaya kalkıştı. Allah onu zelil etsin. Sonra dedi ki:

²³⁹ İbni Hişam a. g. e. , 3/135; Terceme, 3/287.

Ey Muhammed! Benden korkuyor musun? Dedi ki: Hayır, korkmuyorum. Senden niçin korkacakmışım? Dedi ki: Benimle elimde kılıç olduğu halde benden korkmuyor musun? Dedi ki:

Hayır, Allah beni senden korur.

Sonra Resûlullah (s.a.v)'in kılıcını kınına koydu ve ona geri verdi. Dedi ki:

Bunun üzerine Allah Maide suresi 11.²⁴⁰ ayetini indirdi.²⁴¹

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ هَمَّ قَوْمٌ أَنْ يَسْبُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ﴾

Ey inananlar, Allah'ın üzerinize olan nimetini anın Hani bir topluluk size tecâvüze kalkışmıştı da Allah onlara mani olmuştu. Allah'tan sakının, inananlar Allah'a güvensinler.

G) HENDEK SAVAŞINDAN MEKKE'NİN FETHİNE KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Hendek Savaşının Tarihi

Ebû Muhammed Abdulmelik b. Hişâm dedi ki: Bize Ziyâd b. Abdullah el-Bekkâî, Muhammed b. İshâk el-Muttalibî'den haber verdi ki o şöyle dedi:²⁴² Hendek gazvesi, H. Beşinci senede Şevval ayında oldu.

2) Yahudiler'in Kureyş'i tahrik ve teşvik etmesi hakkında nazil olan âyetle

Yahudiler'in Kureyş'i tahrik ve teşvik etmesi ve onlar hakkında nazil olan âyetler ile ilgili İbn-i Hişâm---İbn-i İshâk 0,daYezid b. Rûmân, Zübeyr b. Urve b. Zübeyr'in akrabalarının azadlısı ve kendisini itham etmediğim bir kimse, Abdullah b. Kâb b. Mâlik'den ve Muhammed b. Kâb el-Kurezi'den ve Zühri'den ve Asım b. Ömer b. Katâde ve Abdullah b. Ebî Bekr'den ve onlardan başka âlimlerimizden naklen haber verdi.

Hepsi de Hendek savaşından söz etmişler, yalnız bazıları diğer bazılarının haber vermediğini, haber vermiştir. Demişler ki:

Hendek'te olan hâdiselerden: Yahudi bir topluluk; Sellâm b. Ebi'l-Hukayk el-Nadari, Huyey b. Ahtab el-Nadari. Kinâne b. Ebul-Hukayk el-Nadari, Havza b. Kays el-Vâili, Ebü Ammar el-Vâili, Beni Nadir ve Beni Vail'den bir topluluk ile (ki bunlar

²⁴⁰ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 186.

²⁴¹ Bkz. İbni Hişâm a. g. e. , 2/159; Terceme, 2/271.

²⁴² İbni Hişâm a. g. e. , 3/143; Terceme, 3/299.

Resülullah (s.a.v)'e karşı hizibleri = kabileleri tertib eden kimselerdir) çıktılar. Nihayet Mekke'ye Kureyş'in yanına geldiler ve onları Resülullah (s.a.v) ile harp etmeğe davet ettiler ve dediler ki:

Biz ona karşı yakında sizinle beraber olacağız. Onun kökünü kurutuncaya kadar. Kureyş de onlara dedi ki:

Ey yahûdiler topluluğu! Siz ilk ehl-i kitapsınız ve Muhammed ile ihtilâf ettiğimiz şeyi bilirsiniz. Acaba dinimiz mi hak yoksa onun dini mi? Dediler ki:

Bilâkis sizin dininiz onun dininden hayırlıdır ve siz ondan hakka daha yakınsınız.

İşte bunlar, Allah Teâlâ'nın, haklarında Nisa suresi 51-55. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ أُوتُوا نَصِيحًا مِّنَ الْكِتَابِ يُؤْمِنُونَ بِالْجِبْتِ وَالطَّاغُوتِ وَيَقُولُونَ لِلَّذِينَ
كَفَرُوا هَؤُلَاءِ أَهْدَى مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا سَبِيلًا أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ وَمَن يَلْعَنِ اللَّهُ فَلَن تَجِدَ لَهُ
نَصِيرًا أَمْ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّنَ الْمُلْكِ فَإِذَا لَا يُؤْتُونَ النَّاسَ نَقِيرًا أَمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ عَلَىٰ مَا آتَاهُمُ اللَّهُ
مِّن فَضْلِهِ فَقَدْ آتَيْنَا آلَ إِبْرَاهِيمَ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَآتَيْنَاهُم مَّلَكًا عَظِيمًا فَمِنْهُمْ مَّنْ آمَنَ بِهِ
وَمِنْهُمْ مَّنْ صَدَّ عَنْهُ وَكَفَىٰ بِجَهَنَّمَ سَعِيرًا﴾

Kendilerine kitap verilmiş olanların, puta ve şeytana kanıp, inanıp, inkâr edenlere Bunlar, inananlardan daha doğru yoldadırlar dediklerini görmedin mi? İşte Allah'ın lanetledikleri onlardır. Allah'ın lanetlediği kişiye asla yardımcı bulamayacaksın.

Yoksa Allah'ın bol nimetinden nasiplerini verdiği kişileri mi çekemiyorlar?

Oysa İbrahim ailesine Kitâb ve hikmet verdik, onlara büyük hükümrânlık bahsettik. Onlardan ona inananlar ve yüz çevirenler vardı. Çılgın bir alev olarak cehennem yeter.

3) Hendek'in kazılması ve münafıkların, müminlerin şevkini kırmaya çalışmaları

Hendek'in kazılması ve münafıkların, müminlerin şevkini kırmaya çalışmaları²⁴³

Resülullah (s.a.v) onların savaş için icma ettiklerini işittiği zaman Medine etrafında hendek kazdı. Resülullah (s.a.v) müslümanları sevaba terğib ve teşvik için bizzat kendisi çalıştı ve onunla birlikte müslümanlar da çalıştılar. Resülullah ile beraber devam ettiler. Münafıklardan birtakım adamlar, bu işte Resülullah (s.a.v)'den ve müslümanlardan geri kaldılar ve zayıfça çalışmakla gizlenmeğe başladılar. Resülullah (s.a.v)'den bir bilgi olmaksızın ve izin olmaksızın ailelerine sıvışıp

²⁴³ İbni Hişam a. g. e. , 3/145; Terceme, 3/301.

gitmeğe başladılar. Halbuki müslüman bir adama kendisinden kurtuluş olmayan bir ihtiyaç baş gösterdiği zaman, bu ihtiyacını Resûlullah (s.a.v)'e zikrederdi, ihtiyacını gidermek için ondan izin isterdi, o da ona izin verirdi. Hacetini kaza edip yerine getirdiği zaman oradaki işinin başına dönerdi. Ve bunu Allah rızası için yapardı.

4) Hendek'te mü'min olsun, münafık olsun çalışanlar hakkında nazil olan ayetler

Hendek'te mü'min olsun, münafık olsun çalışanlar hakkında nazil olan ayetler²⁴⁴

Bunun üzerine Allah Teâlâ işte o müminler hakkında Nur suresi 64-66. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَإِذَا كَانُوا مَعَهُ عَلَى أَمْرٍ جَامِعٍ لَمْ يَذْهَبُوا حَتَّى يَسْتَأْذِنُوهُ إِنَّ الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِذَا اسْتَأْذَنُوكَ لِبَعْضِ شَأْنِهِمْ فَأَذَنْ لِمَنْ شِئْتَ مِنْهُمْ وَاسْتَغْفِرْ لَهُمُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Doğrusu Allah'a ve Peygamberine inanan mü'minler, Peygamberle beraber bir işe karar vermek için toplandıklarında, ondan izin almaksızın gitmezler. Ey Muhammedi Senden izin isteyenler, Allah'a ve Peygamberine inananlardır. Bâzı işleri için senden İzin isterlerse, içlerinden dilediğine izin ver, Allah'tan. onların bağışlamalarını dile. Allah şüphesiz bağışlar, merhamet eder.

İşte bu ayet, müslümanlardan Allah rızası için Allah'a ve Resulü (s.a.v)'e itaat edenlerin hakkında nazil oldu.

Sonra Allah Teâlâ, işten gizlice çekip giden ve Peygamber (s.a.v)'den izin almaksızın gitmekte olan münafıkları kast ederek şöyle buyurdu:

﴿لَا تَجْعَلُوا دُعَاءَ الرَّسُولِ بَيْنَكُمْ كَدُعَاءِ بَعْضِكُمْ بَعْضًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الَّذِينَ يَسْتَلْلُونَ مِنْكُمْ لَوْ آذَا فَلْيَحْذَرِ الَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِ أَنْ تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

Peygamberin çağrısını, kendi aranızda birbirinizi çağırmanız gibi tutmayın. Allah, içinizden sıvışıp gidenleri şüphesiz bilir. O'nun buyruğuna aykırı hareket edenler, başlarına bir belânın gelmesinden veya can yakıcı bir azaba uğramaktan sakınsınlar.

﴿أَلَا إِنَّ اللَّهَ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ قَدْ يَعْلَمُ مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ وَيَوْمَ يُرْجَعُونَ إِلَيْهِ فَيُنَبِّئُهُمْ بِمَا عَمِلُوا وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾

²⁴⁴ İbni Hişam a. g. e. , 3/145; Terceme, 3/301.

Bilmiş olun ki şüphesiz göklerdeki her şey, yerdeki her şey Allah'ındır. O, içinde bulunduğunuz durumu gerçekten bilir. Allah'a döndürülecekleri ve yaptıklarını Allah'ın onlara haber vereceği günü hatırla. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.

5) Ebû Lübâbe ve tövbesi Hakkında²⁴⁵

Ben-i Kureyza Yahudilerinin muhasara edilmeleri ve Ka'b b. Esed'in Yahudilere olan çağrısı onların bu konuları görüşmek için Resûlullah (s.a.v)'e Ebu Lubabe yi durumları hakkında istişare etmek için göndermeleri istemeleri ve istişare amacı ile giden Ebu Lubabeninde yaptığı hata ile ilgili durum:

Bize Ebû Lübâbe b. Abdul-Münzir'i yani Beni Amr b. Avf'ın kardeşini gönder ki bizim durumumuz hakkında onunla istişare edelim. Onlar, Evs'in halifleri idiler.

Resûlullah (s.a.v) de onu onlara gönderdi. Onu gördükleri zaman adamları onun yanına kalkıp geldiler. Kadınlar ve çocuklar ona gelip ondan medet istediler ona sığındılar onun yüzüne karşı ağlıyorlardı. O da onlara acıdı. Onlar ona dediler ki:

Ey Ebû Lübâbe! Muhammed'in hükmü üzere inmemizi nasıl görürsün? Dedi ki:

Evet. Ve eliyle boğazına işaret etti ki onun hükmü boğazlanmaktır. Ebû Lübâbe dedi ki:

Vallahi ayaklarım yerlerinden ayrılmadan bildim ki ben Allah'a ve Onun Resulü (s.a.v)'e hiyânet etmişim. Sonra Ebû Lübâbe dosdoğru gitti, Resûlullah (s.a.v)'e gelmedi, mescitte direklerden bir direğe bağlandı ve şöyle dedi:

Burdan ayrılmayacağım, Allah benim işlediğim şeyden ötürü tövbemi kabul edinceye kadar. Ve Allah'a söz verdi ki: Asla Beni Kurayza'ya adım atmayacağım, Allah'a ve Resulüne hiyânet ettiğim bir belde ebediyyen görünmeyeceğim.

a) Ebû Lübâbe'nin hiyâneti hakkında

Ebû Lübâbe'nin hiyâneti hakkında nazil olan âyetler²⁴⁶ ile ilgili İbn-i Hişâm dedi ki:

Allah Teâlâ Ebû Lübâbe'nin hakkında, İbn-i Hişâm---İbn-i İshâk'tan O, da Süfyan b. Uyeyne'nin, İsmail b. Ebi Hâlid'den o da Abdullah b. Ebi Katâde'den naklen dediğine göre, Allah Teala Enfal suresi 27. ayetlerini inzâl buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَخُونُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ وَتَخُونُوا أَمَانَاتِكُمْ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ﴾

²⁴⁵ İbni Hişâm a. g. e. , 3/160; Terceme, 3/325.

²⁴⁶ İbni Hişâm a. g. e. , 3/161; Terceme, 3/326.

Ey inananlar! Size emanet edilen şeylerde bile bile hıyanet ederek Allah'a Peygamberine hainlik yapmayınız. -

b) Resûlullah'ın Ebû Lübâbe'ye karşı tutumu

Resûlullah'ın Ebû Lübâbe'ye karşı tutumu ve Allah'ın onun tevbesini kabul etmesi ile ilgili İbn-i Hişam---İbn-i İshâk dedi ki:

Resûlullah (s.a.v) e onun haberi vardıgı zaman (ki o haberi biraz geç aldı) dedi ki ;

O şayet bana gelseydi elbette onun için istiğfar ederdim. Fakat böyle yemin ettikten sonra ben, Allah onun tövbesini kabul edinceye kadar, onu mekânından serbest kılacak değilim.

İbn-i İshâk dedi ki Yezid b. Abdullah b. Kusayd haber verdi ki;

Ebû Lübâbe'nin tevbesi, Resûlullah (s.a.v)'e seher vakti indi. O, Ümm-i Seleme'nin odasında idi. Ümm-i Seleme dedi ki:

Seher vaktinde Resûlullah (s.a.v)'i gördüm, gülüyordu. Dedim ki, Yâ Resûlallah neden gülüyorsun? Allah gülmekten senin dişlerini gösterdi. Dedi ki:

Ebû Lübâbe'nin tevbesi kabul olundu. Dedim ki:

O halde yâ Resûlallah ona müjde vereyim mi? Dedi ki: Evet, dilersen ver.

Ümm-ü Seleme kendi hücresinin kapısı önünde durdu, ki bu onların üzerine hicâb vurulmazdan önce idi, ve şöyle dedi:

Ey Ebû Lübâbe, müjde, Allah senin tevbeni kabul etmiş. Dedi ki: Bunun üzerine millet onun yanına atıldılar ki onu bağını açsınlar. O dedi ki:

Hayır, vallahi Resûlullah (s.a.v) beni kendi eliyle serbest bırakıncaya kadar açılmam. Resûlullah (s.a.v) sabah namazına çıkarken onun yanına vardığında bağını çözüp onu serbest bıraktı.

c) Ebû Lübâbe'nin tevbesinin kabul edilmesi hakkında inen âyet.

İbn-i Hişam dedi ki:

Ebû Lübâbe direğe altı gece bağlı kaldı. Ona karısı her namaz vakti gelir ve onu namaz için çözer sonra o yine döner ve direğe bağlanırdı. Bazı ehli ilmin bana haber verdiğine göre böyledir.

Onun tevbesi hakkında nazil olan âyet, Allah Teala Tevbe suresinin 102. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَأَخْرَجُوا عَتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ

اللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Savaştan geri kalanların bir kısmı da, suçlarını itiraf ettiler. Onlar iyi işi kötüyle karıştırdılar. Allah'ın onların tevbesini kabul etmesi umulur. Çünkü O bağışlayandır, merhamet edendir.

6) Hendek ve Beni Kurayza hakkında nazil olan âyetler²⁴⁷

İbn-i İshâk dedi ki:

Allah Teâlâ Hendek ve Beni Kurayza'nın durumu hakkında Kur'an'dan âyetler indirdi. Bu kıssa Ahzâb sûresindedir. Münafıkların sözlerini, o sûrede, inen belâyı ve müslümanlara yapılan ni'meti ve Allah'ın bu belâyı onlardan gidermekle onlar için yeterli olduğunu Ahzab suresi 9-27. âyetlerini inzal buyurdu.²⁴⁸

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا نِعْمَةَ اللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ جَاءَتْكُمْ جُنُودٌ فَأَرْسَلْنَا عَلَيْهِمْ رِيحًا

وَجُنُودًا لَمْ تَرَوْهَا وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾

Ey inananlar, Allah'ın size olan nimetini anın. Hatta üzerinize ordular gelmişti. Biz de onların üzerine rüzgâr ve göremediğiniz ordular gönderdik. Allah yaptıklarınızı görüyordu.

Cünûd diye geçen ordular Kureyş, Gatafan ve Benû Kurayza'dır. Onların üzerlerine Allah'ın gönderdiği ordular ise rüzgârla birlikte meleklerdir.

﴿إِذْ جَاءَكُمْ مِنْ فَوْقِكُمْ وَمِنْ أَسْفَلَ مِنْكُمْ وَإِذْ زَاغَتِ الْأَبْصَارُ وَبَلَغَتِ الْقُلُوبُ الْحَنَاجِرَ

وَتَظُنُّونَ بِاللَّهِ الظَّنُونَا﴾

Onlar size yukarıınızdan ve aşağıınızdan gelmişlerdi. Gözler de dönmüştü. Yürekler ağızlara gelmişti. Allah için çeşitli tahminlerde bulunuyordunuz.

Onların yukarılarından onlara gelenler, Benû Kurayza idi. Onların aşağısından gelenler ise Kureyş ve Gatafan idi.

﴿هُتَالِكَ ابْتُلِيَ الْمُؤْمِنُونَ وَزُلْزِلُوا زِلْزَالًا شَدِيدًا وَإِذْ يَقُولُ الْمُتَافِقُونَ وَالَّذِينَ فِي قُلُوبِهِمْ مَرَضٌ

مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ إِلَّا غُرُورًا﴾

²⁴⁷ İbni Hişam a. g. e. , 3/167; Terceme, 3/336.

²⁴⁸ 33/Ahzab 9-27.

İşte orada, inananlar denenmiş ve çok şiddetli sarsıntıya uğramışlardı. İki yüzlüler ve kalplerinde hastalık olanları Allah ve Peygamberi bize sadece kuru vaatlerde bulundular diyorlardı.

Allah bunu, Muattib b. Kureyş için buyurdu.

﴿وَإِذْ قَالَتْ طَائِفَةٌ مِنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِنْ يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا﴾

İçlerinden bir takımı: Ey Medineliler! Tutunacak yeriniz yok, geri dönün demişti. İçlerinden bir topluluk da Peygamberden Evlerimiz düşmana açıktır diyerek izin istemişlerdi. Oysa evleri açık değildi sadece kaçmak istiyorlardı.

Allah, Evs b. Kayzi ve kavminden onun reyî üzere olan kimselerin şu sözünü kast ederek bunu buyurdu.

﴿وَلَوْ دُخِلَتْ عَلَيْهِمْ مِنْ أَقْطَارِهَا ثُمَّ سُئِلُوا الْفِتْنَةَ لَآتَوَّهَا وَمَا تَلَبَّثُوا فِيهَا إِلَّا بَسِيرًا﴾

Eğer Medine'nin her tarafından üzerlerine gelirse ve orada karışıklık çıkarmaları istenseydi, onu mutlaka yaparlardı; o konuda fazla gecikmezlerdi.

﴿وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِنْ قَبْلُ لَا يُؤْلُونَ الْأَذْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْئُولَ﴾

And olsun ki, daha önce, sırt çevirip kaçmayacaklarına dair Allah'a söz vermişlerdi. Allah'a verilen sözden mutlaka sorulacaktır. Bu söz verenler Benû Harisedir. Onlar ki Uhud gününde bozulup geri çekilmek üzere idiler. Beni Seleme ile birlikte Uhud gününde bozulup geri çekilmek üzere iken böyle bir şey asla bir daha yapmayacaklarına Allah'a söz verdiler. Allah, onların bu sözünü onlara hatırlattı. Ve şöyle buyurdu:

﴿قُلْ لَنْ يَنْفَعَكُمْ الْفِرَارُ إِنْ فَرَرْتُمْ مِنَ الْمَوْتِ أَوِ الْقَتْلِ وَإِذَا لَا تُمْتَعُونَ إِلَّا قَلِيلًا قُلْ مَنْ ذَا الَّذِي يَعْصِمُكُمْ مِنَ اللَّهِ إِنْ أَرَادَ بِكُمْ سُوءًا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ رَحْمَةً وَلَا يَجِدُونَ لَهُمْ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلِيًّا وَلَا نَصِيرًا قَدْ يَعْلَمُ اللَّهُ الْمُعَوِّقِينَ مِنْكُمْ وَالْقَائِلِينَ لِإِخْوَانِهِمْ هَلُمَّ إِلَيْنَا وَلَا يَأْتُونَ الْبَأْسَ إِلَّا قَلِيلًا﴾

(Ey Muhammet), deki: Eğer ölümden yahut öldürülmekten kaçırıyorsanız bilin ki, kaçmak size fayda vermeyecektir, kaçsanız bile az bir zamandan fazla yaşatılmazsınız. Deki; Allah size bir kötülük dilerse veya bir rahmet istese. Ona karşı kim sizi koruyabilir? Allah'tan başka dost ve yardımcı da bulamazsınız. Allah, içinizde sizi alıkoyanları bilir. (Yani nifak ehlini bilir.)

-Kardeşlerine bize gelin, diyenleri muhakkak biliyor. Bunların pek azından başkası harbe gelmezler.

﴿أَشْحَةً عَلَيْكُمْ فَإِذَا جَاءَ الْخَوْفُ رَأَيْتَهُمْ يَنْظُرُونَ إِلَيْكَ تَدُورُ أَعْيُنُهُمْ كَالَّذِي يُغْشَى عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ فَإِذَا ذَهَبَ الْخَوْفُ سَلَقُوكُمْ بِأَلْسِنَةٍ حِدَادٍ أَشْحَةً عَلَى الْخَيْرِ أُولَئِكَ لَمْ يُؤْمِنُوا فَأَخْبَطَ اللَّهُ أَعْمَاهُمْ وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا﴾

Korku geldiğinde ise, üzerine ölüm baygınlığı çökmüş kimse gibi gözleri dönerek sana baktıklarını görürsün. Korku gidince de ganimete karşı aşırı düşkünlük göstererek sizi keskin dillerle incitirler. İşte onlar iman etmediler. Allah da onların amellerini boşa çıkardı. Bu, Allah’a kolaydır.

Yâni sizin sevmediğiniz şeyleri söylemekle sizi incitirler. Çünkü onlar âhireti ummuyorlar ve hiçbir sevap da onları iyiliğe sürüklemiyor. Onlar, ölümden sonrasını ummayan kimselerin korkması gibi ölümden korkuyorlar.

﴿يَحْسَبُونَ الْأَحْزَابَ لَمْ يَذْهَبُوا وَإِنْ يَأْتِ الْأَحْزَابُ يَوَدُّوا لَوْ أَنَّهُمْ بَادُونَ فِي الْأَعْرَابِ يَسْأَلُونَ عَنْ أَنْبَائِكُمْ وَلَوْ كَانُوا فِيكُمْ مَا قَاتَلُوا إِلَّا قَلِيلًا﴾

Bunlar, düşman birliklerinin gitmediklerini sanıyorlardı. Kureyş ve Gatafan birliklerini.

Bu birlikler tekrar gelmiş olsalardı, çöllerde bedevilerin yanında kalıp haberlerinizi öğrenmek isterlerdi. Ve eğer aranızda olsalardı pek az savaşırldı.

﴿لَقَدْ كَانَ لَكُمْ فِي رَسُولِ اللَّهِ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ لِمَنْ كَانَ يَرْجُو اللَّهَ وَالْيَوْمَ الْآخِرَ وَذَكَرَ اللَّهَ كَثِيرًا﴾

Andolsun, Allah’ın Resûlünde sizin için; Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı uman, Allah’ı çok zikreden kimseler için güzel bir örnek vardır.

Sonra mü'minleri ve onların doğruluklarını ve Allah’ın onları imtihan için indirdiği belâyı kaldıracağım, diye verdiği va'di tasdik ettiklerini hatırlatarak şöyle buyurdu:

﴿وَلَمَّا رَأَى الْمُؤْمِنُونَ الْأَحْزَابَ قَالُوا هَذَا مَا وَعَدَنَا اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَصَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَمَا زَادَهُمْ إِلَّا إِيمَانًا وَتَسْلِيمًا﴾

İnananlar, düşman birliklerini gördükleri zaman bu Allah ve Peygamberinin bize vad ettiğidir. Allah ve Peygamberi doğru söyledi, dediler. Bu onların ancak imanım

ve teslimiyetlerini artırdı. Yâni belâyâ sabr ederek, kazaya teslim olarak ve hakkı ve Allah ve Resulünün va'dini tasdik ederek dediler.

﴿مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُمْ مَّنْ قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَّنْ يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا﴾

İnananlardan, Allah'a verdiği ahdi yerine getiren adamlar vardır. Kimi, bu uğurda canını verdi. *Yâni işini bitirdi ve Rabbine döndü (öldü). Bedir ve Uhud gününde şehit düşenler gibi.*

Kimi de beklemektedir. Yâni Allah'ın yardımını ve diğer sahabeler gibi şehit olmayı beklemektedir.

Ahdlerini hiç değiştirmemişlerdir. *Yâni ne şek etmişlerdir, ne dinlerinde tereddüt etmişlerdir ne de onu başka dinle değiştirmişlerdir.*

﴿لَيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبُ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاءَ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا وَرَدَّ اللَّهُ الَّذِينَ كَفَرُوا بِغَيْظِهِمْ لَمْ يَنَالُوا خَيْرًا وَكَفَى اللَّهُ الْمُؤْمِنِينَ الْقِتَالَ وَكَانَ اللَّهُ قَوِيًّا عَزِيمًا﴾

Bu sebeple Allah, doğrulan, doğruluktan ile mükâfatlandırır İki yüzlüleri de dilerse azaplandırır veya tövbelerini kabul eder. Şüphesiz Allah bağışlayandır, merhamet edendir. Allah inkâr edenleri kinleriyle geri çevirdi.

Bir hayra ulaşamadılar. Savaşta, inananlara Allah'ın yardımı yetti. Allah kuvvetli ve güçlü olandır.

﴿وَأَنْزَلَ الَّذِينَ ظَاهَرُوهُمْ مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ مِنْ صَيَاصِيهِمْ وَقَذَفَ فِي قُلُوبِهِمُ الرُّعْبَ فََرِيقًا تَقْتُلُونَ وَتَأْسِرُونَ فَرِيقًا﴾

Allah Kitab ehlinden, kafirleri destekleyenleri kalelerinden indirdi.

Ayette geçen ehli Kitap'tan kasıt Beni Kurayza'dır. Seyâsi ise: Orada olan yüksek tepeler ve kalelerdir.

Kalplerine korku salmıştı. Kimini öldürüyor, kimini de esir alıyordunuz.

﴿وَأَوْزَنْكُمْ أَرْضَهُمْ وَدِيَارَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ وَأَرْضًا لَمْ تَطَّوُّهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾

Yerlerini, yurtlarını, mallarını ve henüz ayağınızı dahi basmadığınız yerleri Allah size miras olarak verdi. Allah her şeye kadir olandır.

7) Velid b. Ukbe ve bu hususta nazil olan âyetler

Velid b. Ukbe ve bu hususta nazil olan âyetler²⁴⁹ ile ilgili İbn-i İshâk dedi ki: Bana Yezid b. Rûmân haber verdi ki:

Resûlullah (s.a.v), onlara, müslüman olmalarından sonra Velid b. Ukbe b. Ebi Muayt'ı gönderdi. Onlar da onun geldiğini işittikleri zaman atlarına binip ona doğru yöneldiler. Bu ise onları işittiği zaman onlardan korktu ve Resûlullah (s.a.v) 'e geri döndü ve ona haber verdi ki:

Kavim beni katletmeyi kast ettiler ve zekâtları bana vermediler.

Bunun üzerine Müslümanlar onlarla gaza yapma hususunda çok ileri gittiler. Hatta Resûlullah (s.a.v) de onlarla savaşmayı kast etti. Onlar bu şey üzere iken onların elçi heyetleri Resûlullah (s.a.v) e geldiler ve dediler ki:

Yâ Resûlallah bize elçi gönderdiğin zaman senin elçini işittik ve ona doğru ona ikram etmeniz ve bizim tarafımızdaki sadakayı ona ödememiz için ona doğru çıktık. O ise hemen dönerek süratle gitti. Bunun üzerine şu haber geldi ki: O, Resûlullah (s.a.v)'e iddia etmiş ki biz ona doğru onu katletmek için çıkmışız. Halbuki Allah'a yemin ederiz ki biz bunun için gelmedik. Bunun üzerine Allah Teâlâ onun ve onların hakkında şu ayetlerini İnzal buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ وَاعْلَمُوا أَنَّ فِيكُمْ رَسُولَ اللَّهِ لَوْ يُطِيعُكُمْ فِي كَثِيرٍ مِّنَ الْأَمْرِ لَعَنِتُّمْ وَلَكِنَّ اللَّهَ حَبَّبَ إِلَيْكُمُ الْإِيمَانَ وَزَيَّنَهُ فِي قُلُوبِكُمْ وَكَرَّهَ إِلَيْكُمُ الْكُفْرَ وَالْفُسُوقَ وَالْعِصْيَانَ أُولَٰئِكَ هُمُ الرَّاشِدُونَ﴾

Ey iman edenler! Size bir fasık bir haber getirirse, bilmeyerek bir topluluğa zarar verip yaptığınıza pişman olmamak için o haberin doğruluğunu araştırın.

Bilin ki, aranızda Allah'ın elçisi bulunmaktadır. Eğer o, birçok işlerde size uysaydı, sıkıntıya düşerdiniz. Fakat Allah, size imanı sevdirmiş ve onu gönüllerinize güzel göstermiş; inkârı, fasıklığı ve (İslâm'ın emirlerine) karşı çıkmayı da çirkin göstermiştir. İşte bunlar doğru yolda olanların ta kendileridir.

²⁴⁹ İbni Hişam a. g. e. , 3/210; Terceme, 3/407.

8) Beni mustalik gazvesinde ifk hâdisesi hakkında²⁵⁰

Aişe'nin Beraeti için ayetlerin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam ---İbn-i İshak'tan o, da Zühri, Alkame b. Vakkâs'dan ve Said b. Cübeyr'den ve Urve b. Zübeyr'den ve Ubeydullah b. Abdullah b. Utbe'den naklen bize şöyle haber verdi.

Aişe (r.a) dedi ki: Resulullah (s.a.v) benim yanıma girdi. Benim yanımda anam babam bulunuyordu ve Ensar'dan bir kadında bulunuyordu. Ben ise ağlıyordum ve o kadın da benimle birlikte ağlıyordu. Peygamber (s.a.v) oturdu ve Allah'a hamd etti ve O'na sena etti, sonra şöyle dedi:

Yâ Aişe, insanların sözlerinden sana gelen bir eziyet olmuştur, Allah'tan sakın ve eğer insanların söyledikleri şeylerden bir kötülüğün içine düşmüş isen Allah'a tevbe et. Çünkü Allah kullarından tevbe kabul eder. Âişe dedi ki:

Vallahi o ancak bunu bana der demez benim göz yaşım yükseldi, hattâ Resulullah'ı göremiyordum. Bekledim ki, anam babam benden yana Resûlullah (s.a.v)'e cevap versinler, onlar da konuşmadılar! Âişe dedi:

Allah'a yemin ederim ki, Allah'ın benim hakkımda mescitlerde okunan ve kendisiyle namaz kılınan bir âyet indirmesinden daha hakir ve daha küçük durumda idim. Fakat ben umuyordum ki; Resûlullah (s.a.v) uykusunda, Allah'ın beraatıma dâir bildirdiği şey veya haber verdiği bir haber dolayısıyla benden yana müfterileri yalanladığı bir şeyi görsün. Benim hakkımda inen Kuran'a gelince, vallahi elbette nefsim kendi katımda bundan daha hakir idi.

Aişe dedi ki:

Anam babamı konuşur görmediğim zaman onlara dedim ki:

Niçin, Resûlullah (s.a.v) e cevap vermiyorsunuz? Onlar da dediler ki:

Vallahi ona ne ile cevap vereceğimizi bilmiyoruz. Vallahi ben de işte o günlerde Ebû Bekr ailesinin başına gelen şeyin, hiç bir ailenin başına geldiğini bilmiyorum. Âişe dedi ki:

O ikisi bana karşı sükût ettikleri zaman hüznlendim ve ağladım Sonra şöyle dedim:

Vallahi zikr ettiğin şeylerden dolayı Allah'a asla tevbe etmeyeceğim. Vallahi ben elbette biliyorum ki, eğer insanların söyledikleri şeyi ikrar edersem, Allah biliyor ki

²⁵⁰ İbni Hişam a. g. e. , 3/211; Terceme, 3/408.

ben ondan beriyim, elbette olmayan bir şeyi söylemiş olacağım ve eğer ben onların söylediklerini inkâr edersem beni tasdik etmeyeceklerdir. Âişe devam etti:

Sonra zihnimde Yakub'un ismini araştırdım hatırlayamıyordum. Dedim ki:
Fakat yakında Yûsuf'un babasının dediği gibi diyeceğim.

﴿فَصَبِّرْ جَمِيلٌ وَاللَّهُ الْمُسْتَعَانُ عَلَىٰ مَا تَصِفُونَ﴾

Artık bana güzel bir sabır gerekir. Anlattıklarınıza ancak Allah'tan yardım istenir.²⁵¹

Âişe dedi ki: Vallahi Resûlullah (s.a.v) meclisinden ayrılmadı ve Allah'tan gelen emirle kendinden geçti. Bunun üzerine elbisesiyle örtündü ve deriden bir yastık onun başının altına konuldu. Ben, bunlardan gördüğüm şeyleri gördüğüm zaman, vallahi ne korkuyordum ne de aldırış ediyordum. Biliyordum ki ben beriyim. Allah Taala'da bana zulmedecek değildir. Ana babama gelince, Âişe'nin nefsi kudret elinde olan Allah Taala'ya kasem ederim ki Resûlullah (s.a.v), o vahy haletinden çıkmadan, Allah, olayı doğrulayacaktır, diye korktuklarından nerde ise öleceklerdi. Âişe dedi ki:

Sonra Resûlullah (s.a.v)'den o uyku hâli zail oldu, oturdu. Ve ondan kış gününde inci misilli gümüşten yapılan daneye benzer ter damlaları aşağı iniyordu. Alnından teri silmeye başladı. Şöyle diyordu:

Müjde, yâ Âişe, Allah senin beraatını bildirdi. Âişe dedi: Dedim ki, Hamd Allah'adır. Sonra millete doğru çıktı ve onlara hitâb etti ve onlara bu hususta Allah'ın ona indirdiği Kur'ân'ı okudu. Sonra Mistah b. Üsâse, Hassan b. Sabit ve Hamne bint-i Cahş'ın hadlerinin vurulmasını emretti. Bunlar, fuhşu fasih bir şekilde konuşanlardan idiler. Onlara had vuruldu.

a) Ebû Eyyûb ve onun, Âişe'nin paklığını hanımına zikretmesi

Ebû Eyyûb ve onun, Âişe'nin paklığını hanımına zikretmesi ile ilgili İbn-i Hişam ---İbn-i İshak'tan o, da İshâk b. Yesâr, Beni Neccâr'ın bazı adamlarından naklen haber verdi ki:²⁵²

Ebû Eyyûb Halid b. Zeyd hanımı Ümm-i Eyyub ona şöyle dedi: Ey Ebû Eyyûb, milletin Âişe hakkında söylediği şeyi işittin mi? Dedi ki:

²⁵¹ 12/Yusuf suresi 18.

²⁵² İbni Hişam a. g. e. , 3/215; Terceme, 3/415.

Evet işittim. Bu yalandır ey Ümm-i Eyyûb, sen böyle bir şey dedin mi? Ümm-ü Eyyub hayır vallahi böyle bir şey demiş değilim, dedi, Ebu Eyyüb Âiş e senden daha hayırlıdır, de.

Bu hususta Âiş dedi ki: Âyetler, yalancıların sözlerine kulak asanlar hakkında indiğinde Allah Teala Nur Suresinin 11-15. ayetlerini inzal buyurdu.²⁵³

﴿إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

(Muhammed'in eşine) o yalanı uyduranlar içinizden bir güruhtur. Bunu kendiniz için kötü sanmayın. O, sizin için hayırlı olmuştur. O kimselerden her birine kazandığı günah karşılığı ceza vardır. İçlerinden elebaşılık yapana ise büyük azap vardır. Bunlar Hassan b. Sabit ve onun arkadaşlarıdır; dediklerini demişlerdi.

İbn-i Hişâm dedi:

Bunlar, Abdullah b. Übeyy ve arkadaşlarıdır, Ele başlığını yapan kimse ise Abdullah b. Übeyy'dir.

﴿لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُبِينٌ﴾

Bu iftirayı işittiğiniz zaman, iman eden erkek ve kadınlar, kendi (din kardeş)leri hakkında iyi zan besleyip de, “Bu, apaçık bir iftiradır” deselerdi ya! . Yâni Ebû Eyyûb ve onun hanımının dediği gibi diyebilirlerdi.

﴿لَوْلَا جَاءُوا عَلَيْهِ بِأَرْبَعَةِ شُهَدَاءَ فَإِذْ لَمْ يَأْتُوا بِالشُّهَدَاءِ فَأُولَٰئِكَ عِنْدَ اللَّهِ هُمُ الْكََاذِبُونَ﴾

Onlar (iftiracılar) bu iddialarına dair dört şahit getirselerdi ya! Mademki şahit getirmediler; işte onlar Allah yanında yalancıların ta kendileridir.

﴿وَلَوْلَا فَضْلُ اللَّهِ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَتُهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ لَمَسَّكُمْ فِي مَا أَفَضْتُمْ فِيهِ عَذَابٌ عَظِيمٌ﴾

Eğer size dünya ve ahirette Allah'ın lütfu ve rahmeti olmasaydı, içine daldığınız bu iftiradan dolayı size mutlaka büyük bir azap dokunurdu!

﴿إِذْ تَلَقَّوْنَهُ بِأَلْسِنَتِكُمْ وَتَقُولُونَ بِأَفْوَاهِكُمْ مَا لَيْسَ لَكُمْ بِهِ عِلْمٌ وَتَحْسَبُونَهُ هَيِّئًا وَهُوَ عِنْدَ اللَّهِ عَظِيمٌ﴾

Hani o iftirayı dilden dile dolaştırıyor; hakkında hiçbir bilginiz olmayan şeyleri ağzınıza alıp söylüyor ve bunu önemsiz bir iş sanıyordunuz. Hâlbuki bu, Allah katında büyük bir günahıdır.

²⁵³ 24/Nur 11-15.

b) Ebû Bekr'in, Mistah'a nafaka vermemeye niyet etmesi ve sonra bundan vazgeçmesi

Ebû Bekr'in, Mistah'a nafaka vermemeye niyet etmesi ve sonra bundan vazgeçmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak şöyle dedi:²⁵⁴

Bu âyetler, Aişe ve onun için dediklerini diyen kimselerin hakkında nazil olduğu zaman, Ebû Bekr —ki akrabalığından ve ihtiyacından dolayı Mistah'a infâk ediyordu— şöyle dedi:

Vallahi asla Mistah'a bir şey infak etmeyeceğim ve Âişe için dediğini dedikten ve bizim üzerimize çamur attıktan sonra asla onu bir menfaatla menfaatlandırmayacağım. Âişe dedi ki: Bunun üzerine Allah Teala Nur Suresinin 22. ayetini inzal buyurdu

﴿وَلَا يَأْتَلِ أُولُو الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَىٰ وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيُغْفِرُوا وَلَا يُصَفَّحُوا إِلَّا تَحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

İçinizde lütuf ve servet sahibi olanlar, yakınlarına, düşkünlere ve Allah yolunda hicret edenlere vermemek için yemin etmesinler, Allah'ın sizi bağışlamasından hoşlanmaz mısınız? Allah bağışlayandır, merhametli olandır.

9) Fetih suresinin nazil olması

Fetih suresinin nazil olması Zührî haberinde şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Mekke yönünden Medine'ye dönerek ayrıldı. Mekke ile Medine'nin arasında olduğu zaman Fetih suresi nazil oldu.

﴿إِنَّا فَتَحْنَا لَكَ فَتْحًا مُبِينًا لِيُغْفِرَ لَكَ اللَّهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِكَ وَمَا تَأَخَّرَ وَنِعمَتُهُ عَلَيْكَ وَيَهْدِيكَ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا﴾

-Ey Muhammed, doğrusu biz sana apaçık bir zafer sağlamışızdır. Allah böylece, senin geçmiş ve gelecek günahlarını bağışlar, sana olan ni'metini tamamlar, seni doğru yola eriştirir.

a) Beyat'ın zikri²⁵⁵

Ayetler, Onun ve ashabının hakkında nazil oldu ve beyatın bahsinde nihayet buldu. O Allah (c.c)u şöyle buyurdu:

²⁵⁴ İbni Hişam a. g. e. , 3/216; Terceme, 3/417.

²⁵⁵ İbni Hişam a. g. e. , 3/230; Terceme, 3/440.

﴿إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ فَمَنْ نَكَثَ فَإِنَّمَا يَنْكُثُ عَلَى نَفْسِهِ وَمَنْ أَوْفَى بِمَا عَاهَدَ عَلَيْهِ اللَّهُ فَمَسِيئَتِيهِ أَجْرًا عَظِيمًا﴾

-Ey Muhammed, şüphesiz sana baş eğerek ellerini verenler, Allah'a baş eğip el vermiş sayılırlar, Allah'ın eli onların ellerinin üstündedir. Verdiği bu sözden dönen, ancak kendi aleyhine dönmüş olur. Allah'a verdiği sözü yerine getirene Allah büyük ecir verecektir.

b) Savaştan Geri Duranların Hakkında

Geri duranların zikri sonra Allah Arap'tan ondan geri kalanları zikr etti sonra Resûlullah (s.a.v)'in onları kendisiyle birlikte çıkmaya çağırdığı, onlar ise, ona karşı gecikme gösterdiklerini zikrederek şöyle dedi:

﴿سَيَقُولُ لَكَ الْمُخَلَّفُونَ مِنَ الْأَعْرَابِ شَغَلَتْنَا أَمْوَالُنَا وَأَهْلُونَا فَاسْتَغْفِرْ لَنَا يَقُولُونَ بِآلِسَتِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ قُلْ فَمَنْ يَمْلِكُ لَكُمْ مِنَ اللَّهِ شَيْئًا إِنْ أَرَادَ بِكُمْ ضَرًّا أَوْ أَرَادَ بِكُمْ نَفْعًا بَلْ كَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا بَلْ ظَنَنْتُمْ أَنْ لَنْ يَنْقَلِبَ الرَّسُولُ وَالْمُؤْمِنُونَ إِلَى أَهْلِيهِمْ أَبَدًا وَرُبَّ ذَلِكَ فِي قُلُوبِكُمْ وَظَنَنْتُمْ ظَنًّا سَوْءًا وَكُنْتُمْ قَوْمًا بُورًا وَمَنْ لَمْ يُؤْمِنْ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ فَإِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَعِيرًا وَلِلَّهِ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ يَعْفُرُ لِمَنْ يَشَاءُ وَيُعَذِّبُ مَنْ يَشَاءُ وَكَانَ اللَّهُ غَفُورًا رَحِيمًا سَيَقُولُ الْمُخَلَّفُونَ إِذَا انْطَلَقْتُمْ إِلَى مَغَائِمٍ لِتَأْخُذُوا هَا ذَرُونَا نَتَّبِعْكُمْ يُرِيدُونَ أَنْ يُبَدِّلُوا كَلَامَ اللَّهِ قُلْ لَنْ تَتَّبِعُونَا كَذَلِكُمْ قَالَ اللَّهُ مِنْ قَبْلُ فَذُونَ بَلْ تَحْسُدُونَنَا بَلْ كَاثِرُوا لَا يَفْقَهُونَ إِلَّا قَلِيلًا﴾

Bedevîlerin (savaştan) geri bırakılanları sana, “Bizi mallarımız ve ailelerimiz alıkoydu; Allah’tan bizim için af dile” diyecekler. Onlar kalplerinde olmayanı dilleriyle söylerler. De ki: “Allah, sizin bir zarara uğramanızı dilerse, yahut bir yarar elde etmenizi dilerse, O’na karşı kimin bir şeye gücü yeter? Hayır, Allah, yaptıklarınızdan haberdardır.”

(Ey münafıklar!) Siz aslında, Peygamberin ve inananların bir daha ailelerine geri dönmeyeceklerini sanmıştınız. Bu, sizin gönüllerinize güzel gösterildi de kötü zanda bulundunuz ve helâki hak eden bir kavim oldunuz.

Kim Allah’a ve Peygambere inanmazsa bilsin ki, şüphesiz biz, inkârcılar için alevli bir ateş hazırladık.

Göklerin ve yerin hükümranlığı Allah’ındır. O, dilediğini bağışlar, dilediğine ceza verir. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Savaştan geri bırakılanlar, siz ganimetleri almaya giderken, “Bırakın biz de sizinle gelelim” diyeceklerdir. Onlar Allah’ın sözünü değiştirmek isterler. De ki: “Siz bizimle asla gelmeyeceksiniz. Allah, önceden böyle buyurmuştur.” Onlar, “Bizi kıskanıyorsunuz” diyeceklerdir. Hayır, onlar pek az anlarlar.

Sonra ayetler onların güçlü bir kavme karşı çağırılacaklarını haber verdi.

İbn-i İshâk dedi ki:

Bana Abdullah b. Ebi Necih, Atâ b. Ebi Ribâh'dan, o da İbn-i Abbâs'dan naklen haber verdi ki;

Bu kavim, Fâris'dir. İbn-i İshâk dedi ki:

Bana itham etmediğim bir kimse, Zühri'den naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

Be's-i şedid güç sahipleri Müseylime-i Kezzâb ile beraber Hanife kabilesidir.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu ;

﴿لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنْزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا وَمَغَانِمَ كَثِيرَةً يَأْخُذُونَهَا وَكَانَ اللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا وَعَدَكُمُ اللَّهُ مَغَانِمَ كَثِيرَةً تَأْخُذُونَهَا فَعَجَّلَ لَكُمْ هَذِهِ وَكَفَّ أَيْدِيَ النَّاسِ عَنْكُمْ وَلِتَكُونَ آيَةً لِلْمُؤْمِنِينَ وَيَهْدِيَكُمْ صِرَاطًا مُسْتَقِيمًا وَأُخْرَى لَمْ تَقْدِرُوا عَلَيْهَا قَدْ أَحَاطَ اللَّهُ بِهَا وَكَانَ اللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرًا﴾

Ey Muhammed, Allah, milletten ağaç altında sana baş eğerek el verirlerken, hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı da bilmiş, onlara güvenlik vermiş, onlara yakın bir zafer ve ele geçirecekleri bol ganimetler bahsetmiştir. Allah, güçlü olandır, Hakim olandır. Allah size, ele geçireceğiniz bol bol ganimetler vaat etmiştir. İnananlar için bir belge olması, sizi doğru yola erdirmesi için bunları size hemen vermiş ve insanların size uzanan ellerini önlemiştir. Bundan başka, sizin gücünüzün yetmediği fakat Allah'ın sizin için sakladığı ganimetler de vardır. Allah her şeye kadir olandır.

c) Resûlullah'ın savaşmaktan men edilmesinin Hakkında

Resûlullah'ın savaşmaktan men edilmesinin zikri ile ilgili İbn-i Hişam ---İbn-i İshâk'tan naklederek şöyle dedi:²⁵⁶

Allah, Onların savaşabildikleri halde, savaştan onları men ettiğini zikrederek şöyle buyurdu:

²⁵⁶ İbni Hişam a. g. e. , 3/231; Terceme, 3/442.

﴿وَهُوَ الَّذِي كَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ عَنْهُمْ بِطَنِ مَكَّةَ مِنْ بَعْدِ أَنْ أَظْفَرَكُمْ عَلَيْهِمْ
وَكَانَ اللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرًا﴾

Sizi onlara üstün kıldıktan sonra, Mekke bölgesinde, onların ellerini sizden, sizin ellerinizi onlardan geri tutan, savaşı önleyen O'dur. Allah yaptıklarınızı görendir. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿هُمْ الَّذِينَ كَفَرُوا وَصَدُّوكُمْ عَنِ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ وَالْهَدْيِ مَعْكُوفًا أَنْ يَنْبُلْغَ حِمْلُهُ وَلَوْ لَا رِجَالٌ
مُؤْمِنُونَ وَنِسَاءٌ مُؤْمِنَاتٌ لَمْ تَعْلَمُوهُمْ أَنْ تَطَافُوهُمْ فَيَنْصَبُوا مِنْهُمْ مَعْرَةً بَغَيْرِ عِلْمٍ لِيُدْخِلَ اللَّهُ فِي
رَحْمَتِهِ مَنْ يَشَاءُ لَوْ تَزَيَّلُوا لَعَذَّبْنَا الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابًا أَلِيمًا﴾

Onlar, inkâr edenler ve sizi Mescid-i Haram'ı ziyaretten ve (ibadet amacıyla) bekletilen kurbanlıkları yerlerine ulaştırmaktan alıkoyanlardır. Eğer, oradaki henüz tanımadığınız inanmış erkeklerle, inanmış kadınları bilmeyerek ezmeniz ve böylece size bir eziyet gelecek olmasaydı, (Allah, Mekke'ye girmenize izin verirdi). Allah, dilediğini rahmetine koymak için böyle yapmıştır. Eğer, inananlarla inkârcılar birbirinden ayrılmış olsalardı, onlardan inkâr edenleri elem dolu bir azaba uğrattırdık.

İbn-i Hişâm dedi ki:

İşte bu ayet Velid b. Velid b. Muğire ve Seleme b. Hişâm ve Ayyaş b. Ebi Rebie ve Ebû Cendel b. Süheyl ve benzerleri hakkında nazil oldu.

İbn-i İshâk şöyle dedi: Sonra Allah Tebâreke ve Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿إِذْ جَعَلَ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي قُلُوبِهِمُ الْحَمِيَّةَ الْحَمِيَّةَ الْجَاهِلِيَّةَ﴾

İnkâr edenler, gönüllerindeki câhiliyye çağının asabiyet ateşini ateşlendirdiklerinde.

Yani Süheyl b. Amr Bismillâhırrahmanırrahim ve Muhammed Resûlullah'dır yazmaktan geri çekildiğinde.

﴿فَأَنْزَلَ اللَّهُ سَكِينَتَهُ عَلَى رَسُولِهِ وَعَلَى الْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ التَّقْوَى وَكَانُوا أَحَقَّ بِهَا وَأَهْلَهَا﴾

Allah, peygamberine ve inananlara huzur indirdi, onların takva sözünü tutmalarını sağladı. Onlar, bu söze lâayık ve ehil kimselerdi.

Burda takva, tevhid, Allah'tan başka ibadete lâayık hiçbir kimsenin olmadığına ve Muhammed'in onun kulu ve resulü olduğuna şahadet etmektir.

Sonra Allah Teâlâ Fetih süresinin 27.²⁵⁷ ayetini inzal buyurdu:

²⁵⁷ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 287.

﴿لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِنِينَ مُحَلِّقِينَ

رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا﴾

And olsun ki Allah, peygamberinin rüyasının gerçek olduğunu tasdik etti. Ey inananlar siz, Allah dilerse, güven içinde başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak korkmadan Mescidi Haram a gireceksiniz. Çünkü Resûlullah (s.a.v) onların korkmadan Mekke'ye gireceklerini, başlarını tıraş edeceklerini ve bunun neticesinde büyük bir fethin olacağını görmüştü. Allah sizin bilmediğinizi bilir. Size, bundan (Hudeybiye sulhundan) başka, yakın zamanlarda bir zafer verecektir.

Zühri der ki:

İslâm'da ondan önce, ondan daha büyük bir fetih olmamıştı. Savaş ancak millet, birbiriyle karşılaştığı zaman olurdu. Musâlahâ olduğu ve harb bırakıldığı ve insanlar birbirinden emin oldukları ve buluştukları zaman birbiriyle konuşur ve tartışırlardı. Akli başında olan hiçbir kimse kalmadı ki İslâm hakkında konuşulsun da o İslâm'a girmesin. İşte o iki senenin içinde, Müslümanların sayısı iki katına çıktı.

İbn-i Hişâm dedi ki: Zühri'nin sözüne delil şudur:

Resûlullah (s.a.v) Hudeybiye'ye, (Câbir b. Abdullah'ın kavline göre), bindörtiyüz kişi ile çıktı. Sonra bundan iki sene sonra Mekke'nin fethi senesinde on bin kişi ile çıktı.

10) Muhâcirât Ayetinin (Mümtehine suresi 11. ayet) Sorulması Hakkında

İbn-i Ebi Hüneyde'nin Urve'ye muhâcirât Ayetini sorması, onun da ona cevap vermesi

İbn-i İshâk şöyle dedi:

Bana Zühri, Urve' b. Zübeyr'den haber verdi dedi ki: Urve'nin yanına girdim. O. İbn-i Ebu Huneyde'ye mektup yazıp ona cevap veriyordu. İbn-i Ebi Hüneyde Velid b. Abdulmelik'in arkadaşı idi. Ona, Mümtehine suresinin 10. ayetini soruyordu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَاِمْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ

عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُنَّ مَا

أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ

وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ أَلَا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكَمُ حُكْمُ اللَّهِ يُخَوِّمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

Ey inananlar kadınlar hicret ederek size gelirlerse, onları deneyin, hicretlerinin sebebini inceleyin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mümin kadınlar

olduklarını öğrenirseniz inkarcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar, o inkarcılara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar. İnkarcıların bu kadınlara verdikleri mehirleri iade edin. Bu kadınların mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman, onlarla evlenmenizde bir engel yoktur. İnkarcı kadınları nikâhınızda tutmayın.

Onlara verdiğiniz mehri isteyin, inkarcı erkekler de hicret eden mü'min kadınlara verdikleri mehirleri istesinler. Allah'ın hükmü budur, aranızda O hükmeder. Allah bilendir, Hakimdir.

Bunun üzerine Urve b. Zübeyr ona yazdı ki: Resûlullah (s.a.v) Hudeybiye gününde Kureyş ile şunun üzerine musâlaha yaptı; Onlara velisinin izni olmaksızın gelen kimseleri onlara geri verecektir. Fakat kadınlar Resûlullah (s.a.v)'e ve İslama hicret ettiler. İmtihan edildiler. İmanlarında doğru oldukları anlaşıldı. Allah, onların müşriklere geri verilmelerine razı olmadı. Mehri için Mekke'de bırakılanlarında mehirlerinin kocalarına verilmesini ve serbest bırakılmalarını, müslümanların da kâfir karılarına mehirlerini verip onları serbest bırakmalarını emretti. Bu Allah'ın sizin aranızda hükmettiği bir hükümdür. Allah hakkıyla bilen ve hakkıyla hükmedendir.

Bunun üzerine Resûlullah (s.a.v) kadınları tuttu ve erkekleri geri verdi. Ve kadınlarından hapsolunan Müslümanların kadınlarının mehirlerine dair istemesini Allah'ın emrettiği gibi istedi. Ve müşrik olan, Müslümanların kanlarına (eğer razı olurlarsa) mehirlerini vermelerini emretti. Allah'ın hükmettiği bu hüküm olmasaydı elbette Resûlullah (s.a.v) kadınları geri verirdi.

Nitekim erkekleri geri verdiği gibi. Şayet onunla Kureyş'in arasında Hudeybiye günündeki musâlaha ve ahd olmasaydı elbette kadınları elinde tutar ve onlar için bir mehir geriye vermezdi. Hudeybiye Antlaşmasından önce Müslüman kadınlardan Medine'ye gelenlere böyle yapıyordu.

İbn-i İshâk'ın Zührî'ye muhâcirât ayetlerini sorması üzerine İbn-i İshâk dedi ki:²⁵⁸

Zührî'ye bu ayeti ve Allah Taala'nın muhâcirât hakkındaki Mümtehine suresinin 11. ayetini sordum:²⁵⁹

﴿وَإِنْ فَاتَكُمْ شَيْءٌ مِنْ أَرْوَاجِكُمْ إِلَى الْكُفَّارِ فَعاقِبْتُمْ فَاتُوا الَّذِينَ ذَهَبَتْ أَرْوَاجُهُمْ مِثْلَ مَا أَنْفَقُوا وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي أَنْتُمْ بِهِ مُؤْمِنُونَ﴾

²⁵⁸ İbni Hişam a. g. e. , 3/235; Terceme, 3/451.

²⁵⁹ 60/Mümtehine 11.

Ey mü'min erkekler, eğer inkâr eden eşleriniz inkarcılara geçecek olursa ve siz de üstün durumda olursanız, ganimetten eşleri giden mü'min erkeklere sarfettikleri miktar kadarını verin. İnandığınız Allah'a karşı gelmekten sakının.

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا جَاءَكُمُ الْمُؤْمِنَاتُ مُهَاجِرَاتٍ فَاِمْتَحِنُوهُنَّ اللَّهُ أَعْلَمُ بِإِيمَانِهِنَّ فَإِنْ عَلِمْتُمُوهُنَّ مُؤْمِنَاتٍ فَلَا تَرْجِعُوهُنَّ إِلَى الْكُفَّارِ لَا هُنَّ حِلٌّ لَّهُمْ وَلَا هُمْ يَحِلُّونَ لَهُنَّ وَآتُوهُنَّ مَا أَنْفَقُوا وَلَا جُنَاحَ عَلَيْكُمْ أَنْ تَنْكِحُوهُنَّ إِذَا آتَيْتُمُوهُنَّ أَجُورَهُنَّ وَلَا تُمْسِكُوا بِعِصَمِ الْكَوَافِرِ وَاسْأَلُوا مَا أَنْفَقْتُمْ وَلَيْسَ أَلْوَا مَا أَنْفَقُوا ذَلِكَمُ حُكْمُ اللَّهِ يَحْكُمُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

Ey inananlar kadınlar hicret ederek size gelirlerse, onları deneyin, hicretlerinin sebebini inceleyin. Allah onların imanlarını çok iyi bilir. Onların mümin kadınlar olduklarını öğrenirseniz inkarcılara geri çevirmeyin. Bu kadınlar, o inkarcılara helâl değildir. Onlar da bunlara helâl olmazlar. İnkarcıların bu kadınlara verdikleri mehirleri iade edin. Bu kadınların mehirlerini kendilerine verdiğiniz zaman, onlarla evlenmenizde bir engel yoktur. İnkarcı kadınları nikâhınızda tutmayın.

Onlara verdiğiniz mehri isteyin, inkarcı erkekler de hicret eden mü'min kadınlara verdikleri mehirleri istesinler. Allah'ın hükmü budur, aranızda O hükmeder. Allah bilendir, Hakimdir.

Ayetleri indiği zaman karısını ilk boşayanlardan biri Ömer b. el-Hattâb oldu. Karısı Kureybe bint-i Ebi Ümeyye b. Muğire'yi boşadı. Ondan sonra o kadınla Muâviye b. Ebi Süfyan evlendi Bu ikisi Mekke de şirk üzere idiler. Yine Ümm-i Külsüm bint-i Cervel'i de boşadı. Bu kadın. Ubeydullah b. Ömer el-Huzâiyye'nin anasıdır. Ve o kadınla Ebû Cehm b. Hüzeyfe b. Ganim evlendi. Bu, onun kavminden bir adamdır. Bu ikisi şirk üzere idiler.

11) Bilâl'in bekçilik için kalmayı kabul etmesi ve uykunun ona galip gelmesi

Bilâl'in bekçilik için kalmayı kabul etmesi ve uykunun ona galip gelmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan o, da Zühri'den, Said b. Museyyeb'den naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Hayber'den ayrıldığı ve yolun bir yerinde olduğu zaman gecenin sonunda dedi ki:

Kim bizi sabah namazına uyandırmak için bekleyecek. Belki uyur kalırız.

Bilâl dedi ki:

Ben, Yâ Resûlallah, seni uyandırmak için beklerim.

Resûlullah (s.a.v) indi, millet de indi ve uyudular. Bilâl ise namaz kılmaya kalktı. Allah (Taala')nın namaz kılmasını dilediği kadar namaz kıldı. Sonra yolculuk eşyalarına dayandı ve fecri beklemeğe başladı. Uyku gözüne galebe çaldı, o da uyudu. Neticede ancak güneş onları uyandırdı. Resûlullah (s.a.v) ashabından önce uyandı. Şöyle dedi:

Ey Bilâl, nedir bu bize yaptığın? Dedi ki:

Yâ Resûlallah seni tutan beni de tuttu. Dedi ki: Doğru söyledin. Sonra Resûlullah (s.a.v) binek devesini az bir miktar eliyle götürdü. Sonra çöktürdü ve abdest aldı. Sahabeler de abdest aldılar. Sonra Bilâl'e emretti. O da namaz için ikamet etti. Resûlullah (s.a.v) millete namaz kıldırdı. Selâm verdiğiinde millete döndü ve şöyle dedi:

Namazı unuttuğunuz zaman onu hatırladığınız zaman kılınız Çünkü Allah Tebâreke ve Teâlâ şöyle buyurur:

﴿وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي﴾

Beni hatırlamak için namaz kıl.²⁶⁰

²⁶⁰ 20/Taha 14.

DÖRDÜNCÜ CİLT

12) Kaza Umresi

Resûlullah'ın umre yapmak üzere gitmesi ile ilgili İbn-i Hişam ---İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Hayber'den Medine'ye döndüğünde orada Rebiül-evvel, Rebîül-ahır, Cumadi'l evvel, Cumadi'l ahır, Receb, Şaban, Ramazan ve Şevval aylarını ikamet etti.

Bu arada Resûlullah (s.a.v), müfrezeleri gazvelere gönderiyor ve seriyyeler tertip ediyordu. Sonra Zilkade ayında kendisini müşriklerin umreden men etmelerine karşılık onun yerine (bir sene sonra) aynı ayda kaza umresini yapmak üzere yola çıktı.

Bu umrenin Kısas Umresiyle isimlendirilmesinin sebebi

Ona Kısas Umresi denilir. Çünkü müşrikler Resulûllah (s.a.v)'i H. altıncı senenin haram ayında Zilkadede men ettiler. Resûlullah (s.a.v) de onlardan kısas aldı ve hicri yedinci sene içinde men edildiği haram ayında (Zilkadede) Mekke'ye girdi.

İbn-i Abbas'dan rivayet edildiğine göre: Allah bu hususta Bakara suresinin 194. ayetini inzal buyurdu:

﴿وَالْحُرُمَاتُ قِصَاصٌ﴾

Hurumat (ihramlar)da kısas vardır.²⁶¹

Kazâ umresi hakkında nazil olan âyetler ile ilgili İbn-i Hişam ---İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Ebû Ubeyde'nin bana haber verdiğine göre Allah (c.c)de Resul üzerine Fetih suresi 27.²⁶² ayeti kerimesini indirdi:

﴿لَقَدْ صَدَقَ اللَّهُ رَسُولَهُ الرُّؤْيَا بِالْحَقِّ لَتَدْخُلَنَّ الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ إِنْ شَاءَ اللَّهُ آمِينَ مُحَلِّقِينَ

رُءُوسَكُمْ وَمُقَصِّرِينَ لَا تَخَافُونَ فَعَلِمَ مَا لَمْ تَعْلَمُوا فَجَعَلَ مِنْ دُونِ ذَلِكَ فَتْحًا قَرِيبًا﴾

And olsun ki Allah, peygamberinin rüyasının gerçek olduğunu tastik etti ki: Ey inananlar! siz, Allah dilerse, güven içinde, başlarınızı tıraş etmiş veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bilir. Size, bundan başka, yakın zamanda bir zafer verecektir. *Yani Hayber'den başka ki Mekke'nin fethidir.*²⁶³

²⁶¹ 2/Bakara 194.

²⁶² Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 283.

²⁶³ 48/Fetih 27.

H: MEKKE'NİN FETHİNDEN RESULULLAH (S.A.V)'NİN VEFATI VE HZ. EBU BEKİR'İN HALİFE SEÇİLMESİNE KADAR OLAN TEFSİR RİVAYETLERİ

1) Mekke'ye Yürümeyi İcap Eden Sebepler ve Mekke'nin Fethi

a) Mekke'nin Fethi için Resulullah'ın teçhizatlanması

Mekke'nin Fethi için Resulullah'ın teçhizatlanması ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:²⁶⁴

Resulullah (s.a.v) teçhizatlanmayı emretti. Ehline kendisini teçhiz etmelerini emretti. Bunun üzerine Ebu Bekir kızı Aişe (r.a)'ın yanına girdi. O Resulullah (s.a.v)'in bir kısım teçhizatını ayarlıyordu.

Ey kızcağızım: Resulullah (s.a.v)'mi onu hazırlamanızı size emretti? Aişe dedi ki:

Evet sende hazırlan. Dedi ki:

Nereye gitmeye kast ettiğini zannediyorsun? Aişe de dedi ki:

Vallahi bilmiyorum.

Sonra Resulullah (s.a.v) Mekke'ye bildirdi ki kendisi Mekke'ye yürüyecektir. Onlara o cehd ve hazırlık ile emretti ve şöyle dedi.

Ey Allah'ım gözcüleri ve haberleri Kureys'ten sakla ki beldelerinde onları aniden bastıralım.

b) Hatibin Kureys'e mektubu

Hatibin Kureys'e mektubu ve Resülun onun durumunu bilmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan o, da Muhammed b. Cafer b Zübeyr, Urve b. Zübeyr"den ve başka alimlerimizden naklen şöyle haber verdi:

Resulullah (s.a.v) Mekke'ye yürümeye azmettiği zaman Hâtıb b. Ebi Beltea Kureys'e bir mektub yazdı. Resulullah (s.a.v)'in Mekke üzerine yürüme hususunda onlara haber veriyordu. Sonra o mektubu bir kadına verdi. Muhammed b. Cafer iddia eder ki o kadın Müzeyne'den idi. Bana onun gayrı bir kimse iddia eder ki o kadın Sare idi. Bu Sâre Beni Abdulmuttalib'den birinin azadlı cariyesidir. Ve o kadına o mektubu ulaştırması karşılığında büyük bir vaatte bulundu.

²⁶⁴ İbni Hişam a. g. e. , 4/29; Terceme, 4/53.

O kadın o mektubu başının örgüsü içine koydu. Sonra yola çıktı. Hâtıb'ın yaptığıının haberi, Resulûllah (s.a.v)e gökten geldi Bunun üzerine Ali b. Ebi Tâlib ve Zübeyr b. el-Avvam (r.a)'ı gönderdi ve şöyle dedi:

— Bir kadına kavuşunuz ki Hâtıb b. Ebi Beltee onunla Kureys'e bir mektup göndermiş onlar için azmetmiş olduğumuz şeyden onları kaçındırıyor.

Ali ve Zübeyir nihayet o kadına Beni Ebi Ahmed'in Halikasında kavuştular ve o kadının bineğinden inmesini istediler, onun yolculuk eşyalarını aradılar ve bir şey bulamadılar. Bunun üzerine Ali b. Ebi Tâlib o kadına şöyle dedi:

— Allah'a yemin ederim ki ne Resulûllah (s.a.v) aldatıldı ne de biz aldatıldık. Ya o mektubu çıkarırsın veya senin üzerini ararız.

Kadın ondan bu ciddiyeti görünce dedi ki: — Öteye dön.

O da öteye yüzünü çevirdi ve kadın başının örüklerini çözdü ve mektubu çıkarttı ve ona verdi. O da Resulûllah (s.a.v) e getirdi. Resulûllah (s.a.v) de Hâtıb'ı çağırdı ve şöyle dedi:

— Ey Hâtıb, seni bunun üzerine sürükleyen nedir? O da şöyle dedi:

—Yâ Resulullah vallahi ben elbette Allah'a ve Resulüne iman etmiş bir kimseyim, dinimi ne değiştirdim ne de tebdil ettim, fakat ben Öyle bir kişiyim ki kavim içinde bir asıl bir aşiretim yoktur. Benim onların arasında çocuk ve ailem vardır Bunun için onlara karşı müdâhenede bulundum.

Bunun üzerine Ömer b. el Hattap şöyle dedi:

— Yâ Resulullah beni bırak onun boynunu vurayım, çünkü adam münafık olmuş. Resulûllah (s.a.v) de şöyle dedi:

— Yâ Ömer nerden biliyorsun. Allah Bedir gününde Bedir ashabını gördü ve şöyle dedi: Dileğinizi yapınız, sizi af ettim.

Bunun üzerine Allah Teâlâ Hâtıb'ın hakkında Mümtehine suresi 1-4 âyetlerini inzal etti:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمُودَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُمْ مِنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَنْ تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمُودَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنْتُمْ وَمَنْ يَفْعَلْهُ مِنْكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ إِنْ يُنْفِقُوا كُفْرًا لَكُمْ أَغْدَاءٌ وَيَسْطُوبُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتُهُمْ بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ لَنْ تَنْفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصَلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَاءُ مِنْكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِنْ

دُونَ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحَدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ
لِأَبِيهِ لَا اسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِنْ شَيْءٍ رَبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنْتَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿١٠٠﴾

Ey İman edenler! Benim de düşmanım, sizin de düşmanınız olanları dost edinmeyin. Siz onlara sevgi gösteriyorsunuz. Hâlbuki onlar size gelen hakkı inkâr ettiler. Rabbiniz olan Allah’a inandınız diye Resûlü ve sizi yurdunuzdan çıkarıyorlar. Eğer rızamı kazanmak üzere benim yolumda cihad etmek için çıktıysanız (böyle yapmayın). Onlara gizlice sevgi besliyorsunuz. Oysa ben sizin gizlediğinizi de, açığa vurduğunuzu da bilirim. Sizden kim bunu yaparsa, mutlaka doğru yoldan sapmıştır.

Şayet onlar sizi ele geçirirlerse, size düşman olurlar, size ellerini ve dillerini kötülükle uzatırlar ve inkâr etmenizi arzu ederler.

Yakınlarınız ve çocuklarınız size asla fayda vermeyecektir. Kıyamet günü Allah aranızı ayıracaktır. Allah, yaptıklarınızı hakkıyla görendir.

İbrahim’de ve onunla birlikte bulunanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. Hani onlar kavimlerine, “Biz sizden ve Allah’ı bırakıp taptıklarınızdan uzağız. Sizi tanımıyoruz. Siz bir tek Allah’a inanıncaya kadar, sizinle bizim aramızda sürekli bir düşmanlık ve nefret belirmiştir” demişlerdi. Yalnız İbrahim’in, babasına, “Senin için mutlaka bağışlama dileyeceğim. Fakat Allah’tan sana gelecek herhangi bir şeyi önlemeye gücüm yetmez” sözü başka. Onlar şöyle dediler: “Ey Rabbimiz! Ancak sana dayandık, içtenlikle yalnız sana yöneldik. Dönüş de ancak sanadır.

c) Resulûllah'ın Beyti tavaf etmesi ve oradaki sözü

Resulûllah'ın Beyti tavaf etmesi ve oradaki sözü ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak o, da Muhammed b. Cafer b. Zübeyr. Ubeydullah b. Abdullah b. Ebi Sevr'den, o da Safiyye binti Şeybe'den naklen haber verdi ki:

Resulûllah (s.a.v) Mekke'ye indiği, millet huzura kavuştuğu zaman evinden çıktı, Beyte geldi, binek hayvanı üzerinde yedi kere tavaf etti. Elindeki ucu eğri bir ağaçla Rüknu İstilam ediyordu Tavafını bitirdiği zaman Osman b. Talha'yı çağırdı ve ondan Kabe'nin anahtarını aldı. Kabe onun için açıldı ve oraya girdi. Orada iki ağaçtan yapılmış bir güvercin buldu ve onu eliyle kırdı. Sonra onu attı. Sonra Kabe'nin kapısı önünde durdu; millet mescidde onun için toplanmışlardı.

Resulûllah (s.a.v) Kabe'nin kapısının yanında durdu ve şöyle dedi:²⁶⁵

«Allah'dan başka ibadete layık hiçbir kimse yoktur. O birdir. Şeriki yoktur. Verdiği sözü doğru çıkardı. Kuluna yardım etti ve yalnız olarak ahzabı yendi. Dikkat olunsun ki babadan oğla intikal eden ve konuşulan her bir övülmüş haslet veya kan veya iddia edilen mal, işte şu iki ayağımın altındadır, ancak Beytin sedânesi ve haccın sikayesi müstesnadır. Dikkat olunsun ki kasten yapılane benzeyen hata karşılığındaki ceza, kamçı ve değnekle vurmaktır. Onda şiddetli bir diyet vardır! Kırkı hamile olmak şartıyla yüz deve verilir. Ey Kureyş topluluğu, şüphesiz Allah sizden cahiliyenin kibir ve böbürlenmesini ve babalarla öğünüp büyüklük taslamayı giderdi. İnsanların hepsi Adem'dendir. Adem ise topraktandır. Sonra Resulûllah Hucurat suresinin 13. ayetini okudu.

﴿يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَىٰ وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَتْقَاكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٌ﴾

-Ey insanlar, doğrusu, biz sizleri bir erkekle bir dişiden yarattık. Sizi milletler ve kabileler halinde koyduk ki birbirinizi kolayca tanıyasınız. Şüphesiz Allah katında en değerliniz. Ona karşı gelmekten en çok sakınanızdır Şüphesiz Allah bilendir, her şeyden haberdardır.

Sonra şöyle dedi:

-Ey Kureyş topluluğu, benim size ne yapacağımı zan ediyorsunuz?- Dediler ki:

Hayır yaparsın, sen kerim bir kardeşsin kerim bir kardeş oğlusun. Dedi ki:

Gidiniz sizler serbestsiniz.

d) Resulullah (s.a.v)'in Beyt'te bulunan suretleri imha etmesi

Resulullah (s.a.v)'in Beyt'te bulunan suretleri imha etmeyi emretmesi ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:²⁶⁶

Bana ehli ilimden birisi haber verdi ki:

Resulullah (s.a.v) fetih gününde Beyt'e girdi ve orada Meleklerin ve başkalarının suretini gördü. İbrahim (a.s)ı elinde okları çeker vaziyette tasvir olunmuş olarak gördü ve şöyle dedi:

²⁶⁵ İbni Hişam a. g. e. , 4/41; Terceme, 4/73.

²⁶⁶ İbni Hişam a. g. e. , 4/41; Terceme, 4/78.

Allah lanet etsin. Bizim şeyhimizi okları çeker bir vaziyette kılmışlar. İbrahim nerde? Oklar nerde. Buyurdu ve Al-i İmran suresi'nin 67. ayetini okudu.

﴿مَا كَانَ إِبْرَاهِيمَ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَكِنْ كَانَ حَنِيفًا مُسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

İbrahim, ne Yahudi idi, ne de Hristiyan. Fakat o, hanif (Allah'ı bir tanıyan, hakka yönelen) bir müslümandı. Allah'a ortak koşanlardan da değildi.

e) Resulullah'tan bir işaret ile Kabe'nin putlarının düşmesi hakkında

Resulullah'tan bir işaret ile Kabe'nin putlarının düşmesi hakkında İbn-i Hişam şöyle dedi: Rivayet ehlinden kendisine isnadda güvendiğim bir kimse bana İbn-i Şihab ez-Zühriden naklen, o da Ubeydullah b. Abdullah'dan naklen, o da İbn-i Abbas'tan naklen haber verdi ki İbn-i Abbas şöyle dedi:

Resulullah (s.a.v) fetih gününde bineği üzerinde Mekke'ye girdi ve onun üzerinde tavaf yaptı. Beytin etrafında kurşunla bağlanmış putlar vardı. Resulullah (s.a.v) elindeki bir ağaç dalı ile putlara işaret ediyor ve şöyle diyordu.

﴿جَاءَ الْحَقُّ وَزَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا﴾

“Hak geldi, batıl yok oldu. Şüphesiz batıl, yok olmaya mahkûmdur.”²⁶⁷

2) Zat-ı Envât'ın durumu

Zat-ı Envât'ın durumu ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan o, da İbn-i Şihâb ez-Zühri, Sinan b. Ebi Sinan ed- Düeli'den, o, Ebû Vâkid el-Leysi'den naklen haber verdi ki: Haris b Malik şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) ile birlikte Huneyn'e çıktık. Biz cahilîhîliyyeden yeni çıkmış insanlardık. Onunla birlikte Huneyn'e yürüdük. Kureyş kâfirlerinin ve Arab'dan onların başkalarının yeşil büyük bir ağaçları, var idi. Ona Zat-ı Envât denilirdi. Her sene ona gelirler, silâhlarını onun üzerine asarlar, onun yanında kurban keserler ve onun üzerinde bir gün itikâf yaparlar. Biz Resûlullah (s.a.v) ile birlikte yürürken büyük yeşil bir ağaç gördük. Yolun yanlarından şöyle nidalaştık:

— Yâ Resûlallah bize de Zat-ı Envât kıl. Onların Zat-ı Envâtı olduğu gibi.

Resûlullah (s.a.v) de şöyle dedi:

— Allâhü ekber! Muhammed'in nefsi elinde olana kasem ederim ki siz de Musa'nın kavminin Musa'ya şu dediği gibi dediniz A'raf suresi 128. ayetini okudu:

²⁶⁷ 17/İsra 81.

﴿قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ اسْعَيْنَا بِاللَّهِ وَاصْبِرُوا إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَالْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ﴾

-Bizim için bir ilâh kıl onların ilâhı olduğu gibi. Dedi ki siz câhil bir kavimsiniz.-
Yani bu bir âdettir. Siz geçmişlerin âdetine uyuyorsunuz.

3) Resulûllah'ın, sahabelerini zaif kişilerin katledilmesinden nehy etmesi

Resulûllah'ın, sahabelerini zaif kişilerin katl edilmesinden nehy etmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resulûllah (s.a.v) ile bir kadına rastladık. Hâlid b. Velid onu katletmişti. Onun baş ucunda ise kalabalık bir topluluk vardı. «Bu nedir?, dedi. Dediler ki:

«Bir kadındır. Hâlid b. Velid onu katletmiştir.» Bunun üzerine Resulûllah (s.a.v) kendisiyle beraber olan kimselerden birisine şöyle dedi:

Hâlid'e kavuş ve ona deki:

Resulûllah (s.a.v) seni, çocuk, veya kadın veya işçi, ve kendisiyle yardım görülen köle gibi kimseleri katletmenden nehy etti!»

4) Bicâd ve Şeymâ'nın durumu Hakkında

Bicâd ve Şeymâ'nın durumu ilgili İbn-i Hişam İbn-i İshak o, da Sad b. Bekr'den birisi bana haber verdi ki: Resulûllah (s.a.v) işte o günde şöyle dedi: Eğer Bicâd'a gücünüz yeterse onu elinizden kaçırtmayınız. O Beni Sad b. Bekr'den bir adamdı. Bir iş işlemişti. Müslümanlar onu ele geçirdikleri zaman onu ve onun ehlini önlerine kattılar ve onunla birlikte Şeymâ binti Haris b. Abdul-Uzzâ'yı da şevkettiler. Bu Şeymâ Resulûllah (s.a.v)'in sütten kızkardeşidir. Şeymâ'ya şefkatli davranmadılar bilakis şiddetli muameleye tabi tuttular. Bunun üzerine o müslümanlara şöyle dedi: «Biliniz ki vallahi ben sizin arkadaşınızın sütten kız kardeşiyim. Onlarsa onu doğrulamadılar ve onu Resulûllah (s.a.v)'e getirdiler.

Yezid b. Ubeyd es-Sa'd'i şöyle haber verdi: Şeymâ, Resulûllah (s.a.v)'e kadar getirildiğinde şöyle dedi:

— Yâ Resulellah, ben senin sütten kız kardeşinim. Buyurdu ki:

— Bunun alâmeti nedir? Dedi ki:

— Ben seni uyluklarımın üstünde taşıırken, sırtımdan beni ısırıştın. Halen izi vardır.

Dedi ki:

Resulûllah (s.a.v) alâmeti tanıdı, ridasını onun için serdi ve onu üzerine oturttu ve şöyle dedi:

— Eğer istersen sevgi ile ikram ile benim yanımda kal. Eğer sana yararlı olmamı ve kavmine dönmeyi arzu edersen bunu yaparım.

O da dedi ki:

— Hayır, bilakis beni yararlandı ve beni kavmime geri gönder. Bunun üzerine Resulûllah (s.a.v) de ona bir takım menfaatler sağladı ve onu kavmine geri gönderdi. Benû Sad iddia etti ki, ona, kendisine Mekhûl denilen bir kölesini ve bir de câriye verdi. O da onları birbiri ile evlendirdi. Halen o ikisinin nesli onların içinde yaşamaktadır.

5) Huneyn günü hakkında

Allah Teala Huneyn günü hakkında Tevbe suresi 25. âyetini indirdi:

﴿لَقَدْ نَصَرَكُمُ اللَّهُ فِي مَوَاطِنَ كَثِيرَةٍ وَيَوْمَ حُنَيْنٍ إِذْ أَعْجَبَتْكُمْ كَثْرَتُكُمْ فَلَمْ تُغْنِ عَنْكُمْ شَيْئًا وَضَاقَتْ عَلَيْكُمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ ثُمَّ وَلَّيْتُم مُّذَبِّرِينَ﴾

And olsun ki: Allah birçok yerlerde ve Huneyn gününde sizin çokluğunuz sizi ucbe düşürdüğü bir sırada size yardım etmiştir. Bu, şu kavline kadar: İşte bu, kafirlerin cezasıdır.

6) Tebük Gazvesi Hakkında

a) Resulûllah'ın, Tebük'e hazırlanmaları için millete emretmesi

Resulûllah'ın, Tebük'e hazırlanmaları için millete emretmesi ile ilgili Ebû Muhammed Abdul melik b. Hişâm bize haber verdi ki: Ziyad b. Abdullah el-Bekkâi Muhammed b. İshak el-Muttalibi'den naklen şöyle dedi.²⁶⁸

Sonra Resulûllah (s.a.v) Zil Hicce ile Recep ayları arasında Medine'de ikamet etti Sonra Rumlarla savaş için sahabelerine hazırlanınız diye emr etti. Zührî, Yezid b. Rumân, Abdullah b. Ebi Bekr. Asım b. Ömer b. Katâde ve onlardan başka alimlerimiz bize durumu zikr ettiler. Her biri Tebük gazvesi hakkında, o gazveden kendisine ulaşanı haber verdi Birinin haber vermediğini diğerleri haber verdi)

Resulûllah (s.a.v) ashabına Rûm savaşı için hazırlanmayı emr etti Bu olay, milletin sıkıntıda ve sıcaklığın şiddetinde ve kıtlık zamanının da idi Meyveler olgunlaştığı ve milletin bahçelerin gölgelerinde kalmayı arzuladıkları ve içinde bulundukları

²⁶⁸ İbni Hişâm a. g. e. , 4/125; Terceme, 4/214.

halden hoşnut olmadıkları bir zamanda idi, Resulüllah (s.a.v) gazveye çıktığında çoğu zaman gitmek istediği yeri gizlerdi. Başka bir yere gittiğini söylerdi. Fakat Tebük gazvesinde açıkça nereye gideceğini söyledi. Çünkü yolun uzaklığından ve zamanın şiddetinden ve kasd ettiği düşmanın çokluğundan Ötürü o gazveyi millete beyân etti ki onun İçin hazırlıklarını yapsınlar. Teçhizatlarını hazırlamalarını söyledi ve Rumu (Bizans'ı) kast ettiğini onlara haber verdi,

Ced'in savaşa katılmayıp geri durması ve onun hakkında nazil olan ayet durumu ilgili İbn-i Hişam- İbn-i İshak şöyle dedi.²⁶⁹

Resulüllah (s.a.v) bir gün bu savaş için cihazlanırken Ced b. Kayşa(ki Reni Selime'den birisidir) şöyle dedi:

— Ey Ced, bu sene Beni Esfer ile (Rum ile) kılıçla vuruşmak istemez misin?

- Yâ Resulallah bana izin versen beni fitneye düşürmesen olmaz mı? Vallahi kavmim bilir ki kadınlara benden daha meftun bir adam yoktur ve ben korkarım ki eğer Beni Esfer'in kadınlarını görürsem sabr edemem.

Resulüllah (s.a.v) de ondan yüz çevirdi ve -Sana İzin verdim- dedi. Bunun üzerine Cedd b. Kays hakkında Tevbe suresi 49.âyet i kerime nazil oldu:

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ يَقُولُ ائْذَنْ لِي وَلَا تَفْتِنِّي اَلَا فِي الْفِتْنَةِ سَقَطُوا وَاِنَّ جَهَنَّمَ لَحِيطَةٌ بِالْكَافِرِينَ﴾

Onlardan Bana izin ver, beni fitneye düşürme, diyeni vardır. Bilmiş olunuz ki; fitneye düşmüşlerdir. Ve cehennem elbette ki kâfirleri kuşatıcıdır.

Yani eğer ancak Beni Esfer'in kadınlarından gelen fitneden korkuyordu ise —ki böyle bir şey yoktur içine düştüğü fitne bundan daha büyüktür. Bu fitne Resulüllah (s.a.v)'den geri kalmakladır ve nefsi arzusu sebebiyle kendisinden yüz çevirmesidir. Allah Teâla meâlen şöyle buyurmaktadır: «Cehennem onun arkasındadır.

b) Bekleyip harpten geri duranların hakkında

Bekleyip harpten geri duranların hakkında nazil olan âyetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Münafıklardan bir kavmin fertleri birbirlerine şöyle dediler:

Sıcakta savaşa çıkmayınız.

²⁶⁹ İbni Hişam a. g. e. , 4/125; Terceme, 4/215.

Önaddan kaçındıkları ve hakta şekke düştükleri ve Resulullah (s.a.v)'e yalan haber verdikleri için böyle dediler. Bunun üzerine Allah Tebareke ve Teâlâ onların hakkında Tevbe suresi 81-82. Ayetlerini indirdi

﴿وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا
وَلْيَبْكُوا كَثِيرًا جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ﴾

«Dediler ki: Sıcakta yola çıkmayınız, de ki: Cehennemın ateşi daha sıcaktır. Keşke bunu anlasalardı O hâlde az gülsünler, çok ağlasınlar. Bu onların yaptıktan sebebiyle onlara bir cezadır.»

c) Münafıkların Müslümanları yardımsız bırakmaları

Münafıkların Müslümanları yardımsız bırakmaları ve onların hakkında nazil olan âyet ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:²⁷⁰

Münafıklardan bir topluluk vardı. Onlardan biri Vedie b. Sabittir. Bu. Beni Amr b. Avf'ın kardeşidir. Onlardan biri de Eşce'den bir adamdır. Bu. Beni Selime'nin halifidir Ona Muhaşşin b. Humeyyir denilir. Bunlar Resulullah (s.a.v)'e kast ediyorlardı. O ise Tebûk'e doğru yürümekteydi. Birbirine şöyle dediler:

— Beni Asfer'in kılıçla vuruşmasını, Arapların birbirleriyle savaşması gibi mi zan ediyorsunuz! Vallahi sanki biz yarın sizi iplere dizilip bağlanacağınızı görüyoruz

Bunu, müminlere yalan haber yaymak ve onları heyecanlandırmak ve onları korkutmak için söylüyorlardı. Bunun üzerine Muhaşşin b. Humeyyir şöyle dedi:

— Vallahi ben bizden her bir adama yüz celde vurulmasını isterim de hakkımızda bu sözünüzden dolayı Kur'ân inmesinden kurtulalım.

Bana gelen habere göre. Resulullah (s.a.v) Ammar b. Yâsir'e şöyle dedi:

— Kavme kavuş, onlar helak oldular. Ve onlara söylediklerini sor. Eğer inkâr ederlerse; -Evet siz şöyle şöyle söylediniz”, de

Ammar da onlara gitti Onlara söyledi. Onlar da Resulullah (s.a.v) e. özür dileyerek geldiler. Resulullah (s.a.v) devesinin üzerinde dururken Vedie b. Sabit konuştu ve o, o devenin kolanından tuttuğu halde şöyle demeğe başladı:

— Yâ Resûlallah biz ancak eğlenip oynuyorduk. Bunun üzerine Allah (c.c) Tevbe suresinin 65. ayetini indirdi:

²⁷⁰ İbni Hişam a. g. e. , 4/132; Terceme, 4/226.

﴿وَلَيْنُ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ﴾

Eğer onlara soracak olursan, Biz andolsun ki eğlenip oynuyorduk, diyecekler.

d) Münafıkların, Resûlullah (s.a.v)'i Yaptıkları mescide namaz kılmaya çağırımları

Münafıkların, Resûlullah (s.a.v)'i Yaptıkları mescide namaz kılmaya çağırımları ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resulûllah (s.a.v) yöneldi ve Zi Evân'da indi. Ora ile Medine arası gündüzden bir saat süren bir belgedir. O Tebûk'e cihazlanırken Mescid-i Dırar ashabı ona gelmişler ve şöyle demişlerdi:

Yâ Resulallah, biz hastalar ve ihtiyaçlılar için yağmurlu gece ve kış gecesi için bir mescid inşa ettik. Biz, senin bize gelmeni ve bizim için onun içinde namaz kılmanı istiyoruz.

O da şöyle dedi:

— Ben sefer kanadı üzerinde ve meşguliyet hali üzereyim dedi. İnşâallah geliriz ve sizin için onda namaz kılarız.

Resulûllah'ın İki kişiye, o mescidi yıkmayı emr etmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:²⁷¹

Resulûllah (s.a.v) Zû Evan'a indiği zaman mescidin haberini aldı. Bunun üzerine Resulûllah, Beni Salim b. Avf in kardeşi Mâlik b. Dühşem'i ve Maan b. Adiyy'i veya onun kardeşi Asım b. Adiyy'i: (Beni Aclân'ın kardeşi Müttefiki) çağırdı. Ve şöyle dedi:

— İşte o zalimlerin mescidine gidiniz ve yıkınız, yakınız.

Onlar da süratle çıktılar. Beni Salim b Avf'a geldiler. Onlar Mâlik b. Duhşem'in kavmidir. Mâlik Maan'a şöyle dedi:

— Beni bekle taki evimden bir ateş ile geleyim.

Evine girdi, hurma ağacından bir yapraklı dal aldı ve onda bir ateş alevlendirdi. Sonra ikisi koşarak çıktılar O münafıklar o mescidin içinde iken onun içine girdiler, onu yaktılar ve yıktılar. Onlarda ordan dağılıp gittiler. Onların hakkında Tevbe suresi 107. âyet nazil oldu:²⁷²

﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا وَكُفْرًا وَتَفْرِيقًا بَيْنَ الْمُؤْمِنِينَ وَإِزْوَاجًا لِمَنْ حَارَبَ اللَّهَ

وَرَسُولَهُ مِنْ قَبْلُ وَلَيَحْلِفْنَ إِنْ أَرَدْنَا إِلَّا الْحُسْنَىٰ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾

²⁷¹ İbni Hişam a. g. e. , 4/136; Terceme, 4/233.

²⁷² 9/Tevbe 107.

Bir de zararlı faaliyetlerde bulunmak, küfre yardım etmek, mü'minler arasına ayrılık sokmak için ve öteden beri Allah ve Resûlüne karşı savaşanlara üs olsun diye bir mescit yapanlar vardır. Bunlar, “Bizim iyilikten başka hiçbir kasdımız yok” diye de mutlaka yemin ederler. Ama Allah şahitlik eder ki bunlar mutlaka yalancıdır.

e) Tebük gazvesinde geri kalan üç kişinin ve özürhünerinin durumu

Tebük gazvesinde geri kalan üç kişinin ve özürhünerinin durumu ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resulullah'ın geri kalan üç kişi ile konuşmayı yasaklaması

Resulullah (s.a.v) Medine'ye geldi. Münafıklardan bir topluluk savaştan geri kalmıştı. Müslümanlardan üç kişi ise şüphe etmeksizin ve onlarda münafıklık olmaksızın geri kalmışlardı. Bunlar:

Kâb b. Mâlik, Mürâre b. Rebi ve Hilal b. Ümeyyedir.

Rasulullah (s.a.v) ashabına şöyle dedi:

— İşte bu kişilerden hiçbirisiyle kesinlikle konuşmayınız.

Münafıklardan olup geri kalanlar ona geldiler. Yemin etmeye ve özür dilemeğe başladılar. Resulullah (s.a.v)de onlardan yüz çevirdi. Onların özürlerini ne Allah ne de Resulü kabul etmedi. Müslümanlar da işte o üç kişi ile konuşmaktan uzak durdular.

Allah'ın o, üç kişinin tövbesinin kabulü ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

— Ey Kâb b. Mâlik müjde.

Bunun üzerine secdeye kapandım ve bildim ki gamdan kederden kurtulup şad olma zamanı geldi.

f) Allah'ın o üç kişinin tövbesini kabul etmesi

Resulullah (s.a.v) sabah namazını kıldığı zaman, Allah'ın bizim tövbemizi kabul ettiğini millete bildirdi ve halk bizi müjdeleyerek geldiler. Müjdeciler iki arkadaşına koşuştular. Bir adam da bana doğru at koşturuyordu. Eşlemden biri koştu ve dağın üzerine çıktı Uzaktan bağırdı. Ses attan daha süratli geldi. Beni müjdelerken sesini işittiğim kimse bana geldiği zaman iki elbisemi de çıkarttım ve müjdesine mukabil onları ona giydirdim. Vallahi işte o zaman o iki elbiseden başkasına malik değildim. İki elbise

emanet aldım ve onları giyindim. Sonra Resulûllah (s.a.v)'e gitmeyi kasd ederek gittim. Millet beni, tövbe ile müjdeleyerek karşıyorlardı. Ve şöyle diyorlardı:

Allah'ın senin tövbeni kabul etmesi, mübarek olsun. Nihayet mescide girdim Resulûllah (s.a.v) oturuyordu. Sahabeler etrafında toplanmışlardı. Talha b. Ubeydullah bana geldi, beni selamladı ve bana «mübarek olsun!» dedi. Vallahi muhacirlerden onun gayrı hiçbir adam bana kalkıp gelmedi.

Kâb b. Mâlik Talha'nın bu iyiliğini unutmuyordu. Kâb dedi ki:

Resulûllah (s.a.v)'e selam verdiğim zaman sevinçten yüzü parlar vaziyette bana şöyle dedi:

— Seni anan doğurduğundan beri en hayırlı günün ile seni müjdelerim.

Dedim ki:

— Ya Resulallah bu tövbe kabulü senin katından mıdır, yoksa

Allah'ın katından mıdır? Dedi ki:

— Allah'ın katındandır.

Resulûllah (s.a.v) beni müjdelediği zaman sanki onun yüzü aydan bir parça idi Onun, sevindiği zaman öyle parladığını görüyorduk.

Onun önünde oturduğum zaman dedim ki:

— Ya Resulallah Allah (c.c)'e tövbe olarak Allah'a ve Onun Resulüne sadaka olsun diye malımdan soyuluyorum. Resulûllah (s.a.v) de dedi ki:

Malının bir kısmını yanında bırak. Bu senin için daha hayırlıdır. Dedim ki:

— Ben Hayber'deki payımı bırakıyorum. Ya Resulallah, şüphesiz Allah beni doğru söz söylemekle kurtardı. Benim Allah'a tövbe olarak yaşadığım müddetçe başka değil ancak doğru söz söylemem olacaktır. Vallahi Resulûllah (s.a.v)'e doğru konuştuğumdan beri doğrulukta Allah'ın beni imtihan etmesinden daha üstün bir şekilde insanlardan hiçbir kimseyi imtihan ettiğini bilmiyorum. Vallahi bunu Resulûllah (s.a.v) e zikrettiğimden beri, işte bu gününe kadar, kasten hiçbir yalan söylemedim. Ben umarım ki Allah kalan hayatım boyunca da beni korusun.

Allah Teâlâ onlar hakkında Tövbe suresi 117-119. âyetlerini inzal buyurdu:²⁷³

﴿لَقَدْ تَابَ اللَّهُ عَلَى النَّبِيِّ وَالْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنْصَارِ الَّذِينَ اتَّبَعُوهُ فِي سَاعَةِ الْعُسْرَةِ مِنْ بَعْدِ مَا كَادَ يَزِيغُ فُلُوبَ فَرِيقٍ مِنْهُمْ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ إِنَّهُ بِهِمْ رَءُوفٌ رَحِيمٌ وَعَلَى الثَّلَاثَةِ الَّذِينَ خُلِفُوا حَتَّى إِذَا

²⁷³ 9/Tövbe 117-119.

ضَاقَتْ عَلَيْهِمُ الْأَرْضُ بِمَا رَحُبَتْ وَضَاقَتْ عَلَيْهِمْ أَنْفُسُهُمْ وَظَنُّوا أَنْ لَا مَلْجَأَ مِنَ اللَّهِ إِلَّا إِلَيْهِ ثُمَّ تَابَ عَلَيْهِمْ لِيَتُوبُوا إِنَّ اللَّهَ هُوَ التَّوَّابُ الرَّحِيمُ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴿١٠٤﴾

Andolsun Allah; Peygamber ile içlerinden bir kısmının kalpleri eğrilmeğe yüz tuttuktan sonra, sıkıntılı bir zamanda ona uyan muhacirlerle ensarın tövbelerini kabul etmiştir. Evet, onların tövbelerini kabul etmiştir. Şüphesiz O, onlara çok şefkatli ve çok merhametlidir.

Savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkılmış, böylece Allah'(ın azabın)dan yine O'na sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hâllerine) dönsünler diye, onların tövbelerini de kabul etti. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden ve çok merhamet edendir.

Ey iman edenler! Allah'a karşı gelmekten sakının ve doğrularla beraber olun.

Allah'ın bizim tahlifimize yani geriye bırakılmamıza dair zikr ettiği şey, bizim gazveden geri kalmamız değildir. Fakat kendisine yemin eden ve ona özür dileyen ve onun da kendisinden kabul ettiği kimselerden bizi geriye bırakması ve bizim işimizi te'hir etmesidir.

Kâb şöyle dedi:

Allah beni islâma hidayet ettikten sonra, o günde Resulûllah (s.a.v)e, doğru söz söylememden daha büyük olan bir nimeti şimdiye kadar bana inam etmedi Ona yalan söyler olmadım Böylece yalan söyleyenlerin helak olması gibi helak olurdum Çünkü Allah Tebâreke ve Teâla ona yalan söyleyenlerin hakkında vahyi indirdiği zaman bir kimseye söylediği şeyin en şerlisini söyledi Tevbe suresi 95-96. âyetler nazil oldu Şöyle dedi:

﴿سَيَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ إِذَا انْقَلَبْتُمْ إِلَيْهِمْ لَتُعَرِّضُوا عَنْهُمْ فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ إِنَّهُمْ رَجِسٌ وَمَآوَاهُمْ جَهَنَّمُ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ يَخْلِفُونَ لَكُمْ لِتَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنْ تَرْضَوْا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾

Döndüğünüzde kendilerine çıkışmamanız İçin. Allah'a yemin edeceklerdir. Siz onlardan yüz çevirin: çünkü pistirler. Yaptıklarının karşılığı olarak varacakları yer cehennemdir. Kendilerinden hoşnut olabilirsiniz diye, size and verirler. Siz onlardan hoşnut olsanız bile. Allah, yoldan çıkmış kimselerden razı olmaz.

Dedi ki; Biz üç kişi olarak. Resulûllah (s.a.v)'e gelip yemin ettikleri onun da onları mazur gördüğü ve onlar için istiğfar ettiği zaman kendilerinden kabul ettiği işte o kimselerin durumundan geri bırakıldık Resulûllah(s.a.v)bizim durumumuzu ise tehir etti. Taki o durum hakkında Allah verdiği hükmünü bildirdi.

7) Berâet (Tevbe) Süresinin Nazil Olması

a) Resûlullah (s.a.v) ile müşriklerin arasındaki antlaşmanın bozulması

Resûlullah ile müşriklerin arasındaki antlaşmanın bozulması hakkında Beraetin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:²⁷⁴

Berâet Süresi Resûlullah (s.a.v) ile müşriklerin arasındaki ahdin antlaşmanın bozulması hakkında indi. Müşrikler bu antlaşmaya bağlı kalmışlardı.

Bu antlaşma Müslümanlar ile müşrikler arasında genel bir antlaşma idi. Bunun arasında Resûlullah (s.a.v) ile Arabdan birtakım kabilelerin arasında isimleri zikr edilmiş vadelere kadar hususi birtakım antlaşmalar da vardı. İşte bu antlaşma ve Tebük'da ondan ayrılıp geri kalan münafıklar ve dedikoduları hakkında Beraet Süresi indi. Allah Teâlâ o sürede birtakım kavimlerin sırlarını açığa vurdu ki onlar kendilerini dost gösteriyorlardı. Onlardan bize isimleri zikr edilenler vardır Onlardan bize isimleri zikr edilmeyenler de vardır. Allah (c.c) Tevbe suresi 1-11. ayetlerini inzal buyurdu.²⁷⁵

﴿بَرَاءَةٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

«Bu, Allah'tan ve Peygamberinden, kendileriyle antlaşma yaptığınız müşriklere bir ihtardır. Yani ehli şirkten umumi bir ahidle ahid yaptığı kişiler için.

﴿فَيَسِيحُوا فِي الْأَرْضِ أَرْبَعَةَ أَشْهُرٍ وَاعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَأَنَّ اللَّهَ مُحْزِي الْكَافِرِينَ﴾

وَأَذَانٌ مِنَ اللَّهِ وَرَسُولِهِ إِلَى النَّاسِ يَوْمَ الْحَجِّ الْأَكْبَرِ أَنَّ اللَّهَ بَرِيءٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ وَرَسُولُهُ﴾

Yer yüzünde dört ay daha dolaşabilirsiniz. Allah'ı aciz bırakamayacağınızı, Allah'ın İnkarcıları rezil edeceğini bilin. Allah'ın ve peygamberinin, puta tapanlardan uzak olduğunu, büyük hac günü, Allah ve peygamberi İnsanlara ilân eder.- Yani işte bu yıldan sonra.

﴿فَإِنْ تَبُثُّمْ فَهَوَ خَيْرٌ لَكُمْ وَإِنْ تَوَلَّيْتُمْ فَأَعْلَمُوا أَنَّكُمْ غَيْرُ مُعْجِزِي اللَّهِ وَبَشِّرِ الَّذِينَ كَفَرُوا﴾

بِعَذَابٍ أَلِيمٍ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ مِنَ الْمُشْرِكِينَ﴾

²⁷⁴ İbni Hişam a. g. e. , 4/148; Terceme, 4/252.

²⁷⁵ 9/Tevbe 1-11.

-Eğer tövbe ederseniz, bu sizin için daha hayırlı olur, yüz çevirirseniz, bilin ki siz Allah'ı aciz bırakamazsınız. Ey Muhammed: İnkâr edenlere can yakıcı azabı müjdele. Ancak müşriklerden kendileriyle antlaşma yaptığınız kimseler bundan müstesnadır.- *Yani bir vadeye kadar hususi ahid ile antlaşma yaptığınız müşrikler.*

﴿ثُمَّ لَمْ يَنْقُصُواكُمْ شَيْئًا وَلَمْ يُظَاهِرُوا عَلَيْكُمْ أَحَدًا فَأَتَتْهُمْ إِلَىٰ مُدَّتِهِمْ إِنَّ اللَّهَ يُبِئُ الْمُتَّقِينَ فَإِذَا انْسَلَخَ الْأَشْهُرُ الْحُرْمُ فَاقْتُلُوا الْمُشْرِكِينَ حَيْثُ وَجَدْتُمُوهُمْ وَخُذُوهُمْ وَاحْصُرُوهُمْ وَاقْعُدُوا لَهُمْ كُلَّ مَرْصِدٍ إِنَّا تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَخَلُّوا سَبِيلَهُمْ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ وَإِنْ أَحَدٌ مِنَ الْمُشْرِكِينَ اسْتَجَارَكَ فَأَجِرْهُ حَتَّىٰ يَسْمَعَ كَلَامَ اللَّهِ ثُمَّ أَبْلِغْهُ مَأْمَنَهُ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَا يَعْلَمُونَ﴾

(Sizinle antlaşma yapanlar) sonra antlaşma hükümlerini bozmayanlar ve aleyhinizde kimseye yardım etmeyen bu müşriklerle yaptığınız antlaşmaya sonuna kadar riâyet edin. Allah sakınanları sever. Hürmetli aylar çıkınca.- Yani kendileri için bir vade tâyin edilen dört ay.

Put a tapanları bulduğunuz yerde öldürün; onları yakalayıp hapsedin; her gözetleme yerinde onları bekleyin. Eğer tövbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse yollarını serbest bırakın. Doğrusu Allah bağışlar ve merhamet eder. Eğer puta tapanlardan biri.- *Yani katl edilmelerini sana emr ettiğim işte o kimselerden...*

-Ey Muhammed: Sana sığınırsa onu güvene al, tâki Allah'ın sözünü dinlesin. Sonra onu güven içinde olacağı yere ulaştır. Çünkü onlar bilgisiz bir topluluktur.﴾

﴿كَيْفَ يَكُونُ لِلْمُشْرِكِينَ عَهْدٌ عِنْدَ اللَّهِ وَعِنْدَ رَسُولِهِ إِلَّا الَّذِينَ عَاهَدْتُمْ عِنْدَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ﴾

Müşrikler ki sizinle. Kabe'de ve haram aylarda size zarar vermeyecekleri üzerine sizinle antlaşma yapmışlardı.

Mescidi Haram'ın yanında analastıklarınızın dışında, puta tapanların Allah ve peygamberinin yanında nasıl bir antlaşmaları olabilir.

Ayette söz edilen Beni Bekr'den birtakım kabilelerdir ki onlar Kureyş'in akdine ve Hudeybiye günündeki antlaşmalarına girmişlerdi. Resûlullah (s.a.v) ile Kureyş'in arasında konulan müddete kadar. O Hudeybiye antlaşmasını başkası nakzeden olmadı ancak Kureyş taraftan olan bu kabile bozmuştu. Bu kabile, Beni Bekr b. Vâilden dil kabilesidir. Onlar ki Kureyş'in akdine ve onların ahdine (yani

antlaşmalarına) dâhil olmuşlardı. Beni Bekr'den antlaşmayı bozmayan kimseler için antlaşmanın vadesine kadar ahdi tamamlamakla emr olundu.

﴿فَمَا اسْتَقَامُوا لَكُمْ فَاسْتَقِيمُوا لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُتَّقِينَ﴾

-Size doğru davrandıkça siz de onlara doğru davranın. Allah, sözleşmelerini bozmaktan sakınanları sever.﴾

﴿كَيْفَ وَإِنْ يَظْهَرُوا عَلَيْكُمْ﴾

-Nasıl olabilir? Ki, size üstün gelselerdi.- Yani o müşrikler ki umumi şirk ehlinde olup belli bir müddete kadar bir ahid (antlaşmaları) yoktur.

﴿لَا يَزُقُّوْا فِيكُمْ إِلَّا وَلَا ذِمَّةٌ﴾

-Ne bir yakınlık, ne de bir ahd gözetirlerdi.

﴿يُزُودُكُمْ بِأَفْوَاهِهِمْ وَتَأْبَى قُلُوبُهُمْ وَأَكْثَرُهُمْ فَاسِقُونَ اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَفَضُّوا

عَنْ سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ لَا يَزُقُّونَ فِي مُؤْمِنٍ إِلَّا وَلَا ذِمَّةً وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُعْتَدُونَ فَإِنْ

تَابُوا وَأَقَامُوا الصَّلَاةَ وَآتَوُا الزَّكَاةَ فَإِخْوَانُكُمْ فِي الدِّينِ وَنُفَصِّلُ الْآيَاتِ لِقَوْمٍ يَعْلَمُونَ﴾

Kalpleriyle İstemezlerken sizi ağızlarıyla hoşnut etmeye uğraşırlar: çokları fasıktırlar. Allah'ın ayetlerini az bir değere değişip, O'nun yolundan alıkoydular. Onların İşledikleri gerçekten ne kötüdür! Onlar hiç bir müminin yakınlık veya ahidini gözetmezler, işte aşırı gidenler bunlardır. *Yani size karşı haddi tecavüz etmişlerdir*

Eğer tövbe eder, namaz kılar ve zekât verirlerse, sizin din kardeşiniz olurlar. Bilen kimseler için ayetleri uzun uzadıya açıklıyoruz.

Resulullah'ın Ali'yi kendi yerine beraeti = Müslümanların antlaşmadan beri olduklarını ilan için görevlendirmesi ile ilgili İbn-i Hişam---İbn-i İshak'tan o, da Hakim b Abbâd b Huneyf Ebû Ca'fer Muhammed b. Ali (r.a)'dan naklen haber verdi ki, o şöyle dedi:

Berâet, Resulullah (s.a.v) 'e nazil olduğu ve Ebû Bekr es-Sıddıkı insanlara hac yaptırmak için göndermiş olduğu zaman ona denildi ki:

— Yâ Resûlallah keşke o sureyi Ebû Bekr'e gönderseydin!

O da şöyle buyurdu:

— Onu ancak Ehli Beytim den bir adam yerine getirir. Sonra Ali b. Ebi Tâlib (r.a)'ı çağırdı ve ona şöyle dedi:

— Berâet sûresinin baş tarafından işte bu kıssayı götür ve insanların içinde Nahir Kurban gününde, Minâ'da toplandıkları zaman ilan et ki cennete hiçbir kâfir giremez ve bu seneden sonra hiçbir müşrik hac edemez, beyti de çıplak olarak tavaf edemez. Kim için Resulûllahın katında bir antlaşma var ise o antlaşma sonuna kadar bakidir. Bunun üzerine. Ali b. Ebî Tâlib (r.a), Resulûllah (s.a.v)'in Adbâ lakabındaki dişi devesinin üzerinde yola çıktı. Nihayet Ebû Bekr'e yolda kavuştu. Ebû Bekr onu yolda görünce şöyle dedi:

— Emirmisin yoksa memurmusun? O şöyle dedi:

— Hayır bilakis memurum.

Sonra gittiler Ebû Bekr insanlara haclarını ifa ettirdi. Arablar da işte o senede cahiliye devrinde hacdaki durumlarını muhafaza ettiler. Nihayet Nahir günü olduğu zaman Ali b. Ebî Tâlib (r.a) kalktı ve insanlar içerisinde Resulûllah (s.a.v)'in ona emr ettiği ayetleri ilan etti ve şöyle dedi:

— Ey insanlar, bilmiş olunuz ki. cennete hiçbir kâfir giremez. Bu seneden sonra hiçbir müşrik hac edemez, Beyti çıplak olarak tavaf edemez. Resulûllah (s.a.v)'in katında kendisi için bir ahid (antlaşma) olan kimse için o ahid, müddetine kadar bakidir.

İnsanlar içlerinde berâetin ilan edildiği günden itibaren dört ay tehir edildiler ki her bir kavim güven duydukları yerlerine veya beldelerine dönsünler Sonra belli bir müddete kadar antlaşmaları olanlar hariç hiç bir müşrike ahit ve antlaşma olmayacak. Bu seneden sonra hiç bir müşrik hacc etmedi ve Kabe'yi çıplak olarak tavaf etmedi.

Sonra ikisi Ebû Bekr ile Ömer Resulûllah (s.a.v)'in yanına geldiler.

İşte bu ilan ehli şirkten umumi bir antlaşma yapan ve zikredilmiş bir vadeye kadar antlaşması olan kimselerin hakkında bir berâet oldu Müslümanların onlara karşı sorumlu olmayacakları ilan edildi.

b) Müşriklerle cihad etmekle emir için nazil olan âyetler

Müşriklerle cihad etmekle emir için nazil olan âyetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Sonra Allah Resulü (s.a.v)'e hususi ahid (antlaşma) ile antlaşmış olduğu kimselerden ahdi bozanlarla cihadı emretti. Bir de umumi ahid erbabıyla kendileri için ecel kılınan dört aydan sonra cihad ile emretti. Ancak kendileriyle bir vadeye

kadar ahitleşilen kimselerde o müddet içinde onlardan düşmanlık edip saldırıda bulunan bir kimse bu fırsattan müstesna olup düşmanlığı sebebiyle kati edilir. Allah Teâlâ Tevbe suresinin 13-16. ayetlerini inzal buyurdu.²⁷⁶

﴿أَلَا تَقَاتِلُونَ قَوْمًا نَكَثُوا أَيْمَانَهُمْ وَهَمُّوا بِإِخْرَاجِ الرَّسُولِ وَهُمْ بَدَّءُواكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَخْشَوْنَهُمْ
قَالَ اللَّهُ أَحَقُّ أَنْ تَخْشَوْهُ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْرِجُهُمْ وَيَنْصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ
وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُؤْمِنِينَ وَيُذْهِبَ غَيْظَ قُلُوبِهِمْ وَيَتُوبُ اللَّهُ عَلَى مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ أَمْ
حَسِبْتُمْ أَنْ تُتْرَكُوا وَلَمَّا يَعْلَمِ اللَّهُ الَّذِينَ جَاهَدُوا مِنْكُمْ وَلَمْ يَتَّخِذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَا رَسُولِهِ وَلَا
الْمُؤْمِنِينَ وَلِيجَةً وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ﴾

Yeminlerini bozan, peygamberi yurdundan çıkarmaya kalkışan ve üstelik size tecavüzü ilk defa kendileri başlatan bir kavimle savaşmaz mısınız? Yoksa onlardan korkuyor musunuz? Oysa Allah, -eğer siz gerçek mü'minler iseniz- kendisinden korkmanıza daha lâyıktır.

Onlarla savaşın ki, Allah onlara sizin ellerinizle azap etsin, onları rezil etsin, onlara karşı size yardım etsin, mü'min topluluğun gönüllerini ferahlatsın ve onların kalplerindeki öfkeyi gidersin. Allah, dilediğinin tövbesini kabul eder. Allah, hakkıyla bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir.

Yoksa; Allah içinizden, Allah'tan, Resûlünden ve mü'minlerden başkasını kendilerine sırdaş edinmeksizin cihad edenleri ayırt etmeden bırakılacağınızı mı sandınız? Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

Allah'a ortak koşanların, inkârlarına bizzat kendileri şahitlik edip dururken, Allah'ın mescitlerini imar etmeleri düşünülemez. Onların bütün amelleri boşa gitmiştir. Onlar ateşte ebedî kalacaklardır.

c) Kureyşlilerin Beyt'i tamir etme iddiaları ve onları red için nazil olan âyetler

Kureyşlilerin Beyt'i tamir etme iddiaları ve onları red için nazil olan âyetlerle ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

²⁷⁶ 9/Tevbe 13-16.

Sonra Allah Kureyş'in şu sözünü zikr etti: Biz Harem ehliyiz, haccın su içirenleriyiz ve işte bu Beytin tamircileriyiz. O halde biz den efdal hiçbir kimse yoktur Bunun üzerine Tevbe suresinin 18-19. ayetlerini inzal buyurdu:

﴿إِنَّمَا يَعْمُرُ مَسَاجِدَ اللَّهِ مَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَأَقَامَ الصَّلَاةَ وَآتَى الزَّكَاةَ وَلَمْ يَحْشَ إِلَّا اللَّهَ فَعَسَىٰ أُولَٰئِكَ أَنْ يَكُونُوا مِنَ الْمُتَّهِدِينَ﴾

Allah'ın mescitlerini ancak Allah'a ve âhiret gününe İman edenler tamir ederler.- *Yani sizin tamir etmeni? böyle değildir. Allah'ın mescitlerini ancak onları hakkiyle tamir edenler bu berikilerdir.*

Allah'a ve âhiret gününe iman edenler, namazı kılanlar, zekâtı verenler ve başkasından değil ancak Allah'dan korkanlardır.- Yani işte onlardır Allah'ın mescitlerinin imarcıları

İşte onlar doğru yolda bulunanlardan olabilirler. Ayette geçen Asa- Allah için haktır gerçektir, manasına gelir

﴿أَجَعَلْتُمْ سِقَايَةَ الْحَاجِّ وَعِمَارَةَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ كَمَنْ آمَنَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَجَاهَدَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا يَسْتَوُونَ عِنْدَ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ﴾

Hacca gelenlere su vermeyi. Mescid-i Haramı onarmayı, Allah'a ve âhiret gününe inananla, Allah yolunda cihad edenle bir mi tuttunuz? Allah katında bir olmazlar. Allah, zâlim topluluğu doğru yola erdirmez.

d) Müşriklerle savaşmak için nâzil olan Ayetler

Müşriklerle savaşmak için nâzil olan Tevbe suresinin 28-29. ayetleri ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Ayetler, onların düşmanlıklarından tâ Huneyn ve Huneyn'de olanlar ve Müslümanların düşmanlarından kaçışları ve mağlubiyetten sonra Allah'ın onlara yardımını anlatıyor. Bu ayetlerden sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ فَلَا يَقْرَبُوا الْمَسْجِدَ الْحَرَامَ بَعْدَ عَامِهِمْ هَذَا وَإِنْ خِفْتُمْ عَيْلَةً فَسَوْفَ يُغْنِيكُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ إِنْ شَاءَ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ حَكِيمٌ فَاتِلُوا الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَلَا بِالْيَوْمِ الْآخِرِ وَلَا يُحَرِّمُونَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ وَلَا يَدِينُونَ دِينَ الْحَقِّ مِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ حَتَّى يُعْطُوا الْجِزْيَةَ عَنْ يَدٍ وَهُمْ صَاغِرُونَ﴾

-Doğrusu puta tapanlar pistirler, bu sebeple, bu yıllardan sonra Mescidi Haram'a yaklaşmasınlar. Eğer fakirlikten korkarsanız ki: insanlar şöyle dediler: elbette çarşılar kapanır ve ticâret kesad olur , ve muhtaç olduğumuz mallar bulunmaz olur. Bunun üzerine Allah (c.c) şöyle buyurdu ;

Eğer fakirlikten korkarsanız, bilin ki Allah dilerse sizi bol nimetiyle zenginleştirecektir.- *Yani başka bir yoldan.*

-Allah şüphesiz bilendir, hâkimdir. Kitâb verenlerden, Allah'a, âhiret gününe inanmayan, Allah'ın ve peygamberinin haram kıldığını haram saymayan, hak dinini din edinmeyenlerle, boyunlarını büküp kendi elleriyle cizye verene kadar savaşın.- *Yani işte Mekke ticaretinin kesilmesine bedel bu cizyeleri size gelecektir.*

e) İki Ehli Kitabın kötülüklerini ve uydurdukları yalanlarını anlatan Ayetler

İki Ehli Kitabın kötülüklerini ve uydurdukları yalanlarını anlatan Tevbe suresi 34-37. âyetlerle ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:²⁷⁷

﴿إِنَّ كَثِيرًا مِّنَ الْأَحْبَارِ وَالرُّهْبَانِ لَيَأْكُلُونَ أَمْوَالَ النَّاسِ بِالْبَاطِلِ وَيَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ اللَّهِ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا ينفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ﴾

-Hahamlar ve Rahiblerin coğu, insanların mallarını haksızlıkla yerler. Allah yolundan alıkoyarlar. Altın ve gümüşü biriktirip Allah yolunda sarf etmeyenlere can yakıcı bir azabı müjdele.

f) Nesi hakkında nazil olan ayetler

Nesi hakkında nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra nesi ve enda Arapların ihdas etmiş oldukları şeyleri zikr etti. Nesi. Allah Teâlâ'nın haram kıldığı ayların helâl kılınması ve haram aylardan Allah'ın helâl kıldığını da haram kılmaktır. Ve şöyle buyurdu:

﴿إِنَّ عِدَّةَ الشُّهُورِ عِنْدَ اللَّهِ اثْنَا عَشَرَ شَهْرًا فِي كِتَابِ اللَّهِ يَوْمَ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ مِنْهَا أَرْبَعَةٌ حُرُمٌ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ فَلَا تَظْلِمُوا فِيهِنَّ أَنْفُسَكُمْ﴾

-Allah'ın gökleri ve yeri yarattığı günkü yazgısında. Allah'a göre ayların sayısı on ikidir. Bunlardan dördü hürmetli aydır. Bu dosdoğru bir nizamdır. Öyleyse o aylar

²⁷⁷ 9/Tevbe 34-37.

içinde kendinize yazık etmeyin.-Yani onların haramını helâl ve helalini da haranı kılmayınız. Müşriklerin yaptığı gibi.

﴿إِنَّمَا النَّسِيءُ زِيَادَةٌ فِي الْكُفْرِ يُضَلُّ بِهِ الَّذِينَ كَفَرُوا يُحْلُونَهُ عَامًا وَيُخَرِّمُونَهُ عَامًا لِّيُتَوَاطُّوا عِدَّةَ مَا حَرَّمَ اللَّهُ فَيَحْلُلُوا مَا حَرَّمَ اللَّهُ زَيْنَ هُمْ سُوءُ أَعْمَالِهِمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ﴾

Ancak nesi; Yani onların yapmakta oldukları şey:

Sapıtmak için hürmetli ayların yerlerini değiştirip geciktirmek, küfürde gerçekten ileri gitmektir. İnkâr edenler, Allah'ın haram kıldığı ayların sayısına uydurmak için. Onu bir yıl haram, bir yıl helal sayıyor, böylece Allah'ın haram kıldığını helâl kılıyorlar. Kötü işleri kendilerine güzel göründü. Allah inkâr eden toplumu doğru yola erdirmez.²⁷⁸

g) Tebük savaşı hakkında

Tebük savaşı hakkında Tevbe suresi 38-41. ayetlerin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra Tebük savaşını ve Müslümanların üşengeçlik edip geri kalmalarını ve Resûlullah (s.a.v) onları Rumlarla cihad etmeğe çağırdığı zaman savaşı büyük gördüklerini ve münafıklardan, kendisine davet edildikleri cihada çağrıldıkları zaman münafıklık edenlerin nifakını sonra islamda ihdas ettikleri şeylerden üzerlerine ayıpladığı ve itâb ettiği şeyleri zikr etti ve şöyle buyurdu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَا لَكُمْ إِذَا قِيلَ لَكُمْ انْفِرُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَتَأْقُلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ أَرْضَيْتُمْ بِالْحَيَاةِ الدُّنْيَا مِنَ الْآخِرَةِ فَمَا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا قَلِيلٌ إِلَّا تَنْفِرُوا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيمًا وَيَسْتَبْدِلَ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوهُ شَيْئًا وَاللَّهُ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ﴾

Ey iman edenler! Ne oldunuz ki, size “Allah yolunda sefere çıkın” denilince, yere çakılıp kaldınız. Yoksa ahiretten vazgeçip dünya hayatını mı seçtiniz? Oysa ahirete göre dünya hayatının yararı, pek az bir şeydir.

Eğer Allah, yolunda sefere çıkmazsanız, sizi elem dolu bir azap ile cezalandırır ve yerinize sizden başka bir toplum getirir. Siz ise O'na hiçbir zarar veremezsiniz. Allah, her şeye hakkıyla gücü yetendir.

﴿إِلَّا تَنْصُرُوهُ فَقَدْ نَصَرَهُ اللَّهُ إِذْ أَخْرَجَهُ الَّذِينَ كَفَرُوا ثَانِيَ اثْنَيْنِ إِذْ هُمَا فِي الْغَارِ﴾

²⁷⁸ İbn-i Hişam aynı zamanda bu ayeti kerimeyi "Ebrehe Ve Kabe'yi Yıkma Hadisesi" hakkında zikretmektedir. Bkz. sayfa 72.

Muhammed'e yardım etmezseniz, bilin ki, İnkâr edenler onu Mekke'den çıkardıklarında mağarada bulunan iki kişiden biri olarak Allah ona yardım etmişti.

h) Ehl-i nifak hakkında nazil olan ayetler

Ehl-i nifak hakkında nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra Allah Teâlâ Tevbe suresi 42-48 ayetlerinde nifak ehlini zikrederek Peygamberi (s.a.v)'ine şöyle dedi:

﴿لَوْ كَانَ عَرَضًا قَرِيبًا وَسَفَرًا قَاصِدًا لَا تَبْغُوكَ وَلَكِنْ بَعَدَتْ عَلَيْهِمُ الشُّقَّةُ وَسَيَحْلِفُونَ بِاللَّهِ لَوِ اسْتَطَعْنَا لَخَرَجْنَا مَعَكُمْ يُهْلِكُونَ أَنْفُسَهُمْ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ﴾

Ey Muhammed: Kolay bir kazanç, normal bir yolculuk olsaydı sana uyarlardı, fakat çıkılacak yol onlara uzak geldi, kendilerini helak ederek, Gücümüz yetseydi sizinle beraber çıkardık, diye Allah'a yemin edeceklerdir. Allah onların yalancı olduğunu elbette biliyor. Yani onların güçleri yetiyordu.

﴿عَفَا اللَّهُ عَنْكَ لِمَ أَذْنَتْ لَهُمْ حَتَّى يَسَيِّرَ لَكَ الَّذِينَ صَدَقُوا وَتَعْلَمَ الْكَاذِبِينَ لَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ أَنْ يُجَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالْمُفْقِينَ إِنَّمَا يَسْتَأْذِنُكَ الَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَازْتَابَتْ قُلُوبُهُمْ فَهُمْ فِي رَيْبِهِمْ يَتَرَدَّدُونَ وَلَوْ أَرَادُوا الْخُرُوجَ لَأَعَدُّوا لَهُ عُدَّةً وَلَكِنْ كَرِهَ اللَّهُ انْبِعَاثَهُمْ فَثَبَّطَهُمْ وَقِيلَ اقْعُدُوا مَعَ الْقَاعِدِينَ لَوْ خَرَجُوا فِئَكُمْ مَا زَادُوكُمْ إِلَّا خَبَالًا وَلَا أُفْعَالًا خَلَّالَكُمْ يَنْعُونَكُمُ الْفِتْنَةَ وَفِئَكُمْ سَمَاعُونَ لَهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ﴾

Allah'a ve âhiret gününe iman edenler, mallarıyla ve canlarıyla cihad etmekten geri kalmak için senden izin istemezler. Allah, kendine karşı gelmekten sakınanları çok iyi bilendir.

Ancak Allah'a ve ahiret gününe inanmayan, kalpleri şüpheye düşüp kendileri de o şüphelerinin içinde bocalayan kimseler senden izin isterler.

Onlar eğer savaşa çıkmak isteselerdi, elbette bunun için bir hazırlık yaparlardı. Fakat Allah onların harekete geçmelerini istemedi de onları geri bıraktı ve onlara, “Oturun, oturan âcizlerle beraber” denildi.

Eğer onlar da sizin içinizde (sefere) çıksalardı, size bozgunculuktan başka bir katkıları olmayacak ve sizi fitneye düşürmek için aranızda koşturacaklardı. Aranızda onları dinleyecek kişiler de vardı. Allah, zalimleri hakkıyla bilendir.

Yine Nifak ehli hakkında nazil olan ayetler ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Resulüllah'tan izin isteyen eşraf şunlar idiler: Abdullah b. Übeyy b. Selûl ve Ced b. Kays vardı. Bunlar kavimleri içinde eşraf idiler. Allah'da onları bildiği için onunla birlikte çıkıp ona karşı askerlerini ifsad etmekten geri bıraktı. Resulüllah'ın askerleri içinde onlara muhabbet besleyen ve çağırdıkları şeyde onlara itaat edecek bir topluluk vardı. Çünkü onlar onların için de şerefli kişilerdi. Allah Tealâ da şöyle buyurdu:

﴿لَقَدْ ابْتَغُوا الْفِتْنَةَ مِنْ قَبْلُ وَقَلَّبُوا لَكَ الْأُمُورَ﴾

And olsun ki, daha önce de fitne koparmak istemişlerdi. Yani senden izin istemelerinden önce.

Sana karşı bir takım işler çeviriyorlardı.- Yani senin ashabının senden yardımlarını terk etmeleri ve seni kendi işinle baş başa bırakmak için

﴿حَتَّىٰ جَاءَ الْحَقُّ وَظَهَرَ أَمْرُ اللَّهِ وَهُمْ كَارِهُونَ وَمِنْهُمْ مَن يَقُولُ ائْذَنْ لِّي وَلَا تَفْتِنِّي أَلَا فِي الْفِتْنَةِ

سَقَطُوا﴾

Sonunda onlar istemedikleri halde hak ortaya çıktı. Allah'ın emri üstün geldi. Onlardan, Bana izin ver, beni fitneye düşürme diyen vardır. Bilin ki onlar zaten fitneye düşmüşler.

Bize zikr edildiğine göre bunu söyleyen kimse Beni Seleme'nin kardeşi Ced b. Kays'dır. Besulüllah (s.a.v) onu Rum'un (Bizans'ın) cihadına çağırdığı zaman böyle demişti. Sonra konu, Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar devam ediyor;

﴿لَوْ يَجِدُونَ مَلَجًا أَوْ مَغَارَاتٍ أَوْ مَدَحَاكًا لَّوَلَّوْا إِلَيْهِ وَهُمْ يَجْمَحُونَ وَمِنْهُمْ مَن يَلْمِزُكَ فِي

الصَّدَقَاتِ فَإِنْ أُعْطُوا مِنْهَا رَضُوا وَإِنْ لَمْ يُعْطُوا مِنْهَا إِذَا هُمْ يَسْتَخْطُونَ﴾

Bir sığınak veya mağara yahut girecek bir yer bulmuş olsalardı, çarçabuk oraya yönelirlerdi. Sadakalar hakkında sana dil uza tanlar vardır. Onlara verilirse hoşnut olurlar, verilmezse hemen öfkeleniverirler. Yani onların niyetleri rızaları ve gazapları ancak dünyaları içindir.

i) Sadaka erbabını anlatmak için Nazil Olan Ayetler

Sadaka erbabını anlatmak için Tevbe suresi 60.ayetinin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra sadakaların kimler için kimlere ait olduğunu beyân etti ve sadaka ehlinin isimlerini zikretti ve şöyle dedi:

﴿إِنَّمَا الصَّدَقَاتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَامِلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبُهُمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَارِمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَإِنَّ السَّبِيلَ فَرِيضَةٌ مِنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ﴾

Zekâtlar; Allah'tan bir farz olarak yoksullara, düşkünlere, onu toplayan memurlara. kalpleri Müslümanlığa ısındırılacaklara verilir. Kölelerin, borçluların, Allah yolunda olanların ve yolda kalanların uğrunda sarf edilir. Allah bilendir hakimdir.

Resulûllah'a eziyet veren kimseler hakkında Tevbe suresi 61-85.²⁷⁹ ayetlerinin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra onların hıyanetlerini ve Peygamber (s.a.v)'e eziyetlerini zikr etti ve şöyle dedi:

﴿وَمِنْهُمْ الَّذِينَ يُؤْذُونَ النَّبِيَّ وَيَقُولُونَ هُوَ أُذُنٌ قُلْ أُذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَيُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَرَحْمَةٌ لِلَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ رَسُولَ اللَّهِ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

İki yüzlülerin içinde O her şeye kulak kesiliyor diyerek peygamberi incitenler vardır.

De ki: O kulak. Allah'a inanan ve müminlerin menfaatine inanan, sizin için hayırlı olan içinizden inanan kimselere rahmet olan bir kulaktır. Allah'ın peygamberini incitenlere can yakıcı azap vardır.

işte o sözü söyleyen kimse Beni Amr b. Avf'ın kardeşi Nebtel b. Hârisdir. Bu âyet onun hakkında nazil oldu Bunun sebebi ise şudur: o şöyle diyordu:

Muhammed ancak bir kulaktır Kim ona bir şey konuşur haber verirse onu tasdik eder. Allah Teâlâ şöyle diyor:

﴿قُلْ أُذُنٌ خَيْرٌ لَكُمْ﴾

De ki: O sizin için hayırlı bir kulaktır. *Yani hayrı dinler ve onu tasdik eder.*

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ لَكُمْ لِيَرْضَوْكُمْ وَاللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَقُّ أَنْ يُرْضَوْهُ إِنْ كَانُوا مُؤْمِنِينَ﴾

Sizi hoşnut etmek için Allah'a yemin ederler. Eğer inanıyorlarsa Allah'ı ve peygamberini hoşnut etmeleri daha gereklidir. Sonra şöyle dedi:

²⁷⁹ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 141.

﴿وَلَيْنَ سَأَلْتَهُمْ لَيَقُولُنَّ إِنَّمَا كُنَّا نَخُوضُ وَنَلْعَبُ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنْتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ﴾

-Onlara soracak olursan. -Biz and olsun ki, eğlenip oynuyorduk» diyecekler De ki: Allah'a, ayetleriyle, peygamberiyle mi alay ediyordunuz?- Şu ayete kadar:

﴿إِنْ نَعْفُ عَنْ طَائِفَةٍ مِنْكُمْ نُعَذِّبْ طَائِفَةً﴾

İçinizden bir topluluğu affetsek bile. suçlarından ötürü bir topluluğa da azap ederiz.

Bu sözü söyleyen kimse, Beni Ümeyye b. Zayd'in kardeşi Vedie b. Sabit'tir Beni Amr b. Avf'dandır. Bana gelen habere göre af edilen kimse Beni Selime'nin halifi Muhaşşin b. Humeyyir el-Eşce'i idi. Bunun sebebi onun o münafıklardan dinlediği bir şeyi inkâr etmesidir. Münafıkların evsafını anlatan kıssa Allah Teala'nın şu kavline kadar varır.

﴿يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ يَخْلِفُونَ بِاللَّهِ مَا قَالُوا وَلَقَدْ قَالُوا كَلِمَةَ الْكُفْرِ وَكَفَرُوا بَعْدَ إِسْلَامِهِمْ وَهَتُّوا بِمَا لَمْ يَنَالُوا وَمَا نَعْمُوا إِلَّا أَنْ أَعْنَاهُمُ اللَّهُ وَرَسُولُهُ مِنْ فَضْلِهِ فَإِنْ يَتُوبُوا يَكُ خَيْرًا لَهُمْ وَإِنْ يَتَوَلَّوْا يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ عَذَابًا أَلِيمًا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَمَا لَهُمْ فِي الْأَرْضِ مِنْ وَلِيٍّ وَلَا نَصِيرٍ﴾

Ey peygamber! Kâfirlere ve münafıklara karşı cihad et ve onlara karşı çetin ol. Onların varacakları yer cehennemdir. Ne kötü bir varış yeridir orası!

Bir şey söylemediklerine dair Allah'a yemin ediyorlar. Hâlbuki o küfür sözünü söylediler ve (sözde) Müslüman olduktan sonra inkâr ettiler. Ayrıca başaramadıkları şeye (peygamberi öldürmeye) de yeltendiler. Sırf, Allah ve Resûlü kendi lütfu ile onları zengin kıldığı için intikam almaya kalktılar. Eğer tövbe ederlerse, kendileri için hayırlı olur. Şayet yüz çevirirlerse, Allah onları dünyada ve ahirette elem dolu bir azaba çarptıracaktır. Artık onlar için yeryüzünde ne bir dost, ne de bir yardımcı vardır.

Bunu söyleyen, Cülâs b. Süveyd b. Sâmit tir. Onun yanındaki bir adam onun bu sözünü Resulüllah'a ilettili. O adama Umeyr b. Sad denilir. O ise söylediğini inkâr etti ve söylemediğine dair Allah'a yemin etti. Onların hakkında Kur'an nazil olunca tövbe etti, o halinden sıyrıldı Bana gelen habere göre onun hali ve tövbesi güzel oldu.

Sonra Allah Teâlâ şöyle dedi:

﴿وَمِنْهُمْ مَنْ عَاهَدَ اللَّهُ لَيْنَ آتَانَا مِنْ فَضْلِهِ لَنَصَّدَّقَنَّ وَلَنَكُونَنَّ مِنَ الصَّالِحِينَ﴾

Aralarında -Allah bize bol nimetinden verecek olursa, and olsun ki sadaka vereceğiz ve iyilerden olacağız diye O'na and verenler vardır.- Onlardan Allah ile iddialaşanlar Salebe b. Hattab ile, Muattib b. Kuşeyr'dir. Bunlar Beni Ömer b. Avf'dandırılar.

Sonra şöyle dedi:

﴿الَّذِينَ يَلْمِزُونَ الْمُطَّوِّعِينَ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ فِي الصَّدَقَاتِ وَالَّذِينَ لَا يَجِدُونَ إِلَّا جُهْدَهُمْ فَيَسْخَرُونَ مِنْهُمْ سَخِرَ اللَّهُ مِنْهُمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾

Sadaka vermekte gönülden davranan müminlere dil uzatan ve ancak ellerinden geldiği kadar verebilenlerle alay eden kimselere bu davranışlarının cezasını. Allah verecektir; onlara can yakıcı azap vardır. Müminlerden sadaka vermekte gönülden davranan kimseler Abdurrahman b. Avf ve Asım b. Adiyy idiler. Bunlar Beni Acla'nın kardeşidirler. Bunun sebebi; Resulullah (s.a.v) sadaka vermeğe terğib ve teşvik etti. Abdurrahman b. Avf kalktı ve dört bin dirhem sadaka verdi. Asım b. Adiyy de kalktı, yüz vesk yük hurma sadaka verdi. Onlar ise onları alayvari bir işaretle şöyle dediler: Bu ancak riya içindir. Elinden geldiği kadar ancak sadaka veren ise Ebü Akildir- Bu Beni Üneyk'in kardeşidir. Bir sâ' tabak hurma getirdi ve onu sadakanın içine boşalttı. Bunun üzerine onlar buna gülüştüler ve şöyle dediler:²⁸⁰

﴿وَقَالُوا لَا تَنْفِرُوا فِي الْحَرِّ قُلْ نَارُ جَهَنَّمَ أَشَدُّ حَرًّا لَوْ كَانُوا يَفْقَهُونَ فَلْيَضْحَكُوا قَلِيلًا وَلْيَبْكِوْا كَثِيرًا بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ فَإِنْ رَجَعَكَ اللَّهُ إِلَى طَائِفَةٍ مِنْهُمْ فَاسْتَأْذَنُوكَ لِلْخُرُوجِ فَقُلْ لَنْ تَخْرُجُوا مَعِيَ أَبَدًا وَلَنْ تُقَاتِلُوا مَعِيَ عَدُوًّا إِنَّكُمْ رَضِيتُمْ بِالْقُعُودِ أَوَّلَ مَرَّةٍ فَاقْعُدُوا مَعَ الْخَالِفِينَ وَلَا تُضَلَّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَآثُورًا وَهُمْ فَاسِقُونَ وَلَا تُعْجِبَكَ أَمْوَالُهُمْ وَأَوْلَادُهُمْ﴾

Allah'ın Resûlüne karşı gelerek (sefere çıkmayıp) geri bırakılanlar, oturup kalmalarına sevindiler. Allah yolunda mallarıyla canlarıyla cihad etmek hoşlarına gitmedi ve “Bu sıcakta sefere çıkmayın” dediler. De ki: “Cehennem ateşi daha sıcaktır.” Keşke anlasalardı.

Artık kazandıklarının karşılığı olarak, az gülsünler, çok ağlasınlar.

Eğer (bundan böyle) Allah seni onlardan bir zümrenin yanına döndürür de, onlar (sefere) çıkmak için senden izin isterlerse, de ki: “Artık siz benimle birlikte

²⁸⁰ 9/Tevbe 81-85.

ebediyyen çıkmayacak ve benimle birlikte hiçbir düşmanla asla savaşmayacaksınız. Çünkü siz baştan yerinizde oturup kalmaya razı oldunuz. Şimdi de geri kalan (kadın ve çocuk)larla birlikte oturun.”

Onlardan ölen hiçbirine asla namaz kılma ve kabrinin başında durma. Çünkü onlar Allah’ı ve Resûlünü inkâr ettiler ve fasık olarak öldüler.

Onların malları ve evlatları seni imrendirmesin. Allah, bunlarla ancak, dünyada kendilerine azap etmeyi ve canlarının kâfir olarak çıkmasını istiyor.

j) Peygamber’in İbn-i Übeyy üzerine cenaze namazı kılması

Peygamber’in İbn-i Übeyy üzerine cenaze namazı kılması sebebiyle nazil olan âyetler ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak’tan o da Zühri. Ubeydullah b. Abdullah b, Utbe den o da İbn i Abbâs'dan naklen haber verdi ki o şöyle dedi.

İşittim ki Ömer b el-Hattab şöyle diyor; Abdullah b. Übeyy öldüğü zaman Resulullah (s.a.v) ona cenaze namazı kılmaya çağırıldı. O da kalkıp gitti. Onun başucunda namaz kılmayı murad eder olduğu halde durduğu zaman, yer değiştirdim ve onun göğsü hizasında durdum ve şöyle dedim:

— Yâ Resûlallah. Allah'ın düşmanı Abdullah b. Übeyy b. Selûl'e mi namaz kılıyorsun" ki o şu günde şöyle söyleyen şu günde de şöyle söyleyen kimsedir, onun günlerini sayıyordum. Resulullah (s.a.v) tebessüm ediyordu. Nihayet tekrarladığım zaman şöyle dedi:

— Ey Ömer geri dur çünkü ben muhayyer kıldım ve bunu seçtim. Bana denildi ki:

﴿اسْتَغْفِرْ لَهُمْ أَوْ لَا تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ إِنْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ سَبْعِينَ مَرَّةً فَلَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ ذَلِكَ بِأَنَّهُمْ

كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ﴾

-Ey Muhammed onların İster bağışlanmasını dile, İster dileme, birdir. Onlara yetmiş defa bağışlanma dilesen Allah onları bağışlayacaktır.- Şayet bilsem ki ben eğer yetmiş üzerine ziyâde edersem onun günahı bağışlanır elbette ziyâde ederdim.

Sonra Resulullah (s.a.v) onun üzerine cenaze namazını kıldı ve cenazesıyla birlikte yürüdü ve kabrinin başına gelip durdu ta defin işi bitene kadar. Bunun üzerine kendime ve Resulullah (s.a.v)'e karşı cüretime hayret ettim. Halbuki Allah ve Onun Resulü daha iyi bilir. Vallahi çok geçmedi ki: İşte şu iki ayet indi.

﴿وَلَا تُصَلِّ عَلَى أَحَدٍ مِنْهُمْ مَاتَ أَبَدًا وَلَا تَقُمْ عَلَى قَبْرِهِ إِنَّهُمْ كَفَرُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَمَاتُوا

وَهُمْ فَاسِقُونَ﴾

-Onlardan ölen kimsenin namazını sakın kılma, mezarı başında da durma! Çünkü onlar Allah'ı ve peygamberini inkâr ettiler, fasık olarak öldüler.²⁸¹ Resulüllah (s.a.v) de bundan sonra Allah Teâlâ kendi ruhunu kabz edinceye kadar hiçbir münafık üzerine cenaze namazı kılmadı.

k) İzin isteyenlerin hakkında

İzin isteyenlerin hakkında Tevbe suresi 86-96. ayetleri nazil oldu. ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:²⁸²

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَإِذَا أَنْزَلْتُ سُورَةً أَنْ آمِنُوا بِاللَّهِ وَجَاهِدُوا مَعَ رَسُولِهِ اسْتَأْذَنَكَ أُولُو الطَّوْلِ مِنْهُمْ وَقَالُوا ذَرْنَا نَكُنْ مَعَ الْقَاعِدِينَ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ لَكِنِ الرَّسُولُ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ جَاهِدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنْفُسِهِمْ وَأُولَئِكَ هُمُ الْخَيْرَاتُ وَأُولَئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ جَنَّاتٍ بَاطِنٍ مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ وَجَاءَ الْمُعَذَّبُونَ مِنَ الْأَغْرَابِ لِيُؤْذَنَ لَهُمْ وَقَعَدَ الَّذِينَ كَذَبُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ سَيُصِيبُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ لَيْسَ عَلَى الضُّعَفَاءِ وَلَا عَلَى الْمَرْضَى وَلَا عَلَى الَّذِينَ لَا يَجِدُونَ مَا يُنْفِقُونَ حَرَجٌ إِذَا نَصَحُوا لِلَّهِ وَرَسُولِهِ مَا عَلَى الْمُحْسِنِينَ مِنْ سَبِيلٍ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

“Allah’a iman edin ve Resûlü ile birlikte cihat edin” diye bir sûre indirildiğinde, onlardan servet sahibi olanlar, senden izin istediler ve “Bizi bırak da oturup kalanlarla birlikte olalım” dediler. Onlar geride kalan (kadın ve çocuk)larla birlikte olmaya razı oldular ve kalpleri mühürlendi. Artık onlar anlamazlar.

Fakat peygamber ve beraberindeki mü'minler, mallarıyla, canlarıyla cihat ettiler. Bütün hayırlar işte bunlarındır. İşte bunlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir.

Allah onlara, içinde ebedî kalacakları, içinden ırmaklar akan cennetler hazırlamıştır. İşte bu büyük başarıdır. Bedevîlerden mazeret ileri sürenler, kendilerine izin verilsin diye geldiler. Allah'a ve Resûlüne yalan söyleyenler ise (mazeret bile belirtmeden) oturup kaldılar. Onlardan kâfir olanlara elem dolu bir azap isabet edecektir.

²⁸¹ 9/Tevbe 84.

²⁸² 9/Tevbe 86-96.

Allah'a ve Resûlüne karşı sadık ve samimi oldukları takdirde, güçsüzlere, hastalara ve (seferde) harcayacakları bir şey bulamayanlara (sefere katılmadıkları için) bir günah yoktur. İyilikte bulunan kimselerin (kınanması) için de bir sebep yoktur. Allah, çok bağışlayandır, çok merhamet edendir.

Bana gelen habere göre. özür beyan edenler:

Beni Gıfar'dan bir topluluk idi. Hufaf b. Eyma b Rahaza onlardandır. Sonra kıssa, özür ehli için indi: Nihayet Allah Teâlâ'nın şu kavline kadar vardı:

﴿وَلَا عَلَى الَّذِينَ إِذَا مَا أَتَوْكَ لِتَحْمِلَهُمْ قُلْتَ لَا أَجِدُ مَا أَحْمِلُكُمْ عَلَيْهِ تَوَلَّوْا وَأَعْيَيْنُهُمْ تَفِيضٌ مِنَ الدَّمْعِ حَزَنًا أَلَّا يَجِدُوا مَا يُنْفِقُونَ﴾

Binek vermen için sana geldiklerinde, size binek bulamıyorum, dediğin zaman, sarf edecek bir şey bulamadıkları için üzüntüden gözyaşı dökerek geri dönenlere de sorumluluk yoktur. Savaşa gidemedikleri için çok ağlayanlar bunlardır.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿إِنَّمَا السَّبِيلُ عَلَى الَّذِينَ يَسْتَأْذِنُونَكَ وَهُمْ أَغْنِيَاءُ رَضُوا بِأَنْ يَكُونُوا مَعَ الْخَوَالِفِ وَطَبَعَ اللَّهُ عَلَى قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَعْلَمُونَ﴾

Sorumluluk ancak, zengin oldukları halde senden izin isteyen geride kalan kadınlarla bulunmaya razı olanlar ve Allah kalplerini mühürlemiş olduğu için bilmeyenlerdir.»

﴿فَأَعْرِضُوا عَنْهُمْ﴾

-Siz onlardan yüz çevirin. Allah Talanın şu kavline kadar

﴿فَإِنْ تَرَضُوا عَنْهُمْ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَرْضَىٰ عَنِ الْقَوْمِ الْفَاسِقِينَ﴾

-Siz onlardan hoşnut olsanız bile. Allah, yoldan çıkmış kimselerden razı olmaz.

1) Bedevilerden münafıklık yapanlar hakkında

Bedevilerden münafıklık yapanlar hakkında Tevbe suresi 98-99. ayetlerinin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Sonra bedevi Arapları ve onlardan münafıklık yapan kimseleri, Resulûllah (s.a.v)'i ve müminleri gözetlemelerini zikretti ve şöyle dedi.²⁸³

²⁸³ 9/Tevbe 98-99.

﴿وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ﴾

Bedevilerden Allah yolunda sarf ettiklerini angarya sayanlar.

﴿مَغْرَمًا وَيَتَرَبَّصُّ بِكُمُ الدَّوَائِرَ عَلَيْهِمْ دَائِرَةُ السَّوْءِ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ﴾

Ve sizin başınıza belalar gelmesini bekleyenler vardır. Belalar onlara olsun. Allah işitir ve bilir.

Sonra bedevilerden ehli ihlas ve ehli iman olanları zikretti ve şöyle buyurdu:

﴿وَمِنَ الْأَعْرَابِ مَنْ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَيَتَّخِذُ مَا يُنْفِقُ قُرْبَاتٍ عِنْدَ اللَّهِ وَصَلَوَاتِ الرَّسُولِ أَلَا إِنَّهَا قُرْبَةٌ لَهُمْ﴾

Bedevilerden, Allah'a ve âhiret gününe inanan, sarf ettiğini, Allah katında ibadet ve peygamberin dualarına nail olmağa vesile sayanlar da vardır. Bilin ki verdikleri onlar için ibadettir.

m) Muhacir ve Ensâr'ın öncüleri hakkında

Muhacir ve Ensâr'ın öncüleri hakkında Tevbe suresi 100-111. ayetlerinin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:²⁸⁴

Sonra Muhacirler ve Ensar'dan Önce geçenleri ve onların faziletlerini ve Allah'ın onlara vâd ettiği güzel sevabını zikr etti, sonra güzellikle onlara tabi olanları zikretti ve şöyle dedi:

﴿رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ﴾

Allah hoşnut olmuştur, onlar da Allah'tan hoşnutturlar. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَمِنَ حَوْلِكُمْ مِنَ الْأَعْرَابِ مُنَافِقُونَ وَمِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ مَرَدُوا عَلَى النَّفَاقِ﴾

Çevrenizdeki bedeviler içinde ikiyüzlüler ve Medineliler içinde de İkiyüzlülükte direnenler vardır. Yani münafıklıkta direndiler ve onun gayrından kaçındılar.

﴿سَنُعَذِّبُهُمْ مَرَّتَيْنِ﴾

Kendilerine iki defa azap edeceğiz. Onlara Allah Teâlâ'nın vâd ettiği azabı iki kattır.

²⁸⁴ 9/Tevbe 110-111.

Bana gelen habere göre onların azabı, İslamiyet'ten dolayı başlarına gelen durumdan onların üzülmeleridir ve İslam'ın beklenmedik muvaffakiyetine kızmalarıdır. Sonra kabirde çekecekleri azaptır. Sonra Ebi Cehennem ateşidir.

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَأَخْرَجُوا عَتَرَفُوا بِذُنُوبِهِمْ خَلَطُوا عَمَلًا صَالِحًا وَآخَرَ سَيِّئًا عَسَى اللَّهُ أَنْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ﴾

Savaştan geri kalanların bir kısmı da suçlarını itiraf ettiler. Onlar iyi işi kötüyle karıştırdılar. Allah'ın onların tövbesini kabul etmesi umulur. Çünkü O bağışlayandır, merhamet edendir.

Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَأَخْرَجُوا مُرَجُوزَ لَأَمْرِ اللَّهِ إِمَّا يُعَذِّبُهُمْ وَإِمَّا يَتُوبُ عَلَيْهِمْ﴾

Savaştan geri kalanların bir kısmının işi de Allah'ın buyruğuna kalmıştır. Allah onlara ya azap eder ya da tövbelerini kabul eder. Onlar ise durumları belli olsun diye geri bırakılan ve Resulullah (s.a.v)'in Allah'tan onların tövbelerinin kabulü gelinceye kadar tehir ettiği üç kişidir. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مَسْجِدًا ضِرَارًا﴾

Zarar vermek, inkâr etmek için bir mescid kurup... kıssasının sonuna kadar. Sonra Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

﴿إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُمْ بِأَنْ هُمْ الْجَنَّةَ﴾

Allah şüphesiz, Allah yolunda savaşıp öldüren ve öldürülen müminlerin canlarını ve mallarını cennete bedel olarak satın almıştır. Sonra sûre sonuna kadar Tebûk'te olan şeyleri anlattı.

Berâet sûresi Peygamber (s.a.v)'in zamanında ve ondan sonra Mübe'sire ile isimlendirilirdi. Çünkü o sûre onların sırlarını açığa vurmaktadır. Tebûk Resulullah (s.a.v)'in yaptığı gazvelerinin en sonuncusu idi.

8) Nasr (Fetih) sûresinin nazil olması Hakkında

Nasr (Fetih) sûresinin nazil olması ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resulûllah (s.a.v) Mekke'yi fethettiği ve Tebûk'dan işini bitirdiği, Sakif Müslüman olduğu ve beyat ettiği zaman ona her bir taraftan Arapların elçiler heyetleri geldiler. Übeyde haber verdi ki. Bu geliş H. dokuzuncu senede idi. Ve o sene, elçiler senesi diye isimlendiriliyordu.

Araplar Kureyş kabilesine bakarak islama girmekten durdular. Çünkü Kureyş onların önderi ve onların yol göstericisi, Beyti Haram'ın ehli ve İsmail b. İbrahim (s.a.v)'in öz çocukları idiler. Arap'ın önde gelenleri ise bunu yadırgamıyorlardı. Kureyş, Resulûllah (s.a.v) ile savaşmak için yegane dikilmiş kimselerdi. Ve onun muhalifi idiler. Mekke feth edildiği ve Kureyş ona yaklaştığı ve islam Kureyş'e boyun eğdirdiği ve Arap kendileri için Resulûllah (s.a.v) ile harp etmeğe ve ona düşmanlık etmeğe takatlerinin olmadığını bildikleri zaman; Allah (c.c)'nın dediği gibi, Allah'ın dinine bölük bölük girdiler her bir taraftan ona geliyorlardı. Allah Teâlâ Peygamberi (s.a.v)e Nasr suresinin 1-3 ayetlerini inzal buyurdu:

﴿إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا﴾

Allah'ın yardımı ve fetih geldiği ve insanları Allah'ın dinine bölük bölük girerken gördüğün zaman Rabbi'nin hamdiyle teşbih et (Onun noksan sıfatlardan beri olduğunu överek an) ve ondan mağfiret dile, çünkü O. tövbe edenlerin tövbelerini kabul edendir.- Yani Allah'a, senin dinini izhar edip galip çıkarmasına karşılık hamd et ve ondan af dile. Çünkü O tövbeyi kabul edicidir.

9) Amir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays'ın Kıssası

Amir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays'ın Kıssası ile ilgili İbn-i Hişam şöyle dedi:

Resulullah (s.a.v)'e beni Âmir'in elçilik heyeti geldiler. Onların içinde Amir b. Tufeyl ve Erbed b. Kays b. Ceze b. Halid b. Cafer ve Cebbar b. Selma b. Malik b. Cafer vardı. İşte bu üçü kavmin reisleri ve onların şeytanları idiler.

Resule ğadr için Amir'in tedbiri.

Allah düşmanı Amir b. Tufeyl Resulullah (s.a.v)'in yanına geldi. Ona ğadr ve hainlik etmeyi murat ediyordu. Onun kavmi ona şöyle demişti.

Ey Amir, insanlar Müslüman olmuşlardır. O halde sen de Müslüman ol.

Dedi ki:

Vallahi cehd etmiştim ki Arap benim peşime gelinceye kadar durmayayım. Ben mi Kureyşli genç peşine gideceğim. Sonra Erbed'e şöyle dedi.

Adamın yanına geldiğimiz zaman ben onun yüzünü senden meşgul ederim. Bunu yaptığımız adam onu kılıç ile katlet.

Resulullah (s.a.v)'in yanına geldikleri zaman Amir b. Tufeyl şöyle dedi:

Ey Muhammed gel seninle yalnızca konuşalım.

Dedi ki:

Hayır vallahi Allah'ın bir olduğuna iman etmedikçe seninle yalnızca konuşmam.

Dedi ki:

Ya Muhammed gel seninle yalnızca konuşalım.

Onunla konuşmaya ve Erbed'den ona emrettiği şeyi yapmasını bekleye başladı.

Erbed bir şey tercih edemedi. Dedi ki:

Amir Erbed'in bir şey yapmadığını görünce şöyle dedi:

Ey Muhammed gel seninle yalnızca konuşalım.

Dedi ki:

Hayır, Allah'ın hiçbir ortağının olmadığına iman edinceye kadar yapmam.

Resulullah (s.a.v) ona karşı rıza göstermeyince şöyle dedi:

— İşte vallahi elbette burayı sana karşı atlılarla ve piyadelerle dolduracağım.

Geri döndüğü zaman Resulullah (s.a.v) şöyle dedi:

— Ey Allah'ım beni Amir b Tufeylden koru.

Resulullah (s.a.v) in yanından çıktıklarında Amir Erbed'e şöyle dedi:

— Yazık sana ey Erbed! Sana emr etmiş olduğum şey nerede kaldı? Vallahi yer yüzünde bana göre senden daha korkunç bir adam yoktu. Allah'a yemin ederim ki bu günden sonra artık asla senden korkmayacağım. Dedi ki:

— Sana hiç aldırış etmem! Bana acele etme. Vallahi onun yapacağına dair bana emr ettiğin şeyi her yapmak istediğimde ancak benimle onun arasına sen giriyordun, öyle ki senden başka bir şey göremez oldum, kılıçla sana mı vursa idim?

Resulün Amire bedduasıyla Âmirin ölmesi

Beldelerine dönerek yola çıktılar, nihayet yolun bir yerinde oldukları zaman Allah Amir b Tufeylin üzerine boğazına veba gön derdi ve Allah onu Beni Selûlden bir kadının evinde katletti Ve şöyle demeğe başladı.

Ey Benî Amir, Beni Selûlden bir kadının evinde Bekr'e genç deveydi isabet eden gудde gibi öldürücü hastalıkla mı öleceksin!

Erbed'in yıldırım çarpmasıyla ölmesi onun ve Amirin hakkında nazil olan ayet.

İbn-i İshak şöyle dedi:

Sonra onun arkadaşları onu gömüp gizledikleri zaman yola çıktılar ve dağınık vaziyette Beni Âmirin yurduna geldiler Geldikleri zaman kavimleri onlara geldiler ve şöyle dediler:

— Ey Erbed sen ne yaptın? Dedi ki:

— Vallahi hiçbir şey yapmadım. Bizi bir şeye ibadet etmeğe çağırdı, şimdi onun benim yanımda olmasını ve ona ok atıp onu katletmeyi çok isterdim.

Bu sözünü söyledikten bir gün veya iki gün sonra eşine gitmek için bir erkek devesiyle birlikte yola çıktı ve Allah Teâlâ onun ve erkek devesi üzerine bir yıldırım gönderdi. Yıldırım o ikisini yaktı. Erbed b. Kays, Lebid b. Rebie'nin ana bir kardeşi idi.

İbn-i Hişâm şöyle dedi: Zeyd b. Eşlem Atâ b. Yesâr'dan naklen, o da İbn-i Abbâs'dan naklen zikretti ki o şöyle dedi: Allah (c.c) Âmir ve Erbed hakkında R'ad suresi 8-13. ayetlerin de şöyle dedi:

﴿اللَّهُ يَعْلَمُ مَا تَحْمِلُ كُلُّ أُنْثَىٰ وَمَا تَغِيصُ الْأَرْحَامُ وَمَا تَزْدَادُ﴾

-Allah her kadının batnında yüklendiğini ve rahimlerin eksilttiğini ve artırdığını bilir.» Şu kavline kadar:

﴿وَمَا هُمْ مِنْ دُونِهِ مِنْ وَالٍ﴾

Ondan başka onlar için hiçbir otoriter yoktur.²⁸⁵

Dedi ki: Muakkibat, meleklerdir. Allah'ın emriyle Muhammed korurlar. Sonra Erbed'i ve onu kendisiyle katlettiği şeyi zikretti ve şöyle dedi:

﴿وَيُرْسِلُ الصَّوَاعِقَ فَيُصِيبُ بِهَا مَنْ يَشَاءُ وَهُمْ يُجَادِلُونَ فِي اللَّهِ وَهُوَ شَدِيدُ الْحَالِ﴾

Allah, her dişinin neye gebe olduğunu, rahimlerin artırdığı şeyi ve eksilttiği şeyi bilir. Her şey O'nun katında bir ölçü iledir.

²⁸⁵ 13/Rad 8-13.

Beni Haris b. Kab'ın, Halid b. Velid'in eliyle Müslüman olmaları ve o, elçilerin Resulullah'ın yanına gelmeleri ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resulullah (s.a.v)'e geldikleri ve onları gördüğü zaman şöyle dedi:

— Kimlerdir bu cemaat sanki onlar Hind adamlarına benziyorlar.

Denildi ki:

— Yâ Resûlallah onlar Beni Haris b. Kâb'ın adamlarıdır! Resulullah (s.a.v)'in yanında durdukları zaman ona selam verdiler ve şöyle dediler:

— Şahadet ederiz ki. sen muhakkak Allah Resulüsün, ve şahadet ederiz ki, Allah'tan başka ibadete layık hiçbir mabûd yoktur

Resulullah (s.a.v) de şöyle dedi:

— Ve ben dahi şehâdet ederim ki, Allah'tan başka ibadete layık hiçbir ilah yoktur ve ben Allah'ın resulüyüm.

Sonra Resulullah (s.a.v) şöyle dedi:

— Men edildikleri zaman ilerleyenler sizler mi idiniz?

Onlar ise sükût ettiler ve onlardan hiçbirisi cevap vermedi. Sonra o sözü ikinci kere tekrar etti ve yine onlardan hiçbir kimse cevap vermedi. Sonra üçüncü kere tekrar etti ve onlardan hiçbir kimse cevap vermedi. Sonra o sözü dördüncü kere iade etti. Bunun üzerine Yezid b. Abdul Medân şöyle dedi:

— Evet Yâ Resûlallah, men edildikleri zaman öne geçenler bizlerdik.

Bunu dört kere söyledi. Bunun üzerine Resulullah (s.a.v) şöyle dedi:

— Şayet Halid bana sizin Müslüman olduğunuzu ve savaşmadığınızı yazmamış olsaydı elbette sizin başlarınızı ayaklarınızın altına atardım.

Bunun üzerine Yezid b. Abdul Medân şöyle dedi:

— Ama vallahi biz ne sana hamd ederiz, ne de Hâlid'e. Dedi ki:

— O hâlde kime hamd edersiniz?

Dediler ki:

— Yâ Resûlallah bizi seninle hidâyete erdiren Allah (c.c) hamd ediyoruz.

Dedi ki:

— Doğru söylediniz

Sonra Resulullah (s.a.v) şöyle dedi:

— Câhiliyette sizinle savaşan kimselere ne ile galib oluyordunuz? Dediler ki;

— Hiçbir kimseye galib olmazdık. Dedi ki:

— Evet sizinle savaşanlara galip olurdunuz.

Dediler ki:

— Yâ Resûlallah bizimle savaşanlara galib olurduk, şöyle ki; Biz toplanırdık ve dağılmazdık ve hiç bir kimseye zulmetmekle başlamazdık.

Dedi ki:

— Doğru söylediniz.

Resulûllah (s.a.v) Beni Haris b Kâbın üzerine Kays b. Husayn'ı emir kıldı.

Beni Harisin elçiler heyeti kavimlerine Şevvalin kalan kısmında veya Zilkâde'nin başında döndüler ve kavimlerine dönmelerinden sonra ancak dört ay kaldılar ki Resulûllah (s.a.v) vefat etti. Allah ona rahmet etsin onu mübarek kılsın, ondan râzı olsun ve ona inam ve ihsan etsin.

Resulûllah'ın Amr b. Hazm'i ahdiyle onlara göndermesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İşhak'tan naklederek şöyle dedi:

Onların elçiler heyeti geri döndükten sonra, Resulûllah (s.a.v) onlara Amr b Hazmı gönderdi ki onlara dini bilgiler öğretsin ve onlara sünneti ve islamın esaslarını öğretsin ve onlardan sadakalarını alsın. Ona bir mektup yazdı ki o mektupta onun taahhüdüyle geldiğini ve şu emirleri yazdı:

بسم الله الرحمن الرحيم

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla: Bu. Allah'dan ve Resulünden bir sözleşmedir. Ey iman eden kimseler akitleri yerine getiriniz! Bu Muhammed Resulûllah'dan; Amr b. Hazm'e. onun Yemene gönderdiği zaman, bir ahiddir — sözleşmedir. Ona bütün işlerinde Allah'tan sakınmasını emretti. Çünkü Allah ittika eden sakınan ve ihsan edenlerle beraberdir. Ve ona hakkiyle amel etmesini Allah'ın ona emr ettiği gibi emretti. Ve insanları hayır İle müjdele meşini ve onlara onunla emretmesini ve insanlara Kur'an'ı öğretmesini ve onda onları fakihleştirmesini ve insanları sakındırmasını ve hiçbir insanın Kur'an'a başkaca dokunmayıp ancak temiz olduğu halde dokunabileceğini ve insanlara kendileri için olanı ve kendi aleyhlerine olan şeyleri haber vermesini ve insanlara hakta yumuşak davranmasını ve zulüm ettiklerinde onların üzerine şiddetli davranmasını emretti. Çünkü Allah zulmü sevmez ve ondan nehy eder ve şöyle buyurur:

Bilmiş olunsun ki, Allah'ın laneti zalimlerin üzerinedir.- İnsanları cennet ile ve onun ameliyle müjdelemesini ve cehennem ile ve onun âmeliyle korkutmasını, insanların dinde anlama ve kavramaya geçinceye kadar, onları alıştırmasını ve insanlara haccın esaslarını, onun sünnetini ve farizasını ve Allah'ın emrettiği şeyleri, büyük haccı —ki bu büyük haccdır— ve küçük haccı —ki bu umredir— öğretmesini emr etti. İnsanları küçük tek bir elbise içinde namaz kılmaktan nehy etmesini emr etti; ancak iki ucu omzuna katlanacak şekilde bir elbise ile olması müstesnadır. İnsanları ayıp yerlerinin göğē dikilecek şekilde bir tek elbise içinde oturup dizlerini yukarı dikmesinden nehy etmesini ve başının tüylerini ensesinde toplamasını nehy etmesini ve insanlar arasında harp olduğu zaman kabilelere ve aşiretlere çağırmaktan nehy etmesini emretti. Allah'a ortak koşmadan onların dualarının Allah (c.c)'e, olmasını emretti. Kim Allah'a dua etmezse ve kabilelerden ve aşiretlerden istese; onların dualarının yalnızca Allah'a olmasına kadar, boyunlarının kesilmesini emretti, İnsanlara abdestlerini alırken tam almalarını ve yüzlerini tam yıkamalarını ve ellerini dirseklerine kadar, ayaklarını da topuklarına kadar yıkamalarını, başlarını mesh etmelerini emretti. Nitekim Allah onlara böyle emreder.

Namazı vaktinde kılmalarını rükû sücûd ve huşularını tam yapmalarını, sabah namazını gecenin son karanlığının akabinde kılmayı, öğle namazını güneş meylettiği zaman gündüzün ortasında, sıcağın en şiddetli olduğu zamanda kılmayı, ikinci namazını güneş yerde geri dönerken, akşam namazını gece gelirken kılıp, gökte yıldızların belirmesine kadar onu tehir etmemeyi, yatsı namazını gecenin evvelinde kılmayı, cuma için nida edildiği zaman cumaya say etmeyi emretti. Cumaya gitmeden önce yıkanmayı emretti.

Ganimetlerden Allah'ın beşte bir payını almasını ve müminlerin özeline akardan (yani araziden) sadakada farz kılınan şeyi almasını emretti. Bu akar suyun ve yağmur suyunun suladığı yerden ondabir. kova ile sulanan yerden çıkana onda birin yarısı (yani yirmide bir) ve her on devede iki koyun, her yirmi devede dört koyun ve her kırk sığırdı bir sığır ve her otuz sığırdı iki yaşına girmiş erkek veya dişi bir buzağı ve her kırk davardan bir davar lâzım gelir. Bu hayvanların sadakası lâzım gelmesi için sâime olmaları (yani senenin altı ayından fazlasını dışarıda otlamaları) şart kılınır. Bunlar Allah'ın müminler üzerine farz kıldığı farizasıdır. Kim bir hayır ziyâde ederse o onun için daha hayırlıdır. Yahudi veya nasraniden bir kimse kendinden hâlis bir islamiyetle müslüman olsa ve islam dini ile dinlense o müminlerdendir.

Onlara olan ona da vardır. Onların üzerinde olan bir şey onun da üzerinedir. Kim nasraniyeti veya yahûdiliği üzere olursa o kimse Nasranilikten ve Yahudilikten döndürülmez ve erkek olsun kadın olsun, hür olsun köle olsun her bülûğ Çağına ermiş kimsenin üzerine tam bir dinar (dirhemlerle ölçüldüğünde) veya elbiselerce onun karşılığı lazım gelir.

Kim bunları eda ederse onun için Allah'ın zimmeti ve resulünün zimmeti (yani onların ahidleri vardır.) Kim bunları vermezse o, Allah'ın ve resulünün ve müminlerin hepsinin düşmanıdır.

İbn-i Ebi Hedred'in İdm batnındaki gazvesi ve Âmir b. el-Ezbat el Eşcei'nin katli edilmesi

(İbn-i Ebi Hedred ve onun arkadaşlarının İdm batnındaki gazvesi Mekke Fethinden önce olmuş idi.)

İbn-i Azbet'in katledilmesi ve onun hakkında inen âyetle ilgili İbn-i Hişam--İbn-i İshâk'tan, o da Yezid b. Abdullah b. Kusayt Kaka b. Abdullah b. Ebi Hedred'den naklen, o babası Abdullah b. Ebi Hedred'den naklen haber verdi ki o şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) bizi Müslümanlardan bir topluluk içinde İdm'a gönderdi. O topluluk içinde Ebu Katâde el-Hâris b. Ribî ve Muhallim b. Cessâme b. Kays vardı. Biz çıktık ve İdm batnında olduğumuz zaman bize Âmir b el Ezbat el Eşcei her işte kullandığı bir devesinin üzerinde rastladı. Onun az bir eşyası ve bir süt kabı vardı. Bize rastladığı zaman bize İslâm selâmıyla selam verdi. Biz de kendimizi tutup ona dokunmadık. "Muhallim b. Cessâme onun üzerine saldırdı Daha evvel ikisi arasında geçen bir hâdiseden ötürü onu katletti, onun devesini aldı ve onun eşyasını da aldı.

Resûlullah (s.a.v)'e geldiğimiz ve ona bu haberi verdiğimiz zaman bizim hakkımızda nisa suresi 94. âyeti inzal oldu:

﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا صَرَبْتُمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَتَبَيَّنُوا وَلَا تَقُولُوا لِمَنْ أَلْقَى إِلَيْكُمُ السَّلَامَ لَسْتَ مُؤْمِنًا تَبْتَغُونَ عَرَضَ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا فَعِنْدَ اللَّهِ مَغَازِمٌ كَثِيرَةٌ كَذَلِكَ كُنْتُمْ مِنْ قَبْلُ فَمَنَّ اللَّهُ عَلَيْكُمْ فَتَبَيَّنُوا إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرًا﴾

Ey iman edenler! Allah yolunda sefere çıktığınız zaman, gerekli araştırmayı yapın. Size selâm veren kimseye, dünya hayatının geçici menfaatine (ganimete) göz dikerek, “Sen mü’min değilsin” demeyin. Allah katında pek çok ganimetler vardır. Daha önce siz de öyle idiniz de Allah size lütufta bulundu (Müslüman oldunuz). Onun için iyice araştırın. Çünkü Allah, yaptıklarınızdan hakkıyla haberdardır.

10) Resulullah (s.a.v)'in Hanımları

a) Zeyneb bint-i Caş ile evlenmesi

Zeyneb bint-i Caş ile evlenmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resûlullah (s.a.v) Caş b. Riâb'ın kızı Zeyneb el-Esediye ile evlendi. Onu Resûlullah (s.a.v)'e kardeşi Ebû Ahmed b. Caş nikahladı. Resûlullah (s.a.v) ona dört yüz dirhem mehir kıldı. Ondan önce de Zeyd b. Hârise'de idi. Bu Zeyd. Resûlullah (s.a.v) in azatlısıdır. Onun hakkında Allah Tebâreke ve Teâlâ Ahzap suresinin 37. ayetini indirdi.

﴿فَلَمَّا قَضَى زَيْدٌ مِنْهَا وَطَرًا زَوَّجْنَا كَهَا﴾

Sonunda Zeyd eşiyle ilgisini kestiğinde onu seninle evlendirdik ki.

b) Meymûne ile evlenmesi

Meymûne ile evlenmesi ile ilgili İbn-i Hişam→İbn-i İshak'tan naklederek şöyle dedi:

Resulûllah (s.a.v) Haris b. Hazn b. Bahir b. Hüzem b. Ruveybe b. Abdullah b. Hilâl b. Amir b. Şaşaanın kızı Meymûne ile evlendi. Onu ona Abbâs b. Ahdulmuttalib nikahladı. Abbâs Resulûllah (s.a.v) yerine onun mehrini dört yüz dirhem kıldı Ondan önce Ebû Rühm b. Abduluzzâ b. Ebi Kays b. Abd-i Vüdd b. Naer b. Mâlik b. Hisl b. Amir b. Luayy'da idi. Kendisini Peygamber (s.a.v)'e hibe eden kadın olduğu söylenir. Bunun sebebi de: Peygamber (s.a.v) ona dünürçülük yapmak için ona vardığında o binek devesinin üzerinde idi. O da deve ve onun üzerindeki Allah ve Resulü içindir» dedi. Bunun üzerine Allah Tebâreke ve Teâlâ Ahzap suresi 50. âyetini indirdi.

﴿وَأَمْرًا مِّنْهُ أَنْ وَهَبْتُ نَفْسَهَا لِلنَّبِيِّ إِنْ أَرَادَ النَّبِيُّ أَنْ يَسْتَنْكِحَهَا خَالِصَةً لَّكَ مِنْ دُونِ الْمُؤْمِنِينَ﴾

Ve peygamber nikâhlanmayı dilediği takdirde, —sırf sana mahsus olmak üzere— kendisinin mehrini peygambere hibe eden mümin kadını almanı helal kılmışızdır.²⁸⁶

Denilir ki: kendisini Peygamber (s.a.v)'e hibe eden kadın, Zeyneb binti Caş'dır. Ümm-ü Şerik'in olduğu da söylenir. Ümm-ü Şerik Gaziyye binti Câbir b. Vehb'dir. Beni Münkiz b. Amr b. Mais b. Amir b. Luayy'dendir. Bir rivayette o kadın Beni Sâme b. Luayy'in karısıdır. Resulüllah (s.a.v) onunla evlenmeyi erteledi.

²⁸⁶ 33/Ahzab 50

11) Peygamber Efendimizin Vefatı

a) Resulullah (s.a.v) Vefatından Sonra Ebu Bekrin Tutumu

﴿وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِنْ قَبْلِهِ الرُّسُلُ أَفَإِنْ مَاتَ أَوْ قُتِلَ انْقَلَبْتُمْ عَلَى أَعْقَابِكُمْ وَمَنْ يَنْقَلِبْ عَلَى عَقْبَيْهِ فَلَنْ يَضُرَّ اللَّهَ شَيْئًا وَسَيَجْزِي اللَّهُ الشَّاكِرِينَ﴾

Hiçbir kimse Allah'ın izni olmadan ölmez. Ölüm belirli bir süreye göre yazılmıştır. Kim dünya menfaatini isterse, kendisine ondan verilir. Kim de ahiret mükâfatını isterse, ona da ondan verilir. Biz şükredenleri mükâfatlandıracağız.²⁸⁷

b) Ebu Bekir ve Ömer, Sakifeye (gölgelik) giderlerken yolda onlarla karşılaşan iki Adamın Tanıtılması

﴿لَا تَقُمْ فِيهِ أَبَدًا لِمَسْجِدٍ أُسِّسَ عَلَى التَّقْوَى مِنْ أَوَّلِ يَوْمٍ أَحَقُّ أَنْ تَقُومَ فِيهِ فِيهِ رِجَالٌ يُحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ﴾

Savaştan geri kalan üç kişinin de tövbelerini kabul etti. Yeryüzü bütün genişliğine rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları da kendilerini sıktıkça sıkılmış, böylece Allah'(ın azabın)dan yine O'na sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı. Sonra (eski hâllerine) dönsünler diye, onların tövbelerini de kabul etti. Şüphesiz Allah, tövbeyi çok kabul eden ve çok merhamet edendir.

12) Umumi Beyat Sırasında Ebû Bekir'in hutbesi

Ebû Bekr de konuştu ve Allah'a hamd etti ve Ona, ehli olduğu şeyle senada bulundu, O'nu övdü. Sonra şöyle dedi:

— Amma ba'd, Ey insanlar! Ben sizin üzerinize veli kıldım, hâlbuki sizin en hayırlınız değilim. Eğer iyilik yaparsam bana yardımcı olunuz. Eğer kötülük yaparsam beni doğrultunuz, Doğruluk emanettir, yalan hıyanettir. Zaifiniz hakkını alıncaya kadar bana göre kuvvetlidir. Kuvvetliniz de inşaallah hakkı ondan alıncaya kadar zayıftır. Bir kavm Allah yolunda cihâdı terk etmez ki Allah onlara zillet boyunduruğunu vurmasın. Şimdiye kadar hiçbir kavimde fahişelik yaygınlaşmamıştır ki Allah onlara belayı umumileştirmesin. Allah ve Resulüne itaat ettiğim müddetçe bana itaat ediniz. Allah ve Resulüne isyan ettiğim zaman bana itaat etmeniz gerekmez. Namazınıza kalkınız. Allah sizi bağışlasın.

²⁸⁷ Bkz. "es-Siretü'n-Nebeviyye'de tefsir rivayetleri" sayfa 250.

Hüseyin b Abdullah İkrime'den, o da İbn-i Abbâs'dan naklen bana haber verdi ki o şöyle dedi:

Vallahi ben Ömer'in hilâfetinde onunla birlikte yürüyordum. O bir haceti için gidiyordu. Elinde ise bir tura vardı. Benden gayrı onunla birlikte kimse yoklu. Dedi ki:

— O kendi kendine konuşuyor ve bacaklarına turasıyla vuruyordu. Dedi ki;

Bana baktı ve şöyle dedi:

— Ey ibn-i Abbâs Resûlullah (s.a.v) vefat ettiği zaman, konuştuğum konuşmaya beni sürükleyen ne idi biliyor musun?

Dedim ki:

— Ey Emirü'l-Müminin bilmiyorum, sen daha iyisini bilirsin. Dedi ki:

— Vallahi beni buna sürükleyen, ancak işte Bakara suresi 143. âyetini okuyor olmamdır:

﴿وَكَذَلِكَ جَعَلْنَاكُمْ أُمَّةً وَسَطًا لِتَكُونُوا شُهَدَاءَ عَلَى النَّاسِ وَيَكُونَ الرَّسُولُ عَلَيْكُمْ شَهِيدًا﴾

Böylece sizi insanlara şahit ve örnek olmanız ve Resulün de size şahit ve örnek olması için tam ortada bulunan bir ümmet kıldık.» Vallahi biliyordum ki; Resûlullah (s.a.v) ümmetinin içinde kalacaktır, ümmetine son amelleriyle rehber olacak. And olsun ki beni işte dediğim şeye sürükleyen şey odur.²⁸⁸

Gerek İbn-i Hişam ve gerekse İbn-i İshak'a göre son nastır.

²⁸⁸ 2/Bakara 143.

S O N U Ç

Aslında bir siyer kitabı olan es-Sîre içinde, tefsir ilminin birkaç alanıyla ilgili azımsanmayacak ölçüde malzeme bulunmaktadır. Bu husus, diğer ilim dalları için de geçerlidir. İlk döneme ait eserlerin farklı açılardan okunması, hem İslâmî ilimler tarihinin doğuş ve gelişiminin tespiti, hem de bu ilimlerin kaynaklarının artması bakımından önem arz etmektedir.

İlk dönemlerde dağınık veriler halinde bulunan bilgiler zamanla bir araya toplanmış ve müstakil eserler meydana getirilmiştir. İbn-i Hişam gibi oldukça erken dönem bir müellifin eserinde de, İslami ilimlerin birçok alanına hitap edecek bilgiler bulmak mümkündür.

Bu çalışmada; ilk dönem siyer müelliflerinden olan, ibn-i Hişam'ın, ibn-i İshak'ın eserini esas alarak yazdığı ve Siretü ibn-i Hişam adı ile tanınan es-Siretü'n-Nebeviyye'si, tefsir rivayetleri açısından incelendi ve bir hayli istifade edildi.

İbn Hişâm eserin çok geniş olmasını istemediği için Kur'an'da temas edilmeyen ve Hz. Peygamber'le ilgisi olmayan bir takım konuları eserden çıkartmıştır. Pek tanınmayan şairlerin şiirlerini, nezaket dışı bazı ifadeleri esere almamıştır. Bazı şiirlerin dilini ve veznini düzelmiştir. Bazı şiirlerin, nispet edilen şahıslara ait olmadığını belirtmiş ve bunların kimlere ait olduğu hakkında bilgi vermiştir. Şiirlerde kastedilen kişilerin isimlerini açıklamıştır. Anlattığı konularla alakalı, nâzil olmuş âyetleri zikretmiş, Eserde yer alan âyet, hadis ve şiirlerdeki garip kelimeleri açıklamıştır. Bunu yaparken, mümkün oldukça, şiirlerden istifade etmiştir. Bazı kelime ve isimlerin okunuşlarını belirtmiş, sözlük anlamlarına ve terim anlamı denilebilecek tarzdaki, Arap'lar tarafından kullanılan manalarına değinmiştir. Bazı şahısların nesep ve kabileleriyle ilgili çok detaylı bilgiler vermiştir. İbn-i Hişam ile İbn-i İshak'ın ortak özellikleri ikisinde ilk nas olarak Sebe suresinin 15-16. ayetlerini, son nas olarakta Bakara suresinin 143. ayetini zikretmeleridir.

Konulu tefsir olarak ele aldığımızda bunu en iyi gerçekleştirenlerden biride şüphesiz İbn-i Hişam'dır. O, Yahudileri, Hıristiyanları, Bedir ve Uhud savaşlarını anlatırken, çeşitli surelerdeki ilgili bazı ayetleri, mushaftaki sıraya göre, Bakara'dan sona doğru açıklamaktadır. Örneğin, Kur'ân'ın ne zaman indirildiği konusunu yorumlarken Bakara 2/185, Kadr 97/1-5 ve Duhân 44/1-5 ayetlerini topluca zikretmektedir. Bu konuyu daha iyi anlatan başka bir örnek ise; yazarın Kur'ân'da yahudi ve münafıklarla ilgili Bakara, Âl-i İmrân, Nisâ, Mâide, En'âm, A'râf ve Tevbe surelerinin bazı ayetlerini bir araya getirip bunları açıklamasıdır.

İbn-i Hişam'ın eseri, Peygamber'imizin (s.a.v.) hayatını konu edindiği için, o, Kur'ân ayetlerini nüzûl sırasına göre tefsir etmiştir. Hz. Peygamber'e (s.a.v.) ilk inen ayetlerin, Alak suresinin ilk beş ayeti olduğunu söylemektedir. Ancak bu ayetlerin izahı sadedinde bir şey dememektedir. Onun ilk tefsir ettiği sure, vahyin üç yıl kesilmesinden sonra ilk inen sure olan Duhâ suresidir. İbn-i Hişam kitabında en son zikredip tefsir etmediği ayet ise; Nisâ 4/94. ayettir.

Tefsir rivayetlerini değerlendirirken ayetlerin tefsirinde kullanılmayan, dört cildin çoğunu teşkil eden kelime açıklamaları, beytler/şiiirler ve senetler vb. konular bu yaptığımız çalışmada eserden çıkartılarak okuyucuya daha sade bir siyer tarihi sunulmak istenmiştir. Ayrıca böylesi bir eserin okutulması gereken kurumlarda ders kitabı olarak okutulması kanaatindeyim.

Ek olarak İbn-i Hişam'ın asıl kaynağı olması bakımından İbn-i İshak'ın "Sîret'i Rasûlillâh"ı ile İbn-i Hişam'ın "es-Siretun-Nebeviyye"sini mukayese ederek çalışma tamamlanmıştır.

Ö Z E T

Uzun, Mehmet, “İlk Dönem Tarih Eserlerinde Tefsir Rivayetleri” (es-Siretun-Nebeviyye’ye Göre) Yüksek Lisans tezi, Danışman; Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU Ankara 2011, IX + 352.

İslâm adına bugün elimizde Kur’ân-ı Kerîm’den başka güvenilir yazılı bilgi kaynakları varsa bunu her şeyden önce Hz. Peygamber’in (s.a.s.) değerli ashâbına borçluyuz. Gerek tarih gerekse hadis kaynakları gibi çok geniş bir zemine yayılmış, dağınık halde bulunan veriler, sonraki dönemlerde bir araya toplanmış ve müstakil eserler meydana getirilmiştir.

Tarih grubuna giren siyer kaynakları, Tefsir Rivayetlerinin bulunduğu en önemli eserlerdendir. Bu manada İbn Hişâm (ö.218/833) gibi oldukça erken dönem bir müellifin eseri de sonraki dönemlere birçok açıdan kaynaklık etmiştir.

Araştırmamız giriş ve iki bölümden oluşmaktadır.

Giriş bölümünde; araştırmanın konusu, önemi, amacı, yöntemi ve İbn-i Hişâm ve “es-Siretun-Nebeviyye”si ile ilgili bilgilere yer veildi.

Birinci bölümde; “es-Siretun-Nebeviyye”de bulunan tefsir rivayetleri hakkında genel mülahaza yapıldıktan sonra tablo ve örneklemelerle açıklaması,

İkinci bölümde ise; “es-Siretun-Nebeviyye”de bulunan tefsir rivayetlerinin ciltlere göre geniş şekilde değerlendirilmesi yapıldı.

Ek olarak da İbn-i Hişâm’ın asıl kaynağı olan İbn-i İshak ve eseri ile ilgili bilgiler verildi.

ABSTRACT

Uzun, Mehmet, "Tafseer Narrations in the early historical books" (According the As-Siratu Nabawiyya). Master thesis, Supervision: Prof. Dr. Ahmet Nedim SERİNSU, Ankara 2011, IX + 352.

Today, there are many secure written sources in Islam other than Kur'ân'ı Kerîm, foremost owing to Prophet Mohamed (s.a.s) and his beloved followers. Many of these extensive Hadith as well as history sources were brought together in written format in later periods of time.

Siyer sources, belonging to history section, are one of the most important sources in which Tafseer Narrations have been mentioned. In this regard, publication by Ibn Hişâm (d.218/833) has become a main source that inspired many other writers after him.

This study consists of introduction and two chapters.

The first chapter studies it's topic, importance, aims, method and the explanation of Ibn Hisham and As-Siratu Nabawiyya.

The first chapter examines comprehensively through the charts and examples which is based "As-Siratu Nabawiyya"

The second chapter elaborates the tafseer narrations according to the volumes and it has been discussed in detailed.

In the appendix, I handled the ibni Ishaq and his works according to origin of ibni Isham.

KAYNAKÇA

BAĞDATLI, Bağdatlı İsmail Paşa, (ö.1338/1920), *Hediyyetü'l-arifin esmâi'l-müellifîn ve âsârü'l-musannaftîn*, trc. Kilisli Rifat Bilge, tashih İbnülemin Mahmûd Kemal İnal, Avni Aktuç, I-II, Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara, 1955.

BROCKELMANN, “*İbn Hişâm*”, Millî Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1988, 5/2, 754.

CERRAHOĞLU, İsmail: İbn-i Hişam ve Sire’sindeki Garîbu’l-Kurân’ı" adıyla A.Ü. İlahiyat Fakültesi İslam İlimleri Enstitüsü Dergisi’nde (Ankara 1977, Sayı: 3, s. 1-28) makalesi.

ÇELEBİ; Hacı Halife Mustafa b. Abdullah Katib Çelebi (ö.1067/1657), *Keşfü’z-zünun an esami'l-kütüb ve'l-fünun*, tashih. M. Şerefettin Yaltkaya, Kilisli Rifat Bilge, Maarif Vekaleti, I-II, Ankara 1943/1362.

EGE, Hasan : Siret-i İbn-i Hişam, Kahraman Yayınları, İstanbul 1994, 4 cilt.

el-AYNÎ, Ebû Muhammed Bedreddin Mahmûd b. Ahmed b. Musa el-Ayni, (ö.855/1451), *Meğâniyü'l-Ahyâr fî Şerhi Esâmî Ricâlü Meâniyi'l-Âsâr*, thk. Ebû Abdullah Muhammed Hasan el-Mısırî, y.y. , ts.

FAYDA, Mustafa, *İbn Hişâm*, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, İstanbul, 1999.

İBN-İ HİŞAM, Ebu Muhammed Abdülmelik b. Hişam (218/833) es-Siretu’n- Nebeviye: (thk. ve ta’lik Seyyid Muhammed el-Lehham takdim Sıdkı Cemil el Atar) Beyrut 1416 hicri 1995 miladi 4 cilt.

İBNİ İSHAK, Muhammed b. İshak b. Yesar b. Hiyar. Es-Siretu’n- Nebeviye (thk ve ta’lik Ahmet Ferit el Mezidi Beyrut, H.1424 M.2004

İBN-İ SA'D, Muhammed b. Sa'd b. Men'i ez-Zuhri el-Basrî (238-844), et-Tabakatul Kübrâ.

ÖZEL, Mustafa : "Bir tefsir kaynağı olarak İbn-i Hişâm'ın es-Sîresi" D.E.Ü. ilahiyat fakültesi dergisi sayı xiii-xiv, izmir 2001, ss. 205-215.

ÖZSOY, Ömer – Güler, İlhami : Konularına Göre Kur'an (Sistematik Kur'an Fihristi), Fecr Yayınevi, Ankara 2005, 9. Baskı.

SERİNSU, Ahmet Nedim: Kur'an ve Bağlam, Şule yayınları, İstanbul-2008.

SUYUTİ, Ebü'l-Fazl Celaleddin Abdurrahman b. Ebî Bekr Suyuti, (ö.911/1505), *Bugyetü'l-vuat fî tabakati'l-lugaviyyin ve'n-nuhât*, thk. Muhammed Ebü'l-Fazl İbrâhim, Dârü'l-Fikr, Beyrut, 1979.

SÜHEYLİ, Ebü'l-Kâsım Abdurrahman b. Abdullah b. Ahmed Süheyli (ö.581/1185), er- *Ravzü'l-ünûf fî şerhi's-Sireti'n-nebeviyye l'ibn Hişâm*, thk. Abdurrahman el-Vekil, Dârü'n-Nasr, Kahire, 1967/1387.

ZEHEBİ, Ebû Abdullah Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman Zehebi (ö.748/1348), *Siyeru a'lami'n-nübelâ*, thk. Şuayb el-Arnaut, Hüseyin Esat, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, 1985/1405.

ZİRİKLİ, Hayreddin Zirikli (ö.1396/1976), *el-A'lam, kâmusu teracim*, Beyrut, 1970.

İBN-İ İSHAK

es-Sîretü'n-nebeviyye (Sîretü İbn-i İshak, Sîretü Resülillâh) bir cilt halinde iki cüzden ibarettir. İbn-i İshak'ta 61 sure geçmektedir. Surelerin 44'ü Mekki 17'si Medeni'dir.

İbn-i İshak'ta bulunan 61 sureden 49 tanesi İbn-i Hişam'ın es-Sire'tün-Nebeviyye'sinde zikredilmektedir. Biz bu çalışmamızda İbn-i Hişam'ın asıl kaynağı olan ve yine İbn-i Hişam ile meşhur olan İbn-i İshak'ın es-Sîretü'n-nebeviyye'sinde geçen Tefsir Rivayetlerinin konularına göre dağılımını mukayese ettik. Bu konu üzerinde çalışma yapmak isteyenlere yardımcı olması açısından bu çalışmayı hazırladık.

es-Sîretü'n-nebeviyye'de Rivayetlerin Konularına Göre dağılımı

Sıra No	İbn-i İshak'taki Cüz No	İndiği Dönem	Süre -ayet	İbn-i İshak'taki S. No	Konusu	İbn-i Hişam'da geçtiği cilt			
						1. Cilt	2. Cilt	3. Cilt	4. Cilt
1	1	H.Ö Mekki	34/Sebe 15-16	21	Amr b. Amr'ın Yemenden çıkışı ve Marib seddinin yıkılışı ile ilgili ayetler.	24	-	-	-
2	1	H.Ö Mekki	85/Buruc 4-8	37	Zü Nüvas tarafından Necran halkının Yahudiliğe zorlanması ve Öldürülmesi (ashabi uhud) ile ilgili ayet	42	-	-	-
3	1	H.S Medeni	9/ Tевbe 37	42	Arapların nese (haram ayları değiştirmesi) yapması ile ilgili ayet.	48	-	-	151
4	1	H.Ö Mekki	105/Fil 1-5 (Tamamı)	49	Fil olayı ile ilgili ayetler	57	-	-	-
5	1	H.Ö Mekki	106/Kureyş 1-4 (Tamamı)	49	Fil olayı ile ilgili ayetler	57	-	-	-
6	1	H.Ö Mekki	12/Yusuf 106	61	Arap topraklarında putlara tapmak ve onları Allah'a ortak koşmak ile ilgili ayet	76	-	-	-
7	1	H.Ö Mekki	71/ Nuh 23-34	61	Nuh as kavminin tapmak için yaptıkları putlarla ilgili ayet ler	77	-	-	-
8	1	H.Ö Mekki	6/Enam 136	62	Havlan Kavminin Putu ile ilgili ayet	78	-	-	-

9	1	H.Ö Mekki	38/ Sad 5	63	Allah taala Hz Muhammed (s.a.v)'i tevhitte gönderince Arapların, “İlahları bir tek ilah mı kılar” sözleri , buna cevaben Allahın indirdiği ayet	80	50	-	-
10	1	H.S Medeni	5/ Maide 103	66	Arapların kendilerince Hayvanları Putlaştırmaları ve haram kılmaları ile ilgili ayet.	85	-	-	-
11	1	H.Ö Mekki	6/Enam 139	66	Arapların kendilerince Hayvanları Putlaştırmaları ve haram kılmaları ile ilgili ayet.	85	-	-	-
12	1	H.Ö Mekki	10/ Yunus 59	66	Arapların Hayvanları Putlaştırmaları ile ilgili ayet.	85	-	-	-
13	1	H.Ö Mekki	6/Enam143-144	67	Arapların kendilerince HayvanlarıPutlaştırmaları ve haram kılmaları ile ilgili ayet	85	-	-	-
14	1	H.Ö Mekki	54/Kamer 46	84	İslamiyetten önce dirilmek, ölüm,cennet,cehennem,kıyamet nedir bilinmiyordu peygamberimiz (s.a.v) gelmesiyle öğrenildi bu hususta H.z Ömer'in iştihad amaçlı söylediği söz	-	-	-	-
15	1	H.Ö Mekki	7/A'raf 157	131	H.z. Muhammet (s.av) gönderilmeden önce Tevrat ve incilde vasıflarının bildirilmesi ile ilgili ayet.	-	-	-	-
16	1	H.S Medeni	61/ Saf 6	131	H.z. Muhammet (s.a.v) gönderilmeden önce Tevrat ve incilde vasıflarının bildirilmesi ile ilgili ayet.	-	-	-	-
17	1	H.S Medeni	48/Fetih 29	131	H.z. Muhammed (s.a.v)'in Hayberin Yahudilerine göndermiş olduğu mektup ile ilgili ayet.	-	144	-	-
18	1	H.S Medeni	2/Bakara 89-90	131	Son peygamber gönderilme-den önce vasıflarını tanımaları fakat son peygamber kendilerinden gelmeyince yahudilerin onu inkar etmeleri ve bu hususta nazil olan ayetler	170	-	-	-
19	1	H.S Medeni	3/Al-İ İmran 106	134	Son peygamber gönderilmeden önce vasıflarını tanımaları fakat son peygamber kendilerinden gelmeyince yahudilerin onu inkar etmeleri ve bu hususta nazil olan ayet.	-	-	-	-

20	1	H.S Medeni	47/Muhammed 17	134	Son peygamber gönderilmeden önce vasıflarını tanımları gönderildikten sonra ona iman edenler hakkında nazil olan ayet.	-	-	-	-
21	1	H.S Medeni	22/ Hac 27	141	Kabenin yapılışı ile ilgili Allah (c.c) H.z ibrahime emir buyurduğu ayet.	-	-	-	-
22	1	H.S Medeni	2/ Bakara 199-200	144	Arapların Hac konusunda humus (aşırı) gitmeleri ile ilgili ayet.	164	-	-	-
23	1	H.S Medeni	49/ Hucurat 13	145	İnsanların Allah katındaki üstünlüğü ile ilgili nazil olan ayet.	-	-	-	41
24	1	H.S Medeni	2/ Bakara 158	146	Arapların Hacc'ın menasikleri (safa-Merve) konusunda humus (aşırı) gitmeleri ile ilgili nazil olan ayetler	-	-	-	-
25	1	H.S Medeni	22/ Hac 28	147	Arapların Hacc'ın menasikleri (kurban) konusunda humus (aşırı) gitmeleri ile ilgili nazil olan ayet.	-	-	-	-
26	1	H.S Medeni	2/ Bakara 199	157	Arapların Hac konusunda humus (aşırı) gitmeleri ile ilgili ayet.	164	-	-	-
27	1	H.Ö Mekki	7/ A'raf 31-33	157	Arapların Hac konusunda humus (aşırı) gitmeleri ile ilgili ayetler.	164	-	-	-
28	1	H.Ö Mekki	72/ Cin 1-10	158	H.z. Muhammed (s.a.v)'i kur'an-ı okurken onu dinleyen ve ona iman eden Cinlerin durumu ile ilgili ayetler.	166	53	-	-
29	1	H.Ö Mekki	46/Ahkaf 29-30	159	H.z. Muhammed (s.a.v)'i Kur'an-ı okurken onu dinleyen ve ona iman eden Cinlerin durumu ile ilgili ayetler.	166	53	-	-
30	1	H.Ö Mekki	12/Yusuf 106	167	Arap topraklarında putlara tapmak ve onları Allah'a ortak koşmak ile ilgili ayet.	76	-	-	-
31	1	H.Ö Mekki	96/Alak 1-5	168	Vahyin başlangıcı ile ilgili ayet.	189	-	-	-
32	1	H.S Medeni	3/Alı İmran 81	173	H.z. Peygamberin Bi'seti (gönderilmesi) ile ilgili ayet.	187	152	-	-
33	1	H.S. Medeni	2/Bakara 185	173	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı ile ilgili ayet.	191	-	-	-
34	1	H.Ö Mekki	97/ Kadir 1-5 (Tamamı)	173	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı ile ilgili ayet.	191	-	-	-
35	1	H.S Medeni	2/Bakara 185	173	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı ile ilgili ayet.	191	-	-	-

36	1	H.Ö Mekki	44/Duhan 1-3	174	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı ile ilgili ayet.	191	-	-	-
37	1	H.S Medeni	8/Enfal 41	174	Kur'an'ı Kerimin Nüzulünün başlangıcı ile ilgili ayet.	191	245	-	-
38	1	H.S Medeni	65/Talak 12	175	Kadir gecesinin günüyle ilgili nazil olan ayet.	-	-	-	-
39	1	H.Ö Mekki	80/Abese 26-31	175	Kadir gecesinin günüyle ilgili nazil olan ayetler	-	-	-	-
40	1	H.Ö Mekki	1/Fatiha 1-7	177	Varaka bin neyfel ile peygamberimiz (s.a.v) arasında gecen dialog ile ilgili ayet.	-	-	-	-
41	1	H.Ö Mekki	46/Ahkaf 35	178	H.z muhammetin ulul azm peygamberlerden olduğuna dair inen ayetler ve ulul azm peygamberler ile ilgili ayet.	-	-	-	-
42	1	H.S Medeni	10/Yunus 71	179	Kur'anı kerimde gecen ulul azm peygamberler ile ilgili ayet.	-	-	-	-
43	1	H.S Medeni	60/Mümtetine 4	179	Kur'anı kerimde gecen ulul azm peygamberler ile ilgili ayet.	-	-	-	29
44	1	H.Ö Mekki	6/Enam 56	179	Kur'anı kerimde gecen ulul azm peygamberler ile ilgili ayet.	-	-	-	-
45	1	H.Ö Mekki	93/Duha 1-7 Tamamı	180	Vahyin Fetreti (araverilmesi) ile ilgili ayetler.	192	-	-	-
46	1	H.Ö Mekki	19/Meryem 64	180	Kureyş tarafından Hz. Muhammed (s.a.v)'e yöneltilen sorulara yarın cevap veririm demesi ve vahyin gecikmesi ile ilgili ayet.	231	-	-	-
47	1	H.Ö Mekki	15/Hicr 94	188	Tebliğe Akrabalardan başlanması ile ilgili ayet.	203	44	-	-
48	1	H.Ö. Mekki	26/Şuara 214-216	188	Tebliğe Akrabalardan başlanması ile ilgili ayetler.	203	-	-	-
49	1	H.Ö Mekki	74/Müddessir 11-26	194	Velid b. Muğire'nin Kuranı Kerimi anlatırken hayrete düşmesi ile ilgili ayetler.	209	-	-	-
50	1	H.Ö Mekki	15/Hicr 91-92	194	Velid b. Muğire'nin K Kerimi anlatırken hayrete düşmesi ile ilgili ayetler.	210	-	-	-
51	1	H.Ö Mekki	41/ Fussilet 5	194	Utbe Rabia'nın Hz Muhammet (s.a.v) hakkında söylediği söz ile ilgili ayet.	225	-	-	-
52	1	H.Ö Mekki	111/Tebbet 1-5	198	Ebu Lehep ve Eşi hakkında nazil olan ayetler	-	6	-	-
53	1	H.Ö Mekki	68/Kalem 13	201	Ahnes b. Şerik hakkında nazil olan ayetler	-	11	-	-

54	1	H.S Medeni	24/Nur 55	214	Habeşistana hicret eden ashabı ikram ile ilgili nazil olan ayetler.	-	-	-	-
55	1	H.Ö Mekki	42/Şura 36-42	215	Habeşistana hicret eden ashabı ikram ile ilgili nazil olan ayetler.	-	-	-	-
56	1	H.Ö Mekki	53/Necm 19	217	H.z. muhammet (s.a.v) necm suresini okurken şeytanın müşriklere yapmış olduğu fısıltı ile ilgili ayet.	-	-	-	-
57	1	H.Ö Mekki	22/Hac 52	218	Peygamber efendimizden şeytani hislerin çıkartılması ile ilgili ayet.	-	-	-	-
58	1	H.Ö Mekki	20/Taha 1-16	221	H.z. Ömer'in Müslüman oluşu ile ilgili ayetler.	263	-	246	-
59	1	H.Ö Mekki	56/Vakıa 79	222	H.z Ömer'in kızkardeşinin mushaf sayfalarını isteyen Ömere necis olanların bu sayfalara dokunamayacağını söylemesi ile ilgili ayet.	-	-	-	-
60	1	H.Ö Mekki	81/Tekvir 1-14	222	H.z Ömerin müslüman olmasına vesile olan ayetler.	-	-	-	-
61	1	H.Ö Mekki	55/Rahman 1-2	225	Kur'an-ı ilk aşikare okuyan ile ilgili ayetler.	241	-	-	-
62	1	H.Ö Mekki	92/Leyl 5-7	228	H.z. Ebu Bekir'in âzad ettiği köleler ve mükafatları ile ilgili ayetler.	-	-	-	-
63	1	H.Ö Mekki	83/Mutaffifin 13	238	Nadir b. Harisenin Hz Muhammet s.a .v'e eziyet vermesi ile ilgili ayetler.	230	-	-	-
64	1	H.Ö Mekki	17/İsra 85	239	Kureyş'in sorularına cevap olarak Allah'ın indirdiği Ayet.	236	-	-	-
65	1	H.Ö Mekki	31/Lokman 27	240	Kureyşin sorularına cevap olarak Allah'ın indirdiği Ayet.	236	-	-	-
66	1	H.Ö Mekki	41/ Fussilet 5	241	Kureyşin Hz. Muhammed (s.a.v)'i dinlememede ısrar etmesi ile ilgili ayet.	225	-	-	-
67	1	H.Ö Mekki	17/ İsra 110	241	Namazda Kur'an-ı Kerimi ne aşikare ne de gizli okumak ile ilgili ayet.	240	-	-	-
68	1	H.Ö Mekki	15 /Hicr 94	242	Kureyşin Hz. Muhammed (s.a.v)'i dinlememede ısrar etmesi ile ilgili ayet.	203	44	-	-
69	1	H.Ö Mekki	41/ Fussilet 1-3	243	Kureyşin Hz. Muhammed (s.a.v)'i dinlememede ısrar etmesi ile ilgili ayet.	225	-	-	-
70	1	H.Ö Mekki	71/ Nuh 12	244	Kureyşin zayıf müslümanları fitneye düşürmelerine karşı Allah (c.c) indirdiği ayet.	-	-	-	-

71	1	H.Ö Mekki	28/Kasas 57	244	Kureyşin zayıf müslümanları fitneye düşürmelerine karşı Allah (c.c) indirdiği ayet.	-	-	-	-
72	1	H.Ö Mekki	17/İsra 60	246	Mirac meselesinden dolayı İslam'dan dönen hakkında nazil olan ayet.	-	37	-	-
73	1	H.Ö Mekki	53/Necm 61	247	Kureyşin gaflet icinde bulunduğu durumu anlatan ayetler.	-	-	-	-
74	1	H.Ö Mekki	19/Meryem 1	249	Habeşistan'a ilk Hicret ve Hz. Cafer'in sözü ile ilgili ayet.	257	-	-	-
75	1	H.Ö Mekki	28/Kasas 52-55	252	Müslüman olan Nasranilerden gönderilen temsilcilerinin durumu	-	32	-	-
76	1	H.S Medeni	5/Maide 83	253	Necaşi ve arkadaşları hakkında nazil olan ayet.	-	32	-	-
77	1	H.Ö Mekki	25/ Furkan 63	253	Necaşi ve arkadaşları hakkında inen ayet.	-	-	-	-
78	1	H.S Medeni	3/Al-İmran 64	260	Peygamber efendimizin necaşiye yazmış olduğu mektupla ile ilgili ayet..	-	108	-	-
79	1	H.Ö Mekki	40/Mumin 27	262	Kavminin eziyetlerine karşı peygamber efendimizin tutumu. ile ilgili ayet.	-	-	-	-
80	1	H.Ö Mekki	96/Alak 9-18	262	Ebu Cehil'in Hz. Muhammed (s.a.v)'e yaptığı eziyetler ile ilgili ayet.	238	-	-	-
81	1		39/Zümer 64-66	262	Ebu Cehil'in Hz. Muhammed (s.a.v)'e yaptığı eziyetler	-	-	-	-
82	1		80/Abese 1-9	263	Ummu Mektum ve Abese suresinin nuzülü ile ilgili durum	-	13	-	-
83	1	H.Ö Mekki	7/A'raf 50	264	Dünyada müslümanların çekmiş olduğu sıkıntılar. ile ilgili ayet.	-	-	-	-
84	1	H.S Medeni	3/Al-İ İmran 128	265	Allah (c.c) uhud günü hakkında indirmiş olduğu ayetler. ile ilgili ayet.	-	-	57	-
85	1	H.Ö Mekki	38/ Sad 6-8	267	Ebu Talib'in yanında Hz. Muhammed (s.a.v)'a karşı ahit talebinde bulunanlar hakkında nazil olan ayetler	-	50	-	-
86	1	H.Ö Mekki	28/Kasas 56	268	Peygamberimizin, amcası Ebu Talibin islama girmesi için gayret göstermesi hususunda nazil olan ayet.	-	-	-	-
87	1	H.S Medeni	9/Tevbe 113	268	Peygamberimizin, amcası Ebu Talibin islama girmesi için gayret göstermesi hususunda nazil olan ayet.	-	-	-	-

88	1	H.Ö Mekki	6/En'am 26	269	Müşriklerin eziyetlerine karşı peygamber efendimizi himayesi altına alması.onu koruması ile ilgili ayet.	-	-	-	-
89	1	H.Ö Mekki	108/Kevser 1-3	273	As'ın Hz.Muhammed (s.a.v.) hakkındaki sözü ve Kevser suresinin nazil olması ile ilgili durum.	-	33	-	-
90	1	H.S Medeni	33/Ahzab 37	283	Resulluhlah (s.a.v) Zeynep bint-i Caḥş ile evlenmesi ve onun hakkında nazil olan ayet	-	-	-	228
91	1	H.S Medeni	33/Ahzab 51	287	Peygamberimiz (s.a.v) nefislerin hibe eden kadınların sayılarıyla ilgili nazil olan ayet.	-	-	-	-
92	1	H.S Medeni	33/Ahzab 28-29	287	Peygamberimiz (s.a.v) nefislerin hibe eden kadınların sayılarıyla ilgili nazil olan ayetler.	-	-	-	-
93	1	H.S Medeni	33/Ahzab 52	288	Peygamberimiz (s.a.v) nefislerin hibe eden kadınların sayılarıyla ilgili nazil olan ayet.	-	-	-	-
94	1		108/Kevser 1-3	290	As'ın Hz.Muhammed (s.a.v.) hakkındaki sözü ve Kevser suresinin nazil olması ile ilgili durum.	-	33	-	-
95	1	H.Ö Mekki	6/En'am 109-111	292	Peygamber efendimizle dalga gecenler ve o konuda nazil olan ayetler.	-	-	-	-
96	1	H.S Medeni	13/Ra'd 31	293	Müşriklerin Hz Muhammed (s.a.v)'ten yersiz İstekleri ile ilgili ayet.	237	-	-	-
97	1	H.Ö Mekki	39 Zümer 64-66	296	Peygamber efendimizin peygamberliğini ilan etmesi ve kureyşin tutumu ile ilgili ayet.	-	-	-	-
98	1	H.S Medeni	2/Bakara 1-5	299	Ebu Yasir ve kardeşi hakkında nazil olan ayetler	-	-	-	-
99	1	H.Ö Mekki	6/En'am 82	307	Cerir b. Abdullah'ın Müslüman Olması	-	-	-	-
100	1	H.Ö Mekki	6/En'am 8	309	Nadr b. Haris ve arkadaşları hakkında nazil olan ayet.	-	34	-	-
101	1	H.S Medeni	2/Bakara 182-183	312	Ramazan ayı ve geceleri ile ilgili yeme içme ve şehevani duygularla ilgili ayetler.	-	-	-	-
102	1	H.S Medeni	2/Bakara 183-185	313	Ramazan ayı ve geceleri ile ilgili yeme içme ve şehevani duygularla ilgili ayetler.	191	-	-	-

103	1	H.Ö Mekki	8/Enfal 48	314	Resûlullah (s.a.v), onunla Safvân arasında olan şeyi Hz Ömer'e bahstmesi ve onun müslüman olması İslâm'a davet için Mekke'ye dönmesi ile ilgili ayet.	-	247	-	-
104	1	H.Ö Mekki	8/Enfal 57, 60-61	315	Müslümanlara öğüt, nasihat ve onlara harb yollarını öğretme hakkında nazil olan âyetler	-	247	-	-
105	1	H.Ö Mekki	8/Enfal 62-67	316	Müslümanlara öğüt, nasihat ve onlara harb yollarını öğretme hakkında nazil olan âyetler	-	433	-	-
106	1	H.Ö Mekki	8/Enfal 68-70	317	Esirler ve ganimetler hakkında nazil olan Âyetler	-	249	-	-
107	1	H.Ö Mekki	8/Enfal 73-75	317	Müslümanların birbirleriyle ilişki kurma hakkında inen âyetler	-	249	-	-
108	1	H.S Medeni	4/ Nisa 97	318	Haklarında öz nefislerinin zalimleri olarak canlarını alacağı kimselere melekler derler ki ayetine inen grubun bahs ile ilgili ayet.	-	220	-	-
109	1	H.S Medeni	3/Al-İmran 12-13	323	Haris b.Süveyd b. Samit münafık olarak Uhud gününde Müslümanlarla beraber çıktı ve savaştı Mekke de kureyşe katıldı (Murted) oldu.Allah'ı teala onun hakkında indirdiği ayet.	-	-	6	-
110	1	H.S Medeni	5/Maide 51-56	324	Ubade ibni Samit Yahudilerin halifi (Müttefiki) idi, onlardan vazgeçti. Onun ve ibn-i ubey'in hakkında nazil olan ayetler.	-	-	68	-
111	1	H.S Mekki	8/Enfal 36	330	Kureyş'in uhud gazvesinde peygamberimize karşı savaşmak için müşrikleri teşvik etmesi ve bu konuda nazil olan ayet.	-	275	-	-
112	1	H.Ö Mekki	16/Nahl 126	344	Uzuvlarını kesmek süretiyle öç almaktan nehiy hakkında nazil olan ayet..	-	-	47	-
113	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran 121-128	351	Uhud savaşının başından sonuna kadar değişik safhalarında Allah (c.c) indirdiği ayetler.	-	-	55	-

114	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran 129, 147-148, 152	352	Uhud gününde Allah'ın niçin yardım ettiğine dair hidayet ve delaletin de Allah'tan olduğuna dair olduğunu ilgilendiren ayetler.	-	-	57	-
115	2	H.Ö Mekki	7/A'raf 31-33	157	Arapların Hac konusunda humus (aşırı) gitmeleri ile ilgili ayetler.	164	-	-	-
116	2	H.S Medeni	3/Al-i İmran 169	353	Onlara isabet eden musi- betin bahsi ile ilgili ayet.	-	-	65	-
117	2	H.S Medeni	2/Bakara 204	375	Reci' seriye hakkında Kur'anda nazil olan ayet.	-	-	112	-
118	2	H.S Medeni	59/Haşr 2-3	384	Beni Nadir hakkında nazil olan âyetler.	-	-	126	-
119	2	H.S Medeni	59/Haşr 5	384	Beni Nadir hakkında nazil olan âyet.	-	-	126	-
120	2	H.S Medeni	5/Maide 11	388	Ğavres ve Resûlullah'ı katletmeye yeltenmesi ile ilgili ayet.	-	159	137	-
121	2	H.S Medeni	4/Nisa 51	393	Hendek Gazvesi (H. Beşinci senesi Şevval ayında) Gazvenin Tarihi Yahudiler'in Kureys'i tahrik ve teşvik etmesi ve onlar hakkında nazil olan âyetler	-	158	-	-
122	2	H.S Medeni	24/Nur 62-64	394	Hendek'in kazılması ve münafıkların, müminlerin şevkini kırmaya çalışmaları Hendek'te mü'min olsun, münafık olsun çalışanlar hakkında nazil olan âyetler	-	-	145	-
123	2	H.Ö Mekki	8/Enfal 27	412	Ebû Lübâbe'nin hiyâneti hakkında nazil olan âyet.	-	243	161	-
124	2	H.S Medeni	33/ Ahzab 9-13	419	Hendek ve Beni Kurayza hakkında nazil olan âyetler	-	-	167	-
125	2	H.S Medeni	33/Ahzab 14-18	420	Hendek ve Beni Kurayza hakkında nazil olan âyetler	-	-	167	-
126	2	H.S Medeni	33/Ahzab 19-20	420	Hendek ve Beni Kurayza hakkında nazil olan âyetler	-	-	167	-
127	2	H.S Medeni	33/Ahzab 21-23	421	Hendek ve Beni Kurayza hakkında nazil olan âyetler	-	-	167	-
128	2	H.S Medeni	33/Ahzab 24-27	421	Hendek ve Beni Kurayza hakkında nazil olan âyetler	-	-	167	-

131	2	H.S Medeni	49/ Hucurat 6-7	444	Velid b. Ukbe ve Benû Mustalik ve bu hususta nazil olan âyetler	-	-	210	-
132	2	H.Ö Mekki	12 Yusuf 18	449	Beni mustalik gazvesinde ifk (109) hâdisesi (h. Altıncı senesi) hz aîşe kendinse atılan bu iftira karşısında hz yakup (a.s) gibi sabredeceğini ifade etmesi ayetten alıntı yapması	-	-		-
133	2	H.S Medeni	24 Nur 12	450	İfk hadisesiyle ilgili nazil olan ayetler.	-	-	216	-
134	2	H.S Medeni	24 Nur 15	450	İfk hadisesiyle ilgili nazil olan ayetler.	-	-	216	-
135	2	H.S Medeni	24 Nur 22	450	H. Ebû Bekr'in, Mistah'a nafaka vermemeye niyet etmesi sonra bundan vazgeçmesi	-	-	216	-
136	2	H.S Medeni	48/ Fetih 1-9	464	Resûlullah'ın, boynunda gümüşten bir halka olan erkek deveyi hedy etmesi haberinde şöyle dedi: Sonra Resûlullah (s.a.v) Mekke yönünden Medine'ye dönerek ayrıldı. Mekke ile Medine'nin arasında olduğu zaman Feth sûresi nazil oldu.	-	-	230	-
137	2	H.S Medeni	48/ Fetih 10-23	464	Beyat'ın zikrinden Sonra bedevilerden savaştan geri kalmış olanların ve ileri sürmüş oldukları mazeretler hakkında Allah Teala'nın indirdiği ayetler.	-	-	230	-
140	2	H.S Medeni	48/ Fetih 24-26	465	Resûlullah'ın savaşmaktan men edilmesinin zikri ile ilgili ayetler.	-	-	231	-
142	2	H.S Medeni	48/ Fetih 27	466	Kaza umresiyle ilgili Ebu Ubeyde den gelen rivayete göre Allah (a.c) Resul üzerine şu ayeti kelimayı indirdi.	-	-	231	5
143	2	H.S Medeni	60/Mümtehine 10	468	Musâlahadan Sonra Hicret Edenlerin Durumu Ümm-i Külsûm'un Resûlullah'a hicreti ve Resûlullah'ın onu geri vermekten imtina etmesi İbn-i Ebi Hüneyde'nin Urve'ye muhâcirât Ayetini sorması, onun da ona cevap vermesi ile ilgili ayet.	-	-	234	-

144	2	H.Ö Mekki	20/Taha 14	481	Hz. Ömer'in müslüman olması ile ilgili nazil olan ayet.	-	-	246	-
145	2	H.S Medeni	2/Bakara 194	502	Hz. Muhammed (s.a.v)'e savaş ve haram aylarla ilgili nazil olan ayet.	-	-	-	-
146	2	H.Ö Mekki	19/Meryem 71	504	Mute gazvesinde görevlendirilen komutanlardan İbn-i Revahe nin kur'andan okuduğu ayet.	-	-	-	6
147	2	H.S Medeni	60/Mümtehine 1-4	520	Hatib bin Ebi beltea hakkında nazil olan ayet.	-	-	-	29
148	2	H.S Medeni	49/Hucurat 13	531	İnsanların Allah katındaki üstünlüğü ile ilgili nazil olan ayet.	-	-	-	41
149	2	H.Ö Mekki	7/Araf 138	553	Zati-i Envat'ın durumu hakkında nazil olan ayet.	-	-	-	66
150	2	H.S Medeni	9/Tevbe 49	596	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Beni Cüşem b. Harzec sonra beni selime'den olan, kimse-lerden olan:Ced b. kays'ın Hz. Muhammed'e söylediği söz üzerine nazil olan ayet	-	129	-	-
151	2	H.S H.S Medeni	9/Tevbe 81-82	596	Sıcaklığı bahane edip tebuk gavesine katılmayanlar hakkında nazil olan ayetler.	-	-	-	-
152	2	H.S Medeni	9/Tevbe 65	603	Ensar'ın münafıklarından Yahudilerin yanında toplananlardan Beni Umeyye 'den olanlar hakkında nazil olan ayet	-	127	-	132
153	2	H.S Medeni	9/Tevbe 107	608	Tebuk gazvesinden dönüşte mescid-i dirar'ın durumu , Hz. Muhammed (s.a.v)'in iki kişiye,o mescidi yıkmayı emretmesi ile ilgili ayet.	-	-	-	136
154	2	H.S Medeni	9/Tevbe 117-119	614	Tebuk gazvesine katılmayıp Hz. Muhammed'e gerçeği söyleyerek pişman olup tövbe eden üç sahabe'nin tövbelerinin Allah tarafından kabul edilmesi ile ilgili ayet.	-	-	-	142
155	2	H.S Medeni	9/Tevbe 95-96	615	Tebuk gazvesine katılmayıp Hz. Muhammed (s.a.v)'e yalan söyleyip, Allah tarafından akibetleriyle ilgili nazil olan ayetler.	-	-	-	142
156	2	H.S Medeni	9/Tevbe 118	615	Tebuk gazvesine katılmayıp Hz. Muhammed'e gerçeği söyleyerek pişman olup tövbe eden üç sahabe'nin tövbelerinin Allah tarafından kabul edilmesi ile ilgili ayet.	-	-	-	142

157	2	H.S	9/Tevbe 1-18	621	H.z. Muhammed ile müşriklerin arasındaki antlaşmanın bozulması hakkında nazil olan (ayetler)	-	-	-	148
159	2	H.S Medeni	9/Tevbe 18-61	625	Münafıklar hakkında nazil olan ayetler.	48	126	-	150
160	2	H.S Medeni	9/Tevbe 62-87	628	Tebuk gazvesine katılmayıp izin isteyenlerin hakkında nazil olan ayetler.	--	-	-	153
161	2	H.S Medeni	9/Tevbe 88-111	631	Bedevilerden münafıklık yapanlar hakkında nazil olan ayetler.	-	-	-	155
163	2	H.S Medeni	110/Nasr 1-3	637	Arapların boyun eğmeleri ve müslüman olmaları ile ilgili nasr süresinin nazil olması.	-	-	-	161
164	2	H.S Medeni	49/ Hucurat 4	642	İbn-i Ethem ve Kays ile ilgili nazil olan ayetler	-	-	-	167
165	2	H.S Medeni	5/Maide 21	663	Peygamberimizin (s.a.v) Amr ibn-i Hazm'ı yemene Vali olarak gönderdikten sonra uyması gereken kuralların bildiren ayetleri yazması ile ilgili ayet.	-	-	-	-
166	2	H.Ö Mekki	11/Hud 18	663	Peygamberimizin (s.a.v) Amr b. Hazm'ı yemene vali olarak gönderdikten sonra uyması gereken kuralların bildiren ayetleri yazması. ile ilgili ayet.	-	-	-	-
167	2	H.S Medeni	4/Nisa 94	689	İbn-i Azbet'in katledilmesi ve onun hakkında nazil olan ayetler.	-	-	-	214
168	2	H.S Medeni	33/Ahzab 37	703	Resulluhalah (s.a.v) Zeynep bint-i cahş ile evlenmesi ve onun hakkında nazil olan ayet.	-	-	-	228
169	2	H.S Medeni	33/Ahzab 50	704	Resulluhalah (s.a.v) Meymune ile evlenmesi ve onun hakkında nazil olan ayet.	-	-	-	230
170	2	H.S Medeni	3/Al-İmran 144	714	Uhud savaşında Hz. Muhammed (s.a.v) "katl olundu" sözünden ve bu esnada olanların hezimete uğramalarından ve düşmanlarından kaçmalarından dolayı inen ayetler.	-	-	55	-
171	2	H.S Medeni	9/Tevbe 108	717	Ebubekir ve ömer sakife (gölgeliğe) giderlerken yolda onlarla karşılaşan o iki adamın tanıtılması.	-	-	-	155
172	2	H.S Medeni	2/Bakara 143	719	H.z Ebubekir hutbe irad ederken iştişad amaçlı okuduğu ayet.	-	148	-	242

**es-Siretün-Nebeviyye'de Tefsir Rivayetlerini İbn-i İshak'ta geçen Sureler,
ayet sayısı ve İbn-i İshak'ta geçtiği cüz ile ilgili değerlendirme**

Sıra No	Sureler	Kur'an'daki Sırası	Nüzul Sırası	Toplam Ayet Sayısı	İndiği Dönem	İbn-i İshak'ta Geçen Ayet Sayısı	İbn-i İshak'ta Geçtiği cüz	
							1. Cüz	2. Cüz
1	Fatiha Suresi	1	5	7	H.Ö Mekki	7	+	-
2	Bakara Suresi	2	87	286	H.S Medeni	17	-	+
3	Al-i İmran Suresi	3	87	200	H.S Medeni	19	+	+
4	Nisa Suresi	4	89	176	H.S Medeni	3	+	+
5	Maide Suresi	5	92	120	H.S Medeni	10	+	+
6	En'am Suresi	6	112	165	H.Ö Mekki	6	+	-
7	A'raf Suresi	7	55	206	H.Ö Mekki	2	+	+
8	Enfal Suresi	8	39	75	H.S Medeni	12	+	+
9	Tevbe Suresi	9	88	129	H.S Medeni	116	+	+
10	Yunus Suresi	10	113	109	H.Ö Mekki	2	+	-
11	Hud Suresi	11	52	123	H.Ö Mekki	1	-	+
12	Yusuf Suresi	12	51	111	H.Ö Mekki	1	+	-
13	Ra'd Suresi	13	96	43	H.Ö Mekki	1	+	-
14	Hicr Suresi	15	54	99	H.Ö Mekki	3	+	-
15	Nahl Suresi	16	70	128	H.Ö Mekki	1	+	-
16	İsra Suresi	17	50	111	H.Ö Mekki	3	+	-
17	Meryem Suresi	19	44	98	H.Ö Mekki	3	+	+
18	Taha Suresi	20	45	135	H.Ö Mekki	16	+	+

19	Hac Suresi	22	103	78	H.S Medeni	3	+	-
20	Nur Suresi	24	102	64	H.S Medeni	7	+	+
21	Furkan Suresi	25	42	77	H.Ö Mekki	1	+	-
22	Şu'ara Suresi	26	47	227	H.Ö Mekki	3	+	-
23	Kasas Suresi	28	49	88	H.Ö Mekki	6	+	-
24	Lokman Suresi	31	57	34	H.Ö Mekki	1	+	-
25	Ahzap Suresi	33	90	73	H.S Medeni	25	+	+
26	Sebe Suresi	34	58	54	H.Ö Mekki	2	+	-
27	Sad Suresi	38	38	88	H.Ö Mekki	4	+	-
28	Zümer Suresi	39	59	75	H.Ö Mekki	3	+	-
29	Mü'min Suresi	40	60	85	H.Ö Mekki	1	+	-
30	Fussilet Suresi	41	61	54	H.Ö Mekki	5	+	-
31	Şura Suresi	42	62	53	H.Ö Mekki	7	+	-
32	Duhan Suresi	44	64	59	H.Ö Mekki	3	+	-
33	Ahkaf Suresi	46	66	35	H.Ö Mekki	3	+	-
34	Muhammed Suresi	47	95	38	H.S Medeni	1	+	-
35	Fetih Suresi	48	111	29	H.S Medeni	15	+	+
36	Hucurat Suresi	49	106	18	H.S Medeni	4	+	+
37	Necm Suresi	53	23	62	H.Ö Mekki	2	+	-
38	Kamer Suresi	54	23	55	H.Ö Mekki	1	+	-
39	Rahman Suresi	55	97	78	H.Ö Mekki	2	+	-
40	Vakia Suresi	56	46	96	H.Ö Mekki	1	+	-
41	Haşr Suresi	59	101	24	H.S Medeni	3	-	+
42	Mümtebine Suresi	60	91	13	H.S Medeni	5	+	+
43	Saff Suresi	61	109	14	H.S Medeni	1	+	-
44	Talak Suresi	65	99	12	H.S Medeni	1	+	-

45	Kalem Suresi	68	2	52	H.Ö Mekki	1	+	-
46	Nuh Suresi	71	71	28	H.Ö Mekki	13	+	-
47	Cin Suresi	72	40	28	H.Ö Mekki	10	+	-
48	Müddessir Suresi	74	4	56	H.Ö Mekki	16	+	-
49	Abese Suresi	80	24	42	H.Ö Mekki	15	+	-
50	Tekvir Suresi	81	7	29	H.Ö Mekki	14	+	-
51	Mutaffifin Suresi	83	86	36	H.Ö Mekki	1	+	-
52	Büruc Suresi	85	27	22	H.Ö Mekki	5	+	-
53	Leyl Suresi	92	9	21	H.Ö Mekki	3	+	-
54	Duha Suresi	93	11	11	H.Ö Mekki	7	+	-
55	Alak Suresi	96	1	19	H.Ö Mekki	15	+	-
56	Kadir Suresi	97	25	5	H.Ö Mekki	5	+	-
57	Fil Suresi	105	29	5	H.Ö Mekki	5	+	-
58	Kureyş Suresi	106	19	4	H.Ö Mekki	4	+	-
59	Kevser Suresi	108	15	3	H.Ö Mekki	3	+	-
60	Nasr Suresi	110	114	6	H.S Medeni	3	-	+
61	Tebbet Suresi	111	6	5	H.Ö Mekki	5	+	-

**İbn-i İshak es-Siretün-Nebeviyye’de Sureleri, Sure adı ve ayetlerin
geçtiği rakamlar ile ilgili tablo**

Sıra No	Sure	Sure- Ayet Sırası
1	1-Fatiha Suresi	1/Fatiha (TAM) 1-7
2	2-Bakara Suresi	2/Bakara 1-5
		2/Bakara 89-90
		2/Bakara 143
		2/Bakara 158
		2/Bakara 182-183
		2/Bakara 183-185
		2/Bakara 194
		2/Bakara 199-200
		2/Bakara 204
3	3- Al-i İmran	3/Al-i İmran 12-13
		3/Al-i İmran 64
		3/Al-i İmran 81
		3/Al-i İmran 106
		3/Al-i İmran 121-129
		3/Al-i İmran 147 148-152
		3/Al-i İmran 144
		3/Al-i İmran 169
4	4-Nisa Suresi	4/Nisa 51
		4/Nisa 94
		4/Nisa 97
5	5-Maide Suresi	5/Maide 11
		5/Maide 21
		5/Maide 51-56
		5/Maide 83
		5/Maide 103
6	6-Enam Suresi	6/Enam 56
		6/Enam 136
		6/Enam 139
		6/Enam 143-144
7	7-Araf Suresi	7/Araf 50
		7/Araf 138

8	8-Enfal Suresi	8/Enfal	27
		8/Enfal	36
		8/Enfal	41
		8/Enfal	48
		8/Enfal	57,60-61
		8/Enfal	62-66
		8/Enfal	68-69
		8/Enfal	73-75
9	9-Tevbe Su resi	9/Tevbe	1-11
		9/Tevbe	11-18
		9/Tevbe	18-61
		9/Tevbe	37
		9/Tevbe	49
		9/Tevbe	62-87
		9/Tevbe	65
		9/Tevbe	81-82
		9/Tevbe	88-98
		9/Tevbe	98-111
		9/Tevbe	95-96
		9/Tevbe	107
		9/Tevbe	108
		9/Tevbe	113
		9/Tevbe	117-119
		9/Tevbe	118
10	10-Yunus Suresi	10/Yunus	59
		10/Yunus	71
11	11-Hud Suresi	11/Hud	18
12	12-Yusuf Suresi	12 Yusuf	18
		12/Yusuf	106
13	13-Rad Suresi	13/Rad	31
14	15-Hicr Suresi	15/Hicr	94
		15/Hicr	91-92
15	16-Nahl Suresi	16 Nahl	126
16	17-İsra Suresi	17/İsra	60
		17/İsra	85
		17/İsra	110
17	19-Meryem Suresi	18/Meryem	1
		19/Meryem	64
		19/ Meryem	81
18	20-Taha Suresi	20/Taha	1-16
		20 Taha	14

19	22-Hac	22/Hac	27
		22/Hac	28
		22/ Hac	52
20	24-Nur Suresi	24/Nur	55
		24/Nur	62-64
		24 Nur	12
		24 Nur	15
		24 Nur	22
21	33-Ahzab Suresi	33/Ahzab	9-13
		33/Ahzab	11, 19-20
22	25-Furkan Suresi	25/Furkan	63
23	26-Şüara Suresi	26/Şüara	214-216
24	28-Kasas Suresi	28/Kasas	52-55
		28/Kasas	56
		28/Kasas	57
25	31-Lokman Suresi	31/Lokman	27
26	33-Ahzab Suresi	33/Ahzab	14-18
		33/Ahzab	21-23
		33/Ahzab	24-25
		33/Ahzab	25-27
27	39-Zümer Suresi	39/Zümer	64-66
28	41-Fussilet Suresi	41/Fussilet	1-5
29	42-Şura Suresi	42/Şura	36-42
30	44-Duhan Suresi	44/Duhan	1-3
31	46-Ahkaf Suresi	46/Ahkaf	29-30
		46/Ahkaf	35
32	47-Muhammed	47/Muhammed	17
33	48-Fetih Suresi	48/Fetih	1-9
		48/Fetih	10-11
		48/Fetih	12-15
		48/Fetih	17-21
		48/Fetih	23-24
		48/Fetih	25-26
		48/Fetih	27
		48/Fetih	28-29
34	49-Hucurat	49 Hucurat	4
		49 Hucurat	6-7
		49/Hucurat	13
35	53-Necm Suresi	53/Necm	19
		53/Necm	61
36	54-Kamer Suresi	54/Kamer	46

37	55-Rahman Suresi	55/Rahman	1-2
38	56-Vakia Suresi	56/Vakıa	79
39	59-Haşr Suresi	59/Haşr	2-3
		59/Haşr	5
40	60-Mümtebine Suresi	60/Mümtebine	1-4
41	61-Saf Suresi	61/Saf	6
42	65-Talak Suresi	65/Talak	12
43	68-Kalem Suresi	68/Kalem	13
44	71-Nuh Suresi	71/Nuh	12
		71/Nuh	23-34
45	72-Cin Suresi	72/Cin	1-10
46	74-Müddessir Suresi	74/Müddessir	11-26
47	80-Abese Suresi	80/Abese	1-9
		80/Abese	26-31
48	81-Tekvir Suresi	81/Tekvir	1-14
49	83-Mutaffifin Suresi	83/Mutaffifin	13
50	85-Buruc Suresi	85/Buruc	4-8
51	92-Leyl Suresi	92/Leyl	5-7
52	93-Duha Suresi	93/Duha (Tam)	1-7
53	96-Alak Suresi	96 Alak	1-5
		96/Alak	9-18
54	97-Kadr Suresi	97/Kadr (tam)	1-5
55	105-Fil Suresi	105/Fil Süresi (tam)	1-5
56	106-Kureyş Suresi	106/Kureyş (tam)	1-4
57	108-Kevser Suresi	108/Kevser (Tam)	1-3
58	110-Nasr Suresi	110/Nasr (tam)	1-3